ORTAÖĞRETİM

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

12

DERS KİTABI

YAZARLAR

Dr. Döndü KARACA
Gurbet FİLAZİ
Murat BAYCANLAR
Nurcan BOZBIYIK
Sabiha ÇUHADAR

DEVLET KİTAPLARI
İKİNCİ BASKI
.........................., 2019

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI YAYINLARI ....: 6677
DERS KİTAPLARI DİZİSİ ....: 1752

HAZIRLAYANLAR

Editör
Hayati KOCA

Program Geliştirme Uzmanı
Hasan NASIRCI

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı
Hüseyin BÜYÜKBİÇER

Rehberlik ve Gelişim Uzmanı
Hatice Müge UĞRAŞAN

Görsel Tasarım Uzmanları
Aslı DAL
Volkan NUR

Grafik Tasarım Uzmanı
Ömer Engin BİLGİÇ

ISBN 978-975-11-4549-9

Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 28.05.2019 gün ve 10443977 sayılı yazısı ile ikinci defa 181.025 adet basılmıştır.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

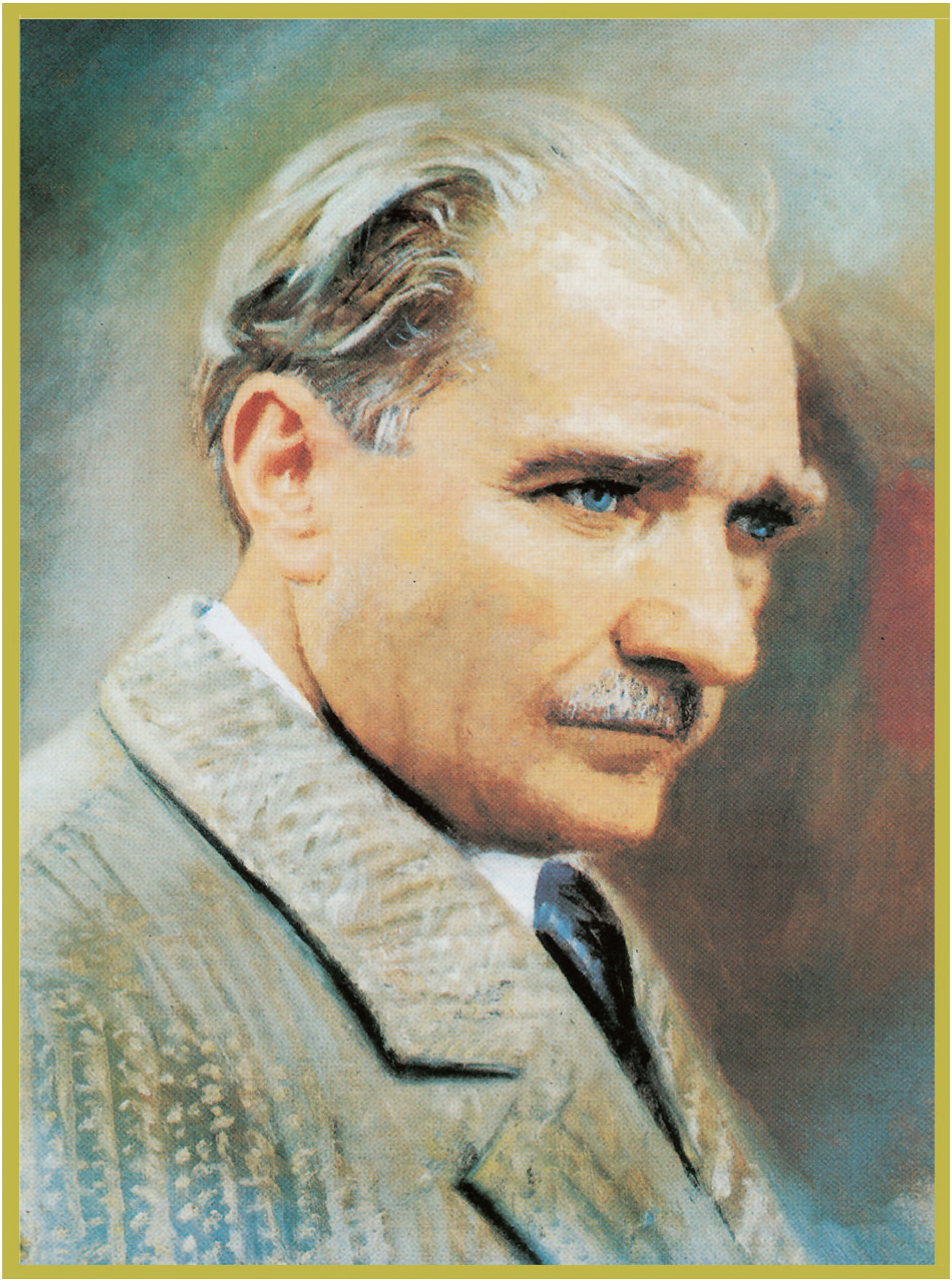
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

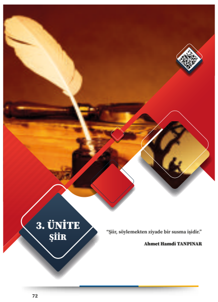
Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

3. ÜNİTE: ŞİİR

4. ÜNİTE: ROMAN

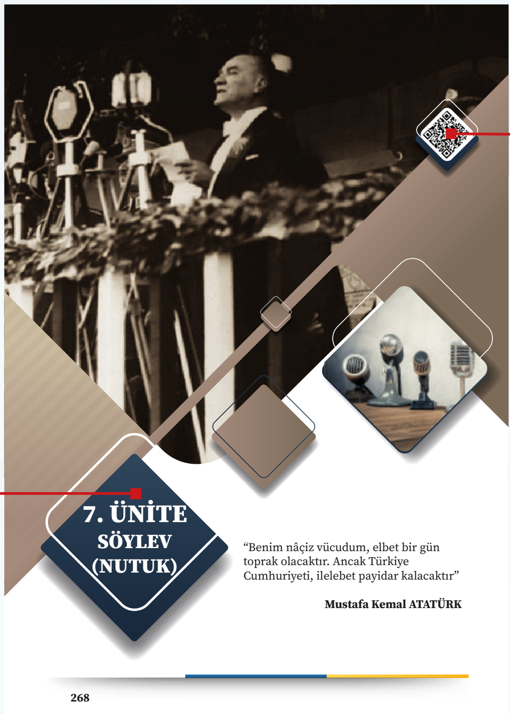

KİTABIN TANITIMI

Karekod okuyucu ile taratarak resim, video, animasyon, soru ve çözümleri gibi ilave kaynaklara ulaşılabilecek karekodu gösterir. Detaylı bilgi için http://kitap.eba.gov.tr/karekod

Ünite adını gösterir.

Ünitedeki hangi konuların nasıl öğrenileceğini gösterir.

7. ÜNİTE
SÖYLEV (NUTUK)

"Benim nâçiz vücudum, elbet bir gün toprak olacaktır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti, ilelebet payidar kalacaktır"

Mustafa Kemal ATATÜRK

268

Neleri Öğreneceksiniz?

- Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda söylev türünü,
- İslamiyet'in Kabulünden Önceki Türk Edebiyatı'nda söylev türünü,
- İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı'nda söylev türünü,
- Dil bilgisi bölümünde paragrafta anlam ile imla ve noktalama konusunu,
- Yazma bölümünde söylev türünde bir yazı yazmayı,
- Sözlü iletişimde, yazılan söylevler ile ilgili sunum hazırlamayı öğreneceksiniz.

Nasıl Öğreneceksiniz?

- Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda söylevi, İslamiyet'in Kabulünden Önceki Türk Edebiyatı'nda söylevi, İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı'nda söylevi metinlerinden hareketle soru-cevap ve karşılaştırma yöntemlerini kullanarak,
- Dil bilgisi konularını metinler üzerinde çalışma yaparak ve TDK'nin Yazım Kılavuzu'ndan yararlanarak,
- Yazma bölümünde düşüncelerinizi imla ve noktalamaya dikkat ederek ifade etmeyi üniteden edindiğiniz bilgilerden hareketle ve Genel Ağ adresini kullanarak,
- Sözlü iletişimde, verilen konuyla ilgili sunumu daha önceki yıllarda bilgisi verilen sunum kurallarına dikkat ederek öğreneceksiniz.

Anahtar Kavramlar

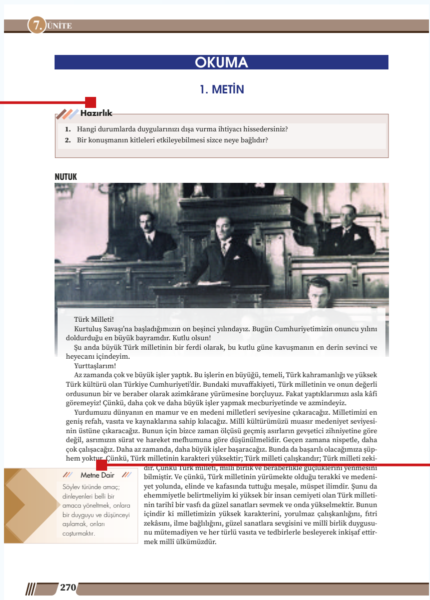
Hatip, hitabet, siyasi söylev, askerî söylev, Köktürk Kitabeleri

269

Metinlere dikkat çekmek ve metinlerle ulaşılacak bilgiler ile ilgili olarak öğrencilerde merak duygusunu geliştirmek amacıyla verilen soruları gösterir.

Metin ya da metnin yazarı ile ilgili kısa, tanıtıcı bilgiyi gösterir.

Metinlerin anlaşılabilmesi için öğrencilerin cümlenin bağlamından hareketle tahmin edemeyeceği kelimelerin anlamını gösterir.

7. ÜNİTE

OKUMA

1. METİN

Hazırlık

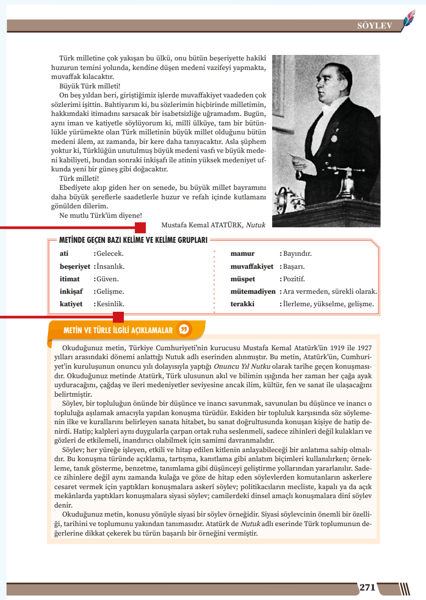
1. Hangi durumlarda duygularınızı dışa vurma ihtiyacı hissedersiniz?
2. Bir konuşmanın kitleleri etkileyebilmesi sizce neye bağlıdır?

NUTUK

Metne Dair

270

Metnin türünün ortaya çıkışı ve metnin tarihsel dönem ile ilişkisini seçilen metin çerçevesinde gösterir.

SÖYLEV

Mustafa Kemal ATATÜRK, *Nutuk*

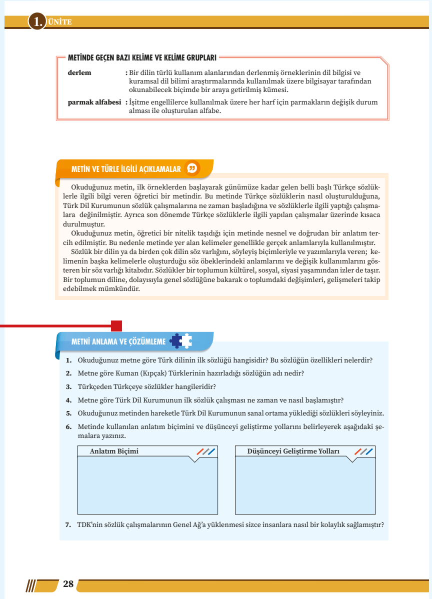
METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

ati	:Gelecek.	mamur	:Bayındır.
beşeriyet	:İnsanlık.	muvaffakiyet	:Başarı.
itimat	:Güven.	müspet	:Pozitif.
inkişaf	:Gelişme.	mütemadiyen	:Ara vermeden, sürekli olarak.
katiyet	:Kesinlik.	terakki	:İlerleme, yükselme, gelişme.

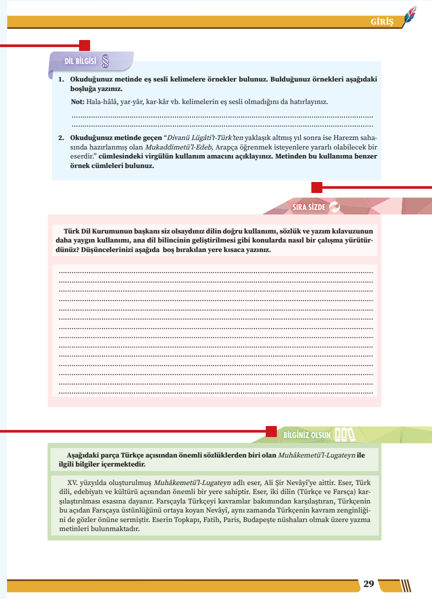
METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

271

Değerler ve kazanımlar çerçevesinde metne yönelik soruları gösterir.

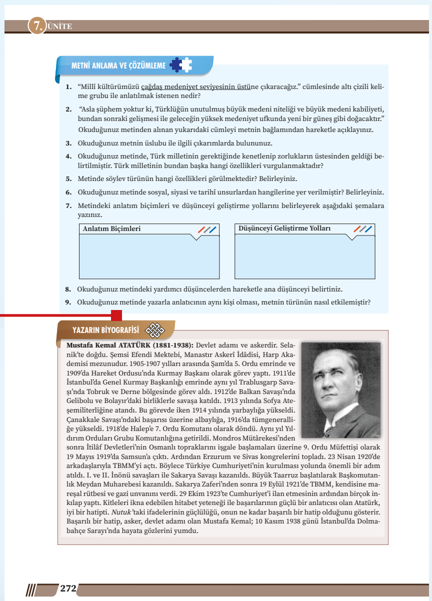
Metinler üzerinde yapılan dil bilgisi konuları ile ilgili uygulamaları gösterir.

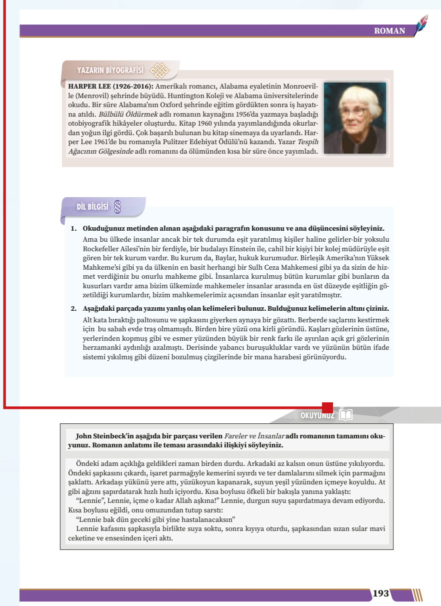
Ünite ve metin içerikleri hakkında verilen bilgileri gösterir.

Karşılaştırılan farklı metin parçalarını ve o konuyla ilgili yapılan yorumları gösterir.

Metnin yazarının veya şairinin hayatını, edebî kişiliğini ve eserlerini gösterir.

Ünitede işlenen tür çerçevesinde ünite süresi boyunca okunması tavsiye edilen eserleri gösterir.

1. ÜNİTE
GİRİŞ

“Türk dili, dillerin en zenginlerindendir,
yeter ki bu dil şuurla işlensin.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

Anahtar Kavramlar

Edebiyat, felsefe, psikoloji, psikiyatri, Türkçe sözlükler, dil

Neleri Öğreneceksiniz?

- Okuma bölümünde; edebiyat ile felsefe arasındaki ilişkiyi, edebiyat ile psikoloji ve psikiyatri arasındaki ilişkiyi, dilin tarihî süreç içerisindeki değişimini etkileyen sebepleri, ilk örneklerden günümüze Türkçenin önemli sözlüklerini,
- Dil bilgisi bölümünde kelimede anlam ile imla ve noktalama konusunu,
- Yazma bölümünde toplumsal değişim, teknoloji ve sosyal medyanın dili nasıl etkilediği ile ilgili bir yazı yazmayı,
- Sözlü iletişimde, hayatımıza yeni girmiş teknolojik terimler üzerine sunum hazırlamayı öğreneceksiniz.

Nasıl Öğreneceksiniz?

- Okuma bölümünde; edebiyatla felsefe, psikoloji ve psikiyatri arasındaki ilişkiyi; dilin tarihî süreç içerisindeki değişimini etkileyen sebepleri; ilk örneklerden günümüze Türkçenin önemli sözlüklerini metinlerden hareketle soru-cevap, karşılaştırma yöntemleri ile beraber Genel Ağ'ı da kullanarak,
- Dil bilgisi konularını metinler üzerinde çalışmalar yaparak ve TDK'nin Yazım Kılavuzu'ndan yararlanarak,
- Yazma bölümünde düşüncelerinizi ifade etmeyi ünitede edindiğiniz bilgilerle ve Genel Ağ'ı kullanarak,
- Sözlü iletişimde; verilen konuyla ilgili sunum yapmayı, ünitede edindiğiniz bilgilerden hareketle öğreneceksiniz.

OKUMA

1 EDEBİYAT İLE FELSEFE ARASINDAKİ İLİŞKİ

Hazırlık

1. “felsefe yapmak” veya “edebiyat yapmak” deyimlerini günlük hayatta ne için kullanırız? Düşüncelerinizi sözlü olarak paylaşınız.
2. Bilimlerin birbirleriyle etkileşim içerisinde olmalarının bilimlerin gelişmesine nasıl bir katkı sağladığını sözlü olarak ifade ediniz.

EDEBİYAT-FELSEFE İLİŞKİSİ ÜZERİNE

Güzel sanatların kollarından biri olan edebiyat, istiklâlini yüzyıllar önce ilân etmiş olmasına rağmen, diğer insan faaliyetleriyle olan ilişkilerini sürdürmüş ve hâlâ da sürdürmektedir. Daha açık bir ifadeyle, “yaratma”ya dayalı estetik bir insan faaliyeti olan edebiyat ile ondan bağımsız ve farklı birer disiplin veya bugün birer sosyal bilim dalı olarak kabul edilen tarih, sosyoloji, psikoloji, teoloji, antropoloji, etnografya, folklor, dilbilim, estetik arasında pek çok ilişkiler vardır. Sistematik ve soyut bir düşünce disiplini olan felsefe de bunlardan birisidir. Söz konusu ilişki, elbette tersinden de (tarih-edebiyat, sosyoloji-edebiyat, estetik-edebiyat vb.) söz konusudur.

Edebiyat-felsefe ilişkisinin temeli, öncelikle her ikisinin de bir tür insan faaliyeti olmasına dayanır. Zira bu iki disiplinden biri insanın “düşünme” melekesi, diğeri ise “yaratma” melekesiyle alâkalıdır. Bu arada insanın düşünce ve yapıp etmelerinin felsefe, sanat ve bilim olmak üzere üç ana grupta toplanıp tasnif edildiğini de belirtelim.

Edebiyat-felsefe ilişkisinin bir başka kaçınılmaz zorunluluğu da, her ikisinin de dil üzerine inşa edilmiş olmalarıdır. Gerek yazar ve şairin duygu, hayal, intiba, gözlem ve düşüncelerini; gerekse filozofun düşüncelerini diğer insanlara aktarabilecekleri tek iletişim vasıtası dildir. Elbette edebiyatın diliyle felsefenin dili birbirinden çok farklı ve başkadır.

(...)

Metne Dair

Edebî eserler felsefeden yararlandığı gibi felsefe de edebiyattan yararlanır.

Edebiyat sanatının sanatkârın elinden çıkmış somut sonucu durumundaki edebî eseri var eden ana unsurların başında muhteva/içerik/mana gelir. Yani şair veya yazar eserinde, türü ne olursa olsun (şiir, hikâye, roman, tiyatro), doğrudan doğruya kendini, yakın çevresini, mensubu bulunduğu toplumu veya bütün insanlığı ilgilendiren günlük veya genel-geçer bir konuyu, problemi; insanı, nesneyi, varlığı, tabiatı; olayı, gelişmeyi, durumu ele alıp işler. Burada sözü uzatmadan ve herhangi bir tartışmaya girmeden belirtmeliyiz ki, edebiyatın muhteva/mana dünyasının sınırlarını, en geniş çerçevede "insan" belirler. Yani edebiyatın muhteva/manasının başlangıç noktası kadar bitiş noktası da insandır. Dolayısıyla hiçbir insanî mesele yoktur ki, edebî eserlerde ele alınmamış olsun veya hiçbir edebî eser yoktur ki şu veya bu insanî meseleden bahsetmemiş olsun.

İşte bu gerçek; yani edebiyat sanatının insan merkezli muhteva alanının genişliği; hatta bir anlamda sınırsızlığı, edebiyat-felsefe ilişkisini kaçınılmaz ve zarurî kılar. Çünkü insan, insanı kuşatan evren (metafizik evren de dahil olmak üzere) ve insan-insan, insan-evren ilişkisi, doğrudan doğruya felsefenin de konusudur.

(...)

Söz konusu karşılıklı ilişkiye rağmen ne edebiyat felsefe ne de felsefe edebiyattır.

(...)

İsmail ÇETİŞLİ, *Edebiyat Sanatı ve Bilimi*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

etnografya : Kavimleri karşılaştırarak inceleyen, kültür oluşumlarını araştıran bilim.

genelgeçer : Toplum tarafından kabul edilen, hemen herkesçe benimsenen.

meleke : Tekrarlama sonucu kazanılan yatkınlık, alışkanlık.

metafizik : Doğaüstü.

tasnif etmek : Bölümlemek, sınıflamak.

teoloji : İlahiyat.

yaratma : (Metinde) Zekâ, düşünce ve hayal gücünden yararlanarak o zamana kadar görülmeyen yeni bir şey ortaya koymak, yapmak.

zaruri : Zorunlu, gerekli.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin bilgi vermek amacıyla yazılmış öğretici bir metindir. Bu metinde edebiyat ve felsefenin tanımı yapılıp iki alan arasındaki ilişki anlatılmıştır. Edebiyat ve felsefe ilişkisinin kaçınılmazlığına rağmen bunların, sınırları belli iki ayrı bilim olduklarından da kısaca söz edilmiştir. Metinde edebiyat ve felsefenin iletişim aracının dil olmasına karşın konularına ve amaçlarına bağlı olarak dile yükledikleri anlamların farklı olduğundan da bahsedilmiştir.

Öğretici bir nitelik taşıyan okuduğunuz metinde nesnel bir anlatım tercih edilmiş, verilmek istenen bilgiler doğrudan aktarılmıştır.

Konusu insan olan ve dili araç olarak kullanan edebiyatın felsefe, psikoloji, coğrafya gibi pek çok bilimle ilişkisi vardır. Bir şair ya da yazarın görüş ve düşüncelerinin felsefi bir görüşle uzaktan veya yakından bir ilişkisinin olması kaçınılmazdır. Edebî bir eser ortaya koyan sanatçı da eserlerine bu görüş ve düşüncelerini yansıtacaktır. O yüzden edebiyatla felsefe birbiriyle sıkı bir ilişki içindedir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "Edebiyat-felsefe ilişkisinin bir başka kaçınılmaz zorunluluğu da, her ikisinin de dil üzerine inşa edilmiş olmalarıdır.", "Gerek yazar ve şairin duygu, hayal, intiba, gözlem ve düşüncelerini; gerekse filozofun düşüncelerini diğer insanlara aktarabilecekleri tek iletişim vasıtası dildir." cümlelerinde altı çizili kelime ve kelime grubunun anlamını kullanıldıkları cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.
2. Edebiyatın birçok bilim dalıyla ilişkili olması metinde neye bağlanmıştır?
3. Edebî eserlerde kullanılan dilin felsefe dilinden farklı olmasının nedeni ne olabilir?
4. Metne göre felsefe ve edebiyatı bir araya getiren noktalar nelerdir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
5. Okuduğunuz metinde kelimeler genellikle gerçek anlamlarıyla kullanılmıştır. Bunun nedenini metnin türünü göz önünde bulundurarak açıklayınız.
6. Metindeki anlatım biçimi ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.

Anlatım Biçimi	Düşünceyi Geliştirme Yolları

7. "Ne edebiyat felsefe ne de felsefe edebiyattır." sözünü yorumlayınız.
8. Metindeki ana düşünce ile yardımcı düşünceleri belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.

Ana Düşünce	Yardımcı Düşünceler

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

İSMAİL ÇETİŞLİ (1955-2015): Denizli'de doğan yazar ilköğrenimini Denizli'de, ortaöğrenimini Denizli ve Isparta'da, yükseköğrenimini ise Erzurum'da Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde tamamladı. Dört yıl öğretmenlik yaptıktan sonra Fırat Üniversitesinde araştırma görevlisi olarak çalıştı. *Servet-i Fünûn'da Mensûr Şiir* isimli çalışmasıyla yüksek lisansını, *Memduh Şevket Esendal-İnsan ve Eser* isimli çalışmasıyla da doktorasını tamamladı. Akademik hayatında 1995'te doçentliğe, 2001'de profesörlüğe yükseldi. 2001 yılında Pamukkale Üniversitesine geçen Çetişli, çalışma hayatını bu üniversitede sürdürdü. *Edebiyat Sanatı ve Bilimi*, *Memduh Şevket Esendal*, *Batı Edebiyatında Edebî Akımlar*, *Metin Tahlillerine Giriş/1 Şiir*, *II. Meşrutiyet Devri Türk Edebiyatı* eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. **Okuduğunuz metinden gerçek, mecaz ve terim anlamlı kelimelere örnekler bulunuz. Bulduğunuz örnekleri aşağıdaki şemalara yazınız.**

Gerçek Anlam

Mecaz Anlam

Terim Anlam

2. **Aşağıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerde kullanılan noktalama işaretlerinin parçadaki kullanım amaçlarını açıklayınız.**

- Edebiyat-felsefe ilişkisinin bir başka kaçınılmaz zorunluluğu da her ikisinin de dil üzerine inşa edilmiş olmalarıdır.
- Edebiyat sanatının sanatkârın elinden çıkmış somut sonucu durumundaki edebî eseri var eden ana unsurların başında muhteva/içerik/mana gelir.
- Zira bu iki disiplinden biri insanın "düşünme" melekesi, diğeri ise "yaratma" melekesiyle alâkalıdır.

SIRA SİZDE

Aşağıda Mahir Ünlü'nün *Örneklerle Edebiyat Bilgileri* adlı eserinden bir parça verilmiştir. Bu parça ile okuduğunuz metni edebiyatın felsefe ile ilişkisini ele alışları yönüyle karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sözlü olarak ifade ediniz.

Dilden yararlanan, dili araç olarak kullanan edebiyatla bütün bilimlerin, felsefenin, psikolojinin ilişkisi vardır. Dil, hepsinde ortak ve temel ögedir. Edebiyatın sanatla ilişkisi ise, doğrudan doğruya, özellikle şiir, öykü, roman ve oyun (tiyatro yapıtı) türlerinde, kendisinin de sanat ve estetiği erek edinmesindendir. Ayrıca tüm sanat dalları ve edebiyat, her biri ayrı ayrı biçimlerde olsalar bile, insana seslenen, onda bir şeyler uyandırmak isteyen anlatım alanlarıdır.

Edebiyat, sanat yanıyla ortaya çıkarken şu unutulmamalıdır: Sanatçı hiçbir zaman bilime, bilimselliğe; özellikle toplumbilime ve psikolojiye ters düşmemelidir. Düşlemsel, kurgubilimsel ya da fantastik yanı ağır basan yapıtlarda bile, yazar, okuyucu karşısındaki inandırıcılığını yitirmemelidir. Edebiyat, inandırıcılığını yitirdiği anda amacını da yitirmiş olur. Bu da bilimi, felsefeyi, psikolojiyi önemsemesiyle; bir edebiyatçının bunlardan habersiz olmamasıyla; yakından ilgilenmesiyle olanak bulur.

Mahir ÜNLÜ, *Örneklerle Edebiyat Bilgileri*

2 EDEBİYAT İLE PSİKOLOJİ VE PSİKİYATRİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

Hazırlık

1. Uzun süre gurbette yaşadıktan sonra özlemini çektiği memleketine dönen bir kişinin ruh hâli ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
2. Bireyin iç dünyasının edebî eserlere konu edilmesi, o esere nasıl bir katkı sağlar? Düşüncelerinizi sözlü olarak paylaşınız.

EDEBİYAT VE PSİKOLOJİ

Edebiyat ve psikolojinin bir bilim dalı olarak birbirine yakınlık ve uzaklığıyla ilişkilerinin ele alınması tarihi çok uzaklara dayanmaz. Edebi eserde yer alan insan psikolojisinin tarihini belirleme imkanı zaten yoktur. Bir bilim olarak psikoloji ortaya çıkmadan önce de sanatçı duyarlılığı ve sezgisi edebi eser öznesi olarak psikolojiyi üstü örtük yahut büsbütün belirgin olarak kullanıyordu. Ancak bunun bir bilim olarak ortaya çıkıp ele alınması ve edebi eserdeki psikolojik unsurların saptanması Freud'la başlar.

(...)

Edebiyat ve psikolojinin en belirgin ve genelleştirilebilir ortak özelliği kendilerine insanın bütününü hedef ve malzeme olarak seçmiş olmalarıdır. Gerçekten de beşeri ve sosyal bilimler içinde edebiyat ve psikoloji dışında insanı bütünüyle kavramaya ve onun doğasını tanımaya çalışarak yakinen bilmeye dönük bir çabaları yoktur. Her biri insanın bir başka yönünü ele alma uğraşındadır. Oysa edebiyat ve psikoloji insanı bir bütünlük içinde kavrayarak onun doğasına yaklaşma gayretindedirler. Teknik unsurlardan yalıtıldığında ve genel olarak bakıldığında her ikisinin de insan ruhunu kavramaya, onun düşünce, davranış ve duygularına yön veren bilinçaltı süreçlerine daha yakından bakmaya ve onu çevresinden koparmadan bir "bütün" olarak görmeye çabalayan çalışma sahaları olduğu görülür. Bu duruş ve bakış yakınlığı her iki çalışma disiplinini çoğu bakımdan ortak davranmaya ve birbirinden yararlanmaya götürmektedir.

Metne Dair

Edebiyat ve psikoloji biliminin asıl malzemesi insanın bütünüdür. Dolayısıyla hem edebiyat hem de psikoloji; insanı iç ve dış hatları, fiziksel ve ruhsal tarafıyla tanımaya çalışır.

Psikolojinin edebiyata vereceği en büyük desteklerden biri, yine onun ruhuna uygun olan insanın iç evreniyle ilgili tespitleri olacaktır. Özellikle roman ve hikâye tahlillerinde başvurulan şahıs kadrosu tasniflerinde psikolojiden oldukça detaylı bilgiler alınabilir. Günümüzde, insan ruhuyla bedeni arasındaki ilişkilerin tahlili geçmişe göre daha kolaydır. Bedenin, içinde bulunduğu ruh durumuna göre biçimlendiği, kas sistemlerinin, kan basıncının ruh durumunu yansıttığı artık bilinmektedir. Ruhun, beden üzerindeki etkisine ilişkin pek çok şey zaten öteden beri bilinmekteydi. Ne var ki bu bilgiler ancak şimdi yerli yerine oturtulabilmiştir. Ruhun beden üzerindeki etkisini belli eden ve herkeste düzenli gözlemlenip günlük yaşamda en sık karşılaşılan bir örnek olarak içteki duygu ve heyecanların dışavurumunu gösterebiliriz. Bir insanın hemen bütün ruh durumları, yüz kaslarının gerilim ve gevşemelerinde, bakışlarında, cildinin kanlanmasında, sesinde, kol ve bacaklarının, en başta ellerinin duruşunda açığa vurur kendini. Ruh durumlarına eşlik eden bu belirtiler, söz konusu kimselere çok vakit hiçbir yarar sağlamadığı gibi, içlerinden geçenleri başkalarından gizlemek istiyorlarsa, bu isteklerine aykırı düşer. Gelgelelim, başkaları için güvenilir ipuçlarıdır hepsi; ilgili ipuçlarına dayanarak bir kimsenin ruhunda neler olup bittiğini anlayabilir, o kimsenin ağzından çıkacak bilinçli sözlerden daha çok bu ipuçlarına bel bağlayabiliriz.

(...)

Kuşkusuz, edebiyat biliminin psikoloji biliminden alacakları edebiyat biliminin ufkunu daha da genişletip onun hareket kabiliyetini daha üst boyutlarına taşırken; psikolojinin de kendi alanını genişletmek ve hareket kabiliyetini artırmak için edebiyat biliminden alacağı pek çok unsur vardır.

İsmet EMRE, *Edebiyat ve Psikoloji*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

açığa vurmak : Belli etmek, ortaya çıkarmak.
bel bağlamak : Birisinin kendisine yardımcı olacağına inanmak, güvenmek.
disiplin : (Metinde) Öğretim konusu olan veya olabilecek bilgilerin bütünü; bilim dalı.
kabiliyet : Yetenek.
tahlil : Çözümleme, analiz.
yalıtmak : Herkesten veya her şeyden ayırmak, bir kenara koymak.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, edebiyatın psikoloji ve psikiyatri ile ilişkisi hakkında bilgi vermeyi amaçlayan öğretici bir metindir. Bu metinde edebiyat ve psikolojinin birbirinden ne zaman yararlanmaya başladığından söz edilmiş, edebiyat ve psikolojinin özellikleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca ruhsal çözümleme yapan edebî türlerde edebiyatın psikoloji ve psikiyatri biliminden yararlandığı, psikolojinin de doğal olarak edebiyattan etkilendiği kısaca anlatılmıştır.

Öğretici bir nitelik taşıdığı için okuduğunuz metinde nesnel bir anlatım tercih edilmiş, kelimeler çoğunlukla gerçek anlamlarıyla kullanılmıştır.

Edebiyat, insan yaşamını konu alır; bu nedenle edebiyatla psikoloji sıkı bir ilişki içindedir. Edebiyatın kimi türlerinde örneğin gerçekçi hikâyelerde, romanlarda, oyunlarda; psikolojik bir olayın içinde yaşayan insanın betimleme ya da ruhsal çözümlemesi yapılır. Böylelikle edebiyatın bilim, psikoloji ve psikiyatriyle ilişkisi ortaya çıkar.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen “Teknik unsurlardan yalıtıldığında ve genel olarak bakıldığında her ikisinin de insan ruhunu kavramaya, onun düşünce, davranış ve duygularına yön veren bilinçaltı süreçlerine daha yakından bakmaya ve onu çevresinden koparmadan bir “bütün” olarak görmeye çabalayan çalışma sahaları olduğu görülür.”, “Ruhun beden üzerindeki etkisini belli eden ve herkeste düzenli gözlemlenip günlük yaşamda en sık karşılaşılan bir örnek olarak içteki duygu ve heyecanların dışavurumunu gösterebiliriz.” cümlelerinde altı çizili kelimelerin anlamlarını kullanıldıkları cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz.
2. Metne göre edebiyat ve psikolojinin ortak özellikleri nelerdir? Sizce edebiyat ile psikolojinin başka ortak özellikleri var mıdır? Açıklayınız.
3. Metne göre bir insanın ruh hâliyle bedeni arasındaki ilişkiyi yorumlayabilmek bize neler kazandırır?
4. Metinden hareketle edebiyat ve psikolojinin birbirinden yararlanmasının birbirlerine nasıl bir katkı sağladığını açıklayınız.
5. Metnin konusu ile dil ve anlatım özelliklerini belirleyiniz.
6. Okuduğunuz metinde düşünceyi geliştirme yollarından hangileri kullanılmıştır? Bunun seçilen anlatım biçimine katkısını söyleyiniz.
7. Metindeki yardımcı düşüncelerden hareketle ana düşünceyi belirleyiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

İSMET EMRE (1966-...): Adıyaman’ın Besni ilçesinde doğdu. Gölbaşı Lisesini bitirdikten sonra Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. 1991 yılında Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde asistanlığa başladı. 2006’da doçentlik, 2011’de profesörlük unvanı aldı. 2011-2014 yılları arasında Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanlığı görevini yürüttü. Yerli ve yabancı gazetelerde çok sayıda makalesi yayımlanan Emre’nin otuzun üzerinde eseri bulunmaktadır. *Edebiyat ve Psikoloji*, *Postmodernizm ve Edebiyat*, *Edebiyat Bilimi* eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ

1. **Aşağıdaki parça okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu parçada eş anlamlısı olan kelimelerin altını çiziniz.**

   Edebiyat ve psikolojinin bir bilim dalı olarak birbirine yakınlık ve uzaklığıyla ilişkilerinin ele alınması tarihi çok uzaklara dayanmaz. Edebi eserde yer alan insan psikolojisinin tarihini belirleme imkanı zaten yoktur. Bir bilim olarak psikoloji ortaya çıkmadan önce de sanatçı duyarlılığı ve sezgisi edebi eser öznesi olarak psikolojiyi üstü örtük yahut büsbütün belirgin olarak kullanıyordu. Ancak bunun bir bilim olarak ortaya çıkıp ele alınması ve edebi eserdeki psikolojik unsurların saptanması Freud’la başlar.

2. **Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki cümlede altı çizili birleşik kelimelerin bitişik veya ayrı yazılma nedenlerini belirtiniz. Metinden buna benzer örnekler bulunuz.**

   Ruh durumlarına eşlik eden bu belirtiler, söz konusu kimselere çok vakit hiçbir yarar sağlamadığı gibi, içlerinden geçenleri başkalarından gizlemek istiyorlarsa, bu isteklerine aykırı düşer.

3. **Aşağıdaki parçada yazımı yanlış olan kelimeleri bulunuz. Bulduğunuz kelimelerin altını çiziniz.**

   Bu konuşma onun yüreğine büs bütün derd ekmişdi. Yüreğinin orta yerine taş gibi ağır birşey oturdu. Gözlerini ta uzaklara Dağların tepelerine dikti. Bu Dağların ardına inmeğe hazırlanan Güneş, uçuşan Tarla Kuşlarının kanatlarını allı penbeli renglere boyuyordu. Gözlerini gök yüzünün sonsuzluğuna dikince gönülü ferahladı. Tulumunun cebinden çıkardığı eski bir gasteye daldı. Kendini bu düşüncelerin elinden kurtarmak için gasteden bir kaç yazı okudu.

OKUYUNUZ

Peyami Safa'nın aşağıda bir parçası verilen *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* **isimli romanını okuyunuz. Kitapta psikolojik unsurların roman kahramanının anlaşılmasına yaptığı katkıyı sınıfta sözlü olarak paylaşınız.**

Nüzhet bana yalan söyledi.

Dünyanın hiçbir Nüzhet'i yalan söylememelidir.

Öyle bir yaşta idim ve öyle bir mizaçta idim ve çocukluğumda o kadar az oyun oynamıştım ve aldatmasını o kadar az öğrenmiştim ki, yalan bana suçların en ağırı gibi geliyordu ve bir yalan söylendiği zaman insanların değil, eşyanın bile buna nasıl tahammül ettiğine şaşıyordum. Yalana her şey isyan etmelidir. Eşya bile: Damlardan kiremitler uçmalıdır, ağaçlar köklerinden sökülüp havada bir saniye içinde toz duman olmalıdır, camlar kırılmalıdır, hatta yıldızlar düşüp gökyüzünde bin parçaya ayrılmalıdır filân... Zavallı mürahîk...

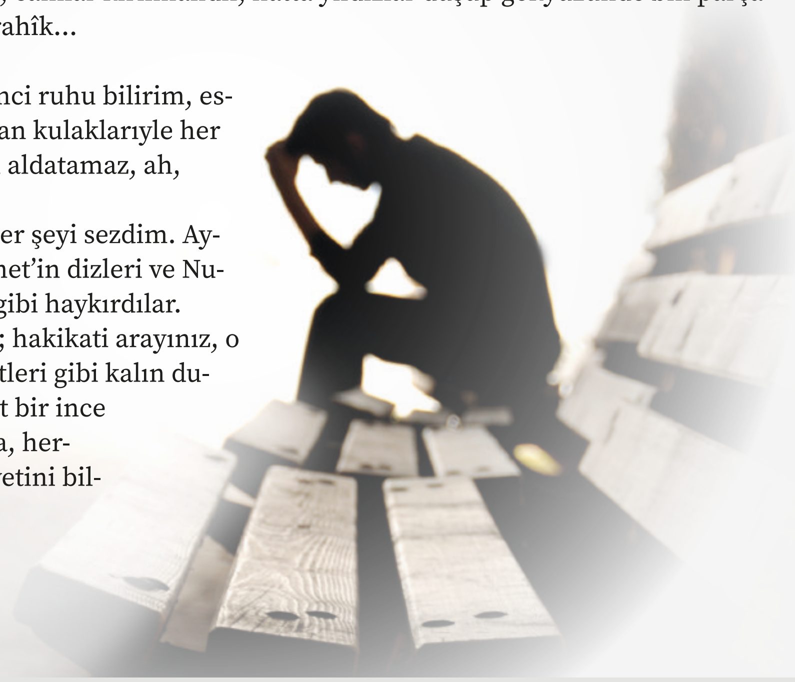
Nüzhet bana yalan söyledi.

Ah ben ruhumun içindeki o ikinci ruhu bilirim, esrarı gören gözleriyle ve esrarı duyan kulaklarıyle her şeyi sezer ve bana sezdirir ve beni aldatamaz, ah, içim beni aldatmaz.

Ben o gün odaya girer girmez her şeyi sezdim. Aynalı dolap kapısının gıcırtısı, Nüzhet'in dizleri ve Nurefşan'ın gözleri bana üç münâdi gibi haykırdılar.

Hakikati seviniz, o da sizi sever; hakikati arayınız, o da sizi arar ve üstüne yalan Çin setleri gibi kalın duvarlar örsün, altında kalan hakikat bir ince iniltiyle, bir hafif rüzgâr dalgasıyla, herhangi bir küçük işaretle mevcudiyetini bildirir: "Buradayım!" der.

Nüzhet bana yalan söyledi.

3 DİLİN TARİHÎ SÜREÇ İÇERİSİNDEKİ DEĞİŞİMİNİ ETKİLEYEN SEBEPLER

Hazırlık

1. Sosyal medya, Genel Ağ ve teknolojinin; dili nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz? Günlük hayattan örneklerle anlatınız.
2. "Dil, canlı bir varlıktır." sözüyle ilgili düşüncelerinizi sözlü olarak paylaşınız.

DİL-ZAMAN

(...)

Dil, olmuş bitmiş, sona ermiş, son şeklini almış, belli bir kalıba dökülmüş ve donmuş bir varlık değildir. O, kuralları içinde, başlangıçtan beri, kesintisiz bir şekilde devam etmiş, bu devamlılık içinde, kendini yenileyerek bazı değişikliklere uğramıştır.

Dilde durmak bilmeyen bir hareketlilik vardır. Bu hareketlilik sayesinde dil, toplum ihtiyaçlarına göre kendini daima yenilemiş ve değiştirmiştir. Bunu da kendi kurallarına uygun yapmıştır. Dışardan gelen zorlamaları hiç kabul etmemiş, bünyesine zorla sokulan unsurları da bu hareketlilik sayesinde kolaylıkla atabilme, değiştirme kabiliyetini her zaman göstermiş veya onları yapısına uydurmuştur.

Dil, toplum hayatı ile birlikte yürür. Toplumdaki değişmeler dile de yansır. Bunun için dilin kelime varlığı son şeklini almış, tamamlanmış, altına çizgi çekilmiş bir sayı değildir. Dil, yeni nesne ve kavramlara kendi imkânları ile yeni karşılıklar bulur. Dil, durmadan yeni kelimeler üretir. Ancak Sümerce, Hititçe, Toharca gibi ölü dillerin söz varlığı değişmez, yazılı metinlerde ne varsa hepsi o kadardır.

Dil, anlatıma alacağı varlık, duygu ve düşünceleri ifade edecek kelimeleri kendi imkânları ile bulamayınca başka dillerden kelime alır. Ancak bunları kendi mantık ve ses yapısına göre değiştirir, millîleştirir.

Dil, bizim onu öğrenebilme hızımızdan daha hızlı değişmez. Değişecek olsa ne konuşabilir, ne yazabilir ne de toplumla geniş ölçüde rahatlıkla anlaşabiliriz. Dilin hızlı ve zorla değiştirilmesi toplumda sarsıntılar, kopukluklar meydana getirir.

(...)

Kemal YAVUZ, *Türk Dili ve Kompozisyon Dersleri*

Metne Dair

Siyasi ve toplumsal değişim, teknoloji, çeviri, yazarların dil tercihleri gibi hususlar yazı ve konuşma dilini etkiler.

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

bünye : Yapı.
millîleştirmek : Millî bir nitelik vermek.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, dilin tarihî süreç içerisindeki değişimini etkileyen sebepler konusunda bilgi veren öğretici bir metindir. Bu metinde dilin özellikleri ve dilin toplumsal değişimlerle beraber değişip gelişebileceği anlatılmıştır. Ayrıca toplumu ve dili değiştirip geliştiren etkenlerin neler olduğu üzerinde kısaca durulmuştur.

Okuduğunuz metin, öğretici bir nitelik taşıdığı için metinde söz oyunlarına, mecazlı anlatımlara, imgelere çok yer verilmemiş; kelimeler gerçek anlamlarıyla kullanılmıştır.

Bir toplumu millet yapan bağların en güçlüsü dildir. Dil; bireyleri milletine, yurduna, geçmişine sıkı sıkıya bağlar. Kuşaktan kuşağa aktarılarak gelen dil, bireyi geçmişle gelecek arasındaki zincirin halkası durumuna getirir. Toplumdaki siyasi, sosyal, kültürel değişimler ve teknolojinin getirdiği yenilikler de toplumla sıkı bir ilişki içinde olan konuşma ve yazı diline yansır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Metinde anlatılan özelliklerini göz önünde bulundurarak dilin tanımını yapınız.
2. Dilin donmuş bir varlık olmadığını, metinden örnek cümleler bularak açıklayınız.
3. Bir dilin başka dillerden etkilenmeden varlığını sürdürmesi mümkün müdür? Düşüncelerinizi metinden hareketle anlatınız.
4. Okuduğunuz metinde yazar ile anlatıcının aynı kişi olmasını neye bağlıyorsunuz?
5. Metindeki düşünceyi geliştirme yollarını belirleyerek bunların anlatım biçimine katkısını açıklayınız.
6. Metindeki temanın metnin dil ve anlatımını nasıl etkilediğini nedenleriyle açıklayınız.
7. Metindeki ana düşünceyi ve yardımcı düşünceleri belirleyiniz. Belirlediğiniz cümleleri aşağıdaki şemalara yazınız.

Ana Düşünce	Yardımcı Düşünceler

8. Dilin tarih içindeki değişimini etkileyen unsurları metinden yola çıkarak açıklayınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

KEMAL YAVUZ (1947-...): Ermenek'te doğdu. İlk ve orta öğrenimini Konya'da tamamladı. Eğitimine İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde devam etti. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde başladığı doktora çalışmasını 1979'da bitirerek doktor unvanını aldı. 1982'de yardımcı doçent, 1983'te de Yeni Türk Dili alanında doçent oldu. 1989'da Eski Türk Edebiyatı profesörü olarak İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde göreve başladı. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı Başkanlığı görevini üstlendi. Hâlâ bu görevi sürdürmekte olan yazarın *Reşat Nuri Güntekin'in Tiyatro ile İlgili Makaleleri, Üniversite Türk Dili ve Kompozisyon Dersi, Âşık Paşa/Garib-nâme* eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelime gruplarının cümleye kattığı anlamları söyleyiniz.

- Dil, olmuş bitmiş, sona ermiş, son şeklini almış, belli bir kalıba dökülmüş ve donmuş bir varlık değildir.
- Bunun için dilin kelime varlığı son şeklini almış, tamamlanmış, altına çizgi çekilmiş bir sayı değildir.
- Dilde durmak bilmeyen bir hareketlilik vardır.

2. Türkçe, deyimler açısından zengindir. Deyimler; bir kavramı, olayı veya durumu değişik yollarla daha canlı, daha etkili söyleyebilmek için kurulmuş özel anlatım kalıplarıdır.

Aşağıda verilen deyimlerin anlamlarını söyleyiniz. Bu deyimleri birer cümlede kullanarak aşağıdaki şemalara yazınız.

çam devirmek

....

püf noktası

....

gökte ararken yerde bulmak

....

yerinde yeller esmek

....

tersinden okumak

....

3. Aşağıdaki parça okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu parçada kullanılan noktalama işaretlerinin parçadaki kullanım amaçlarını açıklayınız.

Dil, toplum hayatı ile birlikte yürür. Toplumdaki değişmeler dile de yansır. Bunun için dilin kelime varlığı son şeklini almış, tamamlanmış, altına çizgi çekilmiş bir sayı değildir. Dil, yeni nesne ve kavramlara kendi imkânları ile yeni karşılıklar bulur. Dil, durmadan yeni kelimeler üretir. Ancak Sümerce, Hititçe, Toharca gibi ölü dillerin söz varlığı değişmez, yazılı metinlerde ne varsa hepsi o kadardır.

BİLGİNİZ OLSUN

Aşağıda dilin, bulunduğu toplumun yaşantısına göre çeşitlilik göstermesi ile ilgili bilgi veren bir parça yer almaktadır.

Bazı dillerde birbirine yakın kavramları anlatan pek çok kelime bulunduğu halde, bazı dillerde böyle bir çeşitliliğin olmaması, doğrudan doğruya o dilin sosyal özellikleri ile ilgilidir. Söz gelişi Türkçede devenin rengini gösteren bir tek deve tüyü kelimesi bulunduğu halde, Arap dilinde bu rengin ton farklarını gösteren, birçok hatta yüze yakın kelimenin varlığından söz edilmesi, Arap toplumundaki önemli yerinden ileri gelmektedir. Bizim dilimizde de bunun yerini at türleri ve at renkleri almıştır.

(...)

Eskimolarda, “kar”ın yaşama düzeni bakımından taşıdığı önem dolayısıyla, yavaş yavaş yağan kar, kuru rüzgârla savrulan kar, toz halinde uçuşan kar, ıslak olarak buzlanmış kar, üstü buz tutmuş kar, ev yapmakta kullanılan ve kalıp halinde kesilebilen kuru kar türleri için hep ayrı ayrı kelimeler bulunmaktadır. Görülüyor ki, diller, toplumların duygu ve düşünce tarzına, sosyal durumlarına, oturdukları yerlere ve iklim şartlarına, tarihteki geçmişlerine, zaman içinde uğradıkları değişime ve gelişmelere göre, şekil ve işleyiş bakımından birbirinden ayrı birer biçimlenmeye uğramışlardır.

Zeynep Korkmaz, *Türk Dili ve Kompozisyon*

4 İLK ÖRNEKLERDEN GÜNÜMÜZE TÜRKÇENİN ÖNEMLİ SÖZLÜKLERİ

Hazırlık

1. Türkçe ile ilgili hazırlanmış sözlüklerden bildiklerinizi söyleyiniz.
2. Sözlük kullanmanın önemi ile ilgili düşüncelerinizi sözlü olarak paylaşınız.

TÜRKLERDE SÖZLÜKÇÜLÜK

Türk dilinin ilk sözlüğü, Kâşgarlı Mahmud'un yazdığı *Divanü Lügâti't-Türk*'tür. Türk topluluklarının dili, edebiyatı, yaşayışı ve âdetleri üzerine yirmi yıla yakın malzeme topladıktan sonra Bağdat'a gelen Kâşgarlı, 1072 yılında yazmaya başladığı eserini 1074 yılında tamamlayarak Halife Muktedî Biemrillah'a sunmuştur. *Divanü Lügâti't-Türk*, bütün Türk illerini ve dillerini kapsayan, bin yıl öncesinin Türk toplulukları hakkında önemli bilgiler içeren kaynak eserdir.

Türk yazı dillerinin, lehçelerinin ve ağızlarının dil özelliklerini belirleyen, dokuz bin civarındaki söz varlığını derleyerek bir araya getiren Kâşgarlı Mahmud Arapça kökenli dīvān sözünü 'sözlük' anlamında kullanmıştır. Arapça kökenli luğāt ise 'sözcük, kelime, söz; sözlük' anlamlarının yanı sıra 'dil, her kavmin konuştuğu dil' anlamını taşımaktadır. Kaşgarlı Mahmud bu sözün teklik biçimini değil de çokluk biçimi olan luğāt sözünü 'her Türk topluluğunun konuştuğu dil' anlamında olmak üzere eserine ad yapmıştır.

Divanü Lügâti't-Türk'ten yaklaşık altmış yıl sonra ise Harezm sahasında hazırlanmış olan *Mukaddimetü'l-Edeb*, Arapça öğrenmek isteyenlere yararlı olabilecek bir eserdir. Türk asıllı olmakla birlikte Arap sözlükçülük geleneğinde önemli bir yere sahip olan Zemahşeri'nin yazdığı bu eser, Harezm Türkçesi için dil malzemesi içermektedir.

Karadeniz'in kuzeyinde yaşamış olan Kuman (Kıpçak) Türklerininin söz varlığı ve sözlü edebiyat ürünleri ile ilgili derlemelerden oluşan *Codex Cumanicus*'un XIII. yüzyıl sonlarında hazırlandığı sanılmaktadır. Kumanların dil malzemesinin Latin harfleriyle ortaya konulduğu eserin ilk bölümü Kuman Türkçesinin söz varlığı ile birlikte dil bilgisi kurallarından oluşmaktadır. İtalyanlar tarafından hazırlanmış olabileceğinden 'İtalyan bölümü' diye adlandırılan eserin bu bölümünde Latince sözcüklerin Farsça ve Kıpçakça karşılıkları verilmiştir.

(...)

Türkçeden Türkçeye sözlükler ise XVIII. yüzyıldan itibaren hazırlanmaya başlanacaktır. Mehmed Esad Efendi'nin *Lehcetü'l-lügat* (XVIII. yüzyıl),

> **Metne Dair**
> Önceleri "sözlük" kelimesi yerine "lügat" ya da "kamus" kelimeleri kullanılırdı.

James W. Redhouse'un *Müntahabat-ı Türkiyye* (1842) ve *Müntahabat-ı lügat-ı Osmaniyye* (1852), Ahmed Vefik Paşa'nın *Lehce-i Osmani* (1876) ve nihayet Şemseddin Sami'nin *Kamus-ı Türki* (1900) adlı sözlükleri Türk sözlükçülüğünün en önemli ürünlerinden yalnızca birkaçıdır. Bunlar içerisinde *Kamus-ı Türki* kendisinden sonra hazırlanan pek çok sözlüğe kaynaklık etmiş, sözlükçülüğümüzün dönüm noktalarından olmuştur.

Türkçe Sözlük: Türk Dil Kurumunun ilk baskısını 1945'te yayımladığı ve bugüne kadar on bir baskısı yapılan *Türkçe Sözlük* günümüz Türk sözlükçülüğünün temel eserlerinin başında gelmektedir.

Türkçenin söz varlığını ortaya koyacak bir sözlük hazırlanması düşüncesi, Türk Dili Tetkik Cemiyeti'nin 12 Temmuz 1932 günü kuruluşuyla birlikte gündemde yer almaya başlamıştır.

(...)

Türk Dil Kurumunun son yıllarda çalışmalarını bilim uygulamalarıyla yürütmesi ve yine bilişim uygulamalarıyla kullanıma sunması, sanal ortamda Türkçenin başvuru kaynaklarının artmasını sağlamıştır.

Sanal Ortamdaki Sözlükler: Türk Dil Kurumunun 2002 yılında kullanıma sunduğu G*üncel Türkçe Sözlük*'ten sonra geçen zaman içerisinde *Kişi Adları Sözlüğü, Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü, Türkçede Eş ve Yakın Anlamlı Kelimeler Sözlüğü, Türk Lehçeleri Sözlüğü, Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü, Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü, Tarama Sözlüğü, Sesli Türkçe Sözlük, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* de erişime açılmıştır. Türkçedeki her sözün doğru ve örnek söylenişini sunan *Sesli Türkçe Sözlük* söyleyiş birliği sağlanmasında önemli bir başvuru kaynağı hâline gelmiştir. Ayrıca sözlükteki bütün sözcüklerin parmak alfabesi ile gösterilmesini sağlayan uygulama *Güncel Türkçe Sözlük* yazılımına eklenmiştir. Nihayet, bütün bu söz varlığını tek bir veri tabanında toplayan, bu veri tabanında sorgulama olanağı sağlayan *Büyük Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Elektronik Dil Yayımcılığı Çalışma Grubunun katkılarıyla 20 Ekim 2008 günü kullanıma açılmıştır.

(...)

On Birinci Baskı Türkçe Sözlük:

(...)

Geçmişte olduğu gibi elbette günümüzde de Türk Dil Kurumu dışında sözlük hazırlayanlar, sözlük yayımlayanlar vardır. Bunların çoğu, kişilerin tek başına hazırladığı sözlüklerdir. Ancak günümüzün gelişmiş sözlükleri bir kişinin hazırlayamayacağı nitelikte, çeşitli bilim dallarında sözcüklerin ve terimlerin yer aldığı geniş kapsamlı eserlerdir. Anlamların belirlenmesi, tanımların yazılması ise başlı başına uzmanlık isteyen, sanatçılığı gerektiren bir iştir. Çağdaş sözlükler artık dillerin derlemine dayalı olarak hazırlanmaktadır.

(...)

Türkçe Sözlük'ün on birinci baskısı, Türkçenin söz varlığını geleceğe taşıyan önemli bir kaynak...

Türkçe Sözlük, TDK (Sunuş bölümünden)

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

derlem : Bir dilin türlü kullanım alanlarından derlenmiş örneklerinin dil bilgisi ve kuramsal dil bilimi araştırmalarında kullanılmak üzere bilgisayar tarafından okunabilecek biçimde bir araya getirilmiş kümesi.

parmak alfabesi : İşitme engellilerce kullanılmak üzere her harf için parmakların değişik durum alması ile oluşturulan alfabe.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, ilk örneklerden başlayarak günümüze kadar gelen belli başlı Türkçe sözlüklerle ilgili bilgi veren öğretici bir metindir. Bu metinde Türkçe sözlüklerin nasıl oluşturulduğuna, Türk Dil Kurumunun sözlük çalışmalarına ne zaman başladığına ve sözlüklerle ilgili yaptığı çalışmalara değinilmiştir. Ayrıca son dönemde Türkçe sözlüklerle ilgili yapılan çalışmalar üzerinde kısaca durulmuştur.

Okuduğunuz metin, öğretici bir nitelik taşıdığı için metinde nesnel ve doğrudan bir anlatım tercih edilmiştir. Bu nedenle metinde yer alan kelimeler genellikle gerçek anlamlarıyla kullanılmıştır.

Sözlük bir dilin ya da birden çok dilin söz varlığını, söyleyiş biçimleriyle ve yazımlarıyla veren; kelimenin başka kelimelerle oluşturduğu söz öbeklerindeki anlamlarını ve değişik kullanımlarını gösteren bir söz varlığı kitabıdır. Sözlükler bir toplumun kültürel, sosyal, siyasi yaşamından izler de taşır. Bir toplumun diline, dolayısıyla genel sözlüğüne bakarak o toplumdaki değişimleri, gelişmeleri takip edebilmek mümkündür.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metne göre Türk dilinin ilk sözlüğü hangisidir? Bu sözlüğün özellikleri nelerdir?
2. *Divanü Lügâti't-Türk*'ün; yazıldığı dönemin millî, sosyal, siyasi, tarihî ögelerini yansıtan bir eser midir? Metinden hareketle açıklayınız.
3. Metne göre Kuman (Kıpçak) Türklerinin hazırladığı sözlüğün adı nedir?
4. Türkçeden Türkçeye sözlükler hangileridir?
5. Metne göre Türk Dil Kurumunun ilk sözlük çalışması ne zaman ve nasıl başlamıştır?
6. Okuduğunuz metinden hareketle Türk Dil Kurumunun sanal ortama yüklediği sözlükleri söyleyiniz.
7. Okuduğunuz metinde bilgiye dayalı ve yoruma açık cümlelere örnekler bulunuz.
8. Metinde kullanılan anlatım biçimini ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.

Anlatım Biçimi	Düşünceyi Geliştirme Yolları

9. TDK'nin sözlük çalışmalarının Genel Ağ'a yüklenmesi sizce insanlara nasıl bir kolaylık sağlamıştır?

DİL BİLGİSİ §

1. **Okuduğunuz metinde eş sesli kelimelere örnekler bulunuz. Bulduğunuz örnekleri aşağıdaki boşluğa yazınız.**

   Not: Hala-hâlâ, yar-yâr, kar-kâr vb. kelimelerin eş sesli olmadığını hatırlayınız.

   ....
   ....

2. **Okuduğunuz metinde geçen** "*Divanü Lügâti't-Türk'*ten yaklaşık altmış yıl sonra ise Harezm sahasında hazırlanmış olan *Mukaddimetü'l-Edeb*, Arapça öğrenmek isteyenlere yararlı olabilecek bir eserdir." **cümlesindeki virgülün kullanım amacını açıklayınız. Metinden bu kullanıma benzer cümlelere örnekler bulunuz.**

SIRA SİZDE

Türk Dil Kurumunun başkanı siz olsaydınız dilin doğru kullanımı, sözlük ve yazım kılavuzunun daha yaygın kullanımı, ana dil bilincinin geliştirilmesi gibi konularda nasıl bir çalışma yürütürdünüz? Düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere kısaca yazınız.

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

BİLGİNİZ OLSUN

Aşağıdaki parça Türkçe açısından önemli sözlüklerden biri olan *Muhâkemetü'l-Lugateyn* ile ilgili bilgiler içermektedir.

XV. yüzyılda oluşturulmuş *Muhâkemetü'l-Lugateyn* adlı eser, Ali Şir Nevaî'ye aittir. Eser, Türk dili, edebiyatı ve kültürü açısından önemli bir yere sahiptir. Eser, iki dilin (Türkçe ve Farsça) karşılaştırılması esasına dayanır. Farsçayla Türkçeyi kavramlar bakımından karşılaştıran, Türkçenin bu açıdan Farsçaya üstünlüğünü ortaya koyan Nevaî, aynı zamanda Türkçenin kavram zenginliğini de gözler önüne sermiştir. Eserin Topkapı, Fatih, Paris, Budapeşte nüshaları olmak üzere yazma metinleri bulunmaktadır.

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Dil, iletişim vasıtaları arasında etkin bir taşıyıcıdır. Dili kalıcı kılan ise yazılı anlatımdır. İyi bir yazılı anlatım da ancak dilin doğru kullanılmasıyla mümkündür. Bu, inşaat malzemesi yığınından bir bina yapmaya benzer. Edebiyatın temel malzemesi dildir. Bu malzeme belli bir plan doğrultusunda ve bir hesaba dayalı olarak gerektiği yerlerde kullanılırsa ortaya bir sanat eseri çıkabilir.

İnsan ve toplumdan ayrı düşünülemeyen bilim, sanat, teknik gibi bütün alanlarla ilgili olan dil; aynı zamanda bunları oluşturan bir kurumdur. Dil, toplumun her alanıyla ilgili olduğu için teknoloji ve sosyal medyayı hem etkileyecek hem de onlardan etkilenecektir.

b) Uygulama

Bu ünitede öğrendiğiniz ve yukarıdaki bilgilerden hareketle toplumsal değişim, teknoloji ve sosyal medyanın dili nasıl etkilediği hakkında bir yazı yazınız.

BİLGİNİZ OLSUN

Aşağıda toplumsal değişim, teknoloji, sosyal medya gibi unsurların dili nasıl etkilediği ile ilgili bilgiler içeren bir yazı okuyacaksınız.

Doğan Cüceloğlu insanı; düşünen, düşündükleriyle yeni şeyler üreten, sonra da ürettiklerini başkalarıyla paylaşma gereği duyan sosyal bir varlık olarak tanımlar. Bu çağın insanı, bu paylaşımın yoğun bir biçimde yaşandığının tanığıdır. İlk çağlarda sözlü olarak destan ve masallarla ulaşılan insana, sanayi toplumuna geçişte kitaplarla, bugün ise bilgisayarlarla ve Genel Ağ'la cevap verilmektedir. Demek ki kitle iletişimi artık sınırları ortadan kaldırmış, dünyayı küçük bir köy hâline getirmiştir. Dolayısıyla toplumsal değişim, teknoloji ve sosyal medya günlük hayatın pek çok alanını olduğu gibi dili de etkilemiştir.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

İnsan hayatındaki değişiklikler, dillerin de yeni durumları ve kavramları göstermek için yeni kelimelere ihtiyaç duymasına neden olmaktadır. Dilin en fazla yenilenen alanı söz varlığıdır. Yeni kavramlar için her dilin kendine has kelime türetme yöntemleri vardır. Dil, gelişen teknolojiyle birlikte günlük hayata giren terimlere karşılık bulmakta, bazı terimler de orijinal hâliyle dile yerleşmektedir. Örneğin son yıllarda bilgisayar kullanımının yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan yığınla kavramı göstermek için yeni kelimelere ihtiyaç duyulmuştur. Bilgisayar, yazılım, donanım, Genel Ağ, web (veb), selfie (öz çekim), bilgisayarcı, donanımcı, ağ, e-posta, e-devlet gibi bilgisayar teknolojisindeki gelişmelere bağlı olarak türetilen veya başka dillerden alınan pek çok kelime vardır.

b) Uygulama

- Dilde yer alan teknolojik terimler üzerine bir sunum yapınız. Yapacağınız sunumda teknolojik terimlerin yazılış ve telaffuzlarına dikkat ediniz.

BİLGİNİZ OLSUN

Aşağıda, sözlü anlatımda sesi doğru kullanmanın önemiyle ilgili bilgiler içeren bir yazı okuyacaksınız.

Sözlü anlatımda en önemli husus sesin kullanılmasıdır. İnsan sesi tonlama, tını, ses bükümleri bakımından çok zengin bir yapıya sahiptir. Sesi farklı biçimlerde kullanarak sevinç, coşku, keder, kızgınlık vb. en küçük duygular dahi anlatılabilir. Buna göre sözlü anlatımda başarılı olmak için önce konuşmacı, sesinin özelliklerini (tizlik, sertlik, incelik, genizden gelen ses, boğukluk vb.) tanımalıdır. Bu yüzden kalıtsal özellik taşıyan ve belki yaratılıştan gelen ses bağlarını değiştirme olanağı yok ama doğal hâlini güçlendirmek, o merkezleri daha etkin hâle getirmek bizim elimizdedir.

Mehmet HENGİRMEN, *Türkçe Dilbilgisi*

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru kelimeyi/kelimeleri yazınız.

1. Öğretici metinlerde amaç okuyucuya .... olduğu için bu metinlerde kelimeler genellikle .... anlamlarıyla kullanılır.

2. Hikâye, roman gibi edebî türlerde kahramanların ruhsal çözümlemesi yapılırken .... ve .... bilimlerinden yararlanılır.

3. Kaşgarlı Mahmut'un yazdığı .... adlı eser, Türk dilinin ilk sözlüğü kabul edilir.

4. Teknoloji, Genel Ağ, sosyal medya, toplumsal değişim gibi unsurlar .... ve .... dilini etkiler.

5. Türk Dil Kurumunun; Derleme Sözlüğü, Türkçe Sözlük, ..., ..., ... gibi pek çok sözlük çalışması vardır.

B) Aşağıda numaralar ile verilen yazar isimlerini harf ile verilen eser isimleri ile eşleştirerek harfleri numaraların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

6.

Yazar	Eser
( ) **1.** Ali Şir Nevaî	**a)** *Mukaddimetü'l-Edeb*
( ) **2.** Ahmet Vefik Paşa	**b)** *Codex Cumanicus*
( ) **3.** Şemsettin Sami	**c)** *Lehce-i Osmani*
( ) **4.** Kıpçak Türkleri	**ç)** *Muhâkemetü'l-Lugateyn*
( ) **5.** Zemahşeri	**d)** *Kamus-ı Türki*

C) Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

7. Konfüçyüs: "Bir ülkeyi yönetme görevini bana verseler, hiç kuşkusuz dili gözden geçirmekle işe başlarım." diyor. "Çünkü dil yetersizse sözcükler anlaşmayı sağlayamaz, düşünce anlatılamaz. Ödevler gereğince yapılamaz; töre, kültür bozulur. Töre, kültür bozulursa hukuk yanlış yola sapar. Bu durumda şaşkınlığa kapılan halk; ne yapacağını, işin nereye varacağını kestiremez. İşte bunun içindir ki hiçbir şey dil kadar önemli değildir."

Konfüçyüs'ün bu görüşüne katılıyor musunuz? Düşüncelerinizi nedenleriyle birlikte kısaca yazınız.

....
....
....

Aşağıdaki kutucuklarda "Giriş" ünitesi ile ilgili 8-14. soruların cevapları bulunmaktadır. Buna göre kutucuklarda yer alan harfleri boş bırakılan yerlere yazarak soruları cevaplayınız. (Soruların birden fazla cevabı olabileceğini göz önünde bulundurunuz.)

A	B	C	Ç
Psikoloji	Felsefe	Hayal Gücü	Kamus-ı Türki
D	**E**	**F**	**G**
Divanü Lügâti't-Türk	İçerik	Dil	Tarih
Ğ	**H**	**I**	**İ**
Toplumsal Değişim	Tahlil	Teknoloji ve Sosyal Medya	Psikiyatri

8. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri edebiyatın yararlandığı bilimlerdir?**

(..)

9. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri dilimizin Batılı anlamdaki ilk sözlüğüdür?**

(..)

10. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri bireylerin iç dünyalarını anlatmayı amaçlayan romancının yararlanacağı bilimlerdir?**

(..)

11. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri Türk dilinin ilk sözlüğüdür?**

(..)

12. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri dilin değişimine veya gelişimine katkı sağlayan unsurlardandır?**

(..)

13. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri psikoloji, psikiyatri, felsefe ve edebiyatı birbirine yaklaştıran ortak unsurlardır?**

(..)

14. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri edebî bir eserde yararlanılabilecek kavramlardır?**

(..)

15-19. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

Dilde sözcük değişimi, bir ağacın yapraklarının dökülüp yenilenmesine benzer. Dil, yaşamdaki doğal gelişme ve değişikliklere uyum gösterir. Eski ve kullanılmayan kavramları yansıtan sözcükler zamanla ölür; yeni buluşları ve gelişmeleri göstermek için de yeni sözcükler türetilir.

Uygarlığın ilk dönemlerinde araba, uçak, radyo, telefon, telsiz, bilgisayar gibi araç ve gereçler yoktu. Bu buluşlar ortaya çıkınca yeni kavramlar ve bu kavramları yansıtan sözcükler oluştu. Buna karşın eskiden çok kullanılan sikke, akçe, okka, dirhem gibi sözcükler artık günümüzde kullanılmamaktadır. Toplumdaki siyasî ve sosyal değişiklikler de sözcükleri etkilemektedir. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde; ordu yönetimiyle ilgili olan sekbanbaşı, kolağası, kazasker, bostancı, subaşı gibi sözcükler bugün kullanılmamaktadır. Cumhuriyet Dönemi'nden sonra kurulan yeni ordu yönetiminde bu sözcüklerin yerine albay, binbaşı, yüzbaşı, onbaşı, çavuş gibi yeni sözcükler türetilmiştir.

Uzay çağından sonra insanlık tarihinde yeni bir dönem başlamış ve bütün dünya dillerine binlerce yeni sözcük girmiştir. Uydular aracılığıyla yapılan televizyon yayınları ve diğer iletişim araçları dünyayı küçültmüş, insanlar ve uluslar arasında iletişim artmış, bu hızlı iletişim sonunda dünyadaki bütün diller arasında yoğun bir sözcük alış verişi başlamıştır. Bu nedenle Türkçeye, özellikle Batı dillerinden çok sayıda yabancı sözcük girmiştir. Bu sözcüklerin bir kısmına karşılık bulunmuş, ancak 1982'den sonra dilde özleşme akımı durduğu için karşılık bulunamayan pek çok yabancı sözcük dilimize yerleşmiştir.

Mehmet HENGİRMEN

15. **Okuduğunuz metinden hareketle dilin özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulununuz. Çıkarımlarınızı boş bırakılan yere yazınız.**

....
....

16. **Okuduğunuz metinde yazar, dildeki kelime değişimini bir ağacın yapraklarının dökülüp yenilenmesine benzetmiştir. Bu ifade biçiminin metnin anlatımına nasıl bir katkı sağladığını aşağıda boş bırakılan yere yazınız.**

....
....

17. **Metinde gerçek, yan ve mecaz anlamlı kelime veya kelime gruplarına örnekler bulunuz. Bulduğunuz örnekleri aşağıda boş bırakılan yere yazınız.**

....
....

18. "Hiçbir dil durgun, tamamlanmış bir sistem değildir. Dil tamamlanmış bir yapıt değil, sürüp giden bir etkinliktir. Her gün yeni sözcükler eklenir, zamanla bazı değişiklikler gösterir. Canlı bir organizma gibidir dil."

Kemal ATEŞ

Bu parçadaki düşünceler, Mehmet Hengirmen'e ait metindeki düşünceleri destekliyor mu? Düşüncelerinizi metinden örnek vererek aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

....
....

19. **Bir kelimenin ölmesi veya yeni kelime türetilmesi metinde neye bağlanmıştır? Gelişen teknolojiyle dilimizde türetilen yeni kelime var mıdır? Düşüncelerinizi boş bırakılan yere yazınız.**

....
....
....

Ç) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

20. Romanda kişiler, belirli bir toplumsal çevre içinde ele alınır. Karakter çizme, tipleme yollarıyla verilir insan ögesi. Bu yönde de değişik tespitler ve düşünceler vardır. Sözgelimi Virginia Woolf'a göre çağdaş romancının görevi, insanın iç dünyasıyla ilgilenmektir. Dış dünyaya yönelen yazarlar gerçeği veremezler. Yapılacak iş, yeni anlatım yolları deneyerek kişilerin iç dünyasına yönelmektir. Çünkü insan yaşamının gerçekleri kişilerin içinde saklıdır.

Aşağıdaki yargılardan hangisi parçada anlatılanları destekler niteliktedir?

A) Edebiyat ile felsefenin birbirinden yararlanması kaçınılmazdır.

B) Edebiyat kişilerin iç dünyasını bütün ayrıntılarıyla anlatır.

C) Edebiyat; sosyoloji, tarih, felsefe gibi bilimlerden etkilenir.

D) Gerçekliğe ulaşmak isteyen edebî ürünler psikolojiden yararlanmalıdır.

E) Yaşamın gerçekleri, romanlarda anlatılan kişilerin dış dünyayla ilişkilerinde saklıdır.

21. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde boş bırakılan yere farklı bir noktalama işareti getirilmelidir?

A) Ablası, 2018( )2019 eğitim-öğretim yılında liseyi bitiriyor.

B) Moğolca da Türkçe gibi Ural( )Altay dil ailesine mensuptur.

C) İstanbul Üniversitesi Fen( )Edebiyat Fakültesine geçen yıl başlamıştı.

D) Türkçe( )İngilizce Sözlük'ünü gramer derslerinde fazlasıyla kullanırdı.

E) Uzun ince bir yoldayım( )Gidiyorum gündüz gece, dizelerini mırıldandı.

22. Edebî eserlerin bütünüyle bir fikir, felsefe veya ideoloji ile yüklü olmasını ve bunu açık bir şekilde okuyucuya iletmesini beklemek yanlıştır. Çünkü söz konusu istek ancak öğretici metinlerin yerine getirebileceği bir yükümlülüktür, edebiyatın değil. Fazla ideoloji sanat eseri içinde eritilmediği sürece sanatçıya ayak bağı olacaktır. Bununla birlikte "Fikir, düşünce, felsefe ve ideoloji edebiyatın dünyasına giremez!" gibi kesin bir kural da konamaz. Nitekim edebiyat da diğer bilimlerin yaptığı gibi başka bilimlerden faydalanır. Her türlü fikir, düşünce ve felsefi bakış; edebiyatın dünyasına yabancı kalmamak, edebî bir niteliğe bürünmek şartıyla edebiyatın içeriğinde yer alabilir.

Bu parça ile ilgili olarak aşağıda verilen yargılardan hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Parça, öğretici bir metin olduğundan yazar ile anlatıcı aynı kişidir .

B) Parçada geçen "ayak bağı" kelime grubu örtük ileti örneğidir.

C) Parçada düşünceyi geliştirme yollarından tanımlama ve örnek verme vardır.

D) Parçada bilim dallarının birbirinden yararlanabileceğinden bahsedilmiştir.

E) Parçada felsefi bir düşüncenin olduğu gibi edebiyatta yer alamayacağı vurgulanmıştır.

Değerlendirme

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları veya çalışmaları üniteye dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki üniteye geçiniz.

2. ÜNİTE
HİKÂYE

"Yaşamı güzelleştiren, insanı hayata bağlayan, öz duygularla zenginleştiren; edebiyattır."

Suut Kemal YETKİN

Anahtar Kavramlar

Hikâye, küçürek (minimal) hikâye, iç konuşma, gösterme, anlatma, betimleme, öyküleme

Neleri Öğreneceksiniz?

- Okuma bölümünde; 1960 sonrası Türk edebiyatındaki hikâye anlayışını, küçürek (minimal) hikâyelerin özelliklerini,
- Dil bilgisi bölümünde kelimede anlam ile imla ve noktalama konusunu,
- Yazma bölümünde, ünitede verilen bilgilerden hareketle hikâye yazmayı,
- Sözlü iletişim bölümünde, seçilen bir hikâyeyi dramatize etmeyi ve bir hikâyecinin hayatıyla eserlerini tanıtan bir sunum hazırlamayı öğreneceksiniz.

Nasıl Öğreneceksiniz?

- Okuma bölümünde; 1960 sonrası Türk edebiyatındaki hikâye anlayışı ile küçürek (minimal) hikâyelerin özelliklerini, metinlerden hareketle soru-cevap ve karşılaştırma yöntemleri ile beraber Genel Ağ'ı da kullanarak,
- Dil bilgisi konularını metinler üzerinde çalışma yaparak ve TDK'nin Yazım Kılavuzu'ndan yararlanarak,
- Yazma bölümünde ünitede edindiğiniz bilgilerle, imla ve noktalamaya dikkat ederek, Genel Ağ'ı kullanarak hikâye yazmayı,
- Sözlü iletişimde, bir hikâyeyi dramatize ederken ve bir hikâyecinin hayatı ile eserlerini tanıtan bir sunum yaparken vurgu ve tonlamaya dikkat etmeyi öğreneceksiniz.

OKUMA

1. METİN

Hazırlık

1. Bir ulaşım aracı olan trenin kültürümüzdeki yeri ile ilgili düşüncelerinizi sınıfta sözlü olarak paylaşınız.
2. “Bireyin iç dünyasını yansıtan hikâyeler” ifadesinden ne anlıyorsunuz? Bu ifadenin size düşündürdüklerini sözlü olarak anlatınız.

BİR SAATLİK TELÂKİ

Serin karanlıkta uzun zaman nefesimi tuttum, bekledim. Sessizlik vardı, derin koyu bir sessizlik. Yalnız arada iki üç yağmur damlası düşüyordu, o kadar. Saçaklardan birinin altında, dizlerim karnıma çekili, pardesüme gömülmüş duruyordum...

Raylar sakin, çelik şeritlerini uzatmış, yağmurdan cilâlı pırıl pırıldılar. Işıklar elektrik direklerinin ucunda titrek kımıltılarla uzaklara kadar gidiyorlar. Arasıra bir düdük sesi ve alaca bir buhar görünüp kayboluyor. Uzaklardan gelen bir koku-belki de leylâk- ıslak ıslak yayılıyor.

Tren istasyona gelmiştir. Yolcular, uykulu gözleriyle inerler. Hava sakin ve serindir. Bavullarıyle, çantalarıyle giderler. Yalnız oldu mu bir otel odası düşünürler. Kış günleri trenler sıcak olur, çekilmez. Baharda serinleşir, tenhalaşır.

Karşı gelen birini kucaklamadım. Beni hiç yolcu etmediler, ama anlarım. Üç kişi olmalı fazla değil. Biri annem, öbürleri ortadan. Ellerini öpmeliyim, alnımdan öpmeliler. Bu arada bir tuzlu damla süzülmeli yanaklarımdan, çenemde durmalı, yahut burnumun ucunda durmalı, düşmemeli. Ama işte dedim ya, benim hiç karşılayanım olmadı.

Bir kişi olsaydı, karım olurdu. Elinde buruşuk bir mendil, bir tek karanfil, aceleci ürkek beklerdi. Uzaktan görmesine bayılırım. Koşup gelmezdi, gösterişten hoşlanmazdı. Gözleriyle kucaklardı beni, kimse duymazdı. Omuzundan tutardım, çenesinden öperdim. Evimize doğru giderdik. Yağmur belki yağardı, belki yağmazdı. Yolda hiç konuşmazdık, bundan eminim. Yanımda, yapyakınımda giderdi, bir de elimi tutardı usulcana.

Metne Dair

Mustafa Kutlu'nun üslubu, hayata bakış tarzı gibi gerçekçidir. Hikâyelerinde şahısların karakter, mizaç, sosyal durum ve zihniyetleriyle ilgili en küçük ayrıntıyı bile kaçırmaz.

Eğer tren gidiyorsa benim için, o zaman geride dururdum, ta geride. Şapkamı gözüme çekerdim, yine de tanırlardı. Bu kalabalık beni sıkardı, yalnızdım. Askerlere bakardım, tezkereci askerlere. Bir de gurbetçilere bakardım. Kalabalıkta bir çocuk bindirirdim pencereden, babası sağol derdi. Bir mahkûm getirirlerdi uzak dağ köylerinden. İpince, dal gibi bir oğlan. Jandarmalar ona acırdı, ben de acırdım...

Kimseyi uğurlamadım. Bir tek babam gitti, bir daha gelmedi. Çocuktum, farkında olmadım. Çok hasta imiş bilmiyorum. Aklıma sadece kolundan tuttukları geliyor...

İstasyonlarda dolaşmak, trenlerin gelip gitmelerine bakmak, bana neden iş oldu bilmem. Kalabalık desen, çarşı pazar dolu ama, yine istasyondaki kalabalık başka herhalde.

Bana öyle geliyor ki, istasyonda kucaklaşan insanlar daha bir yakın oluyor birbirine. El öpmeler, ağlamalar, nadiren sahte oluyor. İnsanlar birbirine yaklaşıp, birbirinden uzaklaşıyorlar. Birbirini anlamak orada mümkün, son söz orada söyleniyor. Boğazda düğümlenen şeyler tren kalksa da ardından bağırılıyor, yahut gözlere dolup usul usul boşalıyor. Yolcu artık gidiyor, bir daha görmemek doluyor insanın içine.

Ben ayrılıyorken, darağacına gidiyormuşçasına bir duygu kaplar. Her şeye derin bir bağlılık, hayret ve sevgi ile bakarım. Hiçbir şeyi kaçırmam. Taş duvarda delik açmış serçenin yuvasını o zaman görürüm. Tellere takılmış bir uçurtma kuyruğu o zaman gözüme ilişir. Güneşe, ağaçlara, insanlara bir daha, bir daha bakarım. Ama sonradan bunların hiçbirini hatırlayamam. Bir sürü ipe sapa gelmez şeyler hatırlarım da bunları hatırlayamam. İnsan sevdiklerinin yüzünü hatırlayamıyor...

Sığındığım yerden çıkıyorum. Su birikintileri arasından bir ay parlıyor, elektrik ışıkları ile birleşip sararıyor.

Tren binbir homurtu ile gelip geçiyor. Vagon pencerelerinde bir asker yüzü arıyorum, el sallayacağım. Sadece yeni binenler kaybolan istasyona son bakışlarını yolluyorlar, kaybolan son parçayı iyice seçmeye çalışıyorlar. Sonra homurtu azalıyor. Tiktakların gürültüsünün bittiği yerden inceden bir düdük sesi kopuyor, kesik kesik yayılıyor. İstasyondan ayrılanlar bu düdük sesi ile irkilip gidenleri bir daha hatırlıyorlar...

Tren gittikten sonra istasyonda hiç kalmadınız ise bir seferlik kalın. Vakit gece yarısını geçmiş olsun, herkes dağılsın. Satıcılar paketlerini toplayıp gitsinler. Her şey yerini bekçi düdüklerine bıraksın. Siz de sevdiğiniz birini uğurlamış olun, belki de ardından ağlamış olun. Yağmur yağmış, her yer ıslanmış olsa bile, yine oturacak bir yer bulun...

(...)

Karanlıkta bir gece kuşu öter, yahut bir cırcır böceği. Alır sizi uzaklara götürür. Birden çocukluğunuzu hatırlarsınız. Şerit gözünüzün önünden ağır aksak geçer. Her şeyi bir bir hatırlarsınız. Bir daha yaşarsınız yeni baştan. Başka zaman yıldırım hızı ile düşündükleriniz yavaş yavaş gelirler, sizi içlerine alırlar, sararlar. Vakit geçer farkında olmazsınız.

(...)

İstasyonlar birer kapalı kutudur. İçlerinde çok şey vardır bilinmez. Orada herkes bir şeyler bırakır gider. Orada bir devir kapanır, bir devir açılır habersiz.. Her tren hasretler, arzular yüklenir gider. Başka diyarlardan biraz sevinç, biraz aydınlık alır gider. Yığın, yığın duygular sıralanır, birikir. Üzerinden geçip giden zaman ancak istasyonlarda durur. Bir saatlik telâki yapar...

Bir saatlik telâki...

Mustafa KUTLU, *Ortadaki Adam*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

alaca : Birkaç rengin karışımından oluşan renk, ala.

diyar : Ülke, yurt.

telâki : Buluşma, kavuşma.

tezkere : Askerlik görevinin bittiğini bildiren belge.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin Cumhuriyet Dönemi yazarlarından Mustafa Kutlu'ya ait bir hikâyedir. Bu hikâyede yazar; Anadolu'daki köy, kasaba, şehir insanının günlük hayatındaki beklenti ve hayal kırıklıklarını mekân olarak seçtiği tren istasyonunda dile getirmiştir. Mustafa Kutlu, *Bir Saatlik Telâki*'de tren istasyonunda geçen bir saatlik zamanı, lirik bir anlatımla ancak gerçekçi bir bakış açısıyla ve canlı tasvirlerle yansıtmıştır. Yazar; okuduğunuz metinde roman, hikâye gibi türlerde kişilerin içinden geçenlerin doğrudan aktarıldığı iç konuşma tekniğinden yararlanmıştır.

Mustafa Kutlu'nun *Bir Saatlik Telâki* adlı eserinin de bulunduğu ilk hikâye kitabı olan *Ortadaki Adam*'da toplumsal değişme, çarpık şehirleşme, göç gibi temalar yer almaktadır. Bu hikâyelerde bireysel ve toplumsal durumlar birbirini doğurarak iç içe geçmiştir. Mustafa Kutlu, kaleme aldığı hikâyelerinde geçmiş kültüre, İslam'a, tasavvufa, erdeme ve insanın kendi iç dünyasına yer vermiştir. İslami duyarlılık onun hikâyelerinde estetiğe bürünmüştür. Anlatımı sade ve samimidir. Mustafa Kutlu, eserlerinde kullandığı teknikler ve geliştirdiği hikâye tarzıyla son dönem Türk hikâyeciliğinin önemli isimlerinden biri olmuştur.

Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren hikâyeciliğimizin öncü isimleri Memduh Şevket Esendal, Sait Faik Abasıyanık, Sabahattin Ali, Haldun Taner gibi sanatçılar olmuştur. Bu sanatçıların açtığı yollar; birçok yazarın yeni ürünleriyle çeşitlenmiş, zenginleşmiş ve hikâye sanatının nitelikli örneklerinin verilmesine zemin hazırlamıştır. 1950'lerden sonra özellikle şekil yönünden yenilikler ve tema çeşitliliği, hikâye dünyamızda büyük gelişmeler oluşturmuştur. Tema ve şekil yönünden çeşitlenen hikâye türünün gelişiminde Orhan Kemal, Oktay Akbal, Necati Cumalı, Orhan Duru gibi sanatçıların yanında Mustafa Kutlu'nun da önemli bir yeri vardır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "Bir sürü <u>ipe sapa gelmez</u> şeyler hatırlarım da bunları hatırlayamam.", "İstasyonlar birer <u>kapalı kutu</u>dur." cümlelerinde altı çizili kelime gruplarının anlamlarını kullanıldıkları cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.
2. Okuduğunuz metinde "istasyon" ve "tren", anlatıcının duyguları üzerinde nasıl bir etki bırakmıştır?
3. Metinde geçen "Tiktakların gürültüsünün bittiği yerden inceden bir düdük sesi kopuyor..." cümlesinde yazar, işitsel ögelere yer vermiştir. Siz de metinden, çeşitli duyularla algılanan ayrıntıların geçtiği cümleler gösteriniz.
4. Metinde geçen "İstasyonlar birer kapalı kutudur.", "Her tren hasretler, arzular yüklenir gider." gibi örtük ifadeler, metnin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir? Siz de örtük ifadelere metinden örnekler gösteriniz.
5. Metinde, yazarın tren istasyonunda tasvir ettiği insan manzaralarına günümüzdeki istasyonlarda da rastlayabilir misiniz? Düşüncelerinizi nedenleriyle söyleyiniz.
6. Metinden hareketle kahramanın ruh hâli ile zaman ve mekân arasındaki ilişkiyi açıklayınız.
7. Anlatıcının okuyucuyu hikâyeye dâhil etmek istediği bölümleri metinde gösteriniz.
8. Metinden, Türk toplumunun millî ve manevi değerleriyle örtüşen bölümleri gösteriniz.
9. Metindeki anlatım biçimi ve anlatım tekniklerini belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.

Anlatım Biçimi	Anlatım Teknikleri

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

MUSTAFA KUTLU (1947-...): Cumhuriyet Dönemi yazarlarındandır. Erzincan'da doğdu. 1963'te Erzincan Lisesini, 1968'de de Erzurum Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Birçok türde eser veren yazar, edebiyatımızda hikâyeleriyle tanındı. Bireyin iç dünyasını ayrıntılara önem vererek anlatan Kutlu, Anadolu insanının derinliğini modern çağa yönelik eleştirileriyle birlikte yansıttı. Mustafa Kutlu; Türk edebiyatında özellikle hikâye alanında Türk toplumunun yaşadığı toplumsal değişim ve dönüşümü konu edinerek önemli bir yere sahip oldu. Yazarın *Ortadaki Adam, Yoksulluk İçimizde, Ya Tahammül Ya Sefer, Yokuşa Akan Sular, Uzun Hikâye, Bu Böyledir, Sır* hikâye; *Şehir Mektupları, Akasya ve Mandolin* deneme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. **Aşağıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerde altı çizili kelimelerin yerine hangi kelimeleri getirirseniz cümlenin anlamında bir değişme <u>olmaz</u>?**
   - Bana öyle geliyor ki, istasyonda kucaklaşan insanlar daha bir <u>yakın</u> oluyor birbirine.
   - El öpmeler, ağlamalar, nadiren <u>sahte</u> oluyor.
   - Yalnız arada iki üç yağmur damlası <u>düşüyordu</u>, o kadar.

2. **Aşağıdaki parça okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu parçada geçen noktalama işaretlerinin parçadaki kullanım amaçlarını açıklayınız.**

   Bir kişi olsaydı, karım olurdu. Elinde buruşuk bir mendil, bir tek karanfil, aceleci ürkek beklerdi. Uzaktan görmesine bayılırım. Koşup gelmezdi, gösterişten hoşlanmazdı. Gözleriyle kucaklardı beni, kimse duymazdı. Omuzundan tutardım, çenesinden öperdim. Evimize doğru giderdik. Yağmur belki yağardı, belki yağmazdı. Yolda hiç konuşmazdık, bundan eminim. Yanımda, yapyakınımda giderdi, bir de elimi tutardı usulcana.

OKUYUNUZ

Rasim Özdenören'in aşağıda bir parçası verilen *Balkondaki Fısıltı* **adlı hikâyesinin tamamını okuyunuz. Bu hikâyede bireyin iç dünyasının nasıl anlatıldığını sözlü olarak paylaşınız.**

Ne zaman ona doğru elimi uzatsam elim boşlukta kalıyor. Her günüm Cuma oluyor. Her Cuma ona selamımı gönderiyorum. Yılmadan, yılgınlığa düşmeden. Boşluğa bırakılmış bir selam gene de muhatabını bulur mu diye kaygılandığım olmuyor değil. Ancak ben, bana düşeni yapıyorum. Bana düşen ona selamımı göndermek...

Bu sabah karşılaştım onunla.

Arkamdan, duyulmayacak kadar uzak bir fısıltı, bu fısıltıyı ancak bir kedi işitebilir, bir de kulak zarı onun sesine ayarlanmış olarak duran aşığın kulağı...

— Merhaba...

2. METİN

Hazırlık

1. Duygularınızı ifade etmek için bir edebî tür (hikâye, şiir, roman...) seçmeniz gerekseydi hangisini tercih ederdiniz? Niçin?
2. "Modernizm" kelimesinin size çağrıştırdığı kavramları sözlü olarak ifade ediniz.

DEMİRYOLU HİKÂYECİLERİ-BİR RÜYA

Ülkenin büyük şehirlere uzak bir dağ başı kasabasında, bir demiryolu istasyonunda çalışan üç hikâyeciydik. İstasyon binasına bitişik yan yana üç kulübemiz vardı. Ben, genç yahudi, bir de genç kadın. Seyyar hikâye satıcılığı yapıyorduk. İşimiz pek parlak sayılmazdı; çünkü istasyonumuza tren çok seyrek uğruyordu. Ayrıca yalnız posta trenlerinin geldiği günler iyi iş yaptığımız söylenemezdi. Öğleden sonra gelen posta trenlerinde daha çok elma, ayran ve sucuk-ekmek satılırdı. Bu saatlerde genellikle biz hikâyeciler uyurduk. Böylece gece için de dinlenmiş olurduk: Çünkü bizim bütün ümidimiz, gece yarısından sonra geçen tek eksprese bağlıydı. Öteki seyyar satıcılar bu saatlerde uyanıp gelemezlerdi çoğu zaman. Bizim de (hikâyeciler) uyuyarak gece ekspresini kaçırdığımız olurdu. Oysa istasyon şefiyle de aramız iyiydi; fakat nedense genellikle bizi uyandırmayı ihmal ediyordu istasyonun bu tek memuru. Ona da hak veriyorduk bir bakıma: Makasçılık yapıyordu, telgraflara bakıyordu, bütün işaretleri düzenliyordu; trenlere bilet satmak, kapıları açmak, kapamak... Bütün işler tek bir adamın üzerindeydi. Ona yaranmak için sık sık bedava hikâye veriyorduk; gene de bizi uyandırmayı unutuyordu bazen. Çoğu zaman, kendiliğimizden uyanmak zorundaydık. Bütün gün de hikâye yazdığımız düşünülürse, bunun pek kolay bir iş olmadığı ortadaydı. Evet, öğleden sonraları uyuyorduk; ama genellikle akşam üzeri ilham geliyordu ve gecenin geç saatlerine kadar yakamızı bırakmıyordu. Bu 'yakamızı bırakmıyordu' sözüyle alay ediyordu istasyonun şefi; biz de böyle anlarda, onun tek başına çalıştığını, her işe tek başına yetişemeyeceğini unutarak şiddetle eleştiriyorduk onu: İstasyon şefliği odasına bitişik kulübelerimize kadar zahmet edemez miydi ekspresin geldiği sırada? Aynı işyerinde çalışan memurlar sayılırdık bir bakıma. Üstelik bazı geceler, yemeği bile unutarak elle yazdığımız hikâyeleri, istasyon şefinin odasındaki tek daktiloda temize çekiyorduk. Hikâyeciliğe ilk ben başladığım için daktilo yazarken ilk sırayı bana veriyorlardı arkadaşlarım. Fakat ben sıramı genellikle genç yahudiye veriyordum. Bu zayıf ve hastalıklı genç yahudiyi çok seviyordum.

Metne Dair

Hikâyelerinde farklı anlatım tekniklerinden yararlanan Oğuz Atay, edebiyatımızdaki özgün yazarlardan biridir.

Evet, bir bakıma demiryolu idaresinin memurları sayılırdık: kulübelerimiz de istasyon binası için ayrılan alana kurulmuştu, üstelik hepsi bir örnekti ve istasyon binası ile aynı mimari özellikleri taşıyordu. İstasyon şefi gülerek, "memur hikâyeciler" diyordu bize. Sonra o bitip tükenmez tartışma başlıyordu: Hayır biz memur konumu içinde düşünülemezdik: Bir kere parça başına ücret alıyorduk. Ayrıca bu ücret, ekspres yolcuları tarafından ödendiği için resmi bir ödeme sayılamazdı. Siz esnaf hikâyecilersiniz diyordu istasyon şefi bize. Aslında ben memur ya da esnaf olarak nitelendirilmek istemiyordum; biz sanatçıydık. Ayrıcalıklı bir durumda olmalıydık. Ne var ki ayran, elma ve sucuk-ekmek satıcılarının uyanık olduğu gecelerde birbirimizi iterek yolculara mallarımızı beğendirmeye çalışırken 'ayrıcalıklı bir durumda' olduğumuz söylenemezdi. Biz de öteki satıcılar kadar bağırıyorduk malımızı satmak için. Tabii genç yahudinin pek sesi çıkmıyordu; genç kadın da yiyecek satıcılarıyla perona inen yolcular arasında sıkışıp kalıyordu. Zaten satacak çok malımız da yoktu. İstasyon şefinin köhne daktilosunda her hikâyeden ancak bir iki kopya çıkarabiliyorduk. Son kopyalar da oldukça silikti, bunlara pek alıcı bulamıyorduk. Hikâyeler bir iki kere satılmadı mı eskiyor, onlara müşteri bulmak güçleşiyordu. Çünkü güncel konuları işleyen hikâyeler yazıyorduk ve bir iki günlük modası geçmiş hikâyeleri uzattığımız zaman yolcular, yüzlerini buruşturarak, "Bunları biliyoruz, yeni şeyler yok mu?" diyerek suratımıza fırlatıyorlardı. O zaman da elma ve ayran satıcılarına kaptırıyorduk sıramızı.

(...)

Satışlar iyi gitmiyordu. Savaş yıllarıydı. Ekmek bile pahalıydı. Ayrıca sık sık karartma yapılıyor, istasyonun ölgün ışıkları eserlerimizi büsbütün aydınlatmaz oluyordu. Böyle gecelerde çalışmak da anlamsızlaşıyordu. Kara perdelerini sıkı sıkı örttüğümüz pencerelerimizin gerisinde, mavi kâğıtlara sardığımız lambaların donuk ışığında, satılıp satılmayacağı belirsiz kısa hikâyelerimizi yazmaya çalışıyorduk.

(...)

Bizi bu kasabaya hangi rüzgâr atmıştı? Ne kötü şartlar altında çalışıyorduk. Yiyecek satıcılarıyla, tren memurlarıyla, açlıkla ve sefaletle uğraşmaktan sanatımızı doğru dürüst yapamıyorduk. Her şeyden önce doğru dürüst kitabımız bile yoktu. Kitap almak için büyük şehre gidecek tren paramız bile yoktu. Bu şartlar altında bizden ne beklenebilirdi? Düşündükçe durumumuzun ümitsizliğini ve garipliğini daha iyi anlıyordum: Aslında istasyon binasının yanında bize kutu gibi odalar vermekle demiryolları idaresi hiç de bizim yararımıza çalışmamıştı. Gündüzleri gürültüyle düdük çalarak geçen trenler yüzünden sürekli uyuyamıyorduk. Yazdıklarımızın da değeri bilinmiyordu: Geçen gecelerden birinde genç ve düzgün yüzlü bir yataklı vagon yolcusu, kendisine daha önce sattığımız hikâyelerin bir kısmını tanınmış bir eleştirmene gösterdiğini ve bu ünlü yazarın da hikâyeleri çok basmakalıp ve modası geçmiş bulduğunu söylemişti. Yağmur çiseliyordu, sepetteki hikâyelerin dış sayfaları ıslanıyordu. Sonbahardı. İnce ve her tarafı sökülmüş kazağımın içinde titriyordum. Bu şartlarda daha iyi ne yazabilirdim? Birden genç yataklı vagon yolcusuna sinirlenerek buz gibi bir sesle, isterseniz geri verin hikâyeleri, paranızı da alın demiştim. Aslında yalan söylüyordum: Cebimde meteliğim yoktu.

(...)

Genç yahudinin de hastalığı ilerlemişti. Artık her gece, eskisi gibi hikâye satmaya çıkamıyordu; hikâyelerinin sayısı da gittikçe azalıyordu. Son günlerde onun hikâyelerini de ben yazmaya başlamıştım. O kadar halsizdi ki bu yardıma bile itiraz edemiyordu. Kendini iyi hissettiği zamanlar masanın başına geçiyor çok kısa hikâyeler yazıyordu. İstasyon şefi bunları az buluyor ve şimdi hatırlayamadığım bir yönetmelik maddesine göre, kulübelerimizin kirasını çıkarmamız için daha çok yazmamız gerektiğini ileri sürüyordu. Yazdığımız konulara, hatta yazış biçimimize bile karışır olmuştu.

(...)

Düşüncemin bulandığını seziyordum. İstasyon dışındaki dünya ile ilişkilerim de gittikçe zayıflıyordu. Günlerin nasıl geçtiğini izleyemiyordum artık. Hikâyelerim için güncel olaylar bulmakta, insanları ve maceraları birbirine bağlamakta eski becerim kalmamıştı. Önemli olayları bile öğrenemiyordum çoğu zaman. Evet, bazı olayları biliyordum: Savaş bitmişti. Cephelerden akın akın dönen askerler geçiyordu trenler dolusu. Onlardan kırık dökük bilgiler toplayarak savaş hikâyeleri yazdım bir süre. Bu arada birçok şeyi hatırlayamıyordum: Savaş bizim ülkemizde mi geçmişti? Yoksa uzak çöllerde mi savaşılmıştı? Topraklarımız genişlemiş miydi, daralmış mıydı? Genç yahudi bitkin gülümsemesiyle karşılık veriyordu bana: Bizim istasyon hep aynı yerde kaldığına göre, bunların önemi var mıydı? Top sesleri duymadığımıza göre, savaş hiçbir zaman bizim istasyona yaklaşmamıştı.

Sonra, hikâyelerime asık suratla göz gezdiren yataklı vagon yolcularının yüzlerinden savaş biteli çok olduğunu anladım. Bir yolcu da şehir isimlerinde önemli yanlışlıklar yapmaya başladığımı söyledi bir gün. Yöneticilerimizin adlarını da birbirine karıştırıyor ya da unutuyordum. Öyle ya yıllardır insan adlarını hiç yüksek sesle söylememiştim. İstasyon topluluğumuzda yıllardır birbirimize seslenmiyorduk. Böyle bir gereği hiç duymamıştık. İstasyonun adı bile, sadece yan duvara, badananın üstüne yazıldığı için silinip gitmişti, unutulmuştu. Gereğinde kelimeleri aramak için bir sözlüğümüz bile yoktu. Her gün yazmak zorunda olduğum hikâyelerin dışında kalan kelimeleri hatırladığımdan da kuşkuluydum. Yiyecek satıcılarıyla konuşmuyorduk. İstasyon şefi de aksiliğini artık yalnızca hareketleriyle ifade eder olmuştu. Genç yahudi artık konuşamayacak kadar hastaydı. İstediklerini başıyla işaret ederek belirtiyordu.

(...)

Bütün gün odamdan çıkmadan yazıyordum. Yalnız bitişikteki kunduracının gürültüsü aklımı karıştırıyordu. Çünkü artık genç yahudi yoktu; bir süre önce ölmüştü. Aslında ben yanıma genç kadının taşınmasını istiyordum. Ne var ki istasyon şefi, ben daha bu istediğimi belirtmeye fırsat bile bulamadan bir gün -bir süre önce- kunduracıyla göründü. Adam da hemen yerleşti. Bu dağ başında onun da işi bizimkinden iyi sayılmazdı. Kunduracıya genç kadının kulübesine geçmesini teklif etmeyi düşünüyordum. Bu düşüncem de sanırım çok uzun sürmüştü. Çünkü bir gün onun kulübesine gittiğim zaman, yani ona bu teklifimi bildirmek için... Neyse biraz aklım karıştı. Fakat şöyle olmuştu: Yani genç kadın bir süre önce gitmişti. Evet kulübesi boştu. Benim uzun hikâyelerimden birini yeni bitirdiğim ve uyuyakaldığım bir gece, trene binip gitmişti. O günlerde kafam daha da karışıktı.

(...)

Bu, son yazdığım hikâyelerden biri. Bunun gibi daha birçok hikâye birikti. Hikâyelerimin hepsi kafamda. Hepsini çok iyi hatırlıyorum. Henüz hepsini yazmış olmayabilirim. Şimdi bazı geceler, eski alışkanlığımla, gece yarısı uyanıyor ve bu yeni hikâyelerimi sepetime -ya da genç kadının sepetine, ya da şimdi ölmüş bulunan genç yahudinin sepetine- özenle yerleştiriyorum, demiryoluna çıkıyorum. Artık tren geçmiyor buradan. Son günlerde istasyon şefini nedense ortalarda göremiyorum. İzinli olduğunu sanıyorum -çünkü yıllardır hiç tatil yapmamıştı. Onun elbiseleri de şimdi benim üzerimde. Giderken yerine beni bırakmış olmalı. Trenler de nedense uğramıyor. Neyse, bunlar önemsiz ayrıntılar.

Korkuyorum. Çünkü buradan gitmek istiyorum. Bakkal daha veresiyeyi kesmedi. Fakat bu durum artık bir süre daha bile süremez. Bakkaldan utandığım için soramadım, bir zamanlar -bir süre önce- aynı çekingenlik yüzünden kundura tamircisine de soramamıştım: Bir mektup yazmak istiyordum, ama adres bilmiyordum. Yani hiçbir adres bilmiyordum. Bana inanmazlardı, bunun için utanıyordum. Bana herhangi bir adres söyler misiniz? diyemezdim. Oysa herhangi bir adres yeterliydi benim için. Bir zorluk daha vardı o zamanlar. Şimdi de var -yani bir süre geçtiği halde. Kendi adresimi de bu mektupta yazmak sorunu beni düşündürüyor. Bu hikâyemi, ekspres ya da posta treni artık -belki de sadece belirli bir süre için- geçmediği halde, bir yolunu bularak okuyucularıma -artık müşterim kalmadı- iletebilsem bile, nerede bulunduğumu nasıl anlatacağım? Bu sorun da beni düşündürüyor. Ama gene de ona yazmak, hep onun için yazmak, ona durmadan anlatmak, nerde olduğumu bildirmek istiyorum.

Ben buradayım sevgili okuyucum, sen neredesin acaba?

Oğuz ATAY, *Korkuyu Beklerken*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

karartma : Savaş durumunda düşman uçaklarından korunma amacıyla ışıkları örtme veya söndürme biçiminde alınan önlemlerin bütünü.

köhne : Eskiyip yıpranmış, bakımsız kalmış.

makasçılık : Demir yollarında makasları açıp kapayarak trenlere yol veren görevlinin yaptığı iş.

peron : Tren istasyonlarında tren yolu boyunca uzanan, inilip binilen yüksekçe döşeme.

yarı aç yarı tok : Karnı iyice doymadan.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz hikâye, Cumhuriyet Dönemi yazarlarından Oğuz Atay'ın *Korkuyu Beklerken* adlı kitabından alınmıştır. Oğuz Atay, hikâye ve romanlarında gerçekçi bir bakış açısını benimsemiş; eleştirisini çağın gerçeklerine yönelten bir üslup kullanmıştır. Bu hikâyesinde de yazar; anlatıcının duygu ve düşünce dünyasını, yaşadığı zorlukları iç konuşma tekniği ile vererek dönemin şartlarını eleştirmiştir.

Cumhuriyet Dönemi hikâyeciliğinde, özellikle 1960 sonrasında, artık geleneksel anlatımın dışında gelişen bir sanat anlayışı ortaya çıkmıştır. Bu dönemde bir yandan toplumcu gerçekçilik gelişirken bir yandan da yazarlar, toplumsal sorunların getirdiği tedirginlik ve bunalımları *Demiryolu Hikâyecileri* adlı metinde de olduğu gibi psikolojik çözümlemelerle okuyucuya yansıtmışlardır. Bu dönemden sonraki hikâye yazarlarının değişmeyen ortak özellikleri, alışılagelmiş tema ve kurgulardan sıyrılarak yeni arayışlara yönelmeleridir. Yeni ifade yolları arayan ve farklı teknikleri eserlerinde kullanmaya çalışan sanatçılar, edebiyatta modernist anlayışla ürünlerini vermeye başlamışlardır.

Modernist eğilim taşıyan eserler, toplumla beraber bireyi de önemsemiştir. Bireyin iç dünyasının karmaşıklığından hareketle gerçekliğe ulaşmaya çalışan bu anlayışın izlerini, Oğuz Atay'ın *Demiryolu Hikâyecileri* adlı hikâyesinde de görmek mümkündür. Yazar, okuduğunuz hikâyenin temelinde yer alan üç hikâyeciden biri olan anlatıcının, içinde bulunduğu sıkıntılı ve karmaşık durumdan yola çıkarak dönemin toplumsal şartlarını eleştirel bir bakış açısıyla vermiştir.

Modernizmi esas alan eserlerde dil ve anlatımda geleneksel tekniklerin dışına çıkılarak bilinç akışı, iç konuşma, geriye dönüş gibi anlatım tekniklerine yer verilmiştir. Klasik eserlerde temel alınan olay, karakter, çevre unsurları önemsizleştirilmiş; simge, imge, bakış açısı, ironi, çağrışım önem kazanmıştır. Bu anlayışta yazılan eserlerde insanlar, duygu ve düşünceleriyle karmaşık ve çok yönlü bir varlık olarak görülür. Modern yaşamdaki bireyin bunalımı, toplumla çatışması, yalnızlığı, huzursuzluğu, topluma yabancılaşmasının anlatıldığı bu eserlerde sıradan bir zaman akışı kullanılmaz; eserdeki kişi veya kişiler aynı zaman dilimi içinde değişik zaman dilimlerini yaşar.

Türk edebiyatında Ferit Edgü, Bilge Karasu, Orhan Pamuk, Adalet Ağaoğlu, Nezihe Meriç, Pınar Kür, Latife Tekin, Yusuf Atılgan gibi sanatçıların eserlerinde modernizmin izleri görülür.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "<u>Ayrıcalıklı</u> bir durumda olmalıydık.", "Ayrıca sık sık karartma yapılıyor, istasyonun <u>ölgün</u> ışıkları eserlerimizi büsbütün aydınlatmaz oluyordu." cümlelerinde altı çizili kelimelerin anlamlarını kullanıldıkları cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.
2. Okuduğunuz metinde anlatıcı, istasyon şefinin "memur hikâyeciler" ya da "esnaf hikâyeciler" ifadesini kullanmasına neden itiraz etmiştir?
3. Okuduğunuz metinde anlatıcının, yeteneklerinin körelmesine neden olan ve daha iyi yazmasını engelleyen koşullar nelerdir?
4. Metnin son cümlesi, yazarın okurdan beklentileri hakkında size neler düşündürmektedir?
5. Metnin temel çatışmasını tespit ediniz. Tespitinizden hereketle metnin tema ve konusunu söyleyiniz.
6. Okuduğunuz metinde kahramanların kimler olduğunu belirtiniz. Bu kahramanların, olay örgüsünün gelişimindeki işlevlerini söyleyiniz.
7. Okuduğunuz metinde zaman ve mekân unsurlarının özelliklerini belirleyiniz.
8. Okuduğunuz metinde anlatıcının kim olduğunu belirterek metnin hangi bakış açısıyla yazıldığını gösteren cümlelere örnekler veriniz.

9. Okuduğunuz metinde yer alan anlatım tekniklerini belirleyiniz.
10. Okuduğunuz metinde anlatıcının “biz” dilinden “ben” diline geçmesinin nedeni nedir?
11. Okuduğunuz metinde dönemin sosyal, sanatsal ve tarihî gerçekliğini yansıtan unsurları gösteriniz.
12. “Oğuz Atay hikâyelerinde; bunalımlı, korkunun tutsağı olmuş, hayata tutunmaya çalışan fakat çok kere kaybeden, toplumla ve çevresiyle sağlıklı ilişkiler kuramayan, çekingen karakterlerin hayatlarını ele alır.” bilgisinden hareketle okuduğunuz metinde kahramanların bu özellikleri yansıtıp yansıtmadığını söyleyiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

OĞUZ ATAY (1934-1977): Cumhuriyet Dönemi roman ve hikâye yazarlarından olan Oğuz Atay, İnebolu’da doğdu. İstanbul Teknik Üniversitesi İnşaat Fakültesini bitirdi. İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi İnşaat Bölümünde öğretim üyesi olarak görev yaptı. Birçok türde eser veren sanatçı, eserlerinde toplum kurallarıyla çatışan aydınların iç dünyasını işledi. İnce alay ve ironinin iç içe olduğu hikâyelerinde yalnızlık, isyan, iletişimsizlik, yabancılaşma, toplum eleştirisi gibi konuları ele aldı. Modernleşme sürecindeki bireylerin yaşamlarını, toplumdan kopuşlarını ve özellikle iç çelişkilerini başarılı bir şekilde eserlerinde yansıttı. *Bir Bilim Adamının Romanı, Tutunamayanlar, Tehlikeli Oyunlar* roman; *Korkuyu Beklerken* hikâye; *Oyunlarla Yaşayanlar* tiyatro; *Günlük* günlük türündeki eserleridir. Yazarın *Eylembilim* adlı yarım kalan romanı ise 1998’de kitaplaştırılmıştır.

DİL BİLGİSİ

1. **Aşağıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerde geçen mecaz anlamlı kelimelerin altını çizerek cümlelere kattıkları anlamları söyleyiniz.**
   - … ilham geliyordu ve gecenin geç saatlerine kadar yakamızı bırakmıyordu.
   - … bayat hikâyelerimizi suratımıza fırlatıyorlardı.
   - Bizi bu kasabaya hangi rüzgâr atmıştı?
   - İşimiz pek parlak sayılmazdı; çünkü istasyonumuza tren çok seyrek uğruyordu.
2. **Okuduğunuz metinde yer alan** “Geçen gecelerden birinde genç ve düzgün yüzlü bir yataklı vagon yolcusu, kendisine daha önce sattığımız hikâyelerin bir kısmını tanınmış bir eleştirmene gösterdiğini ve bu ünlü yazarın da hikâyeleri çok basmakalıp ve modası geçmiş bulduğunu söylemişti.” **cümlesinde** “basmakalıp” **ve** “modası geçmiş” **ifadesi yerine hangi kelimeleri getirirseniz bir sanat eseri için söylenmiş cümle tam zıt bir anlam kazanır?**

SIRA SİZDE

Mustafa Kutlu’nun *Bir Saatlik Telâki* **adlı hikâyesi ile Oğuz Atay’ın** *Demiryolu Hikâyecileri* **adlı eserinde** “tren” **unsurunun nasıl yansıtıldığını karşılaştırınız. Düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere kısaca yazınız.**

....
....
....
....

3. METİN

Hazırlık

1. Bir ürünün el emeğiyle yapılmış şekli ile fabrikada üretilmiş hâli arasında sizce nasıl bir fark vardır?
2. Bir edebî metinde daha önce denenmemiş anlatım tekniklerinin kullanılması sizi nasıl etkiler? Daha önce okuduğunuz hikâye ve romanları da göz önünde bulundurarak düşüncelerinizi paylaşınız.

KARANFİLSİZ

"İşim mi?.. Eh işte..."

Caddede, kalabalık arasında kulağıma çarpan söz, bu. Bu kadarcık işim mi? Eh işte... Öyle, sapı kırık, taç yaprakları dökük bir ses. Dönüp bakmadım. Kim olduğunu görmedim.

Küçük bir işmiş. Önemsiz bir iş!

Kasa yapımında çalışan kaportacı arkadaşı, sabah akşam karşısına geçip de inatla, sabırla, ona bunu öğretmeye kalkana dek, önemsiz bir iş yapmakta olduğunu bilmezdi. Kendisi için önemliydi, güzeldi, iyiydi. En iyi bildiği işti.

Atlı araba, kamyon kasalarını süslüyordu. Yeşiller, sarılar, maviler, kırmızılar, akarsular, göller, dağlar ve karanfiller onun da içini süsler, günlerini güzelleştirirdi. Bu arabaları, kamyonları sürenleri de sevindiriyor olmalıydı. Yoksa önünde neden sıraya girsinler, neden, gölün içinde bir kuğusu da mutlaka olsun, desinler?

Önüne getirilen her kasa tahtasını boyardı. Çiçekler, böcekler, dantela kıvrımlarla çektiği çerçeveye bir karanfil de kendinden katardı. Dedesinin işiydi. Sonra, babasının da işiydi. Dalları boyarken, göl kıyılarına sazları atarken, dedesi gecenin ortasında, ak donuyla çıkar gelir; denir ki hâlâ sağ, başının ucuna dikilirdi:

"Gölün şıpırtılarını unuttun. Suların salınışını unutma. Boyayı da iyi ov. Renkler sevinsin," derdi. "Baştan savma! Dolunayı suya düşürmeyi unutma!"

Metne Dair

Dış dünyaya ve gerçeğe büyük önem veren Adalet Ağaoğlu, eserlerinde kelimelerle resme has görüntüler vermeye çalışır.

Gözleri çakmak çakmak ona bakardı. Hoşgörmez bakışlarına karşın, babası gibi dedesinin de kendisiyle övündüğünü bilirdi. Dağ başlarına döne döne çıkan yolları, maviliklerde süzülen bir tepkili uçağı ikisi de akıl etmemişti. O yolların dönemeçlerini ne de yumuşak alıyor kamyon!.. Kamyon kasası üstündeki bu yolları döne döne çıkan kamyon da çok süslüydü. Çiçek demeti gibi... Tepkili uçağın ardındaki ak çizgiyi pamuksu bulutlar böler. Böylece, hevesle ovar parlatır, suları gümüşsu yansımalarla çıldırtırdı. Derken gözleri bulanır, sırtı ağrırdı. Şimdi, gözbebeklerine oturmuş bulanıklık aynı şey mi bilinmez.

Babası, fırçayı eline verirken:

"Gönlünce yap. Başka şeye kulak asma." demişti.

Artık babası da yok. Kasa yapımında çalışan arkadaşı ise tepesinden hiç eksik olmuyor. Ne ki "Çiçeğin göbeğini unuttun, mavinin dengesini kaçırdın." demiyor. Daha küçükken işte bu kasa yapımına girmeden önceleri; sularına, karanfillerine duyduğu hayranlık eksile eksile bitmişti. Nicedir ak kanatlarını şişirmiş bir kuğuya coşkuyla el çırpmıyordu." Şuraya da bir yelkenli..." demiyordu. Dudağının kıyısında aldırışsız bir gülümseme takılı oluyordu. O, önceleri bir gülümsemenin, süsleme işini küçümseme demeye geldiğini bilmiyordu. Aldırmıyordu. Her bir yanı renklere, ışınlara, biçimlere batmış bulanmıştır. Boyaları kendisini savunur. Gönlünde yepyeni karanfiller uç verir. Taç yapraklarının kıpırdanışını, sapların yumuşacık eğilişini, çağlayanların sesini değiştirir durur. Kaportacının "cık cık cık..." deyişlerini işitmez.

Bir akşamüstü aynı biçimde karşısına dikilmişti. O ise derenin üstüne küçük bir köprü atıyor, köprüyü ıslıklarla geçiyor. Ağzında bir türkü. Karanfillerse kulaklarının arkasına takılı. Dereyi, dolunayın sulardaki şavkını onlarla taçlandıracak. Hazırdılar. Çerçeveyi çekecek, köşelere birer de yıldız konduracak.

Kaportacı:

"Boşuna çaba." dedi. "Boya, boya. Hepsi süsü için!"

İlkin şaşırdı. Onun kasa yapımındaki yorgunluğunu şurdaki serin sularla giderdiğini, içini dışını ovup yıkadığını sanmıştı. Derken ürktü. Yüzüne bakmadı onun. Direndi. Karanfillerden birini kulak ardından çekip resimli tahtanın üst başına kondurdu. Birini de henüz tomurcukta olanı, gönlünden çıkardı, alt yana kondurdu.

Beriki kıs kıs gülüyordu. O, başını hiç kaldırmıyordu. Coşkusu yırtılır diye ürküyordu. "El değmiş coşkuya yama vurulmaz!" dedesinin sözüydü.

Kaportacı, bir başka gelişinde:

"İş mi bu senin yaptığın?" dedi.

"Kötü mü boyuyorum? Kuğular çirkin mi? Kuşlar ölü mü?

Yine başını kaldırmamıştı. Öteki yine güldü. Gülüşü hoyrat. Böyle, güle güle çekilip gitmişti. O da kuğuları daha ak, kanatları daha parlak yapayım derken bozdu. İlk bozuşuydu. Arkadaşı giderken: "Bizim atölyede tabancayı sıkarsın, bir saatte boyar geçersin koca bir kasayı" demişti. Aklı buna takılı kaldı. Güneş biraz solgun doğdu. Keçi yolunun ucunda açan gül yaşlı oldu.

Bir de bayrak gerekliydi. Bayrağı nereye sıkıştıracağını bilemedi. Gönlünde karanfiller. Yine hazırda. Yine ordan alınıp kulak ardına takılmayı, ordan da çekilip köşelere iliştirilmeyi bekliyor. O gün buna yüreklenemedi. Karanfilleri olduğu yerde bıraktı.

Kaportacı tanışı, bir başka gelişinde:

"Ne işe yarar bu çocuk resimleri?" dedi.

O da gönlündeki bir karanfile öfkeyle sarıldı, çekip alırken sapını kırdı. Fırçasını bir yana koydu:

"Nilüferli sularım, ayın şavkı vurmuş dağbaşlarım, bitmez yolları kısa etmeye yetmez mi?"

"Yolun daha kısası var." dedi, beriki de. "Araba, kamyon sahiplerinin ise zamanı dar. Bak, gittikçe azalıyorlar önünde kuyruk olmaya. Bizim atölyede çarçabuk teslim ediyoruz kasalarını. Niye beklesinler? Bu işten murat tahtayı çürütmemekse!.."

Murat, tahtayı çürütmemek ha!.. Bu kadarcık mı? Nilüferli göller hiçbir şey demek değil mi? Sapları tomurlu al al karanfiller?..

"Bu resimleri hâlâ seven sürücüler var." dedi, sesi ölgün.

Çayır çimenleri, çimenlerdeki ak kuzuları boyamaya koyuldu. Öteki yine gülmüş, yine güle güle çekilip gitmişti. O da gümüş suların aktığı ovaları daha iri karanfillerle çerçeveleyip bezedi. Sapların boynu biraz büküktü. Şaştı. O gece, eli ayağına dolanarak dört bir köşeye altın sarısı birer yarım ay kondurdu." Gönlünce yap, başka şeye kulak asma!" Babasının sesiydi. O da başını kaldırdı, kuşkuyla baktı babasına.

"Dünya gönlümüze mi kalmış baba?" diye sordu. Yanıt alamadı. Renkleri ovdu, fazla ovdu.

Kaportacı birkaç gün hiç uğramamıştı yanına. Onun da içindeki kuşku biraz yatışır gibi oldu. Gönlünde tomur tomur yeni, pembe karanfiller açtı. En pembelerini tahtaya geçirirken fes rengine boyadı. Boyarken kendini yorgun duydu. Bu kasayı bugün bitirmeliydi. Yetişmedi. Kasa resimlemede ününü duymuş biri, eski kasasını süsletmeye getirecekti, getirmedi. Belki yarın...

O yarın olunca boyanacak kasa değil, yine kaportacı çıkageldi. Gün batımıydı. Dosdoğru atölyeden geliyordu. Gün boyu tam altı kasa boyadığını söyledi. Tek renk üstüne. Tabanca boyayı sıkıyorsun, vızzt, vızzt, vızzt, bir uçtan giriyor, öteki uçtan çıkıveriyorsun.

(...)

Fırçanın ucu iyice titredi. Bir kuşun kanadı kırıldı. Kanat, başını alıp gitti. Onu yakalayamadı. Kulağının arkası yandı, kaşındı.

"Hem, kasa boyamak yetmez." diyordu beriki. "Kasayı yapmak da gerek."

Neden yetmezmiş, anlamıyordu.

(...)

Kasa yapmasını bilmiyordu. Kasaları süslemesini biliyordu. Gönlünün karanfillerini...

"Boyaları dökülmüş eski kamyon var ya? Hani adam senin şu kuşların, çiçeklerinle bezetecekti?.. Kasayı bize getirdi. En aşağı bir hafta işinden olmak istemiyormuş. Yük çekecekmiş. Resimletmektense... Biz bir günde yeşili çekip verdik. Boydan boya... Pırıl pırıl... Sevine sevine gitti. Hem de ucuz."

Ucuz ha? Hem de ucuz!

Dedesi de babası da çok silik geçtiler gözlerinin önünden. Sanki hiç yaşamadılar. Gülleri, nilüferleri hiç açtırmadılar. Sular hiç yaldızlanmadı. Tepsi gibi bir ay hiç doğmadı dağ başlarından. Sular hiç çağıldamadı.

Yokluğa karşı durdu; çimenlerde iri papatyalar açtırdı. Önündeki son kasaydı.

Yarın yenileri olur. Yeni kasalar gelir.

Gele gele gürgenden bir çeyiz sandığı geldi. İşi uzattı. Bitmesin diye sandığı, bildiği bütün renkler, biçimler, pırıltılarla donattı. Karanfiller bu kalabalık arasında yitti, gitti. Yine de bir türlü bitirmedi önündeki işi.

İşim mi? Eh işte... Caddeler, sokaklar, ne kadar kalabalık. Dükkân, vitrin önleri omuz omuza insan. Yüzler pek renksiz, ışıksız, gözler pek pırıltısız.

Adalet AĞAOĞLU, *Hadi Gidelim*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

dantela : Dantel, her türlü iplikle örülen veya bir kumaşın kenarına işlenen türlü biçimde ince ve ağ görünümünde örgü.

fes rengi : Koyu kırmızı renk.

hoyrat : Kaba, kırıcı ve hırpalayıcı.

şavk : Işık.

ölgün : Diriliği, canlılığı, tazeliği kalmamış; pörsümüş, solmuş.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin Cumhuriyet Dönemi yazarlarından Adalet Ağaoğlu'nun bir hikâyesidir. Hikâye, teknolojik gelişmeler karşısında el sanatlarıyla uğraşanların karşılaştığı zorlukları; modernleşmeyle beraber insanların bu konudaki duyarlılıklarını gitgide kaybetmesini ve el emeğine verdikleri önemin azalmasını ortaya koymuştur. Adalet Ağaoğlu; toplumun içinde bulunduğu bu durumu, *Karanfilsiz* adlı hikâyesinde süsleme işi yapan zanaatkârın iç dünyasından yola çıkarak ve onu konuşturarak vermeye çalışmıştır. Yazarı önemli hikâyecilerden biri yapan özellik, duygu ve düşünceleri kaynaştırırken yapaylığa sürüklenmemesidir.

Sanat ve edebiyatta insanın konumunu geleneksel ölçütleri değiştirerek vermeyi amaçlayan modernizm, okuduğunuz hikâyede de olduğu gibi gerçeklikten ve toplumdan uzak değildir. Modernizm bireyden, onun iç dünyasının karmaşıklığından hareket eder ve gerçekliğe ulaşmaya çalışır. Ancak bu gerçeklik geleneksel-gerçekçi anlayışın temsil ettiği kadar yalın, düz bir gerçeklik değildir. Modernizmle birlikte özellikle gerçeklerin göründükleri gibi olmadığı anlayışı yerleşmiş, yerleşik kuralları ve toplumun sıradanlığını eleştirme düşüncesi ağırlık kazanmıştır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "O da gümüş suların aktığı ovaları daha iri karanfillerle çerçeveleyip bezedi.", "Sular hiç yaldızlanmadı." cümlelerinde altı çizili kelimelerin anlamlarını kullanıldıkları cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.
2. Metinde süsleme işini yapan kişinin iş yaparken aklına baba ve dedesinin sözlerinin ve yaptıklarının gelmesi neyin göstergesidir? Bu durumu toplumumuzun sosyal, kültürel ve manevi değerleriyle ilişkilendirerek açıklayınız.
3. Metindeki süslemecinin mi yoksa kaportacının mı işine ve anlayışına kendinizi yakın hissettiniz? Düşüncelerinizi nedenleriyle ve günümüzle ilişkilendirerek anlatınız.
4. Metinde diyalog, iç konuşma, bilinç akışı tekniklerinin geçtiği cümlelere örnekler bulunuz.
5. Okuduğunuz metinde olaylar mı yoksa kahramanların iç dünyaları ve yaşamlarından kesitler mi daha ön plandadır? Metinden hareketle açıklayınız.
6. "Modernizmi esas alan eserlerde kahramanlar; bir yandan saflığını, hassasiyetini, duyarlılığını modern dünyayla beraber kaybederken diğer yandan değerlere, toplum yaşantısına yabancılaşan, yalnızlaşan kişilerdir." bilgisinden yola çıkarak Adalet Ağaoğlu'nun hikâyenin sonunda insanlarla ilgili yaptığı tasviri modernizmle ilişkilendirebilir misiniz? Açıklayınız.
7. Okuduğunuz metinde yer alan kişiler, zaman ve mekânın özelliklerini belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.

Kişiler	Zaman	Mekân

8. Metnin temel çatışmasını tespit ediniz. Tespitinizden hareketle metnin tema ve konusunu söyleyiniz.
9. Okuduğunuz metnin anlatıcısı ile bakış açısını belirleyiniz. Seçilen anlatıcı ile bakış açısı metnin üslubunu nasıl etkilemiştir?
10. Metnin başlığının "Karanfilsiz" olarak seçilmesinin nedenini metinde anlatılanlardan yola çıkarak söyleyiniz. Siz olsaydınız bu metin için hangi başlığı seçerdiniz? Nedenleriyle söyleyiniz.
11. Adalet Ağaoğlu, eserlerinde modernizm anlayışından etkilenmiştir. "Karanfilsiz" adlı metinden yola çıkarak modernist anlayışla ilgili çıkarımlarda bulununuz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

ADALET AĞAOĞLU (1929-...): Cumhuriyet Dönemi yazarlarındandır. Ankara'da doğan sanatçı, Ankara Kız Lisesi ve Ankara Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. 1951'de Ankara Radyosu'na dramaturg olarak girdi; ardından radyo tiyatrosu müdürlüğü gibi çeşitli görevlerde bulunan yazar, birçok türde eser verdi. Kendine özgü anlatım biçimleri geliştiren yazar; doğa, toplum ve zaman ilişkilerinin bireyin iç dünyasındaki yansımalarını irdeledi. Eserlerinde toplumun çalkantılı dönemlerini ve bu dönemlerin bireyler üzerindeki etkilerini yansıttı. Yazarın *Ölmeye Yatmak, Bir Düğün Gecesi, Hayır* adlı romanları *Dar Zamanlar* başlığı altında bir üçleme olarak yayımlandı. *Yüksek Gerilim, Hadi Gidelim, Sessizliğin İlk Sesi* hikâye; *Fikrimin İnce Gülü, Ruh Üşümesi, Romantik Bir Viyana Yazı* roman; *Evcilik Oyunu, Tombala* tiyatro türündeki eserlerinden bazılarıdır. *Dert Dinleme Uzmanı*, yazarın 2014'te yayımladığı son romanıdır.

DİL BİLGİSİ

1. Aşağıdaki cümlelerde geçen ikilemelerin cümlelere kattığı anlamları söyleyiniz.

- Kasa yapımında çalışan kaportacı arkadaşı, sabah akşam karşısına geçip de inatla, sabırla, ona bunu öğretmeye kalkana dek, önemsiz bir iş yapmakta olduğunu bilmezdi.
- Dükkân, vitrin önleri omuz omuza insan.

2. Aşağıdaki parçada yazımı yanlış olan kelimeleri bulunuz. Bulduğunuz kelimelerin altını çiziniz.

Bisküvi, çikolata, kağıtlı şeker, zeytin yağı, sabun yapım evleriyle küçük tamir atölyelerinin yanyana odalarda bulunduğu, sefertasına benzeyen hanlardan birinin genzi tıkıyan pis havası içinde ekmeğini küçücük pedalıyla kazanmaya çalışan bir arkadaşı görmeğe gitmiştim. Bulamadım. Dönecektimki, kapı yanında duran büyükce bir tahta sandığın içinde onu gördüm: Peynir ekmekle domates yiyordu. Kirli, kıvır kıvır saçları vardı. Makina yağıyla kararmış yüzü, içlerinden aydınlanan harikulâde yeşil gözleri...

BİLGİNİZ OLSUN

Aşağıda geleneksel sanatlarımızdan olan "ebru sanatı" **ile ilgili bilgiler içeren bir metin yer almaktadır.**

Abdulgafar Terzi

Ebrûculuk: Kelimenin aslı Farsça ebrîdir. Kaynak eserlerde de daima ebrî olarak geçmektedir. Bulut renginde, buluta benzer, bulut gibi dalgalı veya bulutlu manasına gelmektedir. Kâğıtların üzerini boya ile tıpkı mermer damarları gibi renkli dalgalar halinde boyama ve şekillendirme işine ebrûlama tabir olunur, bu kâğıtlara da ebrûlu kâğıt denirdi. Özel bir tarzda, çeşitli şekil ve desenlerle boyanan ebrûlu kâğıt, daha çok cilt ve hüsn-i hat levhalarının kenarı için kullanılırdı. Eskiden ebrûlu kâğıtlar kitap ve defterlerde kap kâğıdı olarak da kullanılmıştır.

Ebrûculuk sanatında çok ileri giden Türkler, Türk ebrûlarını Doğu'da ve Batı'da meşhur etmişlerdir. Öyle ki, Avrupa'ya ebrulu kâğıt Doğu'dan intikal etmiştir. XV. yüzyılda İtalya'ya giden Türk mücellitler, kendi tarz cilt sanatlarını yaymışlardır. Bu arada kâğıt ebrûlamasını da öğrenerek, ebrûculuğu Avrupa'da zamanın modası hâline getirmişlerdir.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi

4. METİN

Hazırlık

1. Kişilerin aile içinde sorumluluk almasını gerektiren durumlara örnekler veriniz.
2. Edebî eserler bireyde toplumsal duyarlılığın oluşmasını sağlar mı? Düşüncelerinizi paylaşınız.

PARASIZ YATILI

—Sen çıkınca işin bitip gene yürüyerek iner, Mısır Çarşısı'ndaki beğendiğimiz börekçi var ya, kanarya kuşları olan, orda öğle yemeğimizi yeriz. N'olacak kırk yılda bir ziyafet. Onun için Cağaloğlu'na yürüyerek gidip gelmekten yorulmayız, değil mi benim kızım? İstersek tatlı bile yeriz. Köprüden de eğlene güle döneriz.

Anne-kız sabah kalabalığının arasında, yabancı, çabuk yürüyorlardı.

Annesi durmadan konuşuyordu.

Böyle konuşkanlığının olduğu geçmişteki tek günü, hastaneye hastabakıcı olarak aldıkları gündü.

Çocuk, o zamanlar üçüncü sınıftaydı.

Önlüğü ağarık bir kara olmuştu.

Kış basmıştı.

Bu, köşedeki kömürcüden kömür alma günlerinin başlamasıydı.

Mangal yakmayı öğrenmişti.

Kapıda ilk çırayı ateşleyip kömürleri dikine onların üzerine yerleştiriyordu.

Boruyu koyunca çıtırtılar başlıyor, küçük kıvılcımlar çevreye saçılıyordu.

Kömürler kızarıp ateş olmaya dönünce her şeyi unutup–arka sırada oturmayı-Kızılay Kolu'ndan yemek yemeyi–ulusal bayramlarda şiir okumayı–ilk yalazların maviliği yitene dek bekliyordu sokak kapısında. Odalarına mangalı aldığında ürktüğü şeyler yok oluyor, eski ceviz masalarında–annesinin en onurlandığı eşyalarıydı–çalışmaya oturuyordu. Mangalın o harlı halini çok seviyordu. Annesi korları küllemenin gerektiğini, çünkü bununla ancak ertesi güne ısınacak ateşleri kalabileceğini söylerdi. Külleri güzel, parlak korların üstüne kapayıp birini–en kızılını, en mavi olanını açıkta bırakırdı-, derslerinden ara verip mangala baktığında sıcacık duran tek kor, odanın sığınma olanağını artırırdı.

Metne Dair

Füruzan'ın *Parasız Yatılı* hikâyesindeki bütün konuşmalar canlı, etkili ve duygu doludur. Yazar, bu hikâyesi ile dönemin sosyal gerçekliğine ışık tutmuştur.

İşte o, “hastabakıcı olursun” dedikleri gün annesi kapıyı açıp girdiğinde bir şey değişmişti. Çünkü annesi bilmediği, görmediği haller içindeydi. Konuşmasıyla, dışarının arı havasıyla dolduruvermişti odayı.

—Alıyorlar beni, bir iki güne kadar başlıyorum. Başhemşireye çıktım, iriyarı bir kadın. Soruları sordu. “Daha önce çalıştın mı? Kocan ne zaman öldü? Bu iş dur durak bilmez, fakat marifetli olmak lazım değil, çalışkan olmak gerek, yatak düzeltmeyi, tükürük hokkalarını dökmeyi, ördekleri temiz tutmayı becermek yeter. Belki zamanla hastaların ateşini alacak kadar başarılı olursun. Haftada iki gün izinli çıkarsın, Pazar gecesi dönersin. Çocuğun var mı? Bırakacak kimsen yok ha? ‘Kendini yönetir, uslu,’ diyorsun. Ama küçükmüş. Hiç sınıfta kalmadı mı? Aferin ona. Genç, güzel kadınsın. Burada oluru olmazı bulunur. Ciddi ol. Bir şey denirse senden bilirim.

(...)

Boya filan da istemez. Kendinden mi yanağının, dudağının rengi? İşte bilmem artık. Doktorlardan, şundan bundan yakınmak yok. Bir işte kalıcı olmak isteyen başta gelenlerine uyar. Uykun hafif mi?” Düşün, bir iş bulduk artık. İlk parayla bir çeki kömür alacağım. Sana da lastik çizme. Belki izinli geldiğim günler sinemaya bile gideriz. Hiç belli olmaz. İşimizi iyi yaptıktan sonra kim ne diyebilir? Çıkıp ev sahibine haber vermeliyiz. Artık akşamları yoğurt alırken sokak kapısını hızlı çarpmasın. Dedim ya biz çalıştıktan sonra... Uykum da hafif. Bölük pörçük uyumaya alıştım yıllardır...

Annesi işe başlayınca onun ismi “bizim hastanedeki işimiz” oldu.

İlk evden ayrılacağı gece tahinhelvası aldılar bakkaldan. Peynirle tükenmez yaptılar, masalarına mavi çiçekli muşambalarını serdiler. Bu muşamba eve babasının yaşadığı günlerdeki düzenden kalmış, ferahlığın, korkusuzluğun anısıydı. Niçin babasını hep yaşayacak sanmışlardı? O da ölecek gibi görünmüyordu. Öyle dürüst, öyle kesin bir adamdı ki; ölümün sinsiliği ona hiç gölge düşürmemişti. Evine her gece ekmek alıp gelen bir erkeğin yokluğu, sessizlik olup yerleşmişti odalarına.

“Yaşlı da değildi,” demişti annesi. “Hiç sekiz yaşında bir çocuk babasız kalır mı?”

Muşambalarını annesi gereksiz yere bir iki kez silmişti. Tükenmez tabağındaki peynirlerin cızırtısı dinmemişti. Tahinhelvasının şekeri gevşemiş, pürüzleniyordu.

—Ev sahibesiyle konuştum. Hiç korkma, geceleri oda kapısını kapa sıkıca, uyu. O sabah namaza kalktığında seni, kapıyı vurup uyandıracak. “Çocuktur,” dedim. “Çocuk uykusu doyumsuz olur, kalkamaz kendi kendine.” Her sabah helvayla ekmek yersin. Çay zaten sevmiyorsun. Elim yanıyor, diyorsun. Okuldan gelince mangalımızı yakar sıcacık oturursun. Gece kapağı ört ateşe. Ha benim kızım, sakın unutma. Benim aklımı evde bırakma. Sen akıllı kızsın. Geceleri hiç korkma. Dedim ya ev yalnız değil. Sen korkak değilsindir. Bak sana neler alacağım. Ağır hastalara özel yemek çıkarmış, onlardan kalan tavuklar falan olurmuş haşlanmış. Sarıveririm pakete, gizli değil ha, zaten dökülüyormuş. Ziyafet çekeriz kendimize.

—Ben o yemekleri istemem anne. Yalnız hani, “Ördekleri temiz tutmak lazım,” demişti ya, o kadını, ördeklerini anlatırsın bana.

Annesi susmuştu.

Tam dudaklarında bir şeyleri söylemekten vazgeçiverip. Gece yatağına girdiklerinde–beraber yatıyorlardı epeydir- yarınki derslerden birinin beden eğitimi olduğunu bile unutmuştu. Oysa beden eğitimi dersine o katılmazdı. Onun gibi katılmayanlarla, koridorlarda, hep açık kalmış alt kat musluklarının sesini dinleyerek, gölgeli ışıksız camlardan kışı, kentin yapılarını seyrederlerdi.

—Şort, lastik pabuç, soket çorap beyaz olacak. Beyaz fanila bluz gerek. İki tane olursa daha iyi. Terleyince değişmek için. Yürüyüşte 23 Nisan, 29 Ekim herkes çiçek gibi olmalı, düzenli, bakımlı. Ben, yapamadık anlamam. İstedikten sonra, istemek yeter. Yardım kolundaki çocuklarımız için de düşündüklerimiz var tabii. Ama bunu daha elzem giyim eşyalarına ayırmak kararındayız. Önlükle katılacaklar. Önlükler gıcır gıcır ütülü. Kızlarda tafta kurdele. Temiz, tertemiz olmalı herkes. Her Türk çocuğunun görevidir temiz olmak. Ne diyorum size? Dişler her gün ovulmalı. Kulaklarda sarı topak kirler görürsem. Ağrıdı, akıntı yaptı anlamam, yersiniz cetveli.

Alt kat muslukları hiç kapanmazdı nedense?..

Ders arasında öğrenciler muslukların başına doluyordu.

Hepsi su içerlerdi. Susayan da susamayan da. İşitmek, suyun avuçtan süzülüp kol yenlerinden içeri girmesi, bahçede eğlenmenin gereği olan bağrışların başlangıcıydı. Ders zili çalıncaya dek duyulmayan su sesleri, sınıflara girilince öne geçerdi.

Annesinin sırtına sarılmıştı.

“Her dediğini yaparım anne, sen üzülme. Zaten öğleleri okulda yemek yiyorum. Aklın bende kalmasın.”

Annesi hiç kıpırdamamıştı.

Uyumadığı belliydi. Bedeni rahat, gevşemiş değildi.

Annesinin ısıtan kokusunu duymak için iyice sokulmuştu sırtına. Geceyi dinlemişti uzun süre. Uyumak istemiyordu. İlk kez gecenin uzunluğunu öğrenmeye başlamıştı.

Sabah kalktığında kapı vuruluyordu.

Annesi yoktu.

Okul önlüğü, kalın iplik çorapları, yün hırkası düzenli iskemledeydi.

Dışarıdan vurulan kapının sesiyle uyandığını anlayınca kalkmış,

"Halidanım Teyze" diye seslenmişti.

Ev sahibi kadın helaya –aynı helayı kullanırlardı- kovayla su döküyordu.

Giyinip masanın başına oturmuştu.

Kış aydınlığı patiska perdelerden geçip köşeli, üşütücü yayılmıştı.

Okul çantasını alıp odadan çıkarken –hiçbir şey yememişti o sabah- gerisin geri dönüp iskemleye oturmuştu. Sonra da sessiz ağlamaya başlamıştı.

—Sen pekiyiyle bitirdin okulu. İlkokulu yoksul bir çocuğun pekiyiyle bitirmesi kolay iş değil. Parasız yatılı okullarına alıyorlarmış sizleri. Öyle dediler bana. Muhtarlıkta fakirlik ilmühaberi çıkarırken tanımadığım bir kadın, "Ben de oğlumu zabit okuluna sokacağım, ama kefil istediklerini, bir malı rehin göstermek lazım olduğunu söylediler, çaresizlendim hanımcığım," dedi. "Mal kim? Biz Kim? Malımız olsa yüzsuyu döker miyiz el kapılarında?" Bizim için olmaz öyle şey. O kadın doğru bilmiyor. Hal kâğıdını aldığım gibi çıktım. Kimselere de danışmadım hiç. Zabit okulları pahalıdır. Yok silahtı, yok zabit elbiseydi di mi ya? Hem canım sormadım. Gerekmez de. Sen gir bugün imtihana, her sorduklarını çatır çatır bileceksin. Gerçi binlerce öğrenci katılıyormuş, aralarında yüz, yüz elli kişiyi alıyorlarmış. Gene de sen kazanacaksın, gör bak... Benim akıllı, uslu kızımsın. İsterlerse öyle mal mülk gibi bir şey, ben derim ki, ne demek? Benim kızım kalmaz sınıfta. Devlet masrafına ziyan vermez. Bunları okulun müdürüne, böyle bir bir anlatırım. Hemen anlar. Hem canım o da bizim gibi bir insan. "Hiç şımardığı olmamıştır kimseye. Bir gün bile çıtırtısı duyulmamıştır" derim. "Sanki o çocuk olmamıştır," derim.

Yokuştan yukarı çıkarlarken sırt hamallarının yüklendiği kağıt topların üstüne doğru yağmur çiselemeye başladı.

Yumuşak bir haziran yağmuruydu.

Kızla annesi gerekmeden, karşıya geçmek için polisin arabaları durdurmasını bekliyorlardı.

Yağmurun yağışı hızlanmıştı.

İkisi de bu önemli gün için süslenmişlerdi. Anne boynuna ipek eşarp takmıştı, çocuk saçını ıslatıp taşlı tokasıyla toplamıştı.

—Korkuyor musun? Hiç konuştuğun yok sabahtan beri. Hadi hadi Salıpazarı'ndan bu taşlı tokanın eşini alacağım sana. Sonra bizi tayin edecekler. Sen okulu bitirip öğretmen olunca, ben de çalışmam hastanede. Beraber çıkar gideriz. Koltuklar alırız. Onlara çiçekli basma örtüler dikerim ben. Bir de kabul günümüz olur. Konukları ağırlamak için, eğer unutmadımsa, anasonlu galeta yaparım. Masraf kapısı olmaz. Belki, bir de küçük halı alırız. Hasta pisliği dökmekten, koridorlarda koşuşturmaktan kurtulurum. Hele o lizol kokusu yok mu, içini üşütüyor insanın. Bir de hep ölümü düşünmek. Şöyle bir dağın eteğinde olur gideceğimiz yer, benim kızım. Herkes İstanbul'da kalalım dermiş. Hepsini sordum bilenlere, öğrendim iyicene. Hükümet tabii seni alır. Biz İstanbul'u ne yapacağız? Bize bir ev, kışın kömürlüğümüzde odun-kömür gerek. Bir de mutfağımız olur değil mi? Eğer kefil falan derlerse, demezler ya, o kadının uydurması, oğluna güvenmemesi. Sormadım ordan buradan o işi. Sade sen öğretmen olunca n'olacak onları öğrendim. Biz nereye tayin çıkarsa oraya gideriz, di mi?

—Bu okulu kazanacakların hepsi de benim gibi yoksul çocukları mı, anne? Onu da öğrendin mi?

—Öyle ya, yoksul çocukları ki, parasız yatılı için imtihan oluyorlar.

—Öyleyse ben burayı kazanırım. Üzülme. Sınavı pekiyiyle bitiririm. Artık burada, arkadaşlarım olur. Haftada iki gün sen hastaneden, ben okuldan çıkıp eve döneriz. Sana da konuk günlerinde bakkal bisküvisi alırım.

Sınavların yapıldığı okul karşı yöne düşüyordu.

Yeniden geçtiler caddeyi, ürke ürke.

Ara sokaktan yürüdüler. Yüksek bir duvarın yanındaki kapıda durdular.

Okulun öğrenci giriş kapısıydı bu.

İçerden uğultular geliyordu.

Yağmur taş duvarların arasından çıkan aykırı yeşillikleri parlatmıştı.

—Bizden de erken gelenler olmuş. Geç meç kalmış olmayalım?

Hademe giyimli bir kadın onlara doğru yürüdü, taşlı yoldan. Bezgin, alışık bakışlarıyla anne, kızın üstünden dışarıda bir şeye bakıyordu.

Anne, saygılı sordu:

—Geciktik mi acaba? Çocukların çoğu gelmiş.

Hademe kadın ilgisiz,

—Parasız yatılı imtihanlarının çocukları hep erken gelir. Hiç gecikmezler.

Çocuk annesinden ayrıldı.

Kıyısı duvarlı taş yolda yürümeye başladı.

Hademe kadın, görmedikleri bir iskemleyi görmedikleri bir çatının oraya çekip oturmuş, yün örmeye başlamıştı.

Çocuk, dönemeçte arkasına baktı. Dış kapıda annesi yağmurun altında gülümseyerek duruyordu.

Füruzan, *Parasız Yatılı*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

ağarık : Beyazlaşmış, rengi solmuş.
bölük pörçük : Tam yararlı olmayacak biçimde, parça parça.
elzem : Çok gerekli, vazgeçilmez.
harlı : Kuvvetli bir biçimde.
ilmühaber : Birinin yer, hâl, medeni durumu vb.ni gösteren resmî belge, hâl kâğıdı.
lizol : Mikrop kırıcı olarak kullanılan sıvı.
tükenmez : (Metinde) Peynirli bir tür çorba.
yalaz : Alev.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, Cumhuriyet Dönemi yazarlarından Füruzan'ın *Parasız Yatılı* adlı hikâye kitabından alınmıştır. Yazar; hikâyesinde anne ve kızın yoksul hayatlarını, çektikleri sıkıntıları, hayal ve ümitlerini tasvir ederek okuyucunun duygularını harekete geçirmeye çalışır. Bu arada okuyucuyu bazı sosyal sorunlar üzerinde de düşündürür. Hikâyede olay basit, konu sıradan olmakla birlikte anlatım tarzı yenidir. Yazar bu anlatım tarzıyla sıradan bir konuyu etkili hâle getirmiştir. *Parasız Yatılı* adlı metinde yapı bakımından dikkati çeken özelliklerden biri de kronolojik zaman akışının kırılarak hayatın çeşitli anlarının, annenin konuşmaları, kızın hatırlamaları aracılığıyla bir arada verilmiş olmasıdır.

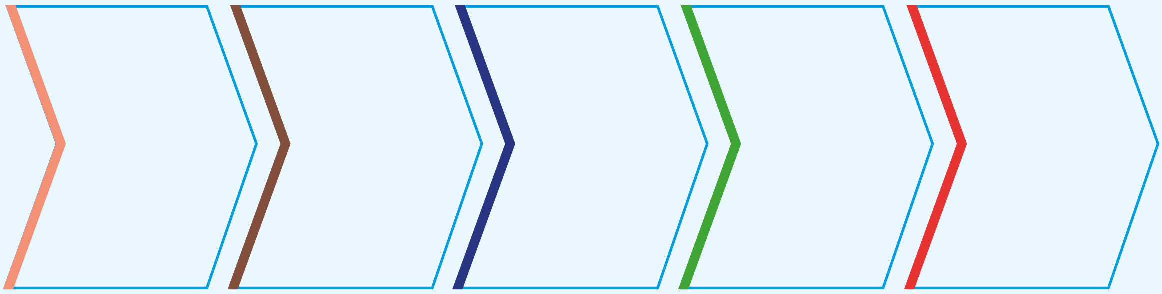
Parasız Yatılı, bireylerin iç dünyasını ve durumunu gerçekçi bir dille anlatmıştır. Hikâyede yaşantıların somut ayrıntılarla verilmesi; eşyanın duygu, mana ve hatıra yüklü bir şekilde kullanılması dikkati çeker. Hikâyenin iç zenginliğini oluşturan hatıra, çağrışım ve konuşmalar tesadüfi değildir. Hepsi de ana fikre, yoksulluk ve kimsesizlik temalarına bağlıdır. Hikâyede mekân olarak seçilen yerler (ev, sokak, okul, hastane) hikâyedeki kişilerin yaşantılarıyla uyumlu olarak verilmiştir.

Kahramanlarının yaşantılarını gerçekçi bir bakışla tasvir eden yazar, anlatım tarzıyla yoksul ve yalnız olan anne ile kızın içinde bulundukları sıkıntılı duruma okuru da ortak etmeyi başarmıştır.

Okuduğunuz hikâyede kullanılan farklı anlatım teknikleri, kronolojik zamanın takip edilmemesi ve iç konuşmalar yoluyla bazı toplumsal sorunlara da değinilmesi Füruzan'daki modernist anlayışın yansımalarıdır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen “N’olacak kırk yılda bir ziyafet.”, “Köprüden de eğlene güle döneriz.”, “Öyle dürüst, öyle kesin bir adamdı ki; ölümün sinsiliği ona hiç gölge düşürmemişti.” cümlelerinde altı çizili kelime gruplarının anlamlarını kullanıldıkları cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK’nin Türkçe Sözlük’ünden kontrol ediniz.
2. Okuduğunuz metinde geçen “Çıkıp ev sahibine haber vermeliyiz. Artık akşamları yoğurt alırken sokak kapısını hızlı çarpmasın.” ifadesi anne karakterinin hangi psikolojik özellikleri ile ilgili bilgi vermektedir?
3. Okuduğunuz metinde yazarın, anneye hastanedeki işe girişini anlattırırken yapacaklarını birinci çoğul şahıs kişisiyle söyletmesinin nedeni sizce ne olabilir?
4. Okuduğunuz metinde “mavi muşamba” kelime grubu ve “baba” figürü neyi temsil etmektedir?
5. Metindeki kahramanlar kimlerdir? Bu kahramanların belirleyici özellikleri nelerdir?
6. Metnin temel çatışmasını tespit ediniz. Tespitlerinizden hareketle metnin tema ve konusunu söyleyiniz.
7. Metinde olayların gerçekleşme sırasını aşağıdaki şemalara yazınız. Olayların sıralanışında akışın kırıldığı yerleri metinde gösteriniz.

8. Metnin anlatımında kahramanların yaşam koşulları ile bulundukları mekân ve yaşadıkları zaman arasında bir uyum var mıdır? Açıklayınız.
9. “Önlükler gıcır gıcır ütülü. Kızlarda tafta kurdele.” ya da “Muhtarlıkta fakirlik ilmühaberi çıkarırken...” gibi ifadeler dönemin sosyal gerçekliği ile ilgili hangi bilgileri vermektedir?
10. “Biz nereye tayin çıkarsa oraya gideriz, di mi?

    —Bu okulu kazanacakların hepsi de benim gibi yoksul çocukları mı, anne? Onu da öğrendin mi?
    —Öyle ya, yoksul çocukları ki, parasız yatılı için imtihan oluyorlar.
    —Öyleyse ben burayı kazanırım. Üzülme. Sınavı pekiyiyle bitiririm. Artık burada, arkadaşlarım olur.”
    cümlelerinde “gösterme tekniği” vardır. Gösterme tekniği, olan biten her şeyin bütün ayrıntılarıyla olduğu gibi dışardan en az müdahaleyle sergilenmesidir. Bu teknikte kişilerin konuşma ve eylemleri doğrudan sergilenir.

    Okuduğunuz metinden bu anlatım tekniğine örnek olabilecek cümleler bulunuz.
11. Okuduğunuz metinde yararlanılan anlatım biçimleri ve tekniklerini aşağıdaki şemalara yazınız.

Anlatım Biçimleri	Anlatım Teknikleri

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

FÜRUZAN (1935-...): Cumhuriyet Dönemi yazarlarındandır. İstanbul'da doğan sanatçı ortaokuldan sonra öğrenimini yarıda bıraktı. Hikâye, roman, röportaj, şiir, gezi, tiyatro türlerinde eserler verdi. Ancak asıl ününü hikâyeci kimliğiyle kazandı. Hikâye kişilerini ve olayları insancıl, abartısız, iyimser bir bakış açısıyla anlattı. Sanatçının anlatımında olaydan çok betimlemelere ve çözümlemelere yer vermesi dikkat çeker. *Parasız Yatılı, Kuşatma, Benim Sinemalarım, Gecenin Öteki Yüzü, Gül Mevsimidir* hikâye; *47'liler, Berlin'in Nar Çiçeği* roman; *Kış Gelmeden* tiyatro; *Yeni Konuklar* röportaj türündeki eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. "Öyle dürüst, öyle kesin bir adamdı ki; ölümün sinsiliği ona hiç gölge düşürmemişti. Evine her gece ekmek alıp gelen bir erkeğin yokluğu, sessizlik olup yerleşmişti odalarına." **cümlelerinde gerçek anlamının dışında kullanılmış kelimelerin altını çiziniz.**
2. **Okuduğunuz metinde geçen** "... Mısır Çarşısı'ndaki beğendiğimiz börekçi var ya... N'olacak kırk yılda bir ziyafet." **cümlelerinde kesme işaretinin hangi amaçlarla kullanıldığını söyleyiniz.**

SIRA SİZDE

Aşağıda Halikarnas Balıkçısı'nın *Gülen Ada* **adlı hikâyesinden bir parça verilmiştir. Verilen parçayı Füruzan'ın** *Parasız Yatılı* **adlı hikâyesi ile kahramanların özellikleri ve hikâyenin işlenişi yönüyle karşılaştırınız. Tespitlerinizi sınıfta sözlü olarak paylaşınız.**

Kimi insan para pul budalası olur, kimisi keşif ve icat meraklısı, bazısı da müzik âşığı... Deli Davut ise, adalar karasevdalısıydı. Denizin bu deli divanesinin gözünde hep adalar tüter, adalar titrerdi. Tanyeri ağarırken, "Adalarla birlikte uyanacağım" diye, çok geceler göz yummazdı. Gecenin loşluğuyla örtülü duran deniz, hâlâ rüyasına dalgın, derin derin uyurken, tan ışığını yüksekten kapan adalar, Arşipel'in o kopkoyu çelik mavisinde sanki şafak parçaları imişler gibi parlarken ve Deli Davut'a ta uzaktan göz kırparak, koyunlarında bir yeni gün daha yaşayacağını ona, gün doğmadan müjdelerlerdi. Bunu gören Davut, dünyaya yeni gelmişe dönerdi. Kuş uçmaz, kervan geçmez dağ başlarında gerili duran telgraf tellerine rüzgâr değince, tellerin uzun uzun inlemesi gibi, Davut'un da gönlü titreye titreye, ışığa ve açıklıklara uyanır; gözleri, yüreğini buran sevinçle harlardı.

İşte o zaman, artık içi içine sığmayan Davut, limanda uyuyan kayığının demirini hırçın hırçın koparıp fırlatır ve adından da, sanından da, özel kişiliğinden de -kopup gitmekte olan kayığı kadar- özgür, Neptün'ün Anfitrit'e bağıran sesinin hızıyla adalara doğru atılır ve Arşipel'in cam mavisi dalgalarının uçuşan yelelerine, uzun bir bayrak, bir fors gibi yapraklanan gülüşünü katardı.

Halikarnas Balıkçısı, *Ege'den Denize Bırakılmış Bir Çiçek*

5. METİN

Hazırlık

1. Türkçede atasözleri, deyimler gibi kelime grupları; az sözle çok şey ifade eden yoğun anlatımlardır. Buna göre dilimizde yoğun anlatıma başka neler örnek gösterilebilir?
2. Uzun soluklu hikâye metinlerini mi yoksa kısa hacimli hikâyeleri mi okumayı tercih edersiniz? Niçin?

YANGIN

Yanmış ormandan geçtim.
Kapkara, kömürleşmiş ağaçlar. Yanmış otlar. Çalılar. Isırganlar. Tüm börtü böcek yanmış.
Kaplumbağalar. Tosbağalar. Kertenkeleler. Yılanlar yanmış. Kelebekler bile.
Toprak öylesine sıcak ki üstüne basılmıyor. Kayalar cehennem kayası.
Yanımdaki dostum, "Bilmem biliyor musun" diyor, "böyle yangınlardan sonra, eğer yağmurlar bol ve düzenli yağarsa bambaşka bir orman oluşur. Yeni ağaçlar, yepyeni bitkiler..."
"Ne kadar sürer bu," diyorum.
"Havaya bağlı," diyor. "Ben diyeyim yirmi, sen de otuz."
"Görür müyüz," diyorum.
"Bizler görmesek, çocuklarımız görür," diyor.
"Onlara ormanı nasıl korumamız gerektiğini öğretmemiz gerekecek" diyorum.
"Kendimize de," diyor dostum.
Üstüne basa basa bir kez daha; Kendimize de.

Ferit EDGÜ, *252 Yazardan Minimal Öyküler*

SEÇKİN GÖZ

Orada.
Ve durduk yerde büyüyen deniz.
Kayalıkları köpüklerle döverek biçimleyen deniz.
Dur, dinle bir bak: Sana bir şey mi söylüyor?..
Ne söylüyor?..
Ve kendi çapında yırtıcı kuşların erişilmez o çığlık çığlığa güzelliği.
***
Burada.
Aman, bir suç olmasın bu!
İnsan birini sevince her şeyi yapar.
Her şey dedikse mantıklı olsun biraz.
Yanlışım varsa, düzelt-me!

Necati TOSUNER, *252 Yazardan Minimal Öyküler*

TORTU

Sadece kemanını vermedim. Yıllar sonra yeğenine armağan ettim. O da öğrenememiş doğru dürüst, evlerinin bir duvarına asmış.

Ben zaten hiç beceremedim, hiçbir şey, iç yangını anılar yaratmaktan başka.

Vüs'at O. BENER, *Kara Tren*

Metne Dair

Az sayıda kelimeyle oluşan küçük hikâyeler, okurun düş gücünü harekete geçirmeyi amaçlar.

DERYA

Yüzdüğünü sanıyor çölde sürünen.

Tarık GÜNERSEL, *252 Yazardan Minimal Öyküler*

SUS KALBİM, SUS ÇİÇEK

Bir şey sorabilir miyim?

Zaman zaman sizin de içinizde hafiflemek, düşselliğin perdahından geçmek (fakat yine de çok ağırdan alarak geçmek), sonra yavaşça ve süzülerek dünyamıza sil baştan inmek isteği hiç uyanır mı?

Çarçabuk tarafından çekip bir yerlere gitmek (ey kalbim yine mi, yine mi?), bir şeyleri yakıp yıkmak, uzun bir ilişkiyi birdenbire bitirivermek ister ve bunlardan birini olsun yapamazsanız bile çevrenizden ve her türlü bitişik nizam yakınlıklarınızdan bir anlığına kurtulmayı düşünür müsünüz hiç?

Bunu yapın (ama hemen yapın), susturun o delifişek kalbinizi, susturun ki aynı kalbiniz size o ürkünç sus çiçeği yerine kendi renk-ahenk çiçeğini sunsun.

Ne diyorum ben; susturun o kalbi diyorum, susturun, hemen yapın bunu, yapın ve kalbinizi kendi avuçlarınıza alın. Başkalarından önce asıl siz ona hükmedin.

Çünkü ey kalbim, sen benim kalbimsin!

Tarık Dursun K., *252 Yazardan Minimal Öyküler*

METİNLERDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

delifişek : Delişmen ve atak.

nizam : Düzen, kural.

perdah : Parlatma, parlaklık verme.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metinler Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nın küçürek (minimal) hikâye örnekleridir. Bu hikâyeler; betimlemeye ve çözümlemeye dayanmayan, yalnızca bir anın saptaması olan anlatılardır. Çok kısa olmalarına rağmen bu hikâyeler yazarının dile hâkimiyetini, kelime dağarcığını, kurgu yeteneğini, duygu ve düşünce dünyasının derinliğini gösteren yoğun anlatımlardır. Küçürek hikâye uzadıkça okuru uyaran, vurucu etkisini yitirir.

Okuduğunuz metinlerde de görüldüğü gibi küçürek hikâyeler, az sayıdaki kelimeyle yoğun anlamlar aktarma gücüne sahip olan sanatsal iletişim araçlarıdır. Küçürek hikâyenin üç önemli belirleyici özelliği vardır: Kısalık, yoğunluk ve birlik. Bu tür hikâyede anlam yoğunluğu, doku zenginliği ve biçim sıklığı dikkat çeker. Hikâyenin içeriksel ve nesnel ölçüleri, küçük boyutlara sahiptir. Yazar, okuyucu üzerinde sanatsal bir etki yaratmak ve bu etkiyi artırmak amacıyla hikâyenin içeriğinin boyutlarını kasıtlı olarak küçültür. Bu nedenle kelime eksiltme, zaman-mekân ayrıntılarını silme ve bir durumu minyatürleştirme küçürek hikâyelerin en çok yararlandığı anlatı unsurlarıdır.

Küçürek hikâye olarak adlandırılan çok kısa hikâyeler; *Tortu*, *Sus Kalbim Sus Çiçek* adlı metinlerde insan yaşamından dondurulmuş kısa bir an, *Yangın* ve *Seçkin Göz* adlı metinlerde yaşanmış küçük bir olay, *Derya* adlı metinde içsel konuşma gibi çeşitli şekillerde okuyucunun karşısına çıkmaktadır.

Ferit Edgü, Haydar Ergülen, Hulki Aktunç, Necati Tosuner, Vüs'at O. Bener, Murat Yalçın gibi sanatçılar küçürek hikâye tarzında eser veren sanatçılardandır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinlerde hangi konuların işlendiğini söyleyiniz.
2. *Tortu* adlı metinde geçen "iç yangını anılar yaratmak" kelime grubuyla neler anlatılmak istenmiştir?
3. *Yangın* adlı metinde, yangın sonrası ormanın manzarası nasıl tasvir edilmiştir? Metinden örnekler vererek açıklayınız.
4. *Yangın* adlı metinde yazarın, doğal miraslarımızdan biri olan ormanla ilgili düşünceleri nelerdir? Sizce bu mirası korumada insanlara düşen görevler nelerdir?
5. *Seçkin Göz* adlı metinde geçen "İnsan birini sevince her şeyi yapar." düşüncesine katılıyor musunuz? Düşüncelerinizi nedenleriyle açıklayınız.
6. *Derya* adlı metnin bütününü oluşturan "Yüzdüğünü sanıyor çölde sürünen." ifadesini yorumlayınız.
7. *Sus Kalbim, Sus Çiçek* adlı metne göre insanın kendi kalbine hükmetmesi mümkün müdür? Düşüncelerinizi nedenleriyle açıklayınız.
8. Küçürek hikâyelerle klasik hikâyeler, benzer ve farklı yönleriyle karşılaştırdığınızda hangi sonuçlara ulaşabilirsiniz? Düşüncelerinizi örneklerle açıklayınız.
9. Küçürek hikâyelerin, manzum hikâye ve mensur şiir türleriyle bağlantıları kurulabilir mi? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

10. Okuduğunuz küçürek hikâyelerde hangi anlatım biçimleri kullanılmıştır? Aşağıdaki şemalara yazınız.

Yangın

Tortu

Seçkin Göz

Sus Kalbim, Sus Çiçek

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

FERİT EDGÜ (1936 -...): Cumhuriyet Dönemi hikâyecilerindendir. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümünde başladığı eğitimini Paris'te sürdürdü. Yazar; hikâye, roman, şiir, deneme, biyografi gibi pek çok türde eser verdi. Eserlerinde genellikle, yaşadığı çevreyle uyum sağlayamayan bireyin sorunlarını işledi. Edebiyatla ilgili araştırma kitapları ve makaleleri ile büyük başarı kazandı. Gözlemlerinden ve yaşadıklarından yola çıkarak değişik dil ve anlatım biçimleri kullandı. *Kimse, O/Hakkari'de Bir Mevsim, Eylülün Gölgesinde Bir Yazdı* roman; *Yazmak Eylemi, Şimdi Saat Kaç?* deneme; *Kaçkınlar, Bozgun, Bir Gemide, Av, Çığlık, Doğu Öyküleri* hikâye türündeki eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. Aşağıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerdeki altı çizili ifadelerin cümlelerin anlamına katkısını söyleyiniz.

- "Havaya bağlı" diyor. "Ben diyeyim yirmi, sen de otuz."
- Ve kendi çapında yırtıcı kuşların erişilmez o çığlık çığlığa güzelliği.

2. Aşağıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Ünlem işaretlerinin cümlelerdeki kullanım amaçlarını söyleyiniz.

- Aman, bir suç olmasın bu!
- Yanlışım varsa, düzelt-me!
- Çünkü ey kalbim, sen benim kalbimsin!

OKUYUNUZ

Küçürek hikâye yazarlarının (Necati Tosuner, Vüs'at O. Bener, Tarık Günersel ve Tarık Dursun K. gibi) biyografilerini okuyunuz. Okuduğunuz biyografilerden edindiğiniz bilgileri kısaca yazarak sınıf panosunda paylaşınız.

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Hikâye; insan yaşamından gerçeğe uygun olayları ve durumları, yer ve zamana bağlayarak ayrıntılara girmeden anlatan yazı türüdür. Küçürek hikâyeler ise alışık olduğumuz hikâyelerden daha kısa anlatımlardır. Kısalığının ortaya koyduğu yoğun anlatım, beraberinde kapalı anlamları getirir.

b) Uygulama

- Hikâye türü ile ilgili edindiğiniz bilgilerden hareketle bir hikâye yazınız. Yazacağınız hikâyede aşağıdaki şemada yer alan anlatım tekniklerinden en az ikisini kullanınız.

✓ **Anlatma** ✓ **Diyalog** ✓ **İç konuşma** ✓ **Özetleme**

- Küçürek hikâyeler ile ilgili edindiğiniz bilgilerden yola çıkarak bir küçürek hikâye yazınız. Küçürek hikâye yazarken aşağıdaki şemada yer alan hatırlatıcı bilgilerden yararlanınız.

✓ **Hikâyenizdeki kelime sayısının sınırlı olmasına özen gösteriniz.**

✓ **İyi bir anlatımda açıklık, akıcılık özelliklerinin önemli olduğuna dikkat ediniz.**

✓ **Hikâyenizde anlam derinliği olmasına özen gösteriniz.**

✓ **Hikâyenizi yazarken noktalama ve imla kurallarına dikkat ediniz.**

- Yazdığınız hikâyeleri çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf panosu, okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya vb.) sergileyiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

TDK'nin Türkçe Sözlük'ünde bir edebî eseri radyo, televizyon veya sahne oyunu biçimine getirmek şeklinde tanımlanan "dramatize etmek"; gösterme yönteminin uygulama yollarından biridir. Dramatize ederken genellikle karşılıklı konuşmaya başvurulur.

Bir hikâye dramatize edileceği zaman hikâye seçimi ilk adımdır. Seçilen hikâyelerin kolay sahnelenebilir ve dilinin anlaşılır olması gerekir. Hikâyeyi dramatize ederken oyuncuların da kendinden bir şey katmalarına imkân verilir.

Bir hikâyeyi yazarından bağımsız düşünmek mümkün değildir. Bu nedenle bir hikâyecinin hayatını anlatmak ve eserleriyle ilgili bilgi vermek, incelenen bir hikâyenin daha iyi anlaşılmasını sağlar.

b) Uygulama

- Bu ünitede incelediğiniz ya da sizin seçeceğiniz bir hikâyeyi sınıfta dramatize ediniz. Dramatize ederken aşağıdaki şemada verilen bilgilerden yararlanınız.

✓ **Diyalog hâline getirmeye uygun hikâyeler seçiniz.**

✓ **Empati kurabileceğiniz rolleri almaya dikkat ediniz.**

✓ **Dramatize ederken ses tonunuzun duygularınızı yansıtmasına dikkat ediniz.**

- Bir hikâyecinin hayatını ve eserlerini tanıtan bir sunum hazırlayınız. Sunum sırasında jest ve mimiklerinize dikkat ediniz, dinleyicilerle göz teması kurunuz.
- Sunumu ve dramatize edilen hikâyeyi dinlerken aşağıda verilen bilgilerden yararlanınız.

✓ **Anlatımın akışını takip ederek, not alarak ve empati kurarak dinleyiniz.**

✓ **Dinlediklerinizi ön bilgileriniz ile karşılaştırınız.**

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru kelimeyi/kelimeleri yazınız.

1. .... bir hikâyede yazarın sözünü emanet ettiği ya da kimliğine büründüğü kimsedir.

2. Zamanda kırılmalara, farklı anlatım tekniklerine .... anlayışla yazılmış eserlerde rastlayabiliriz.

3. .... tekniğinde, karakterin zihninden akıp giden düşüncelerde mantıksal bir bağ yoktur. Düşünceler daha çok çağrışım ilkesine göre akar.

4. *O/Hakkari'de Bir Mevsim, Kimse* gibi eserleri olan .... küçürek hikâye türünde de eser vermişlerdir.

B) Aşağıda numaralar ile verilen tanımları, harf ile verilen kavramlarla eşleştirerek harfleri numaraların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

5.

Tanım	Kavram
( ) **1.** Karşılıklı konuşmalara dayanır.	**a)** İç Konuşma
( ) **2.** Olup biten her şeyin bütün ayrıntılarıyla olduğu gibi dışardan en az müdahele ile sergilenmesidir.	**b)** Gözlemci Anlatıcı
( ) **3.** Hikâye kişisinin, aklından geçenleri kendi kendisiyle konuşmasıdır.	**c)** Gösterme
( ) **4.** Anlatıcı görgü tanığı konumundadır ve gözlemlediği olayları belli bir mesafeden aktarır.	**ç)** Diyalog

C) Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

6. Bu parçada düşüncenin akışına göre boş bırakılan yerleri doldurunuz.

1960 sonrası Türk hikâyesinde bir çeşitlilik göze çarpar. Savaş sonrasının yol açtığı düşünsel zenginlik kısa zamanda sanat eserlerine de yansır. Bu devrede varoluşçu, feminist, toplumcu gerçekçi, bireyci, İslamcı ve memleketçi eğilimde kalemler eser vermeye başlar. *Karanfilsiz* adlı eseri ile ...., *Demiryolu Hikâyecileri* ile ...., *Parasız Yatılı* ile ...., *Bir Saatlik Telâki* ile .... örnek gösterilebilir. 1960 sonrası yazılan hikâyelerde .... gibi anlatım teknikleri kullanılmıştır.

7. **I. Metin**

Zaman atının üstündeki delikanlı, köşede oturan yaşlı adama; "Hayatı arıyorum," dedi.
Yaşlı adam, delikanlıya; "Doğruca devam et," dedi, "Hemen yolunun üstünde..."
Ne kadar gitti bilemedi, ileride bir kadına bir kez daha sordu: "Hayatı arıyorum,"
Kadın, artık yaşlanmış olan adama; "Ters yöndesin," dedi " geçmişsin, geldiğin yerdeydi..."
Adam geriye doğru baktı. Hiçbir şey göremiyordu.

II. Metin

Kaç kardeştik bilmiyorum.
En küçükleri bendim ve henüz saymayı bilmiyordum.
Öğrendiğimde ise hepimiz dağılmıştık.

Verilen bu iki küçürek hikâye metnini aşağıdaki başlıklar doğrultusunda karşılaştırınız.

	I. Metin	II. Metin
Dil ve Anlatım		
Tema ve Konu		
Bakış Açısı		
Anlatım Teknikleri		

8.

- Tadımlık gibi görünen doyumluk öyküler.
- Harlı değil, cezveyi fokurdatan köz.
- Belki "kapalı kutu", "Kapalıçarşı değil."

Yukarıdaki cümleler kısa hikâyeyi anlatmak için söylenmiş sözlerdir. Bu sözleri açıklayınız ve siz de kısa hikâyeyi kendi cümlelerinizle tanımlayarak aşağıya yazınız.

....
....
....
....
....
....

Aşağıdaki kutucuklarda "Hikâye" ünitesi ile ilgili 9-15. soruların cevapları bulunmaktadır. Buna göre kutucuklarda yer alan harfleri boş bırakılan yerlere yazarak soruları cevaplayınız. (Soruların birden fazla cevabı olabileceğini göz önünde bulundurunuz.)

A	B	C	Ç
Küçürek Hikâye	Mustafa Kutlu	Füruzan	Diyalog
D	**E**	**F**	**G**
Sait Faik Abasıyanık	Modernizm	Gösterme	Bilinç Akışı
Ğ	**H**	**I**	**İ**
İç Konuşma	Memduh Şevket Esendal	Adalet Ağaoğlu	Anlatma

9. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri hikâyede kullanılan anlatım tekniklerindendir?

(...)

10. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri daha çok bireyin iç dünyasını esas alan eserleri ile bilinir?

(...)

11. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri 1960 sonrası hikâyelerinde farklı teknikler uygulamıştır?

(...)

12. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri durum hikâyesinin öncüsüdür?

(...)

13. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri başı ve sonu olmayan, genellikle okuyucunun hayal gücünü harekete geçirmeyi amaçlayan kısa ama yoğun anlatımlı hikâyelerdir?

(...)

14. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangilerinde yazarın aradan çekilerek konuşmaları, metinde geçen sahneleri doğrudan verdiği tekniktir?

(...)

15. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri 1960 sonrası edebiyatımıza giren bir akımdır?

(...)

16-20. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

Fenerin ışığı yolun üstüne bir daha düştü; Suat uzaklaşmış bile; tek balığını sallıyor elinde. İstasyona yedi dakikada, evine on dakikada varır. Döndüm. Denize inen yolun başında ışığın sandalı aydınlatmasını bekliyorum. Sandal çırpıntılı ışığın içindeyken atıyorum balığı. Küf, kof, katılmış katılığının sesi geliyor. Eve gitmek uzun sürer. En azından on beş dakika; üşeniyorum. Usanç geldi bu yoldan. Babam kızmış, kapının sürgüsünü gene sürdürmüştür anneme. Otele gitsem. Ömrümde giremedim, gıcırtılı, esnedi esneyecek gibi duran kapısından içeri. Yıllardır da geçerim önünden. Ne zaman gelecektim sanki. Yatağımı evimi severdim şimdiye kadar; oda demeli, o da demek daha doğru olur. Odamı yalnız odamı severdim. Ondan da soğuttular sanki beni. Garip olacak, kılığım da pek uygunsuz, aldırma. Kapı sürgülü olsa bile bodrum penceresinden girerdim. O da olurdu. Otel, oteli denemeli. Yeni bir oda görürüm sırası gelmişken... Param var.

Bilge KARASU, *Odalardan Biri*

16. **Metindeki anlatıcının özellikleri ile bakış açısını belirleyiniz.**

....
....
....

17. **Metinde kısa cümlelere fazla yer verilmesi metnin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir?**

....
....
....

18. **Metnin dil ve anlatımını bozmadan metne bir paragraf ekleyiniz.**

....
....
....
....
....

19. **Okuduğunuz metnin özelliklerini dikkate alarak hikâyenin modernist bir anlayışla yazıldığını söyleyebilir misiniz? Düşüncelerinizi metinden örnek vererek aşağıya yazınız.**

....
....
....

20. **Bilge Karasu'nun hikâye parçasıyla aşağıda verilen parçayı anlatım tekniği açısından karşılaştırınız. Hangi metindeki tekniği daha çok beğendiğinizi nedenleriyle aşağıya yazınız.**

Bir sepet indi aşağıya. Kedi, kadının oturduğu divana sıçradı. İpin kımıltısını, az sonra bakkalın makarna, çamaşır tozu, ekmek koyduğu sepetin yukarıya çıkışını yaşlı kadınla birlikte izledi. Yeniden bahar olsa... Komşuların sıcak gülüşüyle aydınlansa odalar. Arka bahçede çiçeklerin arasında bir türkü söylese. İsmail Efendi, domatesleri, biberleri, gülleri gözden geçirse, ortancaların yanına bir iskemle atıp, gölgeli serinlikler içinde sabah kahvesini içse...
Yaşlı kadının bahçeyle uğraşacak gücü kalmamıştı artık. Selma'nın sinemalarda yer göstericilik yapan kocası, bu eve ilk geldiği gün, "Ben bahçeye bakarım teyze." demişti. "Ortanca, gül, hanımeli dikerim. Duvara da sarmaşık yürütürüm."

Sevinç ÇOKUM, *Yeniden Bahar Olsa*

....
....
....

Ç) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

21. Hikâye sanatı, şiirden farklıdır. Şairler eserlerinde genellikle kendi şahsi duygularını ifade ederler. Bunu yaparken de vezin, kafiye, dil musikisi gibi "teknik" denilebilecek vasıtalara başvururlar. Teşbih, istiare, mecaz gibi "edebî sanatlar" şiirde önemli yer tutar. Hacim itibariyle küçük olan şiirde her kelime ve kelimenin yeri önemlidir. Şair tek bir mısra ile bir atmosfer vücuda getirebilir. Orhan Veli "Bir kadının suya değiyor ayakları." mısrasıyla sayfalarca yapılacak tasvirden daha geniş bir yorum elde eder. Hikâyeciler de şiirde kullanılan vasıtalardan faydalanırlar, fakat hikâyenin yapısı ve retoriği şiirden farklıdır.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisine <u>değinilmemiştir</u>?

A) Hikâye ile şiirin bazı vasıtalarının ortak olduğuna
B) Kısa şiirleri meydana getiren kelimelerin yoğun anlamlar taşıdığına
C) Hikâyenin yapı ve retoriğinin şiirden farklı olduğuna
D) Şairlerin şiirlerinde kişisel duygularını yansıttığına
E) Bir hikâyenin bir şiirden daha yoğun anlamlar taşıyabileceğine

22. İçimde bir şeyin koptuğunu, paramparça olduğunu, cam gibi dağıldığını hissediyorum. Dünyanın en güzel çiçeklerine bakıyorum. Bunlar benim için toplandı. Şimdi hızla giden trenin penceresinden atlayabilirim, o güzelim kırlarda koşabilirim. Bağırmak istiyorum. Yüreğim kuş gibi. Uçabilirim de. Çiçekleri göğsüme bastırıyorum. Sonra hemen çekiyorum.

Bu parçada aşağıda verilenlerden hangisi <u>yoktur</u>?

A) I. kişili anlatım
B) Benzetme
C) Mecaz anlam
D) Somutlaştırma
E) Kişileştirme

23. Aşağıdaki parçaların hangisi farklı bir bakış açısıyla yazılmıştır?

A) Yüreğimin düzensiz vuruşlarını duyuyorum. Kuşlar gitmiş ve dümdüz bir lacivert bırakmışlar geride. Çiçek tozları savuran rüzgâr değmiyor yüzüme. Gözlerim gün ışığından uzak nicedir. Gene de ağlamamalıyım. Yüreğimi durultup uyuyabilsem.

B) Kapıyorum, yeniden açıyorum gözlerimi. Kapkaranlık! Açıyorum sandım da açmadım diye korkup dokunuyorum gözkapaklarıma... Gözlerim açık, kör mü oldum yoksa? Fırlayıp çıkarıyorum kafamı sudan. Yanı başımda bir sandalcıyı görüyorum önce.

C) Atölyenin asma katında çalışan üç öğrenciden biriydi bu kız. Eski öğrenciler, orada kendilerine ait bir dünya kurmuşlardı. Sabahtan, akşam atölye kapanıncaya kadar aşağı inmezlerdi. Çay yaparlar, çok konuşurlar, blues dinlerler, arada kavga ederlerdi.

D) Nadirlere ve kadına hayır duaları ederek ayakkabılarımı portmantoya yerleştirmek üzere hole döndüğümde yerdeki büyük sarı zarfı gördüm. Zarfın üzerinde bir şey yazmadığını görünce ürperdim. İçimdeki korkuya yenik düştüm ve zarfı açmadan masaya koydum.

E) Bu manzara, bu mevsim, bu sessizlik beni alıp çocukluğumun geçtiği köye götürdü. Köyde de koyunları otlatırken köyün en büyük ağacının altında otururdum, sessizliği yani huzuru dinlerdim. Ciğerime çektiğim o temiz havayı da buranın havasına benzettim şimdi.

24. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili kelimenin yazımı yanlıştır?**

A) Hiç bir işini yarım bırakmayan, çalışkan bir adamdı.

B) Söylediği her şey sonradan getirilen raporla uyuşuyordu.

C) Birtakım küçük sorunlar onun gününü mahvetmeye yetmişti.

D) Antika eşyaların her biri onun için ayrı bir değer taşıyordu.

E) Ara sıra kendini dinlemeye ihtiyacı olduğunu söylerdi.

25. Tüm ögelerinde olduğu gibi kişi ve karakter ögesi de romanlarda ve hikâyelerde ortaktır. Ne var ki karakterler hikâyelerde tek boyutludur, ... Kimi hikâyelerde bunun dışına çıkıldığı, karakter çizimine ağırlık verildiği, öykülerde tek boyutluluktan uzaklaşıldığı görülür.

Bu parçada düşüncenin akışına göre boş bırakılan yere aşağıdakilerin hangisi getirilmelidir?

A) kendi söylediklerine kendileri bile inanmazlar.

B) değişik yönleriyle sergilenmezler.

C) karakterlerin bir söylediği diğerini pek tutmaz.

D) ister istemez unutulup giderler.

E) karakterlerin iç ve dış dünyaları ayrıntılarıyla anlatılır.

26.

I. Olayı ön planda tutarım ve hikâyelerimde serim, düğüm, çözüm bölümlerinin belirgin olmasına dikkat ederim.

II. İnsanın günlük hayat içinde anlatılması ve çeşitli psikolojik hâllerinin sezdirilmesi hikâyelerimde önemlidir. Hikâyelerimi okursanız gücümü olay örgüsünden almadığımı fark edersiniz.

III. Gerçeğin dış dünyada değil insanın iç dünyasında saklı olduğuna inanırım. O yüzden eserlerimde toplum yerine bireye, sosyal olan yerine psikolojik olana yöneldim.

IV. Hikâyeleri iç içe vermeye dayalı çerçeve kurma tekniğine önem veririm. Hayata bir karmaşa ortamı olarak baktığım için farklı üslupları farklı edebiyat türlerini iç içe yerleştiririm.

V. Hikâyelerimin konusu genellikle köyde geçer. Çünkü ben köy sorunlarını gerçekçi bir dille işlemeye çalışırken bir yandan bu sorunlara çözüm önerileri getiririm.

Yukarıda numaralanmış parçalardan hangisi modernist anlayışla eser veren sanatçılardan birine ait olabilir?

A) I B) II C) III D) IV E) V

Değerlendirme

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları veya çalışmaları üniteye dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki üniteye geçiniz.

3. ÜNİTE
ŞİİR

"Şiir, söylemekten ziyade bir susma işidir."

Ahmet Hamdi TANPINAR

Anahtar Kavramlar

Çağrışım, imge, ahenk, anlam kapalılığı, sıradanlık

Neleri Öğreneceksiniz?

- Okuma bölümünde; Cumhuriyet sonrası saf şiir anlayışını, Cumhuriyet sonrası (1923-1960) toplumcu eğilimleri yansıtan şiiri, Millî Edebiyat anlayışını yansıtan şiiri, Garip akımını, İkinci Yeni şiirini, dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran modern şiiri, 1960 sonrası toplumcu eğilimleri yansıtan şiiri, 1980 sonrası Türk şiirini, Cumhuriyet sonrası halk şiirini,
- Dil bilgisi bölümünde kelimede anlam ile imla ve noktalama konusunu,
- Yazma bölümünde, incelenen şiirlerden birinin tarzına uygun bir şiir yazmayı,
- Sözlü iletişimde Cumhuriyet Dönemi Türk şiiri ve Türk dünyasına ait şiirlerden oluşan bir şiir dinletisi yapmayı öğreneceksiniz.

Nasıl Öğreneceksiniz?

- Okuma bölümünde; Cumhuriyet sonrası saf şiiri ve toplumcu eğilimleri yansıtan şiir anlayışını, Millî Edebiyat anlayışını yansıtan şiiri, Garip akımını, İkinci Yeni şiirini, modern şiiri, 1960 sonrası toplumcu eğilimleri yansıtan şiiri, 1980 sonrası Türk şiirini, Cumhuriyet sonrası halk şiirini metinlerden hareketle soru-cevap ve karşılaştırma yöntemlerini kullanarak,
- Dil bilgisi konularını metinler üzerinden çalışma yaparak ve TDK'nin Yazım Kılavuzu'ndan yararlanarak,
- Yazma bölümünde, düşüncelerinizi imla ve noktalamaya dikkat ederek ifade etmeyi üniteden edindiğiniz bilgilerden hareketle ve Genel Ağ'ı kullanarak,
- Sözlü iletişimde, verilen konuyla ilgili sunumu daha önceki yıllardan bilgisi verilen sunum kurallarına dikkat ederek öğreneceksiniz.

OKUMA

1. METİN

Hazırlık

1. Şiirde müzikalite, şekil güzelliği, anlam sizce ne kadar önemlidir? Düşüncelerinizi sözlü olarak paylaşınız.
2. Pek çok türde olduğu gibi şiirde de farklı anlayışlar ortaya çıkmıştır. Bunun nedenlerinin neler olabileceği ile ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

NE İÇİNDEYİM ZAMANIN

Ne içindeyim zamanın,
Ne de büsbütün dışında;
Yekpâre, geniş bir ânın
Parçalanmaz akışında.

Bir garip rüyâ rengiyle
Uyuşmuş gibi her şekil,
Rüzgârda uçan tüy bile
Benim kadar hafif değil.

Başım sükûtu öğüten
Uçsuz bucaksız değirmen;
İçim muradına ermiş
Abasız, postsuz bir derviş.

Kökü bende bir sarmaşık
Olmuş dünya sezmekteyim,
Mavi, masmavi bir ışık
Ortasında yüzmekteyim.

Ahmet Hamdi TANPINAR, *Şiirler*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

aba : Yünden, dövülerek yapılan kalın ve kaba kumaş.
post : Tüylü hayvan derisi.
sükût : Susma, konuşmama, sessizlik.
yekpâre : Tek parça, bütün.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir Cumhuriyet Dönemi'nde saf şiir (öz şiir) anlayışının önemli temsilcilerinden Ahmet Hamdi Tanpınar'a aittir. *Ne İçindeyim Zamanın* şiirinde Tanpınar, "zaman"ı öncesi ve sonrasıyla değil "geçmiş, gelecek ve yaşanılan an"ı birleştiren bir duyarlılıkla yansıtmaktadır.

Cumhuriyet Dönemi'ndeki toplumsal değişimler edebî türlerin hepsine yansımıştır. Şiir de bu toplumsal değişimlerle beraber değişip gelişmiştir. Cumhuriyet Dönemi şiirinde birbirini izleyen, birbirine tepki olarak doğan, gelişen farklı şiir anlayışları ortaya çıkmıştır. Türk şiirinin hem içerik hem de şekil yönünden köklü bir değişikliğe uğramasına zemin hazırlayan bu anlayışlardan birisi saf şiir anlayışıdır.

Saf şiir anlayışı, Türk edebiyatında özellikle 1940-1960 yılları arasında Ahmet Hamdi Tanpınar, Necip Fazıl Kısakürek, Asaf Halet Çelebi, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Behçet Necatigil gibi sanatçılarla önemli bir şiir geleneği hâline gelmiştir. Saf şiir, şiirde dili her şeyin üstünde tutmuş ve divan şiirinin biçimci yapısından da etkilenmiştir. Bu anlayışla yazılan şiirlerde ahenk, güzel ve etkili söyleyiş önemlidir. Bu şiir geleneğinde amaç, dilde saflaşmayı sağlayarak rahat söyleyişi bulabilmektir. Saf şiirde siyaset ve toplumcu görüşler şiirin dışında bırakılmıştır. Masal, rüya, mit, zaman gibi düşsel temaların yanı sıra aşk, ölüm, ayrılık, yalnızlık gibi bireysel temalar da bu şiirlerde sıklıkla işlenmiştir.

Saf şiir sanatçıları, şiirselliği sadece ölçü ve kafiyenin gücünde değil imgelerin yeniliği, tazeliği, şiirde seçtikleri kelimelerin oluşturduğu ses ve uyum zenginliğinde aramışlardır. Öncülüğünü Yahya Kemal Beyatlı ve Ahmet Haşim'in yaptığı saf şiir anlayışının oluşmasında Fransız edebiyatında ortaya çıkan sembolizm akımının etkisi vardır.

Sembolizm, şiirde gerçekçiliği savunan parnasizm akımına bir tepki olarak XIX. yy.ın sonlarında ortaya çıkmıştır. Sembolist sanatçılar, şiirde kendi izlenimlerine ağırlık vermişler; biçimi, anlam kapalılığını, ahengi, müzikaliteyi her şeyden üstün tutmuşlardır. Duyguları kelimelerin ses değeriyle sezdirme, onların şiirlerinin başlıca özellikleridir. Dış dünyadan algıladıklarımız sembolizme göre dış gerçekliğin kendisi değil onlarla ilgili birtakım izlenimlerdir. Bu da kişiden kişiye değişen bir olgudur. Bu durum şairin algılarını kendi iç dünyasına çevirmesini sağlar. Ancak onlar iç dünyalarını simgelerle anlatmışlardır. Açıklığa değil kapalılığa, anlatmaya değil sezdirme ve telkine yönelmişlerdir. Charles Baudelaire (Şarl Bodler), Arthur Rimbaud (Artür Rembo), Paul Verlaine (Pol Verlen), Stephane Mallarme (Stefan Malarme), Paul Valery (Pol Valeri) dünya edebiyatında sembolizmin öncü isimleridir. Türk edebiyatında ise Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas şiirlerinde sembolizm akımının etkilerinin görüldüğü sanatçılardır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz şiirden hareketle şairin ruh hâli ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
2. Şair üçüncü dörtlükte başını, "sessizliği öğüten bir değirmen"e benzeterek teşbih sanatı yapmıştır. Siz de şiirden teşbih sanatını örnekleyen dizeler bulunuz.
3. Şair, şiirde zaman kavramını verirken nelerden yararlanmıştır? Dizelerden hareketle örneklendiriniz.
4. Okuduğunuz şiirin temasını metindeki dizelerden örnekler vererek söyleyiniz.
5. Şiirde hangi edebî akımın izleri görülmektedir? Nedenleriyle açıklayınız.
6. "Ahmet Hamdi Tanpınar, şiirlerini saf şiir anlayışı doğrultusunda yazmıştır." bilgisinden hareketle okuduğunuz şiirde şairin bağlı bulunduğu şiir anlayışıyla ilgili hangi özelliklere ulaşabilirsiniz? Dizelerden örneklerle açıklayınız.

7. Okuduğunuz şiirin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?

8. Okuduğunuz şiir, hangi şiir türünün örneği olabilir? Nedenleriyle açıklayınız.

9. Şiirde açık ve örtük iletilere örnekler bulunuz. Bulduğunuz örnekleri aşağıdaki şemalara yazınız.

Açık İleti	Örtük İleti

10. Şiirde ahengi sağlayan unsurları bulunuz. Bulduğunuz unsurları aşağıdaki şemalara yazınız.

Ölçü

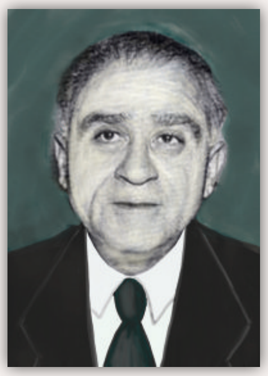
Kafiye

Redif

Aliterasyon

Asonans

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

AHMET HAMDİ TANPINAR (1901-1962): Cumhuriyet Dönemi şair ve yazarlarındandır. İstanbul'da doğan sanatçı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirdi. Tanpınar, çeşitli okullarda öğretmen olarak çalıştı; İstanbul Üniversitesinde Yeni Türk Edebiyatı profesörlüğü yaptı. Milletvekilliği, Millî Eğitim müfettişliği görevlerinden sonra akademisyenlik hayatına devam etti. İlk şiiri olan *Musul Akşamları* 1920'de *Altıncı Kitap* adlı eserde yayımlandı. Başta şiir olmak üzere roman, tiyatro, edebiyat tarihi araştırmaları gibi alanlarda eserler verdi. Şiirlerinde "müzik, rüya, hayal, zaman, sonsuzluk" temalarını sıklıkla kullanan sanatçı; bir yandan Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Haşim bir yandan da Nerval, Valery gibi Fransız şairlerden etkilendi. Şiirlerinde imaj, müzikalite kaygısı taşıyan Tanpınar; şiirlerini *Şiirler* adı altında topladı. Hikâye ve romanlarında zaman, rüya, psikolojik anlar, bilinçaltı gibi temalar yer aldı. *Beş Şehir*, deneme; *Abdullah Efendi'nin Rüyaları, Yaz Yağmuru* hikâye; *Huzur, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Sahnenin Dışındakiler, Mahur Beste* roman türünde yazdığı eserlerden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. **Okuduğunuz şiirin** "Başım sükûtu öğüten/Uçsuz bucaksız değirmen" **dizelerinde soyut bir kavram olan** "sükût", **öğütülen bir nesne (tahıl) gibi gösterilerek somutlaştırılmıştır. Siz de metinden somutlaştırmaya örnek olabilecek dizeleri tespit ederek altını çiziniz.**

2. **Aşağıdaki parçada yay ayraç içerisinde verilen boşluklara uygun noktalama işaretlerini yerleştiriniz.**

   Beni tanıyan birisine rastlamak( ) hâl hatır sormak korkusu daima içimdeydi( ) Bazen de böyle tesadüfler oluyordu( ) Mektebine giden veya vazifesinden dönen bir eski arkadaşa rastlardım( ) Ayaküstü ister istemez bir şeyler konuşurduk( ) Böyle hâllerde ben( ) güya acele bir yere gidiyormuşum( ) bir yerlerde beni bekleyenlerim varmış gibi görünürdüm( ) Ama bana öyle gelirdi ki onlar( ) benim bu uydurma( ) bu yapmacıklı hâllerimi anlamaktadırlar( ) Benim işsiz güçsüz sokaklarda sürttüğümün farkındadırlar( ) Kendilerinden ayrılınca adımlarımı yavaşlatacağımı( ) gidecek bir yerim olmadığını ve ne yapacağımı bilmediğimi bilmektedirler( )

SIRA SİZDE

Aşağıda sembolizmin önemli isimlerinden biri olan Verlaine'in *Şiir Sanatı* **adlı şiirinden bir parça verilmiştir. Bu parçadan hareketle sembolizm ile ilgili çıkarımlarınızı aşağıda boş bırakılan yere yazınız.**

ŞİİR SANATI

Musiki, her şeyden önce musiki;
Onun için tekli mısradan şaşma.
Kıvrak olur, erir havada sanki,
Ağır aksak söyleyişe yanaşma.

Kelime seçerken de meydan senin;
Bile bile bir nebze aldanmalı.
Dumanlısı güzeldir türkülerin;
Öyle hem seçik olsun, hem kapalı.

Güzel gözler tül ardında görünsün,
Gün ışığı titremeli şiirinde.
Ak yıldızlar maviliğe bürünsün
Ilgıt ılgıt sonbahar göklerinde.

Ara-rengin peşindeyiz çünkü biz;
Rengin değil, ara-rengin sadece
Ancak öyle sarmaş dolaş ederiz
Kavalı boruyla, rüyayı düşle.

Nükte belâsından kurtulmaya bak;
Acı zeka, sulu gülüş neyine?
İşe karıştı mı bu cins sarımsak
Maviliğin yaş dolar gözlerine.

Tut belâgatı boğazından sustur
El vurmuşken bir zahmete daha gir:
Kafiyenin ağzına da bir gem vur
Bırakırsan neler yapmaz kim bilir?
(...)

Paul Verlaine

....
....
....
....
....
....
....

2. METİN

Hazırlık

1. "Deniz" kelimesine Türk edebiyatında yüklenen anlamlarla ilgili düşüncelerinizi örnekler vererek paylaşınız.
2. "İyi bir şiire ne bir kelime ekleyebilir ne de ondan bir kelime çıkarabilirsiniz." cümlesi size ne anlam ifade ediyor?

TAKVİMDEKİ DENİZ

Hasreti denizlerin,
Denizler kadar derin
Ve o kadar bucaksız...
Ta karşımda, yapraksız,
Kullanılmış bir takvim...
Üzerinde bir resim:
Azgın, sonsuz bir deniz;
Kaygısız, düşüncesiz,
Çalkanıyor boşlukta.
Resimdeyse bir nokta:
Yana yatmış bir gemi...
Kaybettiği âlemi
Arıyor deryalarda.
Bu resim rüyalarda
Gibi aklımı çeldi;
Bana sahici geldi.
Geçtim kendi kendimden,
Yüzüme, o resimden,
Köpükler vurdu sandım;
Duymuş gibi tıkandım,
Ciğerimde bir yosun.
Artık beni kim tutsun?
Denizler oldu tasam.
Yakar, onu bulmazsam,
Beni bu hasret, dedim,
Varırım elbet, dedim,
Bir ömür geze geze
Takvimdeki denize.
Ne var, bana ne oldu,
Odama nasıl doldu,
Birdenbire bu meltem?
Ve dalgalandı perdem,
Havalandı kağıtlar.
Odamda kıyamet var!
Ah yolculuk, yolculuk!
Ne kadar baygın, soluk,
O gün bizde betbeniz;
Ve ne titrek kalbimiz

Ve eşyamız ne küskün!
Yola çıktığımız gün,
Bir sıraya dizilmiş,
Gözyaşlarını silmiş,
Bakarlar sinsi sinsi.
Niçin o anda hepsi,
Bir kuş gibi hafifler,
Arkandan geleyim der?
Niçin o güne kadar,
Dilsiz duran ne kadar
Eşya varsa dirilir,
Yolumuza serpilir?
Ufak böcekler gibi,
Gezer onların kalbi,
Üstünde döşemenin.
Bir gizli didişmenin
Saati çalar o an;
Birden bakar ki, insan,
Herşey karmakarışık.
Ayırmak olmaz artık
Bir kalbi bir taraktan;
Ve kalb ağlayaraktan,
Çekilir geri geri,
Terk eder bu mahşeri.
Bu mahşerin içinden
O gün ben de geçtim, ben;
Nem varsa, evim, anam,
Çocukluğum, hatıram
Ve ne sevdalar serde,
Bıraktım gerilerde,
Kaçar gibi yangından.
Rüzgârların ardından,
Baktım da süzgün süzgün,
Kurşun yükünü gönlün,
Tüy gibi hafiflettim,
Denize hicret ettim...

Necip Fazıl KISAKÜREK, *Çile*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

bucak : Kenar, köşe, yer.

hicret etmek : Göç etmek.

mahşer : Kıyamet günü dirilenlerin toplanacakları yer; büyük kalabalık.

meltem : Yazın karadan denize doğru esen mevsim rüzgârı.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir, Necip Fazıl Kısakürek'in saf şiir anlayışı doğrultusunda yazdığı şiirlerinden biridir. Necip Fazıl şiirlerinde "lirizm, mistisizm, gizem, büyü, rüya, hayal" gibi estetik ve metafizik ögelere yer vermesinden dolayı saf şiir anlayışı içinde kabul edilmektedir. Okuduğunuz bu şiirde de "rüya, iç huzurun aranması, hayal" gibi temalar ön planda tutulmuştur. Şairin şiirlerini biçimsel olarak mükemmel kılma isteği, ahenk ve ses değeri yönlerinden de sürekli arayış içerisinde olması onu saf şiir anlayışına yaklaştırmıştır. Şair, okuduğunuz şiirde ahenk unsurlarından biri olarak hece ölçüsünü kullanmıştır.

Necip Fazıl, yazdığı şiirlerde insanın evrendeki yerini araştırmış; madde-ruh problemlerini önemsemiş ve iç âlemin gizli duygu ve tutkularını kaleme almıştır. Şair, okuduğunuz şiirinde madde ile ruh arasında ilişki kurmuştur. Örneğin şiirde geçen "Ve eşyamız ne küskün!/Yola çıktığımız gün/Bir sıraya dizilmiş/Gözyaşlarını silmiş" dizeleri, şairin ruh hâlinin maddeye yansımalarını gösterir.

Necip Fazıl Kısakürek, Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde "modern-mistisizmin kurucusu" olarak kabul edilmektedir. Sanatçı, özellikle ilk dönem şiirlerinde hece ölçüsünü güçlü bir ahenk ögesi olarak kullanmıştır. Fransız şairi Baudelaire'den aldığı "gizem, huzursuzluk" gibi temaları, *Kaldırımlar*, şairin bu dönemini simgeleyen en önemli şiirlerindendir.

Necip Fazıl Kısakürek, sanat görüşünü ortaya koyduğu "Poetika" adlı yazısında şiiri "Allah'ı sır ve güzellik yolundan arama işi." şeklinde tarif etmiştir.

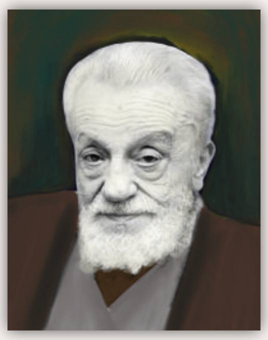
METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Şair bir takvim yaprağında gördüğü manzarayı nasıl tasvir etmiştir? Dizelerden örnekler vererek açıklayınız.
2. Şiirde şairi kendinden geçiren, onu adeta farklı bir âleme götüren unsur nedir?
3. "Odamda kıyamet var" dizesinden hareketle şairin ruh hâliyle ilgili çıkarımlarda bulununuz.
4. Okuduğunuz şiirde, "Duymuş gibi tıkandım/Ciğerimde bir yosun" dizelerinde dokunma duyusuyla ilgili bir ayrıntıya yer verilmiştir. Siz de metinde duyu organlarıyla ilgili ayrıntıların kullanıldığı dizelerin altını çiziniz.
5. Şiirde şairin bulunduğu ve kaçmak istediği ortamı "yangın" diye nitelemesinin nedeni sizce ne olabilir?
6. Okuduğunuz şiirde şair, içinde bulunduğu psikolojik durumla çevresindeki varlıklar arasında nasıl bir bağlantı kurmuştur? Dizelerden örnekler vererek açıklayınız.
7. Şiirdeki dizelerden hareketle şiirin temasını belirleyiniz.
8. Şiirde ahenk hangi unsurlarla sağlanmıştır? Sözlü olarak ifade ediniz.
9. **a)** Şiirde açık ve örtük iletilere örnekler bulunuz. Bulduğunuz örnekleri aşağıdaki şemalara yazınız.

Açık İleti	Örtük İleti

   b) Sizce bu iletiler, metnin dil ve anlatım özelliğini nasıl etkilemiştir?
10. Okuduğunuz şiirde Necip Fazıl Kısakürek'in de etkilendiği "saf şiir" anlayışının yansımalarını dizelerden örneklerle söyleyiniz.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

NECİP FAZIL KISAKÜREK (1905-1983): Cumhuriyet Dönemi şair ve yazarlarındandır. İstanbul'da doğan sanatçı, Bahriye Mektebinde eğitimini tamamladıktan sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde okudu. Ardından Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Paris'e gönderildi ancak oradaki öğrenimini yarıda bırakıp yurda döndü. Çeşitli gazetelerde fıkra yazarlığı yapan sanatçı, *Ağaç* ve *Büyük Doğu* adlı dergileri çıkardı. Şiir yazmaya Millî Mücadele yıllarında başladı ve ilk şiirlerini Yeni Mecmua'da çıkardı. Tekke şiirinden etkilenerek yazdığı şiirlerini modern Fransız şiirinin ölçütleriyle buluşturması dikkat çekicidir. Ruhsal çalkantılarını yansıtan bireysel ve duygusal nitelikli ilk dönem şiirlerinden sonra dinî-mistik bir anlayışı benimsedi. Şiir tekniğine hâkim ve dili kullanmakta oldukça başarılıdır. Kısakürek, 1943'ten sonra din ve siyaset alanlarına yöneldi. Şiirin dışında inceleme-monografi, makale, fıkra, anı, tiyatro türünde eserler verdi. *Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi, Sonsuzluk Kervanı, Çile* şiir; *Ruh Burkuntularından Hikâyeler, Birkaç Hikâye, Birkaç Tahlil* hikâye; *Tohum, Bir Adam Yaratmak, Künye, Sabırtaşı, Para* tiyatro türündeki eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. İncelediğiniz metinde geçen "Ve eşyamız ne küskün!" dizesinde deyim aktarmasının bir yolu olan, insandan doğaya aktarma yapılmıştır. Bu tip aktarmalarda insana ait özellikler (küskünlük), doğadaki bir varlığa (eşya) verilir.

   Buna göre metinden, insana ait özelliklerin doğaya verilmesiyle oluşan deyim aktarmalarına örnekler bulunuz.

2. Şiirde geçen "kaybettiği, aklını çelmek, birdenbire" kelimeleri birer birleşik kelimedir. **Siz de okuduğunuz şiirde geçen diğer birleşik kelimeleri bulunuz. Bulduğunuz kelimelerin altını çiziniz.**

3. **Aşağıdaki parçada yay ayraç içerisinde verilen yerlere uygun noktalama işaretlerini yerleştiriniz.**

   Düşünmek( ) içten konuşmak( ) konuşmak( ) dıştan düşünmektir( ) Bu yazıyı yazışım( ) bu sözün anlatmak istediği fikre bir örnek olabilir( ) Önümde boş bir kağıt( ) Yanımda kimse yok( ) büsbütün kendi kendimeyim( ) Yazmadan önce( ) düşünürken yaptığım iş( ) kendi kendime konuşmanın bir türlüsüdür( ) İçten konuştuğum bu sözleri yazmaya başlayınca düşündüklerimi kâğıt üstüne çiziyorum demektir( ) Düşünme( ) konuşma( ) yazma( ) Bir dilde bu üç iş at başı beraber gitmez de( ) konuşma dili başka( ) yazma dili başka olursa o dilde doğru bir düşünüş var olamaz( )

OKUYUNUZ

Orhan Okay'ın aşağıda bir parçası verilen *Necip Fazıl Sıcak Yarada Kezzap* **adlı eserini okuyunuz. Eserle ilgili değerlendirmelerinizi kısaca yazıp sınıfta paylaşınız.**

Değişik alanlarda ve farklı yazı türlerinde kalem oynatmış şahsiyetlerin bile ağırlıklı olan bir tarafları bulunur ve onların portrelerini o taraflarıyla zenginleştirerek iyi bir rölyef elde etmeniz her zaman mümkün olur. Bir bilginin âlimane, bir düşünürün sistematik, bir şairin hissî, hasılı romancının, tiyatro yazarının, editörün, gazetecinin... biraz da o alanlarda kendiliğinden oluşan üslûp ve eda ile yazdıklarını bir araya getirerek "işte o, budur!" diyebilirsiniz. O bu saydıklarımın hepsi.

3. METİN

Hazırlık

1. “Şiir, sessiz bir şarkıdır.” sözünden ne anlıyorsunuz?
2. Şairler şiirlerinde duygularını yansıtırken tabiat unsurlarından fazlasıyla yararlanır. Bunun sebebi sizce ne olabilir?

SERENAD

Yeşil pencerenden bir gül at bana,
Işıklarla dolsun kalbimin içi.
Geldim işte mevsim gibi kapına
Gözlerimde bulut, saçlarımda çiy.

Açılan bir gülsün sen yaprak yaprak,
Ben aşkımla bahar getirdim sana;
Tozlu yollarından geçtiğim uzak
İklimlerden şarkılar getirdim sana.

Şeffaf damlalarla titreyen, ağır
Koncanın altında bükülmüş her sak
Seninçin dallardan süzülen ıtır,
Seninçin karanfil, yasemin, zambak...

Bir kuş sesi gelir dudaklarından;
Gözlerin, gönlümde açan nergisler.
Düşen öpüşlerdir dudaklarından
Mor akasyalarda ürperen seher.

Pencerenden bir gül attığın zaman
Işıkla dolacak kalbimin içi.
Geçiyorum mevsim gibi kapından
Gözlerimde bulut, saçlarımda çiy.

Ahmet Muhip DIRANAS, *Şiirler*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

ıtır : Güzel koku.
iklim : (Metinde) Ülke, diyar.
sak : Sap.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir Türk edebiyatında *Fahriye Abla, Kar, Evreni Sevmek ki..., Olvido, Selam, Köpük* gibi şiirleriyle tanınan Ahmet Muhip Dıranas'a aittir. Ahmet Muhip Dıranas; bu şiirinde sevgiliye duyulan aşkı, bahar mevsiminin güzellikleriyle birleştirerek anlatmıştır. Şair, şiirde ahenk ögelerini başarıyla kullanmış ve saf şiir geleneğinin önemli özelliklerinden biri olan "dil mükemmelliği"ni yansıtmıştır.

Serenad şiiri, adını Batı dillerinde kullanılan bir müzik teriminden almıştır. Serenat; gece, sevgilinin penceresi altında verilen küçük konser anlamına gelir. Dünya edebiyatında olduğu gibi Türk edebiyatında da bu adı taşıyan çok sayıda aşk şiiri bulunmaktadır. Ahmet Muhip Dıranas'ın *Serenad* adlı şiiri bunlar arasında en bilinenlerden olmakla birlikte Faruk Nafiz Çamlıbel, Cahit Sıtkı Tarancı, Celal Sılay, Ercümend Behzat Lav, Feyzi Halıcı gibi birçok şairin de bu başlıkta şiirleri vardır.

Geleneksel şiirle çağdaş şiir arasında bir köprü olarak kabul edilen Ahmet Muhip Dıranas; halk şiiri, divan şiiri ve Fransız şiirinden etkiler taşıyan şiirleriyle saf şiir anlayışının önemli temsilcilerinden biri olmuştur. Bir dil ustası olan Dıranas, yaşayan kelimelerle yeni bir şiir dili oluşturmaya çalışmıştır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Metinden alınan "Işıklarla dolsun kalbimin içi/Ben aşkımla bahar getirdim sana" dizelerindeki altı çizili ifadelerin anlamlarını metnin bağlamından hareketle yorumlayınız.

2. Söyleyici, hitap ettiği kişiden ne istemektedir? Şiirde hitap edilen kişi bu istekleri gerçekleştiğinde neler olacaktır?

3. Aşağıdaki dörtlükte geçen edebî sanatları bularak dörtlüğün yanındaki şemaya yazınız.

	Edebî Sanatlar
Bir kuş sesi gelir dudaklarından; Gözlerin, gönlümde açan nergisler. Düşen öpüşlerdir dudaklarından Mor akasyalarda ürperen seher.	....

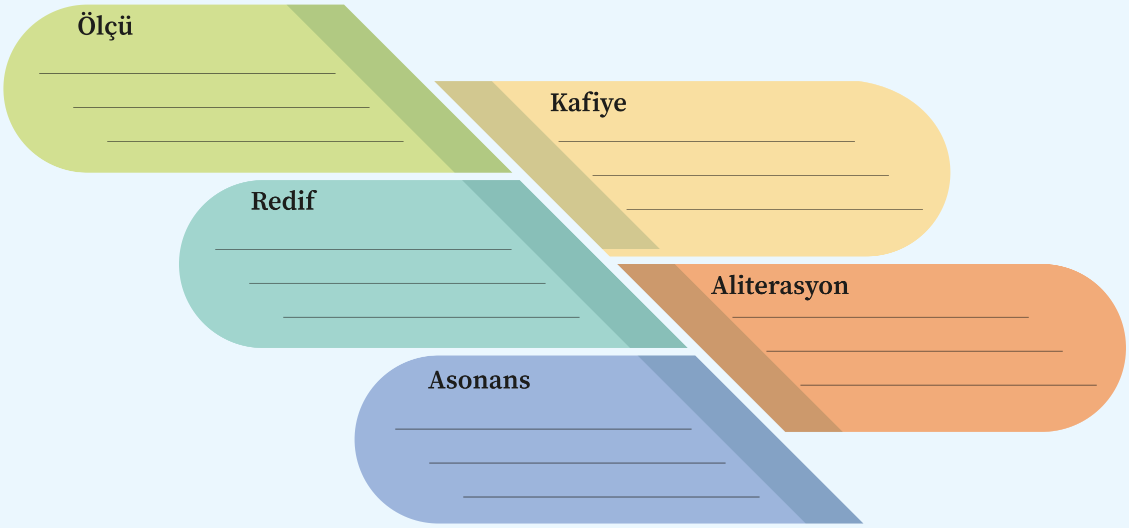
4. Şiirin temasını bularak temayı en iyi yansıttığını düşündüğünüz dizeleri belirtiniz.

5. **a)** Şiirde yer alan açık ve örtük iletileri bularak aşağıdaki şemalara yazınız.

Açık İleti	Örtük İleti

b) Bulduğunuz bu iletiler, metnin dil ve anlatım özelliklerini nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.

6. Konusu yönünden düşünüldüğünde okuduğunuz şiirin türü nedir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
7. Şairin etkilendiği akımın ve şiir anlayışının ilkeleri, şiire nasıl yansımıştır? Metinden örnekler vererek açıklayınız.
8. Şiirde "Senin için" kelime grubu "Seninçin" şeklinde kullanılmıştır. Bunun nedenini söyleyiniz.
9. Şiirde ahengi sağlayan unsurları bularak aşağıdaki şemalara yazınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

AHMET MUHİP DIRANAS (1908-1980): Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Sinop'ta doğan sanatçı, Ankara Erkek Lisesini bitirdikten sonra Hâkimiyet-i Millîye gazetesinde çalıştı. Ankara Hukuk Fakültesindeki öğrenimini yarıda bırakarak İstanbul'a geldi ve orada Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde öğrenim gördü. İlk şiiri, Millî Mecmua'da yayımladığı ve "Ankara Lisesinden Muhip Atalay" imzasını kullandığı *Bir Kadına* şiiridir. Şiirde sese, şekil mükemmelliğine önem verdi. Baudelaire sembolizminden etkilenerek Türkçede yeni bir şiir dili ve yapısı oluşturmaya çalıştı. Batı'nın şiir anlayışından aldığı bazı biçimsel unsurları geleneksel halk şiirimizin hece ölçüsü ve uyak gibi ahenk unsurlarıyla birleştirdi. Tevfik Fikret'in şiirlerini sadeleştirerek *Kırık Saz* adıyla yayımladı. *Gölgeler* ve *O Böyle İstemezdi* adlı tiyatroları da olan sanatçı, bütün şiirlerini *Şiirler* adı altında kitaplaştırdı.

DİL BİLGİSİ

1. Okuduğunuz metinden alınan "Açılan bir gülsün sen yaprak yaprak" dizesindeki altı çizili kelimeler sesteşlik özelliği göstermektedir.

   Buna göre, okuduğunuz metinden sesteş anlamlı kelimeler bularak altını çiziniz.

2. Aşağıda, okuduğunuz metinden dörtlükler verilmiştir. **Bu dörtlüklerde geçen mecaz anlamlı kelimeleri bularak bu kelimelerin altını çiziniz.**

Yeşil pencerenden bir gül at bana,
Işıklarla dolsun kalbimin içi.
Geldim işte mevsim gibi kapına
Gözlerimde bulut, saçlarımda çiy.

Açılan bir gülsün sen yaprak yaprak,
Ben aşkımla bahar getirdim sana;
Tozlu yollarından geçtiğim uzak
İklimlerden şarkılar getirdim sana.

3. **Okuduğunuz şiirde geçen** "Seninçin karanfil, yasemin, zambak..." **dizelerinde kullanılan noktalama işaretlerinin dizelerdeki kullanım amaçlarını açıklayınız.**

BİLGİNİZ OLSUN

Aşağıda Ahmet Haşim'in *Piyale* **adlı kitabının ön sözünden bir parça yer almaktadır. Bu parçada sembolizm akımından etkilenen Ahmet Haşim, kendi şiir anlayışı ile ilgili bilgi vermektedir.**

Her şeyden evvel şunu itiraf edelim ki, şiirde manadan ne kasdedildiğini bilmiyoruz. "Fikir" dedikleri bayağı mütalaalar yığını mı, hikâye mi, mazmun mu ve "açıklık", bunların adi bir kavrayış çerçevesinde anlaşılması mı demektir? Şiir için bunları çok lüzumlu sayanlar; şiiri tarih, felsefe, nutuk ve belâgat gibi bir sürü "söz sanatları" ile karıştıranlar ve onu asıl çehresi ve belirtileri ile seçip tanımayanlardır. Şiirin bu mahiyette telâkki olunuşu, resim, musiki ve heykelcilik gibi sanatların kendilerine has fırça, boya, nota ve kalem gibi kullanılması güç bir hünere bağlı vasıtalara mâlik bulunmalarına karşılık; şiirin bu gibi hususi vasıtalardan mahrum ve ifadesini konuşulan dilden ödünç almaya mecbur olmasındandır. Bundan dolayıdır ki, parmaklarının tutmasını bilmediği fırçaya ve gözlerinin okumasını bilmediği notaya karşı çekingen ve saygılı olan ehliyetsiz kimseler, kendi kullandıkları kelimelerle meydana gelmiş gibi gördükleri şiiri alelade "lisan" mahiyetinde sayarak, sırf bu görüş açısından bakarak, başkaca hazırlıklı olmaya hiç lüzum görmeksizin, onun hakkında küstahça bir laubalilikle hüküm vermek hakkını kendilerinde bulurlar.

Halbuki şair ne bir hakikat habercisi, ne bir belâgatli insan, ne de bir kanun yapıcıdır. Şairin lisanı; "nesir" gibi anlaşılmak için değil fakat duyulmak üzere vücud bulmuş, musiki ile söz arasında, sözden ziyade musikiye yakın, ortaklaşa bir dildir. Nesirde üslubun teşekkülü için zaruri olan unsurların hiçbiri şiir için söz konusu olamaz. Şiir ile nesir, bu itibarla, birbiriyle yakınlığı ve ilgisi olmayan, ayrı nizamlara tâbi, ayrı sahalarda, ayrı boyutlar ve şekiller üzerinde yükselen ayrı iki mimaridir. Nesri doğuran, akıl ve mantık; şiiri ise, kavrayışımızın bölgeleri dışında, sırların ve mechullerin geceleri içine gömülmüş, yalnız aydınlık sularının ışıkları zaman zaman duygularımızın ufkuna aks eden, kutsi ve isimsiz bir kaynaktır.

Şiirdeki durumları ve hareketleri taklide özenen bir nesrin sahteliğine, ancak nesirdeki ifade açıklığını ve düzgünlüğünü benimsemeye kalkışan gölgesiz bir şiirin hazin çıplaklığı erişebilir. Denilebilir ki şiir, nesre çevrilemeyen yazıdır.

Ahmet Haşim, *Piyale*

4. METİN

Hazırlık

1. Şiirlerde sosyal temaların işlenmesinde, düşüncelerin aktarılmasında şiirin bir araç olarak kullanılması hakkında neler düşünüyorsunuz?
2. Bir şiirin dizelerinin farklı dizilişi, şiirin okunuşunu etkiler mi? Düşüncelerinizi paylaşınız.

KEREM GİBİ

Hava kurşun gibi ağır!!
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum.
Koşun
Kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum...

O diyor ki bana:
–Sen kendi sesinle kül olursun ey!
Kerem
gibi
yana
yana...
<<Deeeert
çok,
hemdert
yok>>
Yüreklerin
kulakları
sağır...
hava kurşun gibi ağır...
Ben diyorum ki, ona:
–Kül olayım
Kerem
gibi
yana
yana.
Ben yanmasam
sen yanmasan
biz yanmasak,
nasıl
çıkar
karan-
-lıklar
aydın-
-lığa...

Hava toprak gibi gebe.
Hava kurşun gibi ağır.
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum.
Koşun
Kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum.....

Nâzım Hikmet, *835 Satır*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

gebe : (Metinde) Bir birikim sonucu ortaya çıkması beklenen durum ya da olay.

hemdert : Dert ortağı.

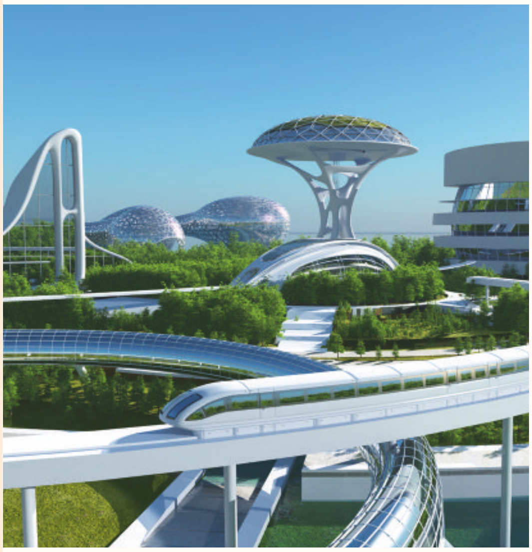
METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir, Nâzım Hikmet'in 1929'da yayımlanan *835 Satır* kitabında yer alan şiirlerinden biridir. Sanatçının *835 Satır* adlı eserindeki şiirleri farklı içerikleri ve biçimleriyle ilgi uyandırmıştır. *Kerem Gibi* şiirinde görüldüğü gibi şiirin biçimsel özelliği o döneme kadar kullanılan şiir tekniklerinden farklıdır. Nâzım Hikmet; serbest müstezattan etkiler taşıdığı kabul edilen basamaklı dize biçimini, okuduğunuz şiirde başarıyla kullanmıştır. Şiirde geniş kitlelere hitap etmek ve onları harekete geçirmek amacıyla kullanılan söylevci (hitabetçi) eda, dikkat çeker.

Nâzım Hikmet'in şiirlerinde ritmik ve zengin yapıyla birlikte "ses" ögesi önemli yer tutar. Etkili kafiyeler, durakların başarılı kullanımı bu ses yapısının başlıca özellikleridir. Şair divan ve halk şiirinin birçok ögesini de şiirlerinde başarıyla kullanmıştır. Okuduğunuz şiirde de *Kerem ile Aslı* hikâyesinin başkahramanı olan Kerem'i kullanması, halk edebiyatının motiflerinden yararlandığının göstergesidir.

Nâzım Hikmet, Cumhuriyet Dönemi şiirimizde toplumcu gerçekçi şiir anlayışının ilk temsilcisi kabul edilir. Bu şiir anlayışının önemli özellikleri; biçimde "serbest şiir" anlayışını kullanmak ve yaygınlaştırmak, içerikte ise ideolojik ve siyasal konuları işlemektir. Divan, halk ve Batı edebiyatı nazım şekillerinin ölçü, kafiye, mısra kümelenmesi gibi kurallarını dikkate almayan; Batı'dan alınan bir nazım biçimi olan serbest nazmı Türk edebiyatında kullanan önemli isimlerden biri Nâzım Hikmet'tir.

Toplumcu gerçekçi şiir; bir düşünceye ve ideolojiye bağlı kalarak halkın çektiği sıkıntılara ve yoksulluğa değinen, kimi zaman insanlara çözüm yolları gösteren, tüm insanlığın mutlu olacağı güzel bir geleceğe işaret eden şiir anlayışıdır. Toplumcu gerçekçi şairler şiirlerinde, o güne kadar değinilmemiş konulara ve kavramlara yer vermişlerdir. "Halkçılık, köycülük, hümanizm" gibi fikirler bu sanatçıları etkilemiştir. Toplumcu gerçekçilere göre sanat, toplumu sadece yansıtan bir ayna değildir; aynı zamanda toplumu değiştirecek araçlardan da biridir.

Edebiyatta fütürizmin kurucusu Marinetti'dir (Marinetti). Fütüristler sanat anlayışlarını 1909 yılında Figaro gazetesinde yayımladıkları bir bildiriyle ortaya koymuşlardır. Özgürce seçilen kelimeler, kuralsız anlatım, otomatik yazı fütüristlerin kullandıkları biçimsel ögelerdir. Fütürizm bu nitelikleriyle dadaizm ve sürrealizm akımlarını da etkilemiştir. Fütürizm; modern hayatın hareketliliğini, ilerlemeyi, değişimi ve hızı yüceltmiştir. Fütürist sanatçılar; sanatın, hareketsizliği değil hızı, dinamizmi ve makineyi anlatması gerektiğini savunmuşlardır. Sovyet yazar Mayakovski (Maykovski), fütüristlerle dostluk kurmuş ve Sovyet düşüncesini yücelten serbest vezinli şiirler yazmıştır. Nâzım Hikmet, fütürizmin Rus edebiyatındaki önemli temsilcileri arasında sayılan Mayakovski'den etkilenerek Türk edebiyatında bu akımın özelliklerinin görüldüğü şiirler yazmıştır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Şiirde geçen "O diyor ki bana/Ben diyorum ki, ona" dizelerinde kendisinden "o" diye söz edilen kişinin kim olabileceği hakkındaki düşüncelerinizi paylaşınız.
2. "Yüreklerin kulakları sağır", "Sen kendi sesinle kül olursun ey!" dizelerini metnin bağlamından hareketle yorumlayınız.
3. Sizce şairin "Kerem"e telmihte bulunmasının nedeni nedir? Önceki bilgilerinizi de kullanarak açıklayınız.
4. "Hava toprak gibi gebe/hava kurşun gibi ağır" dizeleri, şairin ruh hâliyle ilgili size neleri düşündürmektedir?
5. Şiirden açık ve örtük iletilere örnekler bularak aşağıdaki şemalara yazınız.

Açık İleti	Örtük İleti

6. Okuduğunuz şiirin temasını bulunuz.
7. Okuduğunuz şiirden "teşbih" ve "tezat" sanatlarına örnekler bularak aşağıdaki şemalara yazınız.

Teşbih	Tezat

8. *Kerem Gibi* şiirinin toplumcu gerçekçi anlayışla yazıldığını gösteren dizeleri bulunuz.
9. Şiirin şekil özellikleri, metnin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

10. Şiirde, şairin "kişisel imla tercihi"ne örnek olabilecek kullanımları bulunuz.

11. Şairin kişilik özellikleri ve dünya görüşü ile şiiri arasında nasıl bir bağlantı kurulabilir? Açıklayınız.

12. Şiirden hareketle dönemin sosyal, kültürel, siyasi gerçekliği hakkında hangi unsurlara ulaşabilirsiniz? Dizelerden örneklerle açıklayınız.

13. Şiirde belirli bir ölçü, birim, kafiye olmamasına rağmen ahenk nasıl sağlanmıştır?

14. Şiirde sizi en çok etkileyen dizelerin hangileri olduğunu nedenleriyle açıklayınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

NÂZIM HİKMET RAN (1902-1963): Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Selanik'te doğan sanatçı Bahriye Mektebini bitirdi ve 1921'de Millî Mücadele'ye katılmak için Anadolu'ya geçti. Bolu'da öğretmen olarak görevlendirildikten sonra bir dönem Moskova'ya gitti ve üniversite öğrenimini burada tamamladı. İlk şiiri *Hâlâ Servilerde Ağlıyorlar mı?,* 1918 yılında *Yeni Mecmua* adlı dergide yayımlandı. Rusya'da etkilendiği fütürizm akımının etkisiyle yazdığı şiirlerle Türk edebiyatında serbest şiirin önemli temsilcilerinden biri oldu. İlk şiir kitabı *Güneşi İçenlerin Türküsü* adıyla 1928 yılında Bakü'de yayımlandı. Şairin *835 Satır* adlı eseri ise 1929 yılında Türkiye'de basılan ilk şiir kitabıdır. Şiirlerinde sosyalist dünya görüşünü ve ideolojisini yansıtan sanatçı *Rubailer, Saat 21-22 Şiirleri* gibi çalışmalarında lirizmi güçlü bir şekilde kullandı. Nâzım Hikmet; *Kuvay-ı Milliye Destanı, Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı* adlı eserlerinde halk şiiri geleneğinden çağdaş bir tutumla yararlandı. Birçok türde eser veren Nâzım Hikmet'in çocuklar için hazırladığı *La Fontaine'den Masallar* ve *Sevdalı Bulut* adlı kitapları vardır. Şair *Memleketimden İnsan Manzaraları* adlı eserinde hikâye, destan, tarih, sinema, tiyatro gibi türlerin anlatım olanaklarından yararlanmıştır. *Jakond İle Sİ-YA-U, Varan 3, Sesini Kaybeden Şehir, Taranta Babu'ya Mektuplar* şiir; *Ferhat ile Şirin, Kafatası, Unutulan Adam, İvan İvanoviç Var mıydı Yok muydu?* tiyatro; *Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim* roman türündeki eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. Okuduğunuz şiirden alınan "Ben yanmasam/sen yanmasan/biz yanmasak" dizelerinde "yanmak" kelimesi gerçek anlamının dışında kullanılmıştır. **Siz de metinden gerçek anlamının dışında kullanılan kelimelere örnekleri bulup aşağıda boş bırakılan yere yazınız.**

....

....

2. Aşağıdaki dizeler okuduğunuz şiirden alınmıştır. **Bu dizelerde geçen noktalama işaretlerinin dizelerdeki kullanım amaçlarını açıklayınız.**

"O diyor ki bana:
— Sen kendi sesinle kül olursun ey!
Kerem
gibi
yana
yana..."

5. METİN

Hazırlık

1. Bazı şairler, şiirlerini meydana getirirken ait oldukları toplumun yaşam koşullarını yansıtır. Bu durum o şiire nasıl bir katkı sağlar?
2. Geleneğimizde "ninni"nin nasıl bir yeri vardır? Düşüncelerinizi paylaşınız.

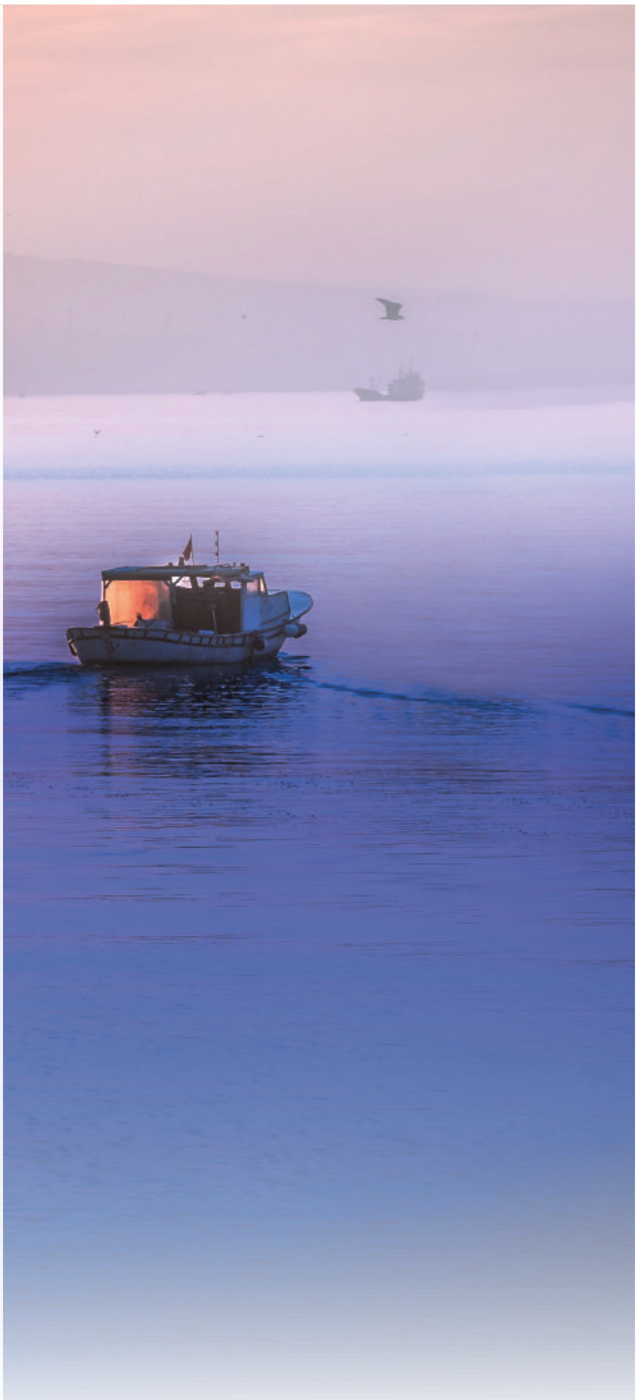
ACI NİNNİ

uyusun ay büyüsün camlar buğulanmasın
sen uyu uyusun bulutlar uyanmasın
ışıklar uyanmasın camlar buğulanmasın
sen uyu uyanmasın istanbul uyusun
karagümrük uyusun fâtih uyusun
atatürk bulvarı'nda rüyalar büyüsün
sen uyu uyusun istanbul uyanmasın
gemiler uyanmasın camlar buğulanmasın

cibâli uyanmasın evliyâ gibi uyuyor
kuytulara sokulmuş yummuş gözlerini
dudakları kilitli kirpikleri dolaşık
uykusunun içinde bir çığlık dağılıyor
gözbebekleri kirli gölgeleri sırnaşık
cibâli korkuyor uykusu bölünmesin
uyusun büyüsün bulutlar uyanmasın
gemiler uyanmasın haliç buğulanmasın

bir yudum zehir gibi selim kaptan'ın uykusu
beykoz'u kaybetmiş beykoz'u
haliç'te arıyor unkapanı köprüsü
güyâ kadıköy'deymiş gemi demir tarıyor
dalgıç izzet rüyasının dibine inmiş
yirmi beş kulaçtan bir somun ekmek çıkarıyor
izzet'in gözlerini balıklar yemiş
ama nasıl büyük büyük uyuyorlar
uyusunlar sen uyu kimseler uyanmasın
cibâli uyanmasın kalbim buğulanmasın

biletçi şerif ali kontrol şevket'i dövüyor
gözlüklerini kırıyor bir kaşını yarıyor
şevket'in sol kaşından mürekkep akıyor
pencereler gözlerini yumuyorlar
ben şoförüm benim ellerim şoför
daha bir sefer taksim yapacağım
arabayı yağmurun altından çekmeli
yarın belki tarabya'dan denize uçacağım
cibâli yorgun bir mahkûm gibi gölgeli
uyuyor uyusun vakitsiz uyanmasın
garajlar uyanmasın camlar buğulanmasın

cibali'nin uykusunu devler bekliyor istanbul bekliyor
marangoz serkis'in uykusunu ahmed'in uykusunu
büyük ocaklar gibi harıl harıl uyuyorlar
şahdamarlarından kâhtane deresi akıyor
bir orman heybetiyle karanlıkta büyüyorlar
rüzgârın gizli seslerini duyuyorlar
ninnisini duyuyorlar acı ninnisini
rüyalarına kırk haramiler giriyor
istanbul'un fırınları giriyor lokantaları
tezgâhları giriyor berber dükkânları
bulutlar dilim dilim yüreklerini yarıyor
ümidlerini bir hazine gibi saklıyorlar
saklasınlar uyusun ümidleri büyüsün
ay büyüsün uyusun bulutlar uyanmasın
cibâli uyanmasın camlar buğulanmasın

Attilâ İLHAN, *Yağmur Kaçağı*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

evliya : Erenler, ermişler, veliler.

harami : Hırsız, haydut.

kâhtane : Kâğıthane.

kuytu : Issız, sessiz ve göze çarpmayan (yer).

sırnaşık : Can sıktığına, rahatsız ettiğine aldırmadan bir kimseden sürekli, yalvarırcasına istekte bulunan ve bu isteğinde direnen kimse.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir, Türk edebiyatında toplumcu gerçekçi şairlerden biri olan Attilâ İlhan'ın *Yağmur Kaçağı* adlı eserinden alınmıştır. Attilâ İlhan, diğer toplumcu gerçekçi şairler gibi sosyal temalara yer veren şiirlerinin yanı sıra bireysel temaların öne çıktığı şiirler de yazmıştır. Şair, okuduğunuz *Acı Ninni* şiirinde toplumsal temaları öne çıkarmıştır. Attilâ İlhan, *Acı Ninni* adlı şiirinde halkın, özellikle İstanbul halkının, çalışan insanların üzerine çökmüş olan tepkisizliği anlatmıştır. Okuduğunuz şiirde de görüldüğü gibi Attilâ İlhan, şiirlerinde genellikle büyük harf kullanmamış ve noktalama işaretlerine fazla yer vermemiştir.

Attilâ İlhan 1950'li yıllarda *Mavi* dergisi çevresinde gelişen Mavi Hareketi içinde yer almıştır. Maviciler olarak da anılan bu edebî çevre, adını 1952-1956 yılları arasında Ankara'da 32 sayı çıkan *Mavi* adlı dergiden almıştır. Dergi çevresinde özellikle 1950'li yıllarda hikâyeleriyle dikkat çeken Orhan Duru, Ferit Edgü, Tarık Dursun K., Tahsin Yücel, Demir Özlü, Ahmet Oktay gibi isimler yer almıştır.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyat'ında toplumcu gerçekçi şairlerin ilk kuşağı Nâzım Hikmet kuşağı olarak adlandırılan ve İlhami Bekir Tez, Ercüment Behzat Lav, Hasan İzzettin Dinamo, Nail V., Va-Nu gibi şairlerdir. Bu kuşak şairlerin eserlerinde Nâzım Hikmet'in şiirlerinin içerik ve biçim özelliklerinin etkileri öne çıkmıştır.

1940'lı yıllarda toplumcu gerçekçi tarzda şiirleriyle tanınan şairler Hasan Hüseyin Korkmazgil, Ahmed Arif, Enver Gökçe, A. Kadir, Rıfat Ilgaz, Ceyhun Atıf Kansu, Ömer Faruk Toprak, Attilâ İlhan gibi isimlerdir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Söyleyici, şiirde kime seslenmektedir? Ona neler anlatmaktadır?
2. Şiirde yer alan "selim kaptan, dalgıç izzet, biletçi şerif, kontrol şevket, marangoz serkis, ahmet" kişilerinin şiire nasıl bir anlam kazandırdıklarını şairin sanat anlayışından yola çıkarak açıklayınız.
3. Şiirde yer alan "uyusun ay büyüsün camlar buğulanmasın", "ışıklar uyanmasın camlar buğulanmasın", "gemiler uyanmasın camlar buğulanmasın", "cibâli uyanmasın camlar buğulanmasın" gibi dizelerdeki "camlar buğulanmasın" ifadesinden ne anlıyorsunuz?
4. Şiirdeki "sen uyu uyanmasın İstanbul uyusun/karagümrük uyusun fâtih uyusun/atatürk bulvarı'nda rüyalar büyüsün/sen uyu uyusun İstanbul uyanmasın" dizelerinde yer alan "uyumak" fiiline yüklenen anlamı şiirin bağlamından hareketle açıklayınız.
5. Okuduğunuz şiirden alınan "dalgıç izzet rüyasının dibine inmiş/yirmi beş kulaçtan bir somun ekmek çıkarıyor" dizelerinden yola çıkarak şairin yaşam karşısındaki tavrı hakkında düşüncelerinizi belirtiniz.
6. Şiirde, şairin "kişisel imla tercihi"ne örnek olabilecek kullanımları bulunuz.
7. Okuduğunuz şiirden alınan aşağıdaki bölümü şiirin tamamını göz önünde bulundurarak yorumlayınız.

   cibâli uyanmasın evliyâ gibi uyuyor
   kuytulara sokulmuş yummuş gözlerini
   dudakları kilitli kirpikleri dolaşık
   uykusunun içinde bir çığlık dağılıyor
   gözbebekleri kirli gölgeleri sırnaşık
   cibâli korkuyor uykusu bölünmesin
   uyusun büyüsün bulutlar uyanmasın
   gemiler uyanmasın haliç buğulanmasın

8. Okuduğunuz şiirde, aynı zamanda senaryo yazarı olan Attilâ İlhan'ın sinemanın anlatım olanaklarından (gösterme, hareket ögesi vb.) yararlandığını düşünüyor musunuz? Düşüncelerinizi dizelerden örnekler vererek açıklayınız.
9. **a)** Şiirde açık ve örtük ileti örnekleri bularak aşağıdaki şemalara yazınız.

Açık İleti	Örtük İleti

   b) Bu iletilerin, metnin dil ve anlatımını nasıl etkilediğini söyleyiniz.
10. Şiirin temasını en iyi yansıtan dizeleri bulunuz.
11. Attilâ İlhan'ın şiir anlayışı göz önünde bulundurulduğunda şairle şiir arasında nasıl bir ilişki kurabilirsiniz? Dizelerden örnek vererek açıklayınız.
12. Okuduğunuz şiirde dönemin sosyal gerçekliğini yansıtan unsurlara yer verilmiş midir? Açıklayınız.
13. Şiirde ahenk, hangi unsurlarla sağlanmıştır? Şiirden örneklerle açıklayınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

ATTİLÂ İLHAN (1925-2005): Cumhuriyet Dönemi şair ve yazarlarındandır. Menemen'de doğan sanatçı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde sürdürdüğü hukuk eğitimini yarıda bıraktıktan sonra çeşitli gazete ve dergilerde yazdı. Yazı hayatında başyazarlık, köşe yazarlığı, genel yayın müdürlüğü görevlerinde bulundu. Şiir hayatında tanınması, *Cebbaroğlu Mehemmed* şiiriyle oldu. Attilâ İlhan, sinema eleştirmenliği ve senaryo yazarlığı da yaptı. *Yalnızlar Rıhtımı, Ver Elini İstanbul, Şoför Nebahat, Kartallar Yüksek Uçar* yazdığı senaryolardan bazılarıdır. Yazdığı son senaryo, Mustafa Kemal'in hayatını anlattığı *O Sarışın Kurt* adlı eseridir. Kendine özgü bir söz dizimine, çarpıcı benzetmelerle zenginleşmiş bir üsluba sahip olan sanatçı; toplumcu kimliğinin yanı sıra bireyin duygu dünyasına da yöneldi. *Duvar, Sisler Bulvarı, Yağmur Kaçağı, Ben Sana Mecburum, Bela Çiçeği, Elde Var Hüzün, Kimi Sevsem Sensin* şiir; *Sokaktaki Adam, Kurtlar Sofrası, Sırtlan Payı, Dersaadet'te Sabah Ezanları* roman; *Hangi Batı, Batı'nın Deli Gömleği, II. Yeni Savaşı, Hangi Küreselleşme* deneme-anı-eleştiri türündeki eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. Okuduğunuz şiirden alınan "sen uyu uyusun bulutlar uyanmasın" dizesinde "bulutlar" kelimesi kişileştirilmiştir. **Siz de okuduğunuz dizelerde kişileştirilen varlıklara örnekler bulunuz.**

2. **Aşağıdaki parçada yazımı yanlış olan kelimeleri bulunuz. Bulduğunuz kelimelerin altını çiziniz.**

   Ağarıyordu dünya. Gün, karla örtülü buzlu bir yer yüzüne doğuyordu. Köşede ki dolabın üzerinden küçük pilli radyosunu aldı; düğmesini çevirip açdı. Türküler vardı. Oturdu sedire. Radyosunu yanına, ot yastığın üstüne koydu. Gözlüğünü özenle yerleştirdi burununun üstüne. Örgüsünü aldı eline, yünü boyunundan aşırıp gerdi, örmeye koyuldu.
   Kedi görmekde olduğu düşü sürdürüyordu.

OKUYUNUZ

Aşağıda Rıfat Ilgaz'ın *Yaşadıkça* **adlı şiir kitabından bir şiir örneği verilmiştir. Bu şiir kitabını okuyunuz. Şiirleri tema, dil ve anlatım yönlerinden değerlendiriniz.**

İÇİMİZDEN BİRİ

Eli değnek tutar tutmaz
Çoban oldu;
Sardılar sırtına bazlamayı.
On altı yıl güne verdi karnını,
On altı yıl koyun güttü, kavalsız.
İnsanlardan ağayı tanır,
Adını bilmez sorarsan,
Hayvanlardan Karabaşı.
Günü yetti, bıyığı bitti,
Okundu künyesi,
Gitti, davulsuz, zurnasız.

6. METİN

Hazırlık

1. Bulunduğunuz ortamdan sıkılıp başka bir yerde olmayı hayal ettiğinizde gözünüzde nasıl bir mekân canlanır?
2. Bir şairin şiirini yazarken halk şiiri geleneğinden yararlanması şiire neler kazandırır?

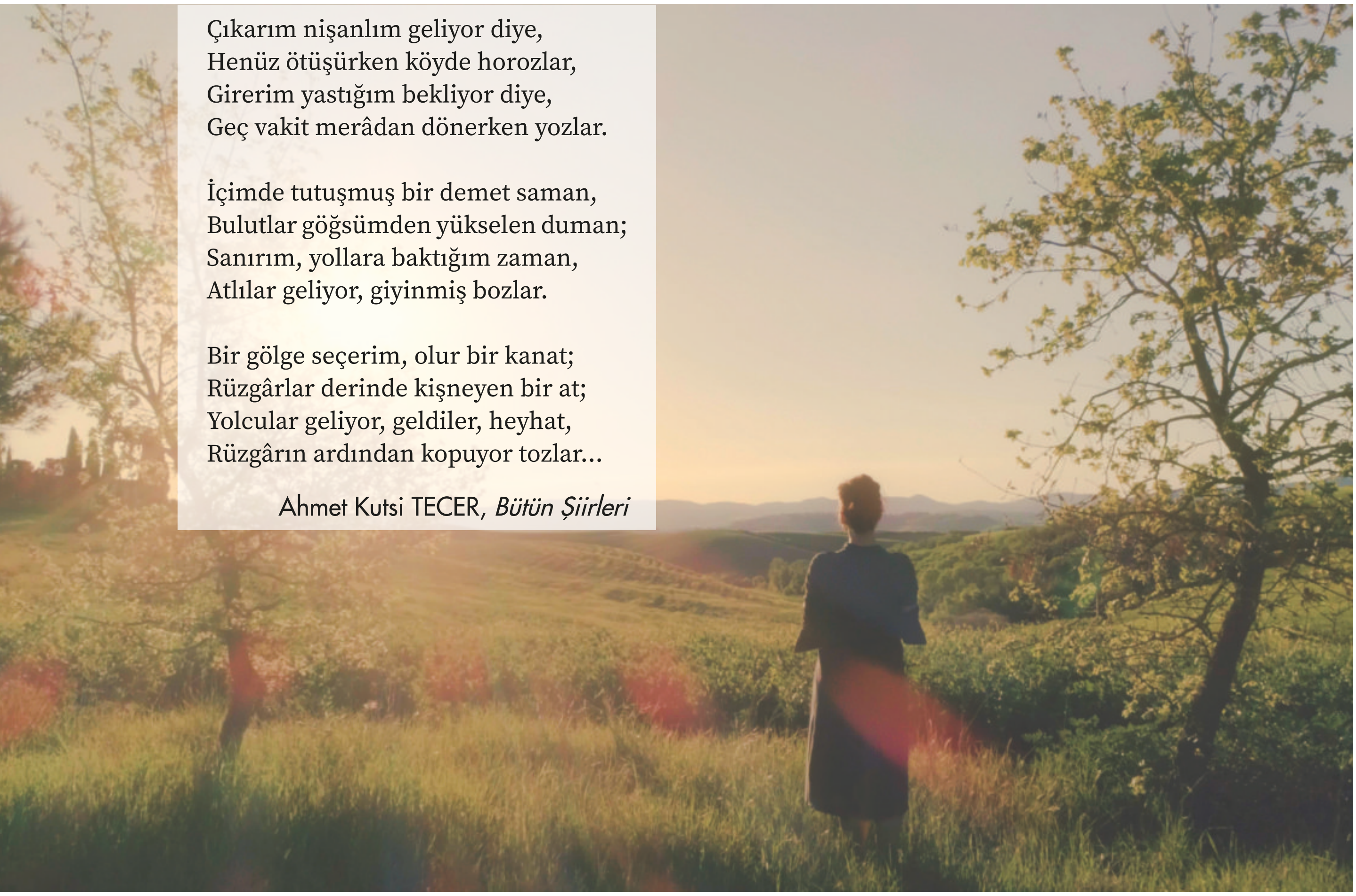
DELİ KIZ'IN TÜRKÜSÜ

Çıkarım nişanlım geliyor diye,
Henüz ötüşürken köyde horozlar,
Girerim yastığım bekliyor diye,
Geç vakit merâdan dönerken yozlar.

İçimde tutuşmuş bir demet saman,
Bulutlar göğsümden yükselen duman;
Sanırım, yollara baktığım zaman,
Atlılar geliyor, giyinmiş bozlar.

Bir gölge seçerim, olur bir kanat;
Rüzgârlar derinde kişneyen bir at;
Yolcular geliyor, geldiler, heyhat,
Rüzgârın ardından kopuyor tozlar...

Ahmet Kutsi TECER, *Bütün Şiirleri*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

heyhat : Yazık, ne yazık!
mera : Çayırlık, otlak.
yoz : Davar sürüsü.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir Cumhuriyet Dönemi sanatçılarından Ahmet Kutsi Tecer'e aittir. Folklordan biçimsel olarak beslenen bu şiir; süssüz, açık bir dille oluşturulmuştur. Ahmet Kutsi Tecer, şiirlerinde folklordan aldığı biçimsel etkiler yanında tema olarak da Anadolu'yu ve Anadolu insanını öne çıkarmıştır. Sanatçının okuduğunuz *Deli Kız'ın Türküsü* şiiri de hem söyleyiş özelliklerini hem de temasını halk geleneğinden almıştır.

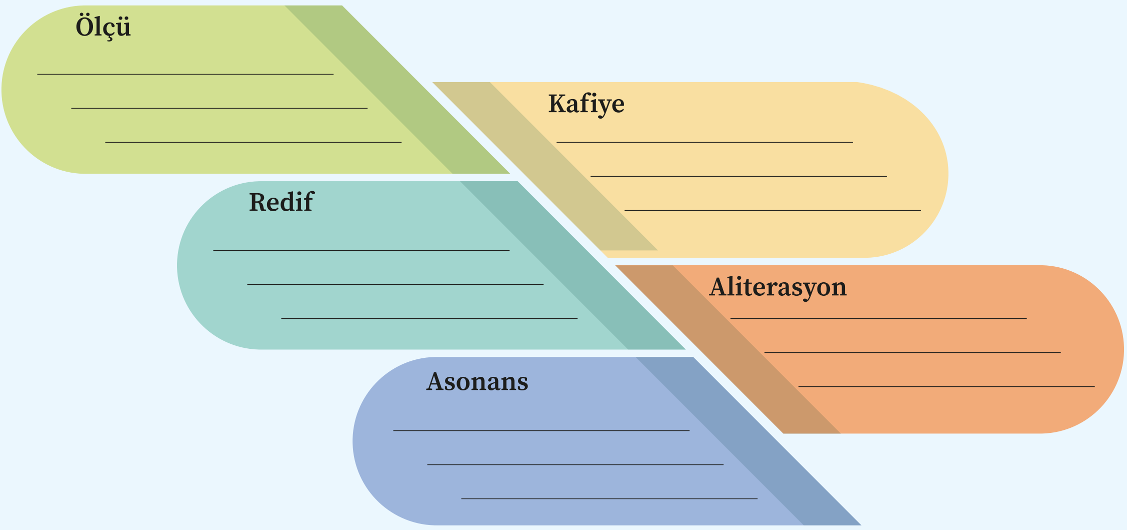
Cumhuriyet'ten önce ortaya çıkan Millî Edebiyat anlayışı Cumhuriyet kurulduktan sonra da etkisini devam ettirmiştir. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda "Millî Edebiyat Anlayışını Yansıtan Şiir" olarak adlandırılan bu gelenek, folklor ve milliyetçilik gibi iki önemli kaynaktan beslenmiştir.

Millî Edebiyat anlayışını sürdüren sanatçılar ve ortaya koydukları eserler "Memleket Edebiyatı" adıyla da bilinmektedir.

Millî Edebiyat anlayışını sürdüren şairler içerisinde "folklor"dan en çok yararlanan temsilcilerden biri Ahmet Kutsi Tecer'dir. Şairin şiirlerinde, bu kuşağın eserlerinde genel olarak öne çıkan ve halk şiirinden alınan biçimsel özellikler önemli yer tutmuştur. Hece ölçüsü, nazım şekilleri, halkın konuştuğu sade dil, bu kuşağın şiirlerinde kullanılmaya devam etmiştir. *Deli Kız'ın Türküsü* şiirinde Ahmet Kutsi Tecer, halk edebiyatındaki koşma nazım biçimini kullanmış ve şiirini hece ölçüsüyle yazmıştır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Şiirde geçen "Henüz ötüşürken köyde horozlar", "Geç vakit merâdan dönerken yozlar", "İçimde tutuşmuş bir demet saman", "Rüzgârın ardından kopuyor tozlar" gibi dizeler size şairin nasıl bir mekân hayal ettiğini düşündürmektedir?
2. Şiirde söyleyici kimdir? Söyleyicinin ruh hâliyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?
3. Okuduğunuz şiirde söyleyici neyin beklentisi içerisindedir?
4. Okuduğunuz şiirin temasını söyleyiniz.
5. Şiirde ahengi sağlayan unsurları bularak aşağıdaki şemalara yazınız.

6. Şiiri dil ve anlatım özellikleri açısından inceleyiniz.
7. Şiirde açık ve örtük ileti örnekleri bularak gösteriniz.
8. Şiir, size daha önce öğrendiğiniz hangi nazım biçimini hatırlatmaktadır? Nedenleriyle söyleyiniz.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

AHMET KUTSİ TECER (1901-1967): Cumhuriyet Dönemi şair ve yazarlarındandır. Kudüs'te doğan sanatçı, İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümünü bitirdi. Çeşitli illerde edebiyat öğretmenliği yapan Ahmet Kutsi Tecer; Talim ve Terbiye Kurulu üyeliği, milletvekilliği gibi görevlerde bulundu. İlk şiirlerini *Dergâh* ve *Millî Mecmua* dergilerinde yayımlayan sanatçı, Beş Hececilerin temsil ettiği memleket edebiyatı anlayışını sürdürdü. İçten ve duygulu bir söyleyişle yazdığı memleket şiirleri ile tanındı. Halkın yaşama biçimi içerisinde gözlemlediği değerleri şiirlerinde dile getirdi. Şiirlerini *Şiirler* adlı kitapta toplayan sanatçının *Köşebaşı, Bir Pazar Günü, Koçyiğit Köroğlu* tiyatro türündeki eserleridir.

DİL BİLGİSİ §

1. **Şiirden alınan** "İçimde tutuşmuş bir demet saman," **dizesinde** "tutuşmuş" **kelimesi gerçek anlamının dışında kullanılmıştır. Siz de şiirde gerçek anlamının dışında kullanılan kelimeleri bulup bu kelimelerin altını çiziniz.**
2. **Şiirden alınan aşağıdaki dizelerde geçen noktalama işaretlerinin dizelerdeki kullanım amaçlarını açıklayınız.**

   Bir gölge seçerim, olur bir kanat;
   Rüzgârlar derinde kişneyen bir at;
   Yolcular geliyor, geldiler, heyhat,
   Rüzgârın ardından kopuyor tozlar...

BİLGİNİZ OLSUN

Ahmet Kutsi Tecer, *Deli Kız'ın Türküsü* **şiirinin ortaya çıkışını 1939 yılında şöyle anlatmıştır:**

Deli kız, eğer sağsa, şimdi otuz beş yaşlarındadır. Seferberlikte bir gün nişanlısını, o da henüz toy bir delikanlı iken alıp götürdüler. Bir daha köyüne dönmedi. Kızcağız yıllarca onun yolunu bekledi, hâlâ da beklemektedir. Kara sevda, onu öyle tutmuş ki, artık gözüne hiçbir şey görünmüyor. Baş açık, saçlar darmadağın, omuzlar, dizler yırtık, köyün bir başından bir başına gezdiği, hele yüksek noktaları, kayabaşını, harman yerini çok sevdiği görülür. Bazen elini kaşlarına tutar ve gözlerine siper ederek uzakları kollar.

Köyde herkes ona "Delikız" diye seslenir, fakat o bundan incinmez. Başıboş güler ve gezer. Onun bir türküsü vardır ki sözleri de, nağmeleri de kendisine aittir. Hiçbir zaman tamamını birden işitmek kabil değildir. Çünkü bir tek bendini okur okumaz gözleri dolar ve içini çeke çeke kendini tenhalara, kuytulara saklar.

Ömrümde iki kere Delikız'ın köyüne uğradım. Gerek kendi duyduğum, gerek köylülerden topladığım sözlerle bu türküyü bütünlemek istedim. Ancak mahdut bir parçasını çıkarabildim. Fakat bu kırık dökük eksik sözleri olduğu gibi vermek de mümkün değildi, çünkü tuhaf bir diyalekti andırıyordu. Köylülerin yardımı ile sözlerin manalarını tespit etmek suretiyle bu türküyü aşağıdaki şekilde edebî dile çevirdim.

Ahmet Kutsi TECER, *Bütün Şiirleri*

7. METİN

Hazırlık

1. Size göre "bayrak" bir millet için ne anlam ifade etmektedir?
2. Millî ve manevi değerlerin şiirlerde konu edilmesi şiirin dil ve anlatımını nasıl etkiler?

BAYRAK

Ey mavi göklerin beyaz ve kızıl süsü...
Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
Işık ışık, dalga dalga bayrağım!
Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.

Sana benim gözümle bakmayanın
Mezarını kazacağım.
Seni selâmlamadan uçan kuşun
Yuvasını bozacağım.

Dalgalandığın yerde ne korku, ne keder...
Gölgende bana da, bana da yer ver!
Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar:
Yurda ay-yıldızının ışığı yeter.

Savaş bizi karlı dağlara götürdüğü gün
Kızıllığında ısındık;
Dağlardan çöllere düşürdüğü gün
Gölgene sığındık.

Ey şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı;
Barışın güvercini, savaşın kartalı...
Yüksek yerlerde açan çiçeğim;
Senin altında doğdum,
Senin dibinde öleceğim.

Tarihim, şerefim, şiirim, her şeyim;
Yeryüzünde yer beğen:
Nereye dikilmek istersen,
Söyle, seni oraya dikeyim!

Arif Nihat ASYA, *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

süzgün : Biraz zayıflamış, güçsüzleşmiş.
dip : (Metinde) Dikili duran bir şeyin yerle birleştiği nokta ve çevresi.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir, Türk edebiyatında “Bayrak Şairi” olarak tanınan Arif Nihat Asya’ya aittir. Millî Edebiyat anlayışını sürdüren şairler arasında yer alan Asya; şiirlerinde Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul gibi Millî Edebiyat Dönemi sanatçılarının milliyetçilik ve tarihten beslenen şiir anlayışlarını güçlü bir lirizmle buluşturmuştur.

Bayrak şiiri, Arif Nihat Asya’nın uzun yıllar öğretmenlik yaptığı Adana’nın düşman işgalinden kurtuluşunun kutlandığı 5 Ocak törenleri için yazdığı bir şiirdir. Arif Nihat Asya’nın şiirlerinde hitabet üslubu öne çıkmaktadır. *Bayrak* şiiri bu üslubun etkili örneklerindendir. “Bağımsızlık, hürriyet, meydan okuma” Arif Nihat Asya’nın şiirlerinde öne çıkan temalar olmuştur.

Millî Edebiyat anlayışını yansıtan şair kuşağı içerisinde Arif Nihat Asya ile birlikte Kemalettin Kamu, Ömer Bedrettin Uşaklı, Zeki Ömer Defne, Ahmet Kutsi Tecer, Behçet Kemal Çağlar, İbrahim Alaettin Gövsa, Orhan Şaik Gökyay, Necmettin Halil Onan gibi sanatçılar yer almıştır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Söyleyici şiirde kime/neye, nasıl hitap etmiştir?

2. Şiirde geçen “Senin destanını okudum, senin destanını yazacağım.” dizesinden hareketle “destan yazmak” ifadesini yorumlayınız.

3. Şiirde bayrakla ilgili hangi özellikler vurgulanmıştır?

4. Söyleyici, şiirde bayrağı nelere benzetmiştir? Dizelerden örnekler vererek açıklayınız.

5. Okuduğunuz şiirin temasını belirleyiniz.

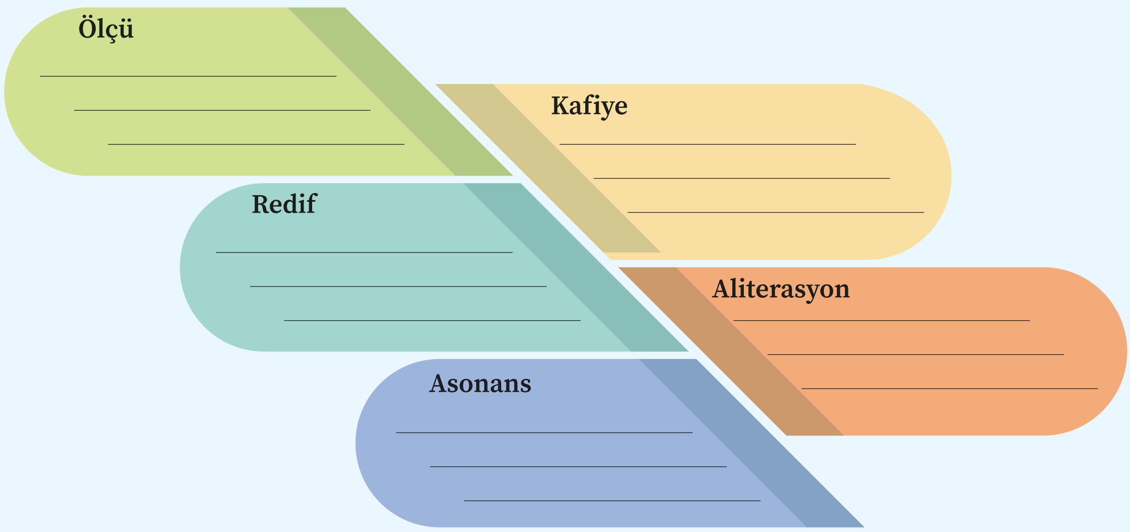
6. Şiirden açık ve örtük ileti örnekleri bulunuz. Bulduğunuz örneklerin altını çiziniz.

7. Konusu yönüyle düşünüldüğünde okuduğunuz şiirin türü nedir?

8. Şiirde toplumun sosyal ve kültürel yaşantısıyla ilgili hangi unsurlara ulaşılabilir? Dizelerden örnekler veriniz.

9. Şairin bağlı bulunduğu şiir anlayışını göz önünde bulundurarak bu anlayışın şiire yansımalarını şiirden örneklerle belirtiniz.

10. Şiirde ahengi sağlayan unsurları bularak aşağıdaki şemalara yazınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

ARİF NİHAT ASYA (1904-1975): Cumhuriyet Dönemi şair ve yazarlarındandır. Çatalca'da doğan sanatçı, İstanbul'da Yüksek Öğretmen Okulu Edebiyat Bölümünü bitirdi. Adana başta olmak üzere çeşitli illerde edebiyat öğretmenliği yaptı. Bir dönem Adana milletvekili olarak TBMM'de görev aldı, sonra tekrar öğretmenliğe döndü. Emekliliğinden sonra Yeni İstanbul ve Sabah gazetelerinde siyasi ve edebî fıkralar yazdı. Arif Nihat Asya, şiir ve düz yazı türünde eserler verdi. Cumhuriyet Dönemi'nde rubai türünde yazdığı eserleriyle de önemli bir yere sahip oldu. *Rubaiyyat-ı Arif, Kıbrıs Rubaileri, Nisan, Kova Burcu, Avrupa'dan Rubailer* sanatçının bu türde yazdığı eserleridir. *Heykeltıraş, Yastığımın Rüyası, Ayetler, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Dualar ve Âminler* şiir türündeki eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. **Aşağıdaki dizeler okuduğunuz şiirden alınmıştır. Bu dizelerde geçen altı çizili ifadelerin anlamını metnin bağlamından hareketle açıklayınız.**

   Ey şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgalı;
   Barışın güvercini, savaşın kartalı...
   Yüksek yerlerde açan çiçeğim;
   Senin altında doğdum,
   Senin dibinde öleceğim.

2. **Şiirden alınan aşağıdaki dizelerde geçen noktalama işaretlerinin dizelerdeki kullanım amaçlarını söyleyiniz.**

   Dalgalandığın yerde ne korku, ne keder...
   Gölgende bana da, bana da yer ver!
   Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar:
   Yurda ay-yıldızının ışığı yeter.

SIRA SİZDE

Okuduğunuz *Bayrak* şiiri ile aşağıda aynı temada verilen şiir parçalarını temanın ele alınışı yönüyle karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sözlü olarak ifade ediniz.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır, hür yaşamış, bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.

Mehmet Akif ERSOY, *İstiklâl Marşı*

Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır
Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır.

Mithat Cemal KUNTAY, *15 Yılı Karşılarken*

BİLGİNİZ OLSUN

Aşağıda Arif Nihat Asya'nın, *Bayrak* şiirini nasıl yazdığıyla ilgili yaptığı açıklamayı okuyacaksınız.

Adana Büyük Saat Kulesi

"Bayrak şiirimi 35 yaşımdayken yazdım. Adana Erkek Lisesi'nde edebiyat öğretmeniydim. Hatay, Gazi'nin gayretiyle Türkiye'ye bağlanmıştı. O konudaki çalışmaları, 1938 yılında başlamış, 1939 yılında neticeye ulaşılmıştı. Türkiye, yeni bir sevinç içindeydi. Bu sevinci, Adana da büyük coşkunluklarla yaşıyordu. Adana'nın Fransız işgalinden kurtuluşu bildiğin gibi, 5 Ocak 1922'dir.

Bu bakımdan, her sene, 5 Ocak gününde Adana'da, büyük şenlikler yapılır. Adeta yer yerinden oynar. Şimdi de öyle midir bilmiyorum? Şehrin bir Saat Kulesi var; bir de Ulu Camii minaresi. İşte o saat kulesiyle Ulu Cami minaresi arasına, her senenin 5 Ocak kutlamalarında, kocaman bir bayrak asılır. Bayrak diyorsam, öyle böyle bir bayrak değil. On beş izcinin kolları üzerinde taşınan bir bayrak. Vay babam vay. İzciler beşer beşer yüz yüze duruyorlar. Ellerini karşılıklı olarak birbirlerine uzatıp kenetliyorlar. Sonra, kollarının üzerine o kocaman bayrak yerleştiriliyor. İzciler, usul usul yürüyerek merasim yerine geliyorlar. Bayrak, orada, merasimle yerine çekiliyor. Yani Saat Kulesi'yle Ulu Cami minaresinin arasına bir güneş gibi doğuyor.

Hatay Türkiye'ye bağlandığı için 1940 yılının 5 Ocak kutlamasının daha bir güzel, daha bir heyecanlı olması isteniyordu. O bakımından Adana Maarif Müdürlüğünden bizim lise müdürlüğümüze bir yazı geldi. Mealen deniyordu ki: "5 Ocak kutlamasında, Saat Kulesi'yle Ulu Cami arasına Adana'nın tarihi bayrağı çekilirken, o güne uygun bir şiirin de, liseniz öğrencilerinden biri tarafından okunması uygun görülmüştür. Gereğini rica ederim. Maarif müdürü falan filan!" Lise müdürü bu konuda beni vazifelendirdi. Ben de, öğrencilerim arasından üç-dört kişi seçtim.

—Gidin kütüphanelerde araştırın. 5 Ocak kutlamalarına uygun güzel bir şiir bulun. Pek duyulmamış bir şiir olsun. Meşhurların da kitaplarını karıştırın; adı pek duyulmamış şairlerin de!

Çocuklar gittiler. Birkaç gün sonra geldiler.

—Efendim bulamadık! dediler.

—Bulamadık! Olur mu diye öfkelendim. Gidin, gözünüzü dört açarak bir daha araştırın dedim.

Çocuklar çıkıp gittiler. Üç-dört gün sonra, elleri yine boş geldiler. E peki ne olacak? Kendi kendime dedim ki, "Arif bu şiiri sen yazacaksın!" Bir gün sonra da 5 Ocak! Adana'da Ocak Mahallesi'nde oturuyordum. O zamanlar, bugünkü gibi evlerde, günün her saatinde elektrik yok. Geceleri petrol lambası yakıyoruz. El-ayak ortalıktan çekilince, petrol lambasının yorgun ışığı altında, bayrağımıza sığınarak, bayrağımıza sarınarak kalemi elime aldım. Şafak sökerken, Bayrak şiiri hazırdı. O gece, şiiri nasıl yazdımsa, öylece kaldı. Yani üzerinde ikinci bir defa oynamadım.

Sabahleyin liseye gidince; "Bana Aydın Gün'ü çağırın" dedim. Aydın Gün, bugün bizim Opera ve Bale Genel Müdürümüz olan Aydın Gün'dür. Aydın Gün çıkıp geldi. Şiiri eline uzattım.

—Şunu oku bakayım! dedim. Okudu. Güzel şiir okuyan öğrencilerimdendi. Bayrak şiirini ona bir daha bir daha okuttum. Mükemmel okuyordu. Benim Bayrak şiirimi 5 Ocak kutlamalarında ilk defa Aydın Gün okudu ve alkışlandı."

Yavuz Bülent BÂKİLER, *Arif Nihat Asya İhtişamı*

8. METİN

Hazırlık

1. Sizce her şey şiirin konusu olabilir mi? Konuyla ilgili düşüncelerinizi sözlü olarak paylaşınız.
2. Redif, kafiye, ölçü gibi unsurlar şiirin dil ve anlatımına nasıl bir katkı sağlar? Niçin?

KİTABE-İ SENG-İ MEZAR

I

Hiçbir şeyden çekmedi dünyada
Nasırdan çektiği kadar;
Hatta çirkin yaratıldığından bile
O kadar müteessir değildi;
Kundurası vurmadığı zamanlarda
Anmazdı ama Allahın adını,
Günahkâr da sayılmazdı.
Yazık oldu Süleyman Efendi'ye

II

Mesele falan değildi öyle,
To be or not to be kendisi için;
Bir akşam uyudu;
Uyanmayıverdi.
Aldılar, götürdüler.
Yıkandı, namazı kılındı, gömüldü.
Duyarlarsa öldüğünü alacaklılar
Haklarını helâl ederler elbet.
Alacağına gelince...
Alacağı yoktu zaten rahmetlinin.

III

Tüfeğini deppoya koydular,
Esvabını başkasına verdiler.
Artık ne torbasında ekmek kırıntısı,
Ne matarasında dudaklarının izi;
Öyle bir rûzigâr ki,
Kendi gitti,
İsmi bile kalmadı yadigâr.
Yalnız şu beyit kaldı,
Kahve ocağında, el yazısıyla:
"Ölüm Allahın emri,
Ayrılık olmasaydı."

Orhan Veli KANIK, *Bütün Şiirleri*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

esvap : Giysi, giyecek.

kitabe : Sert cisim üzerindeki oyma veya kabartma yazı, yazıt.

müteessir : Üzülmüş, etkilenmiş.

seng : Taş.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir Garip akımının öncüsü olan Orhan Veli Kanık'a aittir. *Kitabe-i Seng-i Mezar* adlı şiir sıradan insanın yaşamını sade, açık bir dille ortaya koyan bir şiirdir.

Orhan Veli Kanık'ın *Kitabe-i Seng-i Mezar* adlı şiiri, yayımlandığı günlerde tartışmalara konu olmuştur. Şiirde geçen "nasır" kelimesi eleştirilmiş ve şiirde bu tür kelimelerin yer alamayacağı iddia edilmiştir. Şiir "Yazık oldu Süleyman Efendi'ye" dizesinde de sıradan bir kişinin şiirde başköşeye yerleştirilmiş olması nedeniyle eleştirilmiştir. Garip şairleri, kendilerine yöneltilen eleştirilere karşı nasıl bir şiir anlayışını savunduklarını ortaya koymak için Garip adlı kitaplarına "Garip Bildirisi" olarak tanınacak ön sözü eklemişlerdir.

Garip şairleri geleneksel şiirde yer alan kafiye, redif, ölçü gibi ögelerin önemsiz olduğunu savunmuşlardır. Onlara göre edebî sanatlar ve konuşma dilinden farklı, süslü bir edebiyat dili gereksizdir. Bu anlayışa göre şiir, halkın konuştuğu sade dille ve halka ait söyleyişle yazılan ve anlamı öne çıkaran bir nitelikte olmalıdır. Orhan Veli Kanık'ın *Kitabe-i Seng-i Mezar* şiirinde de görüldüğü gibi Garip şairlerine göre şiir, sıradan insanları ve onların hayatını konu edinmeli; sanattan, süslü söylemlerden uzak olmalıdır.

Garip akımı içinde yer alan şairler Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat Horozcu'dur. Akım, adını üç şairin şiirlerinin yer aldığı ve 1941 yılında yayımlanan *Garip* adlı kitaptan almıştır. Garip akımı, daha sonra "Birinci Yeni" adıyla da anılmıştır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Şiirde bahsedilen Süleyman Efendi ile ilgili hangi özelliklere ulaşabilirsiniz?

2. Süleyman Efendi'nin ölümünden sonra yaşananları metinden hareketle kısaca anlatınız.

3. Okuduğunuz şiirde yer alan "To be or not to be (olmak veya olmamak)" sözüyle ilgili düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

4. Şiirin temasını metinden hareketle bulunuz.

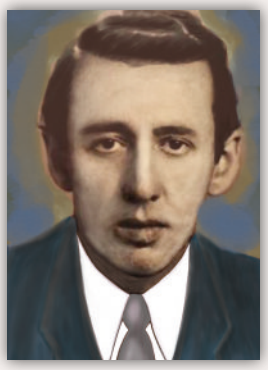
5. Sizce metnin içeriği, şiirin dil ve anlatım özelliklerini etkilemiş midir? Bundan hareketle şiirin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili çıkarımlarda bulununuz.

6. Okuduğunuz şiirin yazıldığı dönemin gerçekliği ile ilgili hangi bilgilere ulaşabilirsiniz? Şiirden örnekler vererek açıklayınız.

7. Şiirin şekil özellikleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

8. Orhan Veli Kanık'ın şiir anlayışı, okuduğunuz şiire nasıl yansımıştır? Açıklayınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

ORHAN VELİ KANIK (1914-1950): Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. İstanbul'da doğan sanatçı, liseyi Ankara'da bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde okurken öğrenimini yarıda bıraktı. Memurluk görevinde bulunan sanatçı, *Yaprak* adlı dergiyi çıkardı. Edebî kişiliğini belli eden ilk şiirlerini arkadaşları Melih Cevdet ve Oktay Rifat'la birlikte *Varlık* dergisinde yayımlamaya başladı. Şiirleri büyük bir ilgiyle karşılanan Orhan Veli, daha hayatta iken adından bahsettiren bir şair oldu. Şiirlerini daha çok gündelik yaşantılar üzerine kuran sanatçı; şiiri birtakım kalıplardan, şairanelikten ve sanatlı söyleyişlerden kurtararak daha basit, daha kısa bir şekle getirdi. La Fontaine'in (La Fonten) 49 fablını *La Fontaine'in Masalları* adıyla şiir şeklinde Türkçeye çevirdi. *Nasrettin Hoca Hikâyeleri* adlı kitabında da Nasrettin Hoca'nın bazı fıkralarını şiir olarak düzenledi. *Garip, Vazgeçemediğim, Destan Gibi* önemli şiir kitaplarındandır. Ölümünden sonra tüm şiirleri *Orhan Veli, Bütün Şiirleri* adıyla tek bir kitap hâlinde basıldı.

DİL BİLGİSİ §

1. Şiirde geçen aşağıdaki deyimlerin anlamlarını TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden bulunuz ve deyimleri birer cümle içinde kullanarak aşağıdaki şemalara yazınız.

adını anmamak

....

yadigâr kalmak

....

hakkını helâl etmek

....

2. Şiirden alınan aşağıdaki dizelerde geçen noktalama işaretlerinin dizelerdeki kullanım amaçlarını açıklayınız.

Yıkandı, namazı kılındı, gömüldü.
Duyarlarsa öldüğünü alacaklılar
Haklarını helâl ederler elbet.
Alacağına gelince...
Alacağı yoktu zaten rahmetlinin.

OKUYUNUZ

Aşağıda Haluk Oral'ın *Bir Roman Kahramanı Orhan Veli* adlı eserinden bir parça verilmiştir. Eseri okuyarak kitaptan Orhan Veli'yle ilgili edindiğiniz bilgileri sözlü olarak ifade ediniz.

... bu kitapta belgelerden ve bizzat görüştüğüm kişilerden hareket ettim. Orhan Veli'nin hayatını araştırdığım on beş yıl boyunca, incelediğim arşiv malzemesinden, elime geçen belgelerden ve tanıştığım kişilerden pek çok ipucunu bir araya getirdiğimde bildiğim Orhan Veli'den çok değişik ve daha derinlikli bir portreyle karşılaştım. "Bir roman kahramanı" olarak nitelediğim bu yeni portrenin ana hatlarını elimden geldiğince ortaya koymaya çalıştım.

9. METİN

Hazırlık

1. Bir şehirden ayrıldığınızda o şehirle ilgili neleri unutmanız güç olur? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
2. Günlük yaşamda kullanılan kelimelerin şiire olduğu gibi girmesi şiir dilini nasıl etkiler?

BİR ŞEHRİ BIRAKMAK

I

Senin için aldığım menekşeleri
Çalgıcılara dağıttım
Son gece
Son defa başlayan sabah
Yatağımı yine sen düzelt

Küçük balıkçı çocuğu
Sen denizden
Yaramaz ve çapkın balıkları tutabilirsin

Çok uzaklara gittiğimi
Sana söylemek isterdim
Güzel satıcı kızı

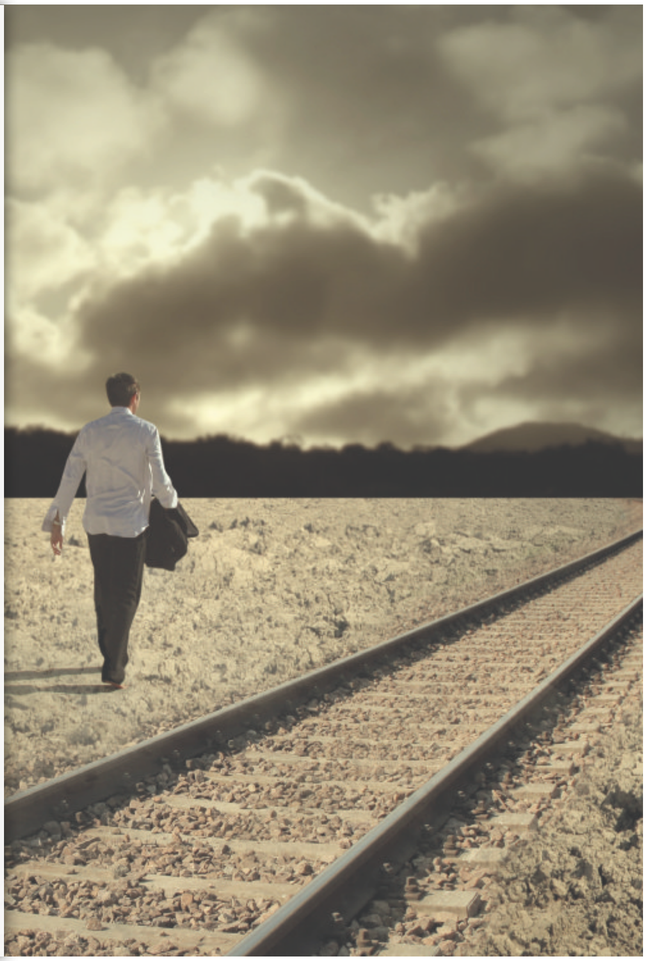
II

Ağaca söyle
Gölgesini getirsin bana yolluk
Sokağı ve denizi isterim pencereden
Senden çörekler isterim
Ay biçiminde

III

Ellerin yetişir vedalaşmaya
Niçin ağlıyorsun

Oktay Rifat, *Bütün Şiirleri I*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

çapkın : Haylaz.
yolluk : Yolculukta yenmek için hazırlanan yiyecek.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir, Garip akımının önemli isimlerinden biri olan Oktay Rifat'a aittir. O da diğer Garip şairleri gibi aşk, çocukluk, yaşama sevinci, sıradan insanların yaşamı, günlük yaşamdan basit konuları şiirlerinde işlemiştir. Oktay Rifat, bu şiirinde "çalgıcılar, balıkçı çocuk, satıcı kız" gibi sıradan insanları ve onların gündelik yaşamını anlatmıştır.

Garip şiir anlayışında okuru "şaşırtma" öne çıkan ögelerden biri olmuştur. Şiirin son iki dizesinin çağrışım gücü çok yüksektir. Bu söyleyiş, okuru şaşırtacak niteliktedir.

Oktay Rifat; *Yaşayıp Ölmek, Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler, Aşağı Yukarı, Karga ile Tilki* adlı şiir kitaplarında Garip şiir anlayışına uygun biçim ve içeriğe sahip şiirler yazmıştır. 1956 yılında yayımlanan *Perçemli Sokak* ise içerikte olduğu kadar biçimde de Oktay Rifat şiirinde yeni bir dönemi başlatmıştır. Oktay Rifat, *Perçemli Sokak* adlı eseriyle birlikte kapalı bir şiire yönelmiştir. Bu kitabından sonra yayımlanan *Aşk Merdiveni* (1958) de benzer özelliklerin yer aldığı bir çalışmadır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Oktay Rifat, şiirinde günlük yaşam içerisinden hangi tip insanları ele almıştır?

2. Söyleyici ile hitap edilen kişi/kişiler arasında nasıl bir bağ kurulabilir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

3. Söyleyicinin, hitap ettiği kişi/kişilerden istekleri nelerdir? Dizelerden örneklerle açıklayınız.

4. Şiirdeki günlük ve sıradan olaylar, sizce şiirin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir?

5. Okuduğunuz şiirin temasını dizelerden hareketle belirleyiniz.

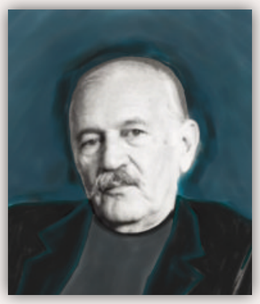
6. Şairin şiir anlayışının *Bir Şehri Bırakmak* adlı şiirdeki yansımaları nelerdir? Dizelerden hareketle açıklayınız.

7. Şiirdeki açık ve örtük iletileri aşağıdaki şemalara yazınız.

Açık İleti	Örtük İleti

8. "(...)
Bir şiirde eğer takdir edilmesi gereken bir ahenk varsa onu sağlayan şey ne vezindir ne de kafiye. O ahenk vezinle kafiyenin dışında da vezinle kafiyeye rağmen mevcuttur.
(...)
Yeni bir zevke ancak yeni yollarla, yeni vasıtalarla varılır. Birtakım nazariyelerin söylediklerini bilinen kalıplar içine sıkıştırmakta hiçbir yeni, hiçbir sanatkârane hamle yoktur. Yapıyı temelinden değiştirmelidir. Biz senelerden beri zevkimize, irademize hükmetmiş, onları tayin etmiş, onlara şekil vermiş edebiyatların, o sıkıcı, o bunaltıcı tesirinden kurtulabilmek için o edebiyatların bize öğretmiş olduğu her şeyi atmak mecburiyetindeyiz.
(...)"
Yukarıdaki ifadeler Garip akımı anlayışına aittir. Bu anlayışın Oktay Rifat'ın *Bir Şehri Bırakmak* adlı şiirine nasıl yansıdığını açıklayınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

OKTAY RİFAT HOROZCU (1914-1988): Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Trabzon'da doğan sanatçı, Ankara Erkek Lisesini bitirdikten sonra Paris'te Siyasal Bilgiler Fakültesinde okudu ve kısa bir süre avukatlık yaptı. İlk şiirlerini *Varlık, Aile, Yaprak* ve *Yeditepe* dergilerinde yayımladı. Orhan Veli ve Melih Cevdet'le çıkardıkları *Garip* kitabı ile Yeni Şiir'in kurucularından oldu. Önceleri aşk şiirleri yazan sanatçı; toplumcu sanat ilkesinden hareketle halk deyim ve söyleyişlerinden, masal ve tekerlemelerden yararlanarak sosyal temalı şiirler yazdı. Oktay Rifat başta şiir olmak üzere tiyatro, roman, antoloji türlerinde eserler kaleme aldı. Fransız edebiyatından çeviriler yaptı. *Güzelleme, Yaşayıp Ölmek, Aşk ve Avarelik Üstüne Şiirler, Karga ile Tilki, Perçemli Sokak, Elleri Var Özgürlüğün, Koca Bir Yaz* şiir; *Kadınlar Arasında, Atlar ve Filler, Çil Horoz* tiyatro; *Bir Kadının Penceresinden, Danaburnu* ve *Bay Lear* roman türündeki eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. **Okuduğunuz şiirden alınan** "Küçük balıkçı çocuğu/Sen denizden/Yaramaz ve çapkın balıkları tutabilirsin" **dizelerinde altı çizili kelime grubunda hangi anlam olayı söz konusudur? Nedenleriyle açıklayınız.**

2. **Aşağıdaki metin parçasında yay ayraçlarla belirtilen yerlere uygun noktalama işaretlerini yerleştiriniz.**

   Ne olmuştur( ) Soranlara( ) ( )Hiç( ) ( ) diyordu( ) ( ) Öyle de battık( ) böyle de( ) bari ahbap kazanalım( ) ( ) Öbürleri şüpheleniyorlar( ) ( ) Bir iş çevirdi ama nasıl anlasak( ) ( ) diye düşünüyorlardı( )
   Anlaması uzun sürmedi( ) ertesi gün gelen bir haber kahvelerde çalkalandı( ) halkı dışarı uğrattı( ) Maslak ormanından( ) hem de yatırın etrafından beş at çam kütüğü gelmiş( ) doğruca İlistir( )in hamamına istif edilmişti( ) İşitenler( )
   ( ) Etme be( ) gerçek mi( ) ( ) diye şaşarak fırlıyorlar( ) bakmaya gidiyorlardı( )

   Ömer Seyfettin, *Yatır*

OKUYUNUZ

Aşağıda Özdemir Asaf'ın *Yalnızlık Paylaşılmaz* **adlı eserinden bir şiir verilmiştir. Eserin tamamını okuyarak Özdemir Asaf'ın şiir anlayışı ile ilgili çıkarımlarda bulunup bunları sınıfta sözlü olarak paylaşınız.**

Su

Kirli eller daha temiz.
Temiz elli
Kirli gönüllerden.
Ne dersiniz?

SIRA SİZDE

Aşağıdaki şiirleri şemada belirtilen başlıklar doğrultusunda karşılaştırınız.

ÇOCUKLUĞUM

Çocukluğum, çocukluğum...
Uzakta kalan bahçeler.
O sabahlar, o geceler,
Gelmez günler çocukluğum.

Çocukluğum, çocukluğum...
Gözümde tüten memleket.
Artık bana sonsuz hasret,
Sonsuz keder çocukluğum.

Çocukluğum, çocukluğum...
Habersiz ölen kardeşim,
Mezarı bilinmez eşim,
Her bir şeyim çocukluğum.

Çocukluğum, çocukluğum...
Bir çekmecede unutulmuş,
Senelerle rengi solmuş,
Bir tek resim çocukluğum...

Ziya Osman SABA

ALATURKA

Çık benim şair tabiatım, çık orta yere
Fakir güzelinden söyle
Hasret ateşinden çal
Çal, söyle benim derdimi sevdalı sesinle.

Hep bilinen şarkılar gibi olsun
Hani, dil-i biçâreden
Sun da içsin yâr elinden
Hani bilinen şarkılardan olsun.

Yeni sözler arama nafile
Derdim yeni olsa anlarım
Gel, hazırından söyle bu akşam
Üzme yetişir, üzme firakınla harabım.

Sonunda ah çekeriz derinden
Kim anlayacak sahiden olduğunu
Sen söyle yalnız
Zülfündedir baht-ı siyâhım bestesini
Dede'den.

Melih Cevdet ANDAY

	ÇOCUKLUĞUM	ALATURKA
Tema		
Dil ve Anlatım		
Kafiye		
Ölçü		
Nazım Birimi		
Bağlı Bulunduğu Şiir Anlayışı		

10. METİN

Hazırlık

1. "Bir şiirin çok anlamlı okumalara açık olması" ifadesinden ne anlıyorsunuz?
2. Şairler, şiirlerini yazarken içinde yaşadıkları toplumun geleneklerinin dışında başka nelerden yararlanabilir?

ATIMI İSTEDİM EVİN GÖĞÜ GERİNDİ

(Rondo)

Atımı istedim evin göğü gerindi
Çin gülleri bir yerden ordan geliyordum
Öyle sular dağların üstüydü isminiz
Yeşil, o solukları gibi rüzgârların
Bir bin yıl rüzgâr değirmeninizde kaldım

Teb kralları gibiydim öyle yalnızdım
Bir çağda seni bu beyazlığında tuttum
Ak, sabah kalyonlarım hep gökyüzündeydi
Ben rüzgâr değirmeninizde kaldım

İşte ellerin o dünya kadar Akdeniz
Hansı, gecenin pancurunda Berk kuşlarım
Ey benim sığlığım eskim karanlığım siz
Yitik gülüşünün açtığı sular şimdi
Ben o gecelerde saçıydım çocukların
Bir bin yıl rüzgâr değirmeninizde kaldım

İlhan BERK, *Toplu Şiirler I*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

kalyon : Yelkenle ve kürekle yol alan savaş gemilerinin en büyüğü.

sığlık : Yüzeyde kalma, derine inmeme durumu.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, İkinci Yeni şiir anlayışı içerisinde yer alan şairlerden İlhan Berk'e aittir. Sanatçının bu şiirinde kelimeleri değiştirmesi, dilde olmayan ya da kullanılmayan yeni kelimeler uydurması, cümlenin söz dizimini bozması (hansı, eskim, Berk kuşlarım, Ey benim sığlığım eskim karanlığım siz vb.) kapalı ve zor bir şiir dili ortaya çıkarmıştır. Bu kapalı anlatım da beraberinde hayal gücüne dayalı çok anlamlılığı getirmiştir. Bu anlayıştaki şairler anlamdan kurtulmak, soyutluğu sağlamak için duyulmadık yeni kelimeler de üretme yoluna gitmişlerdir. Yeni tamlamalar uydurup kelimeleri temel anlamlarından uzak bir anlam örgüsü içinde kullanmaya ağırlık vermişlerdir. İkinci Yeniler, kelimeler arasındaki anlamsal bağlantıları kopararak yeni görüntüler oluşturma yolunu seçmişlerdir.

İkinci Yeni şiirinde anlaşılırlık yerine kapalılık, somut yerine soyut kavramlar gelmiştir. Biçime ve imgeye öncelik veren bu anlayış, konuşma dilinden ve halk dilinin ortak değerlerinden uzaklaşmıştır. İkinci Yeni şairleri; şiiri, çağrışım yönünden zenginleştirmekle beraber toplumdan geniş ölçüde uzaklaştırmıştır. Bu şairler şiirde benimsedikleri dille, yaşanan gerçekler arasındaki bağlantıyı koparmıştır.

Cemal Süreya, Turgut Uyar, Edip Cansever, İlhan Berk, Ece Ayhan, Sezai Karakoç, Ülkü Tamer gibi sanatçılar İkinci Yeni şairi olarak tanınmışlardır. İkinci Yeni şiir anlayışının gelişmesinde XX. yy.da ortaya çıkan sürrealizm ve dadaizm akımları etkili olmuştur.

Sürrealizmin (gerçeküstücülük) esasları, 1924 yılında Andre Breton (Andre Breton) tarafından yayımlanan bir bildiriyle duyurulmuştur. Bu akım herhangi bir estetik ve ahlaki kaygıya, aklın denetimine bağlı kalmadan düşüncenin ortaya konmasını savunmuştur. Sürrealistlerin malzemesi; aklın ve iradenin dışında kendiliğinden otomatik olarak ortaya çıkan ruhsal olaylar, rüyalar ve bilinçaltından gelen çağrışımlardır. Sürrealizm, bu ruhsal olayları hiçbir müdahalede bulunmadan oldukları gibi aktarmaktadır. Bu yaklaşımla sürrealistler, realizme karşı çıkmışlardır. Sürrealistler, Sigmund Freud'un (Sigmund Froyd) Psikanalist Kuramı'nın etkisiyle bilinçaltını ortaya çıkarmaya çalışmışlardır.

Sürrealistler, eserlerinde gerçekdışı olaylardan ve yerlerden bahsetmişlerdir. Onlara göre, bilinçaltının verilerini ifade etmek için alışılmış dil yetersizdir. Dile değişik, farklı bir anlatım şekli vermek gerekir. Sürrealistler, iç dünyanın akıcı bir biçimde verilmesini engellediği gerekçesiyle noktalama işaretlerini kullanmamışlardır. Sürrealizm akımının önemli temsilcileri arasında Andre Breton, Louis Aragon (Luyi Aragon), Paul Eluard (Pol Elua) yer alır.

Sürrealizme zemin hazırlayan dadaizm ise Tristan Tzara (Tristan Zara) ve arkadaşları tarafından Fransız edebiyatında XX. yy. başlarında geliştirilen bir akımdır. Dadaizm, I. Dünya Savaşı'nın hemen ardından doğan umutsuzluk ve güvensizlik ortamının ürünüdür. Yerleşik dil ve estetik kuralların tümünü reddeden bu akım, kapalılığa yönelip çağrışımları temel almıştır. Fransızcada "oyuncak tahta at" anlamındaki "dada" kelimesini kendisine ad olarak seçen bu akım 1921 yılına kadar devam etmiştir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. "Yeşil, o solukları gibi rüzgârların" dizesinde rüzgârın soluğunun "yeşil" olarak nitelendirilmesi esip geldiği yerlerle ilgili sizde hangi çağrışımları uyandırmaktadır?
2. Okuduğunuz şiirde geçen "evin göğü", "gecenin pancuru", "yitik gülüş" gibi çağrışım yönünden zengin ifadelerin sıkça kullanılması, İkinci Yeni anlayışının şiire yansımaları hakkında size neler düşündürmektedir?
3. Metindeki açık ve örtük iletileri bularak bunların şiirin dil ve anlatımına katkısını söyleyiniz.
4. İlhan Berk'in şiir anlayışının okuduğunuz şiire yansıyıp yansımadığıyla ilgili düşüncelerinizi sınıfla paylaşınız.

5. Okuduğunuz şiirin sizde uyandırdığı duygular nelerdir?
6. Bu şiirin çok anlamlı okumaya açık olması, hangi şiir anlayışına yakın olduğunu düşündürmektedir? Düşüncelerinizi paylaşınız.
7. Okuduğunuz şiirde sürrealist özelliklere rastlamak mümkün müdür? Dizelerden örnek vererek açıklayınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

İLHAN BERK (1918-2008): Cumhuriyet Dönemi sanatçılarındandır. Manisa'da doğan sanatçı, Balıkesir Necati Bey İlköğretmen Okulunu bitirdikten sonra kısa bir süre sınıf öğretmenliği yaptı. Ardından Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümünü bitirdi ve Fransızca öğretmeni oldu. Yazı hayatına, ilk kitabını da yayımlayan Manisa Halkevi dergisinde başladı. Türk edebiyatında daha çok şiirleriyle tanınan sanatçı, şiirde sürekli değişimi benimsedi. Tamamen anlamsızlığa yöneldi. Sürrealist şiirin serbest yazı, otomatik şiir anlayışından etkilenen sanatçının imge ve çağrışımlara dayalı bir şiir dili vardır. İkinci Yeni şiir anlayışının önde gelen sanatçılarından olan İlhan Berk; şiir, deneme, günlük, otobiyografi türlerinde eserler verdi. *Güneşi Yakanların Selamı, İstanbul, Günaydın Yeryüzü, Galile Denizi, Çivi Yazısı, Otağ, Mısırkalyoniğne, Şenlikname, Taşbaskısı, Deniz Eskisi, İstanbul Kitabı* şiir; *El Yazılarına Vuruyor Güneş* günlük; *Bir Uzun Adam* anı; *Şairin Toprağı* deneme türündeki eserlerindendir.

DİL BİLGİSİ

1. "Teb kralları gibiydim öyle yalnızdım" dizesinde şair kendisini yalnızlığı bakımından bir krala benzetmektedir. **Siz de şiirden başka benzetme örnekleri bularak benzetmelerin altını çiziniz.**
2. **Okuduğunuz şiirde kullanılan virgüllerin kullanım amaçlarını açıklayınız.**

SIRA SİZDE

Aşağıda İkinci Yeni şairi Cemal Süreya'nın *Folklor Şiire Düşman* **adlı yazısından bir parça verilmiştir. Bu parçadan hareketle Cemal Süreya'nın görüşleri ile İkinci Yeni'nin ilkelerini karşılaştırınız.**

Çağdaş şairler kelimeleri bile sarsıyorlar, yerlerinden, anlamlarından uğratıyorlar. Bu böyleyken bizde hâlâ folklora, halk deyimlerine şiirlerinde fazlasıyla yer veren şairlerin kısır bir yolda oldukları sanısındayım. Çünkü folklorda şiirin bugünkü entelektüel niteliğini taşıyacak yeti yoktur. Halk deyimlerinin havası şiirin kanat çırpmasına imkân vermeyecek kadar dar bir havadadır.

Bir halk deyimi içindeki kelimeler o deyimdeki anlam dizisinde kaynaşmışlardır. O kelimelerden o deyimlerdekinden ayrı işlemler, ayrı güçler aramayın artık. Çünkü donmuşlardır. Tek yönlüdürler. İşlemleri, güçleri, bir bakıma uyandıracakları çağrışımlar bellidir. Ne olsa değişmeyecektir. Bu kelimelerin meydana getireceği şiirlerle, mısraları hep şarkı mısralarından, hep türkü mısralarından meydana gelen şiirler arasında pek büyük bir ayrılık göremiyorum.

Cemal Süreya, *Folklor Şiire Düşman*

11. METİN

Hazırlık

1. Sizce şair şiir yazarken duygu ve düşüncelerini içinden geldiği gibi mi yoksa birtakım kurallara bağlı kalarak mı anlatmalıdır? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
2. Bir şiirden her okuyanın farklı anlam çıkarması şiirin hangi yönü ile ilgili olabilir?

BÜYÜYÜP GİDEN HÜZÜN'E

bir güzel aşk yılının ortasında
bir kestane ekerim büyür gider

ortaçağdan bir deniz hartasında
bir iki harf bulurum büyür gider

biliyorum ikimiz arasında
bir deste gül mü ne var büyür gider

sen bir aklık gibisin sırasında
boynun ve dediklerin büyür gider

ölür gider çinisi bir soylunun
bize bir mavi kalır büyür gider

ve içilir bir devin sofrasında
arayerde bir hüzün büyür gider.

Turgut UYAR, *Bütün Şiirleri I*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

çini : Duvarları kaplayıp süslemek için kullanılan, genellikle çiçek resimleriyle bezenmiş pişmiş levha.

harta : (Metinde) Harita.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir, İkinci Yeni şairlerinden Turgut Uyar'a aittir. Turgut Uyar, İkinci Yeni şiir anlayışıyla eserler vermiş, zaman zaman bu anlayış içerisinde geleneksel şiirin ögelerini de kullanmıştır. *Büyüyüp Giden Hüzün'e* adlı şiir, şairin *Divan* adlı kitabında yer alan şiirlerdendir. Turgut Uyar, *Divan*'da divan şiiri geleneğinden aldığı biçimsel özellikleri İkinci Yeni'nin şiir anlayışı ile buluşturmuştur. Okuduğunuz metnin nazım biriminin beyit olması, divan şiirinin esere yansıması olarak gösterilebilir.

İkinci Yeni'nin günlük konuşma dilinden farklı, kapalı yapısı divan şiiri geleneğine benzetilmiştir. İkinci Yeni şiiri, Garip akımına tepki olarak ortaya çıktığı için İkinci Yeni şairleri onların tam tersi bir anlayışı benimsemişlerdir. Örneğin Garip şairleri; şiirin resim, müzik gibi sanatlarla iç içe olmasına ve onlardan yararlanmasına karşı çıkarken İkinci Yeni bunun tam zıddı bir tutum takınmıştır. İkinci Yeni şairleri, Garip şiirinde sık sık karşılaşılan alay, şaşırtmaca ve tekerlemeden uzak durmuşlardır. Garip şairleri sıradan insanın yaşamını günlük konuşma diliyle anlatmayı amaçlarken İkinci Yeni şairleri soyut konuları işleyerek eğitimli, seçkin bir okur kitlesine hitap etmişlerdir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. "biliyorum ikimiz arasında/bir deste gül mü ne var büyür gider" dizelerinin sizde uyandırdığı duygu ve çağrışımları dile getiriniz.

2. Okuduğunuz şiirde anlam kapalılığına ve bireyselliğe örnek olabilecek ifadeleri gösteriniz.

3. Okuduğunuz şiirde günlük yaşamda kullandığınız kelimelerin farklı anlamlara gelebilecek şekilde kendini göstermesi şairin hayal dünyası ve gerçeklikle bağlantısı hakkında size neler düşündürmektedir? Düşüncelerinizi sınıfla paylaşınız.

4. Okuduğunuz metinde tekrar edilen bölümler şiirin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir?

5. Metinde söyleyici ile hitap edilen kişi arasında nasıl bir ilişki olduğunu söyleyiniz.

6. Okuduğunuz metnin konusunu ve temasını dizelerden hareketle söyleyiniz.

7. Şiirdeki açık ve örtük iletilere dizelerden örnekler bulunuz. Bulduğunuz örnekleri aşağıdaki şemalara yazınız.

Açık İleti	Örtük İleti

8. Şiirde şairin "kişisel imla tercihi"ne örnek olabilecek kullanımları bulunuz.

9. Okuduğunuz şiirin divan şiiri geleneği ile anlam ve söyleyiş yönünden benzerliklerini söyleyiniz.

10. Okuduğunuz şiirin sizde uyandırdığı duyguları ifade ediniz. Şairin duygularını anlatmak için oluşturduğu çağrışım ve kullandığı ifadeler hakkındaki düşüncelerinizi söyleyiniz.

11. Okuduğunuz metinden yola çıkarak Turgut Uyar'ın şiir anlayışı ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.

12. Okuduğunuz şiirden hareketle İkinci Yeni şiiri ile Garip akımı şiirinin özelliklerini aşağıdaki şemalara yazınız.

İkinci Yeni Şiiri

Garip Akımı

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

TURGUT UYAR (1927-1985): Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Ankara'da doğan sanatçı, Askerî Liseyi ve sonrasında Askerî Memurlar Okulunu bitirdi. Çeşitli illerde subay olarak görev yaptı ve sonra ordudan ayrıldı. İlk şiiri *Yedigün* dergisinde çıktı. *Kaynak* dergisinin düzenlediği şiir yarışmasında *Arz-ı Hal* adlı şiiri ikinci oldu ve böylece edebiyat dünyasında etkisini hissettirdi. İlk dönem şiirlerinde kişisel yaşantısının ve çevresinin izleri vardır. Sonraki dönem şiirlerinde ise daha çok toplum ve törelerle çatışan bireyin yenilgisini konu edindi. Turgut Uyar, 1950 sonrası Türk şiirini biçim ve içerik bakımından yenileştirmesi yönüyle İkinci Yeni şairlerinin akla gelen ilk isimlerinden oldu. Türk edebiyatında şairliğiyle tanınan sanatçının düz yazı türünde yazdığı eserleri de vardır. *Arz-ı Hal, Türkiyem, Dünyanın En Güzel Arabistanı, Tütünler Islak, Kayayı Delen İncir* şiir türündeki eserlerinden bazılarıdır. Bütün şiirlerini *Büyük Saat* adlı kitapta topladı.

DİL BİLGİSİ §

1. Okuduğunuz şiirdeki "arayerde bir hüzün büyür gider" dizesinde "hüzün" kelimesi somutlaştırılmıştır. **Siz de bu anlam olayına şiirden örnekler bularak bu örneklerin altını çiziniz.**

2. *Büyüyüp Giden Hüzün'e* **şiirinde noktalama işaretlerinin hiç kullanılmaması şiirin ahenk ve söylenişini nasıl etkilemiştir? İkinci Yeni anlayışının ilkelerini de göz önünde bulundurarak açıklayınız.**

SIRA SİZDE

Aşağıdaki şiirleri şemada verilen başlıklar doğrultusunda karşılaştırınız.

GEÇMİŞTEN GELECEĞE DOĞRU GÜZELLEMELER

Bayrağım, kılıcım, atım,
Dinim, tarihim, san'atım...
Benim ulu kâinatım,
Kaleme, kâğıda sığmaz.

Her çiçekten bir dal yeter,
Her devirden bir hâl yeter,
Her ufuktan bir al yeter,
Cümlesini desem olmaz.

Ülkü, yürekler yangını,
Şahin kuşudur ongunu...
Yücede arar dengini;
Alçacık dallara konmaz.
(...)

Niyazi Yıldırım GENÇOSMANOĞLU

GÜL

Gülün tam ortasında ağlıyorum
Her akşam sokak ortasında öldükçe
Önümü arkamı bilmiyorum
Azaldığını duyup duyup karanlıkta
Beni ayakta tutan gözlerinin

Ellerini alıyorum sabaha kadar seviyorum
Ellerin beyaz tekrar beyaz tekrar beyaz
Ellerinin bu kadar beyaz olmasından korkuyorum
İstasyonda tiren oluyor biraz
Ben bazan istasyonu bulamayan bir adamım

Gülü alıyorum yüzüme sürüyorum
Her nasılsa sokağa düşmüş
Kolumu kanadımı kırıyorum
Bir kan oluyor bir kıyamet bir çalgı
Ve zurnanın ucunda yepyeni bir çingene

Cemal SÜREYA

	GEÇMİŞTEN GELECEĞE DOĞRU GÜZELLEMELER	GÜL
Tema		
Dil ve Anlatım		
Kafiye		
Ölçü		
Nazım Birimi		

12. METİN

Hazırlık

1. "Gelenek" kelimesinin sizde uyandırdığı duygu ve düşünceler nelerdir?
2. Geleneksel duyarlılığı konu alan bir şiir yazmak isteseniz nereyi mekân olarak seçerdiniz? Niçin?

KAPALI ÇARŞI

Kendi yastıklarına gölge salmasın
Çocuklarının öpüşleri onlara anlat
Onlara anlat yağmur karşılıklı yağar
Ruhların içindeki müzikle karşılıklı
(...)
Bir keman kılıfı senin saçlarına sürünen yağ
Onlara anlat kadınların gözlerinin içinden geçer
Kapalı Çarşı ve Kapalı Çarşı'yı götüren saat

Bir inci gerdanlık dumanları içinde kapkara
Anlamağa başladığı ağır ve çekilmez kelimeler içinde dağ
Senin resmin ince gerdanlığın siyah parlaklığı içinde ışıklı
Işıklı ışıksız yandan ve önden ışıksız arkadan ve içten ışıklı
Onlara anlat ki insan kelimelerden ve şiirden yaratılmadı
Tüyler içinde gelen yeni dünya
Bir sandalye kadar hür olduğu gün
Sen cuma gününün hürriyet kadar kutsal olduğunu onlara anlat

Benim aynamı küçültüp büyülten onlar
Benim aynamı aynalıktan çıkaran
Kapalı çarşılar içinde fikre ve gerçeğe
Neler neler etti anlarsın onlar
Şemsiyeler gibi
Felâketlerin en şakacısına açılıveren onlar
Kendi yastıklarına düşmesin
Dostlarının kadınları üstündeki gölgesi onlara anlat
Kapalı çarşılar içinde
Aslanların ağaç kabuğuna yazdığı şiir
Kapalı Çarşı içerisinde
Açık ve keskin yumuşak ve güzel Kur'an sesleri
Kapalı Çarşı içinde kapalı rüya çarşıları
Kapalı Çarşı içinde öfke ve af çarşıları
(...)
Kapalı Çarşı'ya gittiğin zaman
Bir yangın sonrasının gazetelerini okudun
Bir gazete uzun ve kül olmuş bir gazeteydi Kapalı Çarşı

Mavi gözlü bir gazete
Kapalı Çarşı içinde bulutların en senin olanı
Sen bana Kapalı Çarşı
Şüphesiz o kadar satılan ve alınanlar var ki
Şüphesiz bir harita kırığı
Bir yapma deniz parçasıyla kapalı Kapalı Çarşı

Sen kapalı çarşılar üstüne yağmur yağanı
Yağmurların iyi ve doğru yağmadığını onlara anlat

Sezai KARAKOÇ, *Körfez/Şahdamar/Sesler*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

felâket : Büyük zarara yol açan olay veya durum; sıkıntı, bela.

gerdanlık : Çoğu değerli taş ve madenden yapılmış, boyna takılan takı, kolye.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir Sezai Karakoç'un *Körfez/Şahdamar/Sesler* adlı eserinden alınmıştır. Sezai Karakoç, *Kapalı Çarşı* şiirinde İstanbul'un tarihî mekânlarından birini öne çıkarır gibi görünse de şiir boyunca "Kapalı Çarşı" kelime grubunu mecazi anlamlarda da kullanarak şiirin anlamını genişletmiştir. Şair, şiirde sürekli "Onlara anlat ki..." tekrarıyla yer yer seslenişte bulunmuş; yer yer sorgulama yapmıştır.

Şiirlerinde kullandığı üslup ve şekil bakımından İkinci Yeni şairleri arasında kabul edilen Sezai Karakoç, işlediği temalar bakımından İslami gelenekte yer alan önemli şairler arasındadır. Türk edebiyatında İslami geleneğin önemli şairlerinden Mehmet Akif Ersoy'un öncüsü olduğu bu çizgide Necip Fazıl Kısakürek ve ardından Sezai Karakoç, kendilerine özgü şiir anlayışlarıyla sonraki kuşakları etkilemişlerdir.

Asaf Halet Çelebi, İsmet Özel, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Nuri Pakdil gibi isimler Türk edebiyatında dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı öne çıkaran bir anlayışa sahip sanatçılardır. Bu şairlerin eserleri, "mistik, metafizik, geleneğe yaslanan şiir" olarak da bilinmektedir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Şiirde "Kapalı Çarşı" kelime grubu sadece bir mekân adı olarak mı kullanılmıştır? Şair, bu kelimeye farklı anlamlar yüklemiş midir? Şiirin tamamını göz önünde bulundurarak cevaplayınız.

2. Şiirde geçen "mavi gözlü bir gazete, harita kırığı, tüyler içinde gelen yeni dünya vb." ifadeleri birer imge örneğidir. Şiirde bu tip imgeli kullanımların yer alması, şiirin dil ve anlatım özelliğini nasıl etkilemiştir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

3. Okuduğunuz şiirde söyleyicinin "onlar" diye hitap ettiği kimler olabilir? Açıklayınız.

4. Şiirde geçen açık ve örtük ileti örneklerini bulunuz. Bulduğunuz örnekleri aşağıdaki şemalara yazınız.

Açık İleti	Örtük İleti

5. Okuduğunuz şiirin temasını bulunuz.

6. Okuduğunuz şiirin sizde nasıl bir etki bıraktığını dizelerden örneklerle belirtiniz.

7. Şairin duygu ve düşünce dünyası şiire nasıl yansımıştır? Açıklayınız.

8. Şiirde ahengi sağlayan unsurları bularak aşağıdaki şemalara yazınız.

Ölçü

____

____

____

Kafiye

____

____

____

Redif

____

____

____

Aliterasyon

____

____

____

Asonans

____

____

____

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

SEZAİ KARAKOÇ (1933-...): Cumhuriyet Dönemi şair ve yazarlarındandır. Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde doğan sanatçı; Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi, maliye müfettişi yardımcılığı yaptı ve sonra resmî görevinden ayrıldı. *Yeni İstanbul* ve *Millî Gazete*'de köşe yazıları yazdı. *Diriliş* adlı dergiyi çıkardı. Sanatçı, şiirlerinde İslami düşünceyi modern şiirin gerçeküstücülüğüyle kaynaştırmayı başardı. Şiirlerini yazarken evliya-enbiya menkıbelerinden yararlandı, mistisizmin de etkisiyle şiirlerinde imgeli bir anlatım kullandı. *Körfez, Şahdamar, Hızırla Kırk Saat, Taha'nın Kitabı, Gül Muştusu, Leyla ile Mecnun, Alınyazısı Saati, Monna Rosa, Gün Doğarken, Zamana Adanmış Sözler* şiir; *Yunus Emre, İslam'ın Dirilişi, Mehmet Âkif, Yitik Cennet, Edebiyat Yazıları I-II-III* adlı eserleri deneme ve inceleme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. **Şiirde geçen** "Kapalı Çarşı içinde kapalı <u>rüya</u> çarşıları/Kapalı Çarşı içinde <u>öfke</u> ve <u>af</u> çarşıları" **dizelerinde altı çizili kelimeler soyut anlamlıdır. Siz de metinden soyut anlamlı kelime örnekleri bulunuz.**

2. **Aşağıdaki metin parçasında yay ayraçlarla belirtilen yerlere uygun noktalama işaretlerini yerleştiriniz.**

   Mavi el işinden bir gökyüzü kestim( ) Tuttum bir de sapsarı( ) yusyuvarlak bir ay oydum( ) yapıştırdım( ) Evlerin damları şavklandı( ) Kâğıdın alt yanı açık mavi denizdi( ) Ayın kavun sarısı ışığı( ) kiremitlerin üzerinden ağır ağır yürüdü( ) sokağa düştü( ) Sokağın sonu denize ulaşıyordu( ) Ipıssızdı( ) İnsanlar evlerinde( ) pembe el işi pencerelerinin ardındaydılar( ) Ay ışığı sokak boyunca yürüdü( )

SIRA SİZDE

Aşağıdaki şiirleri şemada belirtilen başlıklar doğrultusunda karşılaştırınız.

SEVGİLERDE

Sevgileri yarınlara bıraktınız
Çekingen, tutuk, saygılı.
Bütün yakınlarınız
Sizi yanlış tanıdı.

Bitmeyen işler yüzünden
(Siz böyle olsun istemezdiniz)
Bir bakış bile yeterken anlatmaya her şeyi
Kalbinizi dolduran duygular
Kalbinizde kaldı.

Siz geniş zamanlar umuyordunuz
Çirkindi dar vakitlerde bir sevgiyi söylemek.
Yılların telaşlarda bu kadar çabuk
Geçeceği aklınıza gelmezdi.

Gizli bahçenizde
Açan çiçekler vardı,
Gecelerde ve yalnız.
Vermeye az buldunuz
Yahut vakit olmadı.

Behçet NECATİGİL

KAPALI ÇARŞI

Giyilmemiş çamaşırlar nasıl kokar bilirsin,
Sandık odalarında;
Senin de dükkanın öyle kokar işte.
Ablamı tanımazsın,
Hürriyette gelin olacaktı, yaşasaydı;
Bu teller onun telleri,
Bu duvak onun duvağı işte.
Ya bu camlardaki kadınlar?
Bu mavi mavi,
Bu yeşil yeşil fistanlı...
Geceleri de ayakta mı dururlar böyle?
Ya bu pembezar gömlek?
Onun da bir hikayesi yok mu?
Kapalı Çarşı diyip geçme;
Kapalı Çarşı,
Kapalı kutu.

Orhan Veli KANIK

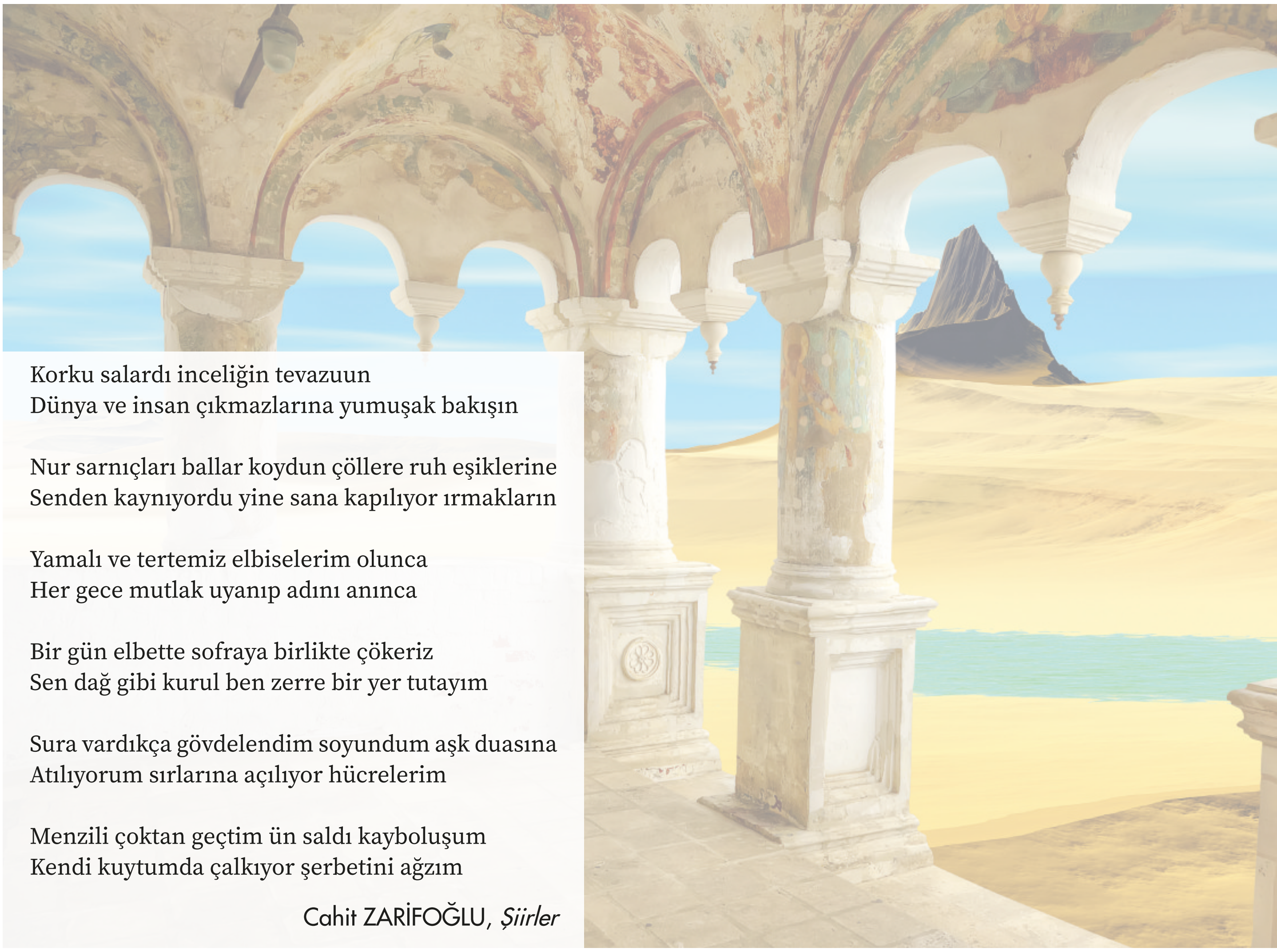
	SEVGİLERDE	KAPALI ÇARŞI
Tema		
Dil ve Anlatım		
Kafiye		
Ölçü		
Nazım Birimi		
Şiir Anlayışı		

13. METİN

Hazırlık

1. Aynı temaların sanatçılar tarafından farklı üsluplarla işlenmesi ile ilgili neler düşünüyorsunuz?
2. “Şiir bir köpük kadar yeni, bir kaya kadar eskidir.” sözünden ne anlıyorsunuz?

KAYIT

Korku salardı inceliğin tevazuun
Dünya ve insan çıkmazlarına yumuşak bakışın

Nur sarnıçları ballar koydun çöllere ruh eşiklerine
Senden kaynıyordu yine sana kapılıyor ırmakların

Yamalı ve tertemiz elbiselerim olunca
Her gece mutlak uyanıp adını anınca

Bir gün elbette sofraya birlikte çökeriz
Sen dağ gibi kurul ben zerre bir yer tutayım

Sura vardıkça gövdelendim soyundum aşk duasına
Atılıyorum sırlarına açılıyor hücrelerim

Menzili çoktan geçtim ün saldı kayboluşum
Kendi kuytumda çalkıyor şerbetini ağzım

Cahit ZARİFOĞLU, *Şiirler*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

kuytu : Issız, sessiz ve göze çarpmayan (yer).

menzil : Yolculukta dinlenmek amacıyla durulan yer, konak.

sarnıç : Yağmur suyu biriktirmeye yarayan yer altı su deposu.

tevazu : Alçak gönüllülük.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir, İslami geleneğin önemli isimlerinden Cahit Zarifoğlu'na aittir. Cahit Zarifoğlu şiirlerinde tasavvuf, hayat, ölüm, günah, kaygı, rahmet gibi temaları öne çıkarmıştır. Okuduğunuz şiirde de olduğu gibi sanatçı, şiirlerinde kapalı ve içe dönük bir anlatımla İslami düşünceyi birleştirmiştir.

Dinî değerleri, geleneğe duyarlılığı ve metafizik anlayışı şiirlerinde öne çıkaran sanatçı; Sezai Karakoç'un şiir çizgisini sürdüren şairlerden biri olmuştur. Şiirlerinde imgeye yaslanan, çok anlamlı okumaya açık bir yapı kurmuştur. Okuduğunuz *Kayıt* adlı şiir de imgelerin bol kullanılması yönüyle dikkat çekicidir.

Kayıt şiirinde Hz. Muhammed'in övgüsü yapılmaktadır. Türk edebiyatı geleneğinde Hz. Muhammed'i övgüyle anlatan şiirler "naat" olarak adlandırılmıştır. Cahit Zarifoğlu bu gelenekten yararlanmış ve modern bir naat örneği ortaya koymuştur.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz şiirin sizde nasıl bir etki bıraktığını dizelerden örneklerle açıklayınız.
2. Şiirdeki açık ve örtük ileti örneklerini bulunuz. Bulduğunuz örnekleri aşağıdaki şemalara yazınız.

Açık İleti	Örtük İleti

3. Okuduğunuz şiirde söyleyici ile hitap edilen kişi arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.
4. Şiirin temasını söyleyiniz.
5. Okuduğunuz şiirde divan şiirine yönelik hangi unsurları bulmak mümkündür? Şiirden örneklerle açıklayınız.
6. Şiirde, okuyanı millî ve manevi değerlere götüren ifadeler olup olmadığını söyleyiniz.
7. Şiirin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?
8. Şiirde ahenk, hangi unsurlarla sağlanmıştır? Sözlü olarak ifade ediniz.
9. Şairin dünya görüşü ile şiiri arasında nasıl bir ilişki söz konusudur? Şiirden örneklerle açıklayınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

CAHİT ZARİFOĞLU (1940-1987): Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Ankara'da doğan sanatçı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Maraş'taki gazetelerde şiir ve hikâyeler yazdı. Maraş'ta *Açı* adlı bir de dergi çıkardı. Ankara ve İstanbul'daki çeşitli dergilerde şiirler yazdı. İlk şiirlerinde İkinci Yeni şiir anlayışının izleri vardır. Anadolu insanlarının acılarını, sevgilerini; dinsel inançları çerçevesinde ele aldı. Son şiirlerinde insan sevgisi, toplumsal mutluluk, madde-ruh çatışması temalarını işlemesinde İslam duyarlılığının etkisi vardır. Hikâye, roman, günlük, piyes gibi birçok türde eser veren sanatçı şairlik yönüyle ön planda oldu. *İşaret Çocukları, Yedi Güzel Adam, Menziller, Korku ve Yakarış* şiir; *İns* hikâye; *Yaşamak* anı; *Bir Değirmendir Bu Dünya* deneme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. **Okuduğunuz şiirden alınan** “Korku salardı inceliğin tevazuun/Dünya ve insan çıkmazlarına yumuşak bakışın” **dizelerinde altı çizili kelime grubundaki anlam olayını açıklayınız.**
2. **Aşağıdaki metin parçasında yay ayraçlarla belirtilen yerlere uygun noktalama işaretlerini yerleştiriniz.**

   Cehennem Nişanı( )nda beş sandaldık( ) Güzel bir ocak akşamı( ) Hava lodos( ) Denize kırmızı rengin türlüsü yayılmış( ) Çok kaynamış ıhlamur rengindeki yayvan( ) geniş( ) ölü dalgalar( )

SIRA SİZDE

Aşağıda Erdem Bayazıt'ın *Sebep Ey* adlı şiiri verilmiştir. Bu şiiri tema, dil ve anlatım özellikleri yönünden okuduğunuz *Kayıt* şiiri ile karşılaştırınız.

Ürperir tabiat üfleyince rüzgârı derin gök soluğu
Ulu ses dokununca çarka
Düşer ölümün gölgesi eşyaya.

Başlar eşyada hareket kurtulmak için kendinden
Daha öteye geçmek için arınmak gibi elbiseden
Yakalar ölümsüzlüğün sonsuz ipini
Sonra ses olur
Zamanın idrak incisi ses döner döner döner de
Yönelir sebebe
Sebeb ey.

Sesi damarla çizer
Mutlak sözü damarda kanla çizer
Uzar bir göz ağrısının gecesi uçsuz bir nehir gibi
Bir bebeğin ilk hecesi düşer ağzından ansızın ve bulur
Aklı yontan o sonsuz sesi bulur
Sonra toprak sıkışır sıkışır taşar da renk olur tarlada
Güneşin çarpılmış elçisi van gogh´la gelir önümüze
Portakalla yayılır karanfilde tutuşur karar kılar denizde
Renk denizde karar kılan ebedî tarla olur.
Renk başkaldırırken helezonlar çizerken ses
Som fatih su fetheder tabiatı
Döner döner döğünür eritir dağları yobaz kayaları
Daha der sığmaz kabına yönelir göğe teslim olur
Ve düşerken toprağa çağırır
Sebeb ey

Her sabah bütün bitkiler iştahlı bir çocuktur
Emer emer emerler toprak anayı
O sultan hazinesi o hep veren sonsuz cömert anayı
Yeşil hayat, kırmızı hareket, sarı sabır emerler
Ve beyaz îman çizer sesini
Tamamlar kavisini

Sebeb ey

14. METİN

Hazırlık

1. Bir şairin kalıcılığı yakalaması için sadece toplumsal gerçekleri dile getirmesinin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Niçin?
2. Bir şiirde bütün insanlığı ilgilendiren konulardan bahsedilmesi o şiire nasıl bir katkı sağlar? Düşüncelerinizi paylaşınız.

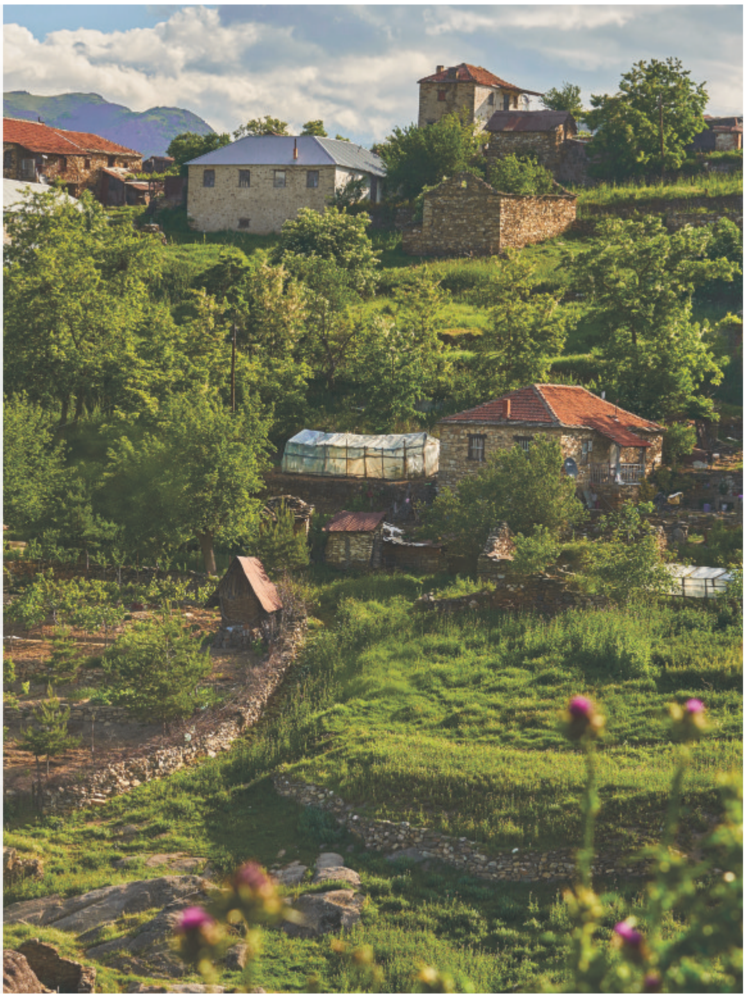
BAĞA GİDENİN TÜRKÜSÜ

Gel benim doru atım
Varalım bağ evine
Güneş ısındı
Yollar ışıdı
Sırtımda keten gömlek
Varalım bağ evine

Üzümler yıldız gibi
Su güldü bize
Toprak güldü
Bu yıl gökler yavuzdu
Güzel gürledi
Tarlalar beni bekler
Varalım bağ evine

Buralardan kaç kere geçtik
Ak kavaklar
Söğütler
Gelincikler
Nerde bizim ölüler
Nerde ağalar
Onulmaz yaralı çocuklar nerede
Haydi benim doru atım
Yüreğim gürültüyle çarpar
Varalım bağ evine

Süreyya Berfe, *Gün Ola*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

doru : Gövdesi kızıl, ayakları ve yelesi koyu renkli olan, yağız at.
yavuz : İyi, gürbüz, güzel.
onulmaz : İyi olmaz, ümitsiz.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir Cumhuriyet Dönemi'nde toplumcu eğilimleri yansıtan şairlerden Süreyya Berfe'ye aittir. *Bağa Gidenin Türküsü*, Süreyya Berfe'nin şiirlerinde genel olarak öne çıkan yalın ve içten söyleyişi ortaya koyan bir örnektir.

Süreyya Berfe, okuduğunuz şiirin de yer aldığı *Gün Ola* adlı kitabında halk şiiri geleneğinden yararlanarak Anadolu'nun bir köyündeki izlenimlerini yansıtmıştır. Sanatçı, insanı doğayla birlikte anlatmış ve şiirlerinde doğaya ait ayrıntıları güçlü bir şekilde vermiştir. *Bağa Gidenin Türküsü* adlı şiirinde doğa, şairin bu yaklaşımına uygun bir tutumla ele alınmıştır.

1960 sonrası toplumcu eğilimleri yansıtan şairler, şiirlerinde "yerleşik düzene eleştiri, sınıfsal sorunlar, kadın, doğa, kentleşme sorunları" gibi temaları öne çıkarmışlardır. Bu şairler şiirlerinde kimi zaman anlamı öne çıkaran, açık ve sade bir üslubu tercih ederken kimi zaman da İkinci Yeni'nin imgeli, kapalı şiir anlayışından etkilenmişlerdir.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda İsmet Özel, Gülten Akın, Süreyya Berfe, Özkan Mert, Refik Durbaş, Ataol Behramoğlu, Nihat Behram 1960 sonrası toplumcu gerçekçi şairler olarak tanınmışlardır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Şiirde söyleyici kimdir? Söyleyici, kimlere ve neden hitap etmektedir?
2. Şiirde geçen "Su güldü bize/Toprak güldü" dizelerinde "güldü" kelimesine yüklenen anlamı şiirden yola çıkarak söyleyiniz.
3. Okuduğunuz şiirdeki "Buralardan kaç kere geçtik/Ak kavaklar/Söğütler/Gelincikler/Nerde bizim ölüler/Nerde ağalar/Onulmaz yaralı çocuklar nerede" dizelerinden yola çıkarak söyleyicinin içinde bulunduğu ruh hali ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.
4. Söyleyici, şiirin son bölümünde heyecanını anlatırken "Yüreğim gürültüyle çarpar" ifadesini kullanmıştır. Siz olsanız bu duyguyu nasıl ifade edersiniz?
5. Şiirde tekrar edilen ifadeleri bulunuz, bu tekrarların dil ve anlatım yönünden şiire katkısını söyleyiniz.
6. Şiirin tema ve konusunu belirleyiniz.
7. Şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyiniz.
8. Şiirde geçen açık ve örtük iletilere örnekler bularak aşağıdaki şemalara yazınız.

Açık İleti	Örtük İleti

9. "Süreyya Berfe, toplumcu gerçekçi anlayışla şiirlerini oluştururken doğa-insan ilişkisini, doğa ile ilgili ayrıntıları halk şiirinin içten ve sıcak diliyle yansıtmıştır." bilgisinin şiire olan yansımalarıyla ilgili çıkarımlarda bulununuz.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

SÜREYYA BERFE (1942-...): Cumhuriyet Dönemi şair ve yazarlarındandır. İstanbul'da doğan şairin asıl adı Hikmet Süreyya Kanıpak'tır. Çanakkale Lisesini bitirdi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde okudu. Meydan Larousse, Cumhuriyet Ansiklopedisi, Yirminci Yüzyıl Tarihi gibi ansiklopedik yayınların hazırlanmasına katkıda bulundu. Şiirleri *Yelken, Şiir Sanatı, Türk Dili, Papirüs, Yeni a, Gösteri, Sözcükler* gibi dergilerde yayımlandı. İlk şiirlerinde İkinci Yeni anlayışının etkileri görülen Süreyya Berfe "*Kasaba*" şiiriyle bu anlayıştan uzaklaşarak toplumcu gerçekçi şiire yöneldi. Süreyya Berfe'nin şiirlerinde "*tabiat*" öne çıktı. Sanatçının *Seni Seviyorum, Foklar Söyledi Ben Yazdım* kitaplarında yer alan şiirlerinde iki ya da üç dizeli kısa şiirler önemli bir yer tutmaktadır. *Gün Ola, Savrulan, Hayat ile Şiir, Ufkun Dışında, Kalfa, Çıkrık, Her Gölge Titrer* şiir türündeki eserlerinden bazılarıdır. *Çocukça, Eksik Alfabe* ise çocuklar için hazırladığı eserleri arasındadır.

DİL BİLGİSİ §

1. **Aşağıdaki dizeler okuduğunuz şiirden alınmıştır. Bu dizelerde doğa ile ilgili ayrıntılar verilirken hangi anlam olaylarından yararlanılmıştır?**

   Üzümler yıldız gibi
   Su güldü bize
   Toprak güldü
   Bu yıl gökler yavuzdu
   Güzel gürledi
   Tarlalar beni bekler
   Varalım bağ evine

2. **Şiirde noktalama işaretlerinin kullanılmaması, şiirin okunmasını ve anlamlandırılmasını nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.**

OKUYUNUZ

Aşağıda Gülten Akın'ın *Kestim Kara Saçlarımı* **adlı kitabında yer alan aynı adlı şiirinden bir parça verilmiştir. Bu şiir kitabını okuyarak şairin üslubuyla ilgili çıkarımlarda bulununuz.**

Kestim Kara Saçlarımı

Uzaktı dön yakındı dön çevreydi dön
Yasaktı yasaydı töreydi dön
İçinde dışında yanında değilim
İçim ayıp dışım geçim sol yanım sevgi
Bu nasıl yaşamaydı dön

Onlarsız olmazdı, taşımam gerekti, kullanmam gerekti
Tutsak ve kibirli -ne gülünç-
Gözleri gittikçe iri gittikçe çekilmez

15. METİN

Hazırlık

1. Yaşanılan mekânların insanların sosyal ilişkilerinde etkili olup olmadığıyla ilgili düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
2. “Şair, bizim ayaklarımızla denizde yüzen insandır.” sözü ile ilgili düşüncelerinizi sınıfta paylaşınız.

FAZLA BALKON

Balkonlar evlere fazla
balkonlar belki de kurulmazdı
kapıların açıldığı ırmaktan
şehir değil bahçeler aksa

Balkonlar gevezelik
balkonlar ısrar

Balkonlar evleri bıraksa
çocuklar eve dönse
hastalar güzel ölse
kendi vatanında ev
kendi yatağında hasta

Herkes balkonda unuttuğu
şiirini geri alsa

Kalsa kalsa
bana evlerden Behçet
balkonlardan Sezai

Haydar ERGÜLEN, *Hafız ile Semender*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

gevezelik : Düzensiz, gelişigüzel konuşma.
ısrar : Direnme, ayak direme, üsteleme.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir, 1980 sonrası Türk şiir geleneğinin önemli isimlerinden Haydar Ergülen'e aittir. Ergülen, şiirlerinde yergi yüklü ve kapalı bir anlatımla insani duyarlılıklarından uzaklaşmış insanı anlatmıştır. Okuduğunuz şiirde de görüldüğü gibi modern yaşamın beraberinde getirdiği şehirleşme olgusu, insanı tabiattan koparak tek ve zayıf bir bağ olarak "balkon"un kalması sonucunu ortaya çıkarmıştır. Şair, klasik ve çağdaş şiirin birikimini özümsemiş ve bunu şiirine ustaca yansıtmıştır.

1980 sonrası Türk şiirinde şairlerin genel yaklaşımı "Türk şiirinin bir bütün olduğu, bu şiirin hiçbir ayrım gözetilmeden sahiplenilmesi gerektiği" şeklindedir. Bu dönemde "kent kimliği, şehirleşme" tema olarak öne çıkmıştır. 1980 sonrası şiir kuşağının en önemli özelliği tek bir şiir anlayışından değil, çeşitli şiir anlayışlarından söz edilebilmesidir. "Çok seslilik" bu kuşağın belirleyici özelliğidir. 1980 sonrası kuşakta politik ve toplumsal konular arka planda kalırken bireysel kaygılar ön planda olmuştur.

1980 sonrası Türk şiiri, gelişme ortamını dergilerde bulmuştur ve aynı dergide farklı şiir anlayışında şairler birlikte ürünler verebilmiştir. Bu kuşak için önemli dergiler olarak *Üç Çiçek, Poetika, Şiir Atı, Fanatik, Sombahar, Broy, Yönelişler* dergileri sayılabilir. Haydar Ergülen'in yayımlanmasında yer aldığı *Üç Çiçek*, uzun ömürlü olmasa da dönemin etkili dergilerinden biri olmuştur.

Bu kuşakta yer alan şairler arasında Tuğrul Tanyol, Haydar Ergülen, Metin Celal, Lale Müldür, Seyhan Erözçelik, Şavkar Altınel, Roni Marguiles, İhsan Deniz, Adnan Özer, Osman Hakan A., Akif Kurtuluş, Hüseyin Atlansoy, Enver Ercan, Turgay Fişekçi, Hüseyin Ferhad, Sina Akyol, Enis Batur, Şükrü Erbaş, Salih Bolat, Birhan Keskin, Ebubekir Eroğlu, Murathan Mungan, Küçük İskender, Metin Cengiz, Sunay Akın, Akgün Akova, Melisa Gürpınar, Ahmet Erhan, Yaşar Miraç sayılabilir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz şiirdeki "Balkonlar gevezelik/balkonlar ısrar" dizelerinde "balkon" kelimesine hangi anlamlar yüklenmiştir? Düşüncelerinizi sözlü olarak paylaşınız.
2. Söyleyici bu şiirinde, evlere ve apartmanlara balkonlar yapılmasının sebebi olarak neyi göstermektedir?
3. Okuduğunuz şiirde şair, balkonun modern yaşam tarzının getirdiği apartmanı "bırakmasıyla" hangi olumlu durumların gerçekleşeceğini düşünmektedir? Şiirdeki dizelerden örnekler vererek açıklayınız.
4. Şiirde söyleyici, şehir yaşamının içindeki bir insanın duygularını nasıl ifade etmektedir? Şiirden hareketle açıklayınız.
5. "Herkes balkonda unuttuğu/şiirini geri alsa" dizelerinde ifade edilen, herkesin balkonda unuttuğu şiir, birbirinden farklıdır. Size göre metinde "şiir" kelimesi imge olarak neyi ya da neleri çağrıştırmaktadır?
6. Okuduğunuz şiirin temasını bulunuz.
7. Şiirde ahenk hangi unsurlarla sağlanmıştır? Dizelerden örneklerle açıklayınız.
8. Şiirin sonunda Behçet Necatigil ve Sezai Karakoç'un şiirlerinin anılması, söyleyicinin hangi yönünü gösterir?
9. "Haydar Ergülen'in şiirlerinde gerçekçilik ve ironinin özellikleri dikkat çeker." ifadesinin okuduğunuz metindeki yansımalarını gösteriniz.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

HAYDAR ERGÜLEN (1956-...): Eskişehir'de doğan Ergülen, Ankara Aydınlıkevler Lisesinden mezun olduktan sonra Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Bölümünde Sosyoloji öğrenimi gördü. İlk şiirini Umur Erkan adıyla *Gelişim* dergisinde çıkardı. Sonraki dönemlerde yazdığı şiirlerini *Felsefe Dergisi, Türk Dili, Somut, Yusufçuk, Varlık* dergilerinde yayımladı. Şiirlerinde çağrışım zenginliği olan sanatçı, imgeci şiirin güçlü temsilcilerindendir. Yalnızlık, ölüm, yabancılaşma, hüzün, sevgi, kardeşlik gibi temaları işledi. Şairliğiyle tanınan sanatçının mektupları ve *Düzyazı: 100 Yazı* adlı deneme kitabı da vardır. *Karşılığını Bulamamış Sorular, Sokak Prensesi, Sırat Şiirleri, Eskiden Terzi, 40 Şiir ve Bir..., Ölüm Bir Skandal, Keder Gibi Ödünç, Üzgün Kediler Gazeli* adlı eserleri şiir türünde yazdığı eserlerden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. **Aşağıdaki dizelerde geçen altı çizili kelime ve kelime grubunun dizelere kattığı anlamı söyleyiniz.**
   - balkonlar belki de kurulmazdı
   - Kalsa kalsa/bana evlerden Behçet/balkonlardan Sezai
2. **Aşağıdaki parçada yazımı yanlış olan kelimeleri bulunuz. Bulduğunuz kelimelerin altını çiziniz.**

   Çiğdemden sonra gök renginde ki elbisesiyle yeni açmış sünbül görünür; gözleri yaşlı, saçları dağınık, hali perişandır. Güzel kokusundan sarhoşa dönen şair, ona bu gönül kapan kokuyu nereden, hangi attardan aldığını sorar. Sünbülün verdiği cevapda çiğdemin cevabına benzemekdedir. Önceleri ezel bağında henüz açılmadık bir gonca olan ve güzel kokusunu sevgilinin rüzgarından alan sünbül, bu sürekli bahar ülkesinden, çiğdem gibi, hicran sahiline atılmışdır.

SIRA SİZDE

Aşağıda Sezai Karakoç'un *Balkon* adlı şiiri verilmiştir. Bu şiiri, okuduğunuz *Fazla Balkon* adlı şiirle temanın ele alınışı yönüyle karşılaştırınız.

BALKON

Çocuk düşerse ölür çünkü balkon
Ölümün cesur körfezidir evlerde
Yüzünde son gülümseme kaybolurken çocukların
Anneler anneler elleri balkonların demirinde

İçimde ve evlerde balkon
Bir tabut kadar yer tutar
Çamaşırlarınızı asarsınız hazır kefen
Şezlongunuza uzanın ölü

Gelecek zamanlarda
Ölüleri balkonlara gömecekler
İnsan rahat etmeyecek
Öldükten sonra da

Bana sormayın böyle nereye
Koşa koşa gidiyorum
Alnından öpmeye gidiyorum
Evleri balkonsuz yapan mimarların

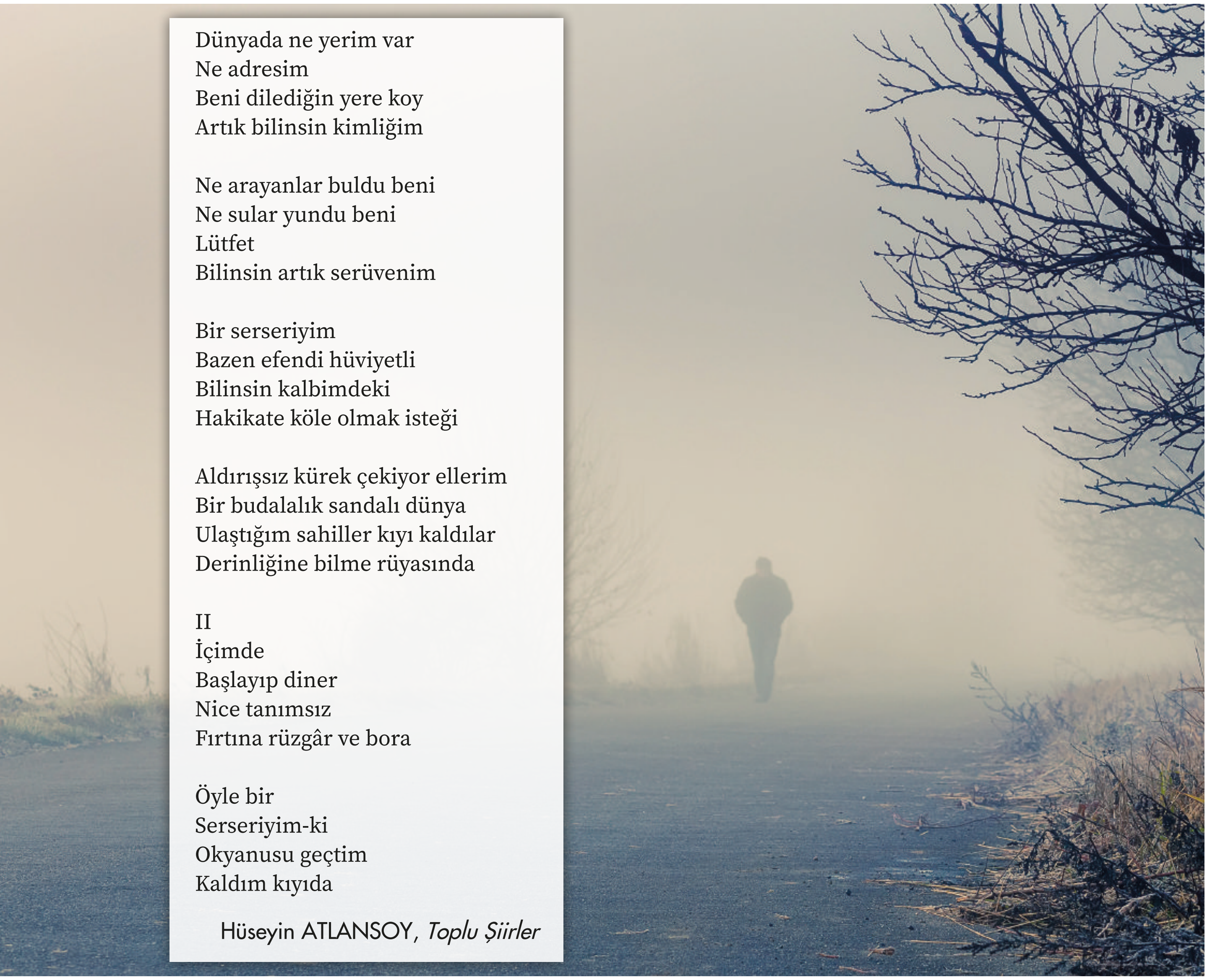
Sezai KARAKOÇ

16. METİN

Hazırlık

1. Yaşamı boyunca hiçbir işte sorumluluk almamış olmak, insan üzerinde nasıl bir etki bırakabilir?
2. Sabahattin Eyüboğlu'nun "Şiir bizi ruh ve vücudumuzla içine almadıkça nesirdir." sözünü sınıfta yorumlayınız.

SERSERİ

Dünyada ne yerim var
Ne adresim
Beni dilediğin yere koy
Artık bilinsin kimliğim

Ne arayanlar buldu beni
Ne sular yundu beni
Lütfet
Bilinsin artık serüvenim

Bir serseriyim
Bazen efendi hüviyetli
Bilinsin kalbimdeki
Hakikate köle olmak isteği

Aldırışsız kürek çekiyor ellerim
Bir budalalık sandalı dünya
Ulaştığım sahiller kıyı kaldılar
Derinliğine bilme rüyasında

II
İçimde
Başlayıp diner
Nice tanımsız
Fırtına rüzgâr ve bora

Öyle bir
Serseriyim-ki
Okyanusu geçtim
Kaldım kıyıda

Hüseyin ATLANSOY, *Toplu Şiirler*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

hüviyet : Kimlik.

serüven : Bir kimsenin başından geçen ilginç olay, macera.

yunmak: Yıkanmak.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir, mistik/metafizik anlayışın 1980 kuşağı şairlerinden biri olan Hüseyin Atlansoy'a aittir. Atlansoy şiirlerinde İslami duyarlılığı ön planda tutmuştur. *Serseri* şiirinde şair; bireyi ve bireyin iç yolculuğunu, arayışını tema olarak işlemiştir. Hüseyin Atlansoy, 1980 kuşağı şairler içerisinde geleneğe yaslanan, mistik/metafizik anlayışı öne çıkaran şiirleriyle yer almıştır.

1980 kuşağı içinde yer alan şairlerin önemli bir kısmı, şiirin biçimsel ve sanatsal yönüne önem vermişler ve imgeyi ön planda tutmuşlardır. Hüseyin Atlansoy da izleyicisi olduğu Sezai Karakoç çizgisinin İkinci Yeni tarzındaki imgeli, kapalı, çok anlamlı okumaya açık şiir dilini eserlerinde kullanmıştır. Okuduğunuz şiirde "Bir budalalık sandalı dünya" ya da "Derinliğine bilme rüyasında" dizelerinde şair tarafından çok anlamlı okumaya uygun imgeler oluşturulduğu görülmektedir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. "Ne sular yundu beni" dizesinde suyun hangi özelliği ya da özellikleri ön plana çıkarılmak istenmiştir?
2. Şairin şiirlerine yansıttığı geleneğe bağlı modernist anlayışı göz önünde bulundurarak "Bilinsin kalbimdeki/Hakikate köle olmak isteği" ile "Ulaştığım sahiller kıyı kaldılar/Derinliğine bilme rüyasında" dizelerini açıklayınız.
3. Okuduğunuz şiirde, kimliğinin ve serüveninin bilinmesini isteyen söyleyici sizce kimdir?
4. Okuduğunuz şiirde, söyleyicinin kendisini serseri olarak ifade etmesine karşın hakikate köle olma isteği taşıması arasındaki tezat nasıl açıklanabilir? Düşüncelerinizi ifade ediniz.
5. Şairin dünyayı bir "budalalık sandalı"na benzetmesinin sebebi sizce ne olabilir? Şairin şiir geleneğindeki yerini de göz önünde bulundurarak söyleyiniz.
6. Söyleyicinin içinde başlayıp dinen fırtına, rüzgâr ve boranın birer imge olarak şiirin anlamına neler kattığını söyleyiniz.
7. "Okyanusu geçtim/Kaldım kıyıda" dizelerini şiirin tamamını göz önünde bulundurarak açıklayınız.
8. Okuduğunuz şiirin temasını bularak temanın dil ve anlatıma olan etkisini açıklayınız.
9. Şiirin yazıldığı dönemin sosyal, siyasi, kültürel unsurlarının şiirde nasıl yansıtıldığını dizelerden hareketle açıklayınız.
10. Okuduğunuz şiirde ahengin nasıl sağlandığını açıklayınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

HÜSEYİN ATLANSOY (1962-...): Cumhuriyet Dönemi şairlerindendir. Eskişehir'de doğan sanatçı, bir süre Boğaziçi Üniversitesi Temel Bilimler Fakültesine devam ettikten sonra öğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümünde tamamladı. Şehir hayatının, modernizmin, küreselleşmenin; değerleri yok ettiğini ve bunun insan hayatında meydana getirdiği olumsuz etkileri mizahi bir üslupla şiirlerinde anlattı. *İntihar İlacı, Balkon Çıkmazında Efendilik Tarihi, Şehir Konuşmaları, Kaçak Yolcu, İlk Sözler* şiir türünde yazdığı eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. **Şiirden alınan** "Dünyada ne yerim var/Ne adresim" **dizelerinde ne... ne... bağlacının cümleye kattığı anlamı sözlü olarak ifade ediniz.**

2. **Aşağıdaki parçada yay ayraç içerisinde verilen boşluklara uygun noktalama işaretlerini yerleştiriniz.**

   Sık sık saatine bakıyordu( ) Dördü yirmi geçe saatine baktığı zaman yüreğine bir kurttur düştü( ) Ya gelmezse( ) Gelmesin( ) diye geçirdi içinden hafifçe bozularak( ) senin istediğin de bu değil mi( ) Fakat hemen anladı ki istediği bu değildi( ) Etiyle kemiğiyle( ) içi içine sığmayarak istediği gelmesiydi Perihan( )ın( ) Daha sabahtan uyanır uyanmaz ilk aklına takılan şey( ) saat dört buçukta buluşacaklarıydı( )

3. **Aşağıdaki parçada yazımı yanlış olan kelimeleri bulunuz. Bulduğunuz kelimelerin altını çiziniz.**

   İstanbul'un baharı yokdur.
   İstanbul'da oniki ayın yarısı kış, yarısı yazdır. Bahar, çokluk kış ortalarına serpişmiş yazdan kalma harikulade aydınlık, sım sıcaktır; kara kışın ortasında, karanlıkda çakan şimşekler gibi biran gelir, ertesi gün bu bir anlık mutluluğun öcünü almak istercesine; daha karanlık, daha sırıl sıklam günler bir birini kovalamaya başlar,
   İstanbul'un baharı yokdur.

OKUYUNUZ

Aşağıda İsmet Özel'in *Erbain-Kırk Yılın Şiirleri* **adlı kitabında yer alan** *Mataramda Tuzlu Su* **şiirinden bir parça verilmiştir. Bu şiir kitabını okuyarak şairin üslubuyla ilgili çıkarımlarda bulununuz.**

West Indies, Kızıl elma, İtaki, Maçin!
Uzun yola çıkmaya hüküm giydim.
Beyazların yöresinde nasibim kalmadı
yerlilerin topraklarına karşı suç işledim
zorbaların arasında tehlikeli bir nifak
uyrukların içinde uygunsuz biriyim
vahşetim
beni baygın meyvaların lezzetinden kopardı
kendime dünyada bir
acı kök tadı seçtim
yakın yerde soluklanacak gölge bana yok
uzun yola çıkmaya hüküm giydim.
Uzak nedir?
Kendinin bile ücrasında yaşayan benim için
gidecek yer ne kadar uzak olabilir?
Başım açık, saçlarımı ikiye
ortadan ayırdım
kimin ülkesinden geçsem
şakaklarımda dövmeler beni ele verecek
(...)

17. METİN

Hazırlık

1. İnsanoğlunun ömrünü dolu dolu geçirmesi için sizce neler yapması gerekir? Düşüncelerinizi sözlü olarak açıklayınız.
2. Âşıklık geleneği ile ilgili bilgilerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

UZUN İNCE BİR YOLDAYIM

Uzun ince bir yoldayım
Gidiyorum gündüz gece
Bilmiyorum ne haldayım
Gidiyorum gündüz gece

Dünyaya geldiğim anda
Yürüdüm aynı zamanda
İki kapılı bir handa
Gidiyorum gündüz gece

Uykuda dahi yürüyom
Kalmaya sebep arıyom
Gidenleri hep görüyom
Gidiyorum gündüz gece

Kırk dokuz yıl bu yollarda
Ovada dağda çöllerde
Düşmüşüm gurbet ellerde
Gidiyorum gündüz gece

Düşünülürse derince
Irak görünür görünce
Yol bir dakka miktarınca
Gidiyorum gündüz gece

Şaşar Veysel işbu hale
Gâh ağlaya gâhi güle
Yetişmek için menzile
Gidiyorum gündüz gece

Âşık Veysel ŞATIROĞLU, *Dostlar Beni Hatırlasın*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

gâh : Kâh, bazen, kimi vakit.

ırak : Uzak.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir, Cumhuriyet Dönemi halk şiirinin üstatlarından biri kabul edilen Âşık Veysel'e aittir. Bu şiirinde Âşık Veysel, dünyaya gelen insanoğlunun "uzun ince bir yol" benzetmesiyle nitelediği ömür sürecinde yaşadıklarını anlatmıştır. Âşık Veysel, diğer şiirlerinde olduğu gibi okuduğunuz şiirinde de halkın rahatlıkla anlayabileceği sade bir dil kullanmıştır. Eserlerinde saf Türkçe söyleyişler de dikkat çekicidir. Sanatçı; şiirinde ölçü olarak heceyi, birim olarak da dörtlüğü seçmiştir.

Âşık Veysel okuduğunuz şiirde "yürüyom, arıyom, dakka" kelimelerini konuşma dilindeki şekliyle kullanmıştır. Bu durum, Âşık Veysel'in üslubunun önemli bir özelliğidir.

Cumhuriyet Dönemi'nde halk şiiri, ilgi görmüş bir alandır. Bunda bazı sanatçıların Millî Edebiyat zevk ve anlayışını devam ettirmek istemeleri etkili olmuştur. Çünkü bu anlayıştaki sanatçılar (Arif Nihat Asya, Orhan Şaik Gökyay, Necmettin Halil Onan vb.) halkın geleneğinden, dilinden, ortak zevkinden vb. yararlanmışlar; böylelikle bir memleket edebiyatı meydana getirmeye çalışmışlardır. Küçük değişiklikler olsa da Âşık edebiyatının özellikleri bu dönemde de devam etmiştir. Yani sanatçılar; saz eşliğinde çalıp söyleme, sade dil kullanma, halk kültüründen uzaklaşmama, hece ve dörtlük nazım birimini kullanma gibi özellikleri bu dönemde de sürdürmüşlerdir. Daha önceki yüzyıllardan farklı olarak bu dönemde şiirler, nazım şekillerinin (koşma, semai, destan...) adlarıyla anılmamış; her şiir için özel başlık kullanılmıştır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz şiirde "Kalmaya sebep arıyom/Gidenleri hep görüyom" dizelerinde şairin kalmak ve gitmek kelimelerine yüklediği anlamlar nelerdir?

2. Şiirde Âşık Veysel'in şaştığı hâl nedir? Dizelerden örnekler vererek açıklayınız.

3. Şiirden alınan aşağıdaki dörtlükte yer alan edebî sanatları bularak verilen boşluğa yazınız.

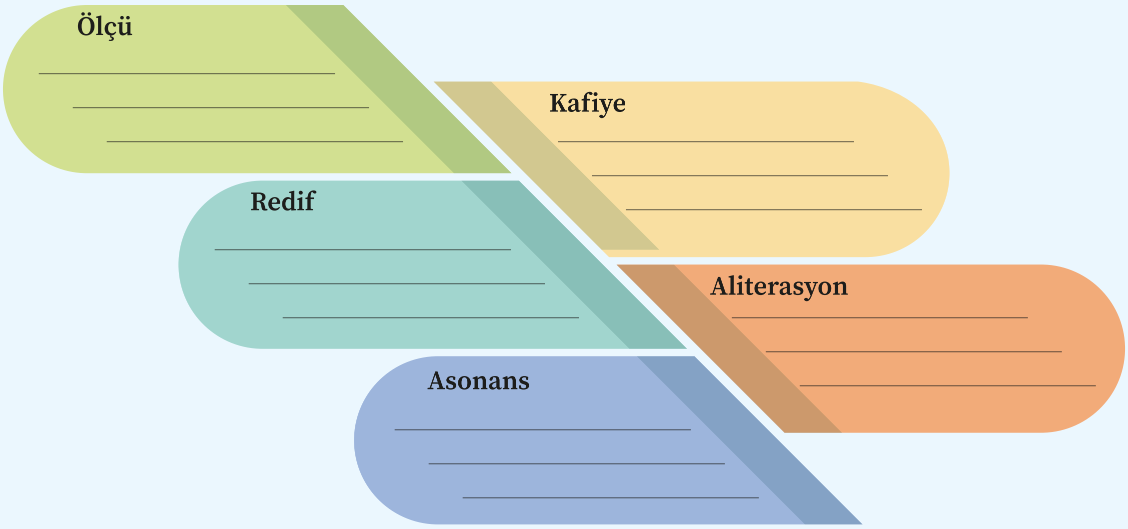
	Edebî Sanatlar
Dünyaya geldiğim anda Yürüdüm aynı zamanda İki kapılı bir handa Gidiyorum gündüz gece	....

4. Şiirden hareketle Âşık Veysel ile ilgili hangi bilgilere ulaşmak mümkündür?

5. Şiirden açık ve örtük iletilere örnekler bulunuz. Bulduğunuz örnekleri aşağıdaki şemalara yazınız.

Açık İleti	Örtük İleti

6. Şiirin temasını en iyi yansıtan dizeleri bularak söyleyiniz.
7. Şiiri dil ve anlatım özellikleri açısından inceleyiniz.
8. Şiirde “Gidiyorum gündüz gece” dizesi her dörtlükte tekrarlanarak nakarat dizeyi oluşturmuştur. Bu dizelerin şiirin dil ve anlatımına katkısını söyleyiniz.
9. Şiir, halk edebiyatı nazım şekillerinden hangisiyle yazılmış olabilir? Nedenleriyle açıklayınız.
10. Şiirde halk şiiri geleneğiyle ilgili hangi özellikler görülmektedir? Dizelerden örneklerle açıklayınız.
11. Şiirde ahengi sağlayan unsurları bularak aşağıdaki şemaya yazınız.

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

ÂŞIK VEYSEL ŞATIROĞLU (1894-1973): Cumhuriyet Dönemi saz şairlerindendir. Sivas’ın Şarkışla ilçesinin Sivrialan köyünde yaşamını sürdüren Âşık Veysel, 7 yaşında çiçek hastalığına yakalandı ve gözleri görme yeteneğini kaybetti. Avunması için babasının aldığı sazla haşır neşir oldu, köye gelen âşıkları da dinleyerek onlardan etkilendi. Tanınmasında Ahmet Kutsi Tecer’in etkisi vardır. Cumhuriyet’in 10. yıl dönümü sebebiyle Ankara’da olmak istediği için bir arkadaşıyla üç ay süren bir yürüyüşün sonunda Ankara’ya ulaştı. İlk şiirlerini buradaki 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı töreninde okudu. Türkiye’yi diyar diyar dolaşıp sazını çalmaya devam etti. Yeni ve güncel konulara şiirlerinde yer veren Âşık Veysel; kaderci dünya görüşü, doğa, toprak sevgisi, aşk, ayrılık, yaşam, yalnızlık, memleket sevgisi gibi temaları sade bir dille işledi. Âşık Veysel’in bütün şiirleri Ümit Yaşar Oğuzcan tarafından derlenerek İş Bankası Kültür Yayınları tarafından *Dostlar Beni Hatırlasın* adıyla yayımlandı. 2016 yılında da İnkılap Kitabevi; Âşık Veysel’in şiirlerini, *Dostlar Beni Hatırlasın-Âşık Veysel Hayatı ve Bütün Şiirleri* adı altında topladı.

DİL BİLGİSİ §

1. **Aşağıdaki dörtlükte altı çizili kelimelerin yerine hangi kelimeler getirilirse anlam değişikliği olmaz?**

   Düşünülürse derince
   Irak görünür görünce
   Yol bir dakka miktarınca
   Gidiyorum gündüz gece

2. **Aşağıdaki parçada yazımı yanlış olan kelimeleri bulunuz. Bulduğunuz kelimelerin altını çiziniz.**

   Şimdi özer, çokdan uyanmış olmalıydı. Gardırobun kapısını açık bulunca kim bilir nasıl şaşırmıştı. Bavulu aramış bulamamış olacakdı. Belki çekmeceyede koşmuştu.
   Şaşırmış, belkide üzülmüştü. Üzüntüsünü unutmak için yatağına uzanıp saatlerce uyumuş olmalıydı.

3. **Aşağıdaki parçada geçen noktalama işaretlerinin parçadaki kullanım amaçlarını boş bırakılan yerlere yazınız.**

   Nerelerde buluşurduk biz?

   Nisan sonuydu. Bir Boğaz vapurundaydık. Hava ılıktı ve incecikten bir yağmur çiseliyordu. O yıl -o unutulmaz 1971 yılı- erguvanlar erken açmıştı. İstinye bayırlarından, Emirgân'dan Ortaköy'e; karşı kıyıda Anadolu Hisarı sırtlarından Üsküdar'a kadar sular bile erguvan rengine kesmişti.

   Bir öğle vaktiydi. Bakımsız, yaşlı vapurun güvertesinde, ince ince yağan ılık yağmurun altında sadece ikimiz vardık.

   Nokta : ....

   Kısa çizgi : ....

   Virgül : ....
   ....

   Noktalı virgül : ....

   Soru işareti : ....

   Kesme işareti : ....

BİLGİNİZ OLSUN

Şiirlerinde toprak sevgisini işleyen Âşık Veysel'in gerçek hayatta da toprak ve doğayla iç içe olduğunu Ümit Yaşar Oğuzcan şu şekilde dile getirmiştir:

Veysel'in bir başka özelliği daha vardı; köyünde ve çevresinde ondan önce bir tek meyve ağacı olmadığı halde, Sivrialan'da ilk meyve bahçesini o yetiştirmişti. Hem öyle bir bahçe ki, içinde elmadan kayısıya, kirazdan cevize kadar türlü türlü meyve çiçek vardı. Veysel, kardeşlerinin yardımıyla bu bahçeyi yapmaya başladığı zaman köylüleri 'Atalarımız bunca yıl böyle bir iş yapmamışlar, şu kör adam onlardan iyi mi bilecek ki böyle bir işe kalkıştı?' demişler. Birkaç yıl sonra ağaçlar yetişmiş, meyve vermiş. Köylüler önceki dediklerini hatırlayıp utanmışlar, bu defa 'O kör değilmiş, meğer kör olan bizmişiz" diyerek Âşık Veysel'i kutlamışlar. İşte böylesine uzağı gören bir insandı o...

Ümit Yaşar OĞUZCAN

18. METİN

Hazırlık

1. Anadolu'yu konu alan bir şiir yazsanız Anadolu'nun hangi yönlerini anlatırsınız? Niçin?
2. "Şiire yaşlı bir şair gibi başlamak, onu genç bir şair gibi sürdürmek gerekir." sözüyle ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

ANADOLU'M

Benim yurdum hiçbir yere benzemez,
Neresi başkadır Anadolu'mun,
Zamanın var ise seyran eyle gez,
Sırası başkadır Anadolu'mun.

Dağlarında ceylan geyik beslenir,
Bağlarında bülbül öter seslenir,
Her mevsimde çeşit çeşit süslenir,
Yöresi başkadır Anadolu'mun.

Davul, zurna çalar güreş tutulur,
Halayda, horonda nara atılır,
Genç ihtiyar bu neşeye katılır,
Töresi başkadır Anadolu'mun.

Bu diyarda ecdadımın izi var,
Cennet diye dahilerin sözü var,
Her taşında efsanevi yazı var,
Mirası başkadır Anadolu'mun.

Her köşede bir evliya yatıyor,
Âlemden, âleme ışık tutuyor,
Kararmış kalpleri aydınlatıyor,
Çırası başkadır Anadolu'mun.

Feymani'yim tarihlere şan verdik,
İnsanlığa düzen verdik, yön verdik,
Vatan için şehit olduk, can verdik,
Kirası başkadır Anadolu'mun.

Âşık Feymani

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

çıra : Çam vb. reçineli ağaçların yağlı ve çabuk yanmaya elverişli bölümü.

ecdat : Geçmişteki büyükler, atalar.

seyran eylemek : Gezmek, gezinmek, dolaşmak.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz şiir, Cumhuriyet Dönemi halk şiirinin önemli isimlerinden biri olan Âşık Feymani'ye aittir. Feymani bu şiirinde Anadolu'ya duyduğu sevdayı, içinden geldiği gibi özgün bir anlatımla dile getirmiştir. Okuduğunuz şiirde halk şiirinin zenginliklerinden yararlanan âşık, nazım birimi olarak dörtlüğü, ölçü olarak da heceyi kullanmıştır. Feymani, diğer pek çok halk şairi gibi şiirlerini saz eşliğinde icra etmiştir. Adana'da usta-çırak ilişkisi olmadığı için bir âşığın yanında yetişmemiştir. Âşık Deli Hazım, Kul Mustafa, Âşık Hüdai gibi ustaları örnek almıştır.

Âşık Feymani okuduğunuz şiirde de olduğu gibi şiirlerinde genel olarak edebî sanatlara yer vererek okuyucunun zihninde bir görünüm, imge yaratmıştır. İşlediği düşünceler sağlam olup anlatım açık, içten ve etkilidir. Şiirlerinde kafiye ve rediflerle ortaya koyduğu ses kuruluşu sağlamdır. Okuduğunuz şiirde âşığın kullandığı yinelemeler doldurma olmayıp ses, konu ve dil birlikteliğini sağlamak için özellikle seçilmiştir. Kelime ve cümlelerle anlatım arasındaki ilişki, dilin olanaklarıyla anlatım yolları sanatçının üslubunu belirleyen ögelerdendir.

Cumhuriyet Dönemi halk şiirinin Âşık Veysel ve Âşık Feymani'den başka diğer önemli âşıkları arasında Davut Sulari, Ali İzzet Özkan, Abdurrahim Karakoç, Âşık Daimi, Sefil Selimi, Şeref Taşlıova, Murat Çobanoğlu gibi isimler sayılabilir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. "Her köşede bir evliya yatıyor, / Âlemden, âleme ışık tutuyor, / Kararmış kalpleri aydınlatıyor, / Çırası başkadır Anadolu'mun." dizelerindeki altı çizili kelime grubunun anlamını dizelerden hareketle tahmin ediniz. Tahmininizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.
2. Okuduğunuz şiirde söyleyici ile hitap edilen varlık arasında nasıl bir bağlantı vardır? Dizelerden örneklerle açıklayınız.
3. Vatan sevgisiyle dolu biri olan Âşık Feymani, şiirinde Anadolu'nun hangi güzelliklerini vurgulamıştır?
4. Şiirin dördüncü dörtlüğünde "miras" kelimesiyle şiirde kastedilen unsurlara örnekler veriniz.
5. "Vatan için şehit olduk, can verdik / Kirası başkadır Anadolu'mun." dizelerinde Anadolu'nun hangi yönüne değinilmiştir? Bunu millî, manevi ve kültürel değerlerimizle ilişkilendirerek açıklayınız.
6. Okuduğunuz metnin biçim özelliklerini ve ölçüsünü değiştirmeden bir dörtlük söyleyiniz.
7. Şiirin temasını en iyi yansıttığını düşündüğünüz dizeleri söyleyiniz.
8. Feymani'nin bağlı bulunduğu şiir anlayışı ile şiiri arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Şiirden örneklerle açıklayınız.
9. Şiirin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz? Metindeki dizelerden örnekler veriniz.

10. Şiirde ahengi sağlayan unsurları bularak aşağıdaki şemalara yazınız.

Ölçü
____
____
____

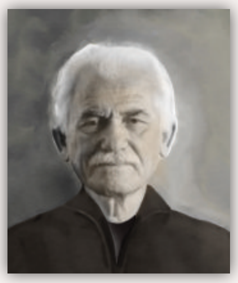
Kafiye
____
____
____

Redif
____
____
____

Aliterasyon
____
____
____

Kelime Tekrarı
____
____
____

ŞAİRİN BİYOGRAFİSİ

ÂŞIK Feymani (1942-...): Cumhuriyet Dönemi halk şairlerindendir. Asıl adı Osman Taşkaya olan Âşık Feymani, Osmaniye'nin Kadirli ilçesine bağlı Azaplı köyünde doğdu. Küçük yaşlardayken âşıklık geleneğine ilgi duyan Feymani, bu alanda kendini geliştirdi. Âşıklığa başlamasında Karacaoğlan geleneğinin, yörede yaygın olan türkülü halk hikâyelerinin ve usta malı türkülerin etkisi oldu. Bağlı bulunduğu ailede âşıkların olması, onu âşıklık geleneğine yaklaştırdı. Feymani, Adana'da topluluk önünde saz çalan ilk âşıklardan olup Adana'da saz çalınmasını yaygınlaştırdı. Feymani, badeli âşıklardandır. Önceleri "Çoban, Çoban Osman" mahlaslarını kullanan sanatçı, rüyasında bir pirin kendisine "Feymani" diye seslenmesiyle Feymani mahlasını kullanmaya başladı. Doğal, akıcı ve içten bir üslubu vardır. Yerel ve özgün bir söyleyişe sahip olan Feymani; şiirlerini atasözleri, deyimler, alkış ve kargışlar gibi çeşitli halk söyleyişleriyle zenginleştirmiştir. Lirik bir söyleyişe sahip olan sanatçının dinî-tasavvufi nitelikli şiirleri de vardır. Şiirlerinde aşkın yanı sıra gurbet, ayrılık, kaderden ve felekten yakınma, vatan, kahramanlık gibi temaları işledi.

DİL BİLGİSİ §

1. Şiirde geçen mecaz anlamlı kelimeleri bularak aşağıdaki boşluğa yazınız.

....
....
....

2. Aşağıdaki parçada yazımı yanlış olan kelimeleri bulunuz. Bulduğunuz kelimelerin altını çiziniz.

Elimi alnıma götürüp sıkıntıyla ovarken sesin sahipini tanımıştım; taksi şöförüydü. Karanlık bir cadde de, kaldırımın kenarında durmuştuk. Ne zamandan beri kenti dolaşdığımızı ve şimdi hangi semtte olduğumuzu bilmiyordum. Cebimde ki adresi çıkarıp uzattım. Şöför dikiz aynasının dibindeki lambayı yakıp okudu, sonra yüzü tuhaf bir hal aldı, öfkelenmiş gibiydi, adresi ve orada kimin oturduğunu biliyordu sanki. Başını sallıyarak önüne döndü. Çiseleyen yağmurun altında, caddenin sonuna doğru ileriledik.

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Şiir; duygu, çağrışım ve izlenimlerin dizeler hâlinde dile getirildiği söz sanatıdır. Diğer yazınsal türlerden farklı olarak şiirde çağrışım, imge, sezgi, duyular, duygular önemli bir yer tutar. Bu türde anlatım daha kapalı, söyleyiş daha müzikal ve etkili, duygular daha güçlü, algılar daha ön plandadır. Şiirde sözcüklerin ve seslerin birbirinden ayrılamaz bir ezgisi vardır.

b) Uygulama

- Şiir ünitesinde incelediğiniz şiirlerden birinin tarzını örnek alarak "15 Temmuz Demokrasi Zaferi" konulu bir şiir yazınız. Şiiri yazarken aşağıdaki şemada verilen bilgilerden yararlanınız.

  - **Tarzını örnek aldığınız şiir anlayışının kurallarını göz önünde bulundurunuz.**
  - **Kelimelere günlük yaşamdaki anlamından farklı anlamlar yükleyebileceğinizi unutmayınız.**
  - **Şiirin dil ve anlatım özelliklerine dikkat ediniz.**
  - **Etkilendiğiniz şiir anlayışının tavrı doğrultusunda noktalama işaretlerinin anlama yaptığı katkıyı göz önünde bulundurunuz.**

- Yazdığınız şiirleri sınıfta okuyup değerlendiriniz. Bu şiirleri değerlendirirken seçtiğiniz şiir anlayışını şiirinize ne kadar yansıtabildiğinizi de göz önünde bulundurunuz.
- Yazdığınız şiirleri çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf panosu, okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya vb.) sergileyiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Şiir sadece basılı bir metin değildir. Hatta basılı metin tam şiir değildir. Onun şiir olabilmesi için yüksek sesle okunması, yani bir musiki parçası gibi icra edilmesi gerekir. Bu bizi şiirin yüksek sesle okunmadığı zaman var olamayacağı görüşüne kadar götürür.

Bu anlayışa göre şiir; her okunuşta, okuyucunun ton, tempo ve vurgu dağılımı ile bazı özellikler kazanır veya kaybeder. Buna göre şiirin ses yapısı, genel yapısı içinde önemli yer tutar. Vezin, kafiye, sesli ve sessiz harflerin sıralanışı, kelimelerin heceleri arasındaki ses benzerliği, aynı hecelerin tekrarı gibi özellikler hep şiirin ses yapısı ile ilgilidir.Böylece "şiir bir sistem" oluyor.

Necat BİRİNCİ, *Türk Dili ve Kompozisyon*

b) Uygulama

Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinden ve Türk dünyasına ait şiirlerden oluşan bir şiir dinletisi hazırlayarak sınıfta sununuz.

BİLGİNİZ OLSUN

Aşağıda Nurullah Çetin'in şiir okurken nelere dikkat edilmesi gerektiğiyle ilgili düşüncelerini anlatan bir parça okuyacaksınız.

Şairin şiirinde ahengi sağlamak için gerekli şartları sağlaması, uygun teknikleri kullanması yeterli değildir. Aynı şartlara ve unsurlara bağlı kalarak okuyucunun da şiirin ahengini ortaya çıkaracak şekilde okuması gerekir. Bu bakımdan şiirin hakkını vererek okumak bir sanattır ve herkes, şiir okuyucusu olamaz. Şiir okuyucusu, hem uygun bir ses tonuna sahip olmalı hem de ahenk kurallarına riayet etmelidir.

(...)

Şiir okumanın en önemli unsurlarından birisi vurgu ve tonlamalara dikkat etmektir. Doğal dil ile şiir dilindeki vurgulamalar farklıdır. Şiirde vurgu; ahenge, anlama ve duyguya göre belirlenir.

Nurullah ÇETİN, *Şiir Çözümleme Yöntemi*

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru kelimeyi/kelimeleri yazınız.

1. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda bazı şiir anlayışları ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki "öz şiir" olarak da adlandırılan .... anlayışıdır. Önemli temsilcileri arasında "zaman, rüya, hayal" kavramlarını sıkça kullanan ...., "Çile şairi" olarak adlandırabileceğimiz ...., "Fahriye Abla" şiiriyle de tanınan .... vb. sayılabilir. Bir diğeri 1923-1940 yılları arasında etkili olmuş, öncülüğünü Nâzım Hikmet'in yaptığı .... şiir anlayışıdır. Bu şiir anlayışında .... akımının etkisi vardır. .... sürdüren şiir anlayışında Ahmet Kutsi Tecer, "Bayrak şairi" olarak adlandırılan .... anlayışın önemli isimleri olmuştur.

B) Aşağıda numaralar ile verilen şair isimlerini, harf ile verilen eser isimleri ile eşleştirerek harfleri numaraların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

2.

Şair	Eser
( ) **1.** İlhan Berk	**a)** *Kaldırımlar*
( ) **2.** Turgut Uyar	**b)** *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*
( ) **3.** Arif Nihat Asya	**c)** *Yedi Güzel Adam*
( ) **4.** Haydar Ergülen	**ç)** *Sisler Bulvarı*
( ) **5.** Necip Fazıl Kısakürek	**d)** *Tütünler Islak*
( ) **6.** Cahit Zarifoğlu	**e)** *Mısırkalyoniğne*
( ) **7.** Attilâ İlhan	**f)** *Karşılığını Bulamamış Sorular*

C) Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

3. Toplumcu gerçekçi anlayışla yazan şairlerimizdendir. Şiirlerinde sosyalist dünya görüşünü ve ideolojisini hitabet üslubuyla ortaya koymuştur. *Rubailer*, *Saat 21-22 Şiirleri* gibi çalışmalarında lirizmi güçlü bir şekilde kullanmıştır. *Rubailer* gibi çalışmalarında divan şiiri geleneğinden; *Kuvay-ı Milliye Destanı*, *Simavne Kadısı Oğlu Şeyh Bedreddin Destanı* adlı eserlerinde halk şiiri geleneğinden çağdaş bir tutumla yararlanmıştır.

Yukarıda kısaca tanıtılan Cumhuriyet Dönemi sanatçısının adını yazınız.

....

4. Aşağıdaki sanatçıların hangi şiir anlayışına bağlı olduğunu boş bırakılan yerlere yazınız.

Âşık Veysel
....

Orhan Şaik Gökyay
....

Melih Cevdet Anday
....

Ülkü Tamer
....

5. İkinci Yeni, Garip'in tam tersi bir noktadan yola çıkar. Söyleyişteki rahatlığın yerine şiir dilini zorlamayı, anlaşılırlık yerine anlamca kapalılığı, somuta karşılık soyutlamayı getirir. Halk şiirine sırt çevirir. Öte yandan dize anlayışına, sözcüklerle oynamaya yönelinerek eski şiirle zayıf da olsa bağlantı kurulur. İkinci Yeniciler için önce biçim gelir... Aklı boşlayan, daha doğrusu aklın mantıksal işleyişine sırt çeviren gerçeküstücü anlayış İkinci Yeni'nin belirgin özelliklerindendir. Gerçi başlangıçta Garipçilerin çıkışı da gerçeküstücülüğün izlerini taşır; ama İkinci Yeniciler gerçeküstücülüğü daha bilinçli benimserler.

Atilla ÖZKIRIMLI, *Tarih İçinde Türk Edebiyatı*

Yukarıdaki parçadan hareketle İkinci Yeni şiiri ile ilgili çıkarımlarınızı aşağıdaki boşluklara yazınız.

....
....
....
....
....
....
....

6.

Tanıdığım bir ağaç var
Etlik bağlarına yakın
Saadetin adını bile duymamış
Tanrının işine bakın

Geceyi gündüzü biliyor
Dört mevsimi, rüzgârı, karı
Ay ışığına bayılıyor
Ama kötülemiyor karanlığı.

Yukarıdaki metin parçasından hareketle şairin bağlı bulunduğu şiir anlayışını belirleyiniz. Bu şiir anlayışıyla ilgili özelliklerden beşini aşağıdaki boşluklara yazınız.

- ....
....
- ....
....
- ....
....
- ....
....
- ....

7. **I. Metin**

LAVİNİA

Sana gitme demeyeceğim.
Üşüyorsun ceketimi al.
Günün en güzel saatleri bunlar.
Yanımda kal.

Sana gitme demeyeceğim.
Gene de sen bilirsin.
Yalanlar isteyorsan yalanlar söyleyeyim.
İncinirsin.

Sana gitme demeyeceğim.
Ama gitme, Lavinia.
Adını gizleyeceğim.
Sen de bilme, Lavinia.

Özdemir Asaf

II. Metin

ALİŞİM

Kasnağından fırlayan kayışa
kaptırdın mı kolunu Alişim!
Daha dün öğle paydosundan önce
Zileli'nin gitti ayakları.
Yazıldı onun da raporu:
"İhmalden! "
Gidenler gitti Alişim,
boş kaldı ceketin sağ kolu...
Hadi köyüne döndün diyelim,
tek elle sabanı kavrasan bile
sarı öküz gün görmüştür,
anlar işin içyüzünü!
Üzülme Alişim, sabana geçmezse hükmün
Ağanın davarlarına geçer...
Kim görecek kepenek altında eksiğini
kapılanırsın boğazı tokluğuna.
Varsın duvarda asılı kalsın bağlaman
beklesin mızrabını.
Sağ yanın yastık ister Alişim,
sol yanın sevdiğini.
Ama kızlar da, emektar sazın gibi,
çifte kol ister saracak!

Rıfat Ilgaz

Bu iki metin parçasını aşağıda verilen başlıklar doğrultusunda karşılaştırınız.

	I. Metin	II. Metin
Tema		
Konu		
Dil ve Anlatım		
Söyleyici		
Şiir Anlayışları		

Aşağıdaki kutucuklarda "Şiir" ünitesi ile ilgili 8-14. soruların cevapları bulunmaktadır. Buna göre kutucuklarda yer alan harfleri boş bırakılan yerlere yazarak soruları cevaplayınız. (Soruların birden fazla cevabı olabileceğini göz önünde bulundurunuz.)

A	B	C	Ç
Saf Şiir	Nâzım Hikmet	Toplumcu Gerçekçi Şiir	Garip Akımı Şiiri
D	**E**	**F**	**G**
Ahmet Muhip Dıranas	Necip Fazıl Kısakürek	Sezai Karakoç	İkinci Yeni Şiiri
Ğ	**H**	**I**	**İ**
Arif Nihat Asya	Attilâ İlhan	Ahmet Kutsi Tecer	İlhan Berk

8. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri Cumhuriyet Dönemi'nde ortaya çıkan şiir anlayışlarındandır?**

(...)

9. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri 1923-1940 arasında toplumcu gerçekçi anlayışla eserler vermiştir?**

(...)

10. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri saf şiir anlayışı doğrultusunda eserler vermiştir?**

(...)

11. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri** *Monna Rosa, Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor, Çile, Galile Denizi* **eserlerini yazmıştır?**

(...)

12. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri Millî Edebiyat zevk ve anlayışını devam ettiren eserler vermiştir?**

(...)

13. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri imgeli, kapalı söyleyişin ilke edinildiği şiir anlayışıdır?**

(...)

14. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi Orhan Veli, Oktay Rifat ve Melih Cevdet'in öncülüğünü yaptığı şiir anlayışıdır?**

(...)

15-19. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

HE
vurma kazmayı
                ferhâaad

he'nin iki gözü iki çeşme
                              âaahhh

dağın içinde ne var ki
güm güm öter
ya senin içinde ne var
                              ferhâaad

ejderha bakışlı he'nin
iki gözü iki çeşme
ve ayaklar altında yamyassı

kasrında şirin de böyle ağlıyor
                              ferhâaad

Asaf Halet ÇELEBİ

15. Yukarıda okuduğunuz metnin hangi şiir anlayışı doğrultusunda yazıldığını metinden örneklerle açıklayınız.

....
....
....

16. "Ferhad, kazma, dağ, kasr" **kelimeleri size neler çağrıştırmaktadır? Aşağıdaki boşluklara yazınız.**

....
....
....

17. Metnin temasını dizelerden hareketle bulunuz.

....
....
....

18. Metinden açık ve örtük iletilere örnekler bulunuz.

....
....
....

19. Metinde yer alan "he'nin iki gözü iki çeşme" **dizesiyle ilgili düşüncelerinizi aşağıdaki boşluklara yazınız.**

....
....
....

Ç) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

20.

I. Saf şiir anlayışında dil, titizlikle işlenmiş; güzel ve etkili söyleyiş önem kazanmıştır.
II. Sanatın toplumu sadece yansıtan bir ayna olduğunu söyleyen toplumcu gerçekçiler, bireylerin iç dünyasını da ayrıntılı yansıtmışlardır.
III. Milli Edebiyat anlayışını sürdüren şiirler, sıradan insanların yaşamını sade bir dille işlemeyi amaç edinmişlerdir.
IV. Şiirdeki kafiye, ölçü, redif gibi ögelerin önemsiz olduğunu savunan Garip akımı, şiirlerinde süslü bir dil tercih etmemiştir.
V. İkinci Yeni şiir anlayışında kapalı anlatım, soyut kavramlar ve çağrışımlar öne çıkmıştır.

Yukarıda Cumhuriyet Dönemi şiir anlayışlarıyla ilgili numaralandırılmış ifadelerden hangileri doğrudur?

A) I ve II
B) II ve III
C) I, III ve IV
D) I, IV ve V
E) IV ve V

21. Ne doğan güne hükmüm geçer,
Ne halden anlayan bulunur;
Âh aklımdan ölümüm geçer;
Sonra bu kuş, bu bahçe, bu nur.

Verilen dörtlükle ilgili aşağıdakilerden hangisine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Bireysel bir tema işlenmiştir.
B) Ahenk ve müzikalite önemsenmiştir.
C) Hece ölçüsü ile yazılmıştır.
D) İmgeli, kapalı bir söyleyiş söz konusudur.
E) Saf şiir anlayışı doğrultusunda yazılmıştır.

22. **Aşağıda verilen bilgilerden hangisi** "saf şiir" **anlayışı için <u>söylenemez</u>?**

A) Ahenk, müzikalite ön plandadır.
B) Daha çok bireysel temalar işlenmiştir.
C) Sembolizm akımının izleri görülür.
D) Türk edebiyatında Fransız şiirinin etkisiyle ortaya çıkmıştır.
E) Orhan Şaik Gökyay bu anlayışta eserler vermiştir.

23. Ah bu türküler
Türkülerimiz
Ana sütü gibi candan
Ana sütü gibi temiz
Türkülerde tüter dağ dağ yayla yayla
Köyümüz, köylümüz, memleketimiz.

Verilen şiir parçasıyla ilgili olarak aşağıdaki ifadelerden hangisi <u>yanlıştır</u>?

A) Serbest şiir örneğidir.
B) Türküler, "ana sütü"ne benzetilmiştir.
C) Söz sanatlarına yer verilmemiştir.
D) İkilemelerden yararlanılmıştır.
E) Toplumcu gerçekçi şiir anlayışının izleri görülür.

24.

I. Biraz sonra okul zili çalacak ve dışarıya çıkacağız.
II. Çocuklar, kuşların ağaçta ki yuvalarını düzeltiyorlar.
III. Sinemaya saat kaçda gidelim, diye sordu.
IV. Siz ki nice zaferlere imza atmış insanların evlatlarısınız.
V. Gözlerimin içine baka baka yalan söylüyordu.

Yukarıda verilen numaralandırılmış cümlelerin hangilerinde yazım yanlışı vardır?

A) I ve II B) II ve III C) II ve IV
D) III ve IV E) III ve V

25. **Aşağıdakilerin hangisinde yay ayraçla gösterilen yere farklı bir noktalama işareti getirilmelidir?**

A) Hiçbir mutluluk( ) işini severek yapan adamın huzuruna erişemez.
B) Hazırlayacağın ödev bir karikatür de olabilir( ) bir tekerleme de.
C) Bu akşam eve erken gitmeliyim( ) dedi komşumuz Fahriye Abla.
D) Bu şiirinde anlatılan güzel( ) aslında divan edebiyatındaki soyut sevgiliden başka biri değildir.
E) Adı ne olursa olsun( ) dülgerlik, duvar ustalığı, baca temizleyiciliği...

26. Saat Çini vurdu birden: pirinççç
Ben gittim bembeyaz bir uykusuzluktan
Kasketini eğip üstüne acılarımın
Sen yüzüne sürgün olduğum kadın
Karanlık her sokaktaydın gizli her köşedeydin
Bir çocuk boyuna bir suyu söylerdi. Mavi.

Verilen şiir parçası aşağıdaki sanatçılardan hangisine ait olabilir?

A) Orhan Veli Kanık
B) Ahmet Hamdi Tanpınar
C) Cemal Süreya
D) Attilâ İlhan
E) Ataol Behramoğlu

27. Ben senin krallığın ülkene yetiştim
Kaldım gölge tanımayan güzelliğinle.
Her sabah büyüten denizimizi böyle
Gülüşlerindi o ülkede bilmez miyim.

Bu dizeler için aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) Hayal gücü ve duygulara ağırlık verilmiştir.
B) Kelimelerin çağrışım gücünden yararlanılmıştır.
C) Anlatım zenginliği dikkat çekmektedir.
D) Millî ve toplumsal bir tema işlenmiştir.
E) Kapalı bir anlatıma sahiptir.

28. İyi ve etkili şiirlerin; kelime oyunlarına, imgelere, çağrışımlara bolca yer vermekle olacağını düşünenler yanılır. Hece ölçüsü ile oluşan ve halkın gündelik konuşma diline yer veren şiirlerin akılda daha çok kaldığını söyleyebilirim. Halkın bağrından kopup gelmiş benzetmelerle halkın samimiyetini yansıtan bu şiirleri okuyan herkes şiirde kendinden bir parça bulur. Halkın geleneğine, kültürüne, hayata bakış açısına ayna tutan bu şiirler bir de saz ustasının elinde dillendi mi dinlemeye doyamazsınız.

Aşağıdaki dizelerden hangisi bu parçadaki düşünceleri savunan bir şaire ait olabilir?

A) Ben pırıl pırıl bir gemiydim eskiden
İnanırdım saadetli yolculuklara
B) Yüzüme sabahı takıyorum
Çok vazo yüzünden evde
C) Ey katre-i âvâre, bu cûşun, bu hurûşun
Ahengine uymazsan emin ol boğulursun
D) Dünya cennetinden çiçekler derip
Türküler söylensin barıştan yana
E) Sana bir şiir getiririm
Sözler rüyamdan fışkırır

29. Bir ayna parçasından başka beni kim anlar,
Bir mum gibi erirken bu bitmeyen düğünde?
Bir kardeş tesellisi verir bana aynalar;
Aynalar da olmasa işim ne yeryüzünde?

Yukarıdaki dörtlüğün teması aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

A) Yaşama sevinci
B) Yalnızlık
C) Barış
D) Kardeşlik
E) Adalet

30. "<u>Aşk</u>, bülbülün dilindeki bir şarkıdır." **dizesindeki altı çizili kelimede aşağıdakilerden hangisi vardır?**

A) Karşıtlık
B) Dolaylama
C) Kişileştirme
D) Ad aktarması
E) Somutlaştırma

31. Âheste çek kürekleri mehtâb uyanmasın
Bir âlem-i hayâle dalan âb uyanmasın

Bu dizelerde kişileştirilen varlıklar, aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

A) Mehtâb-âb
B) Mehtâb-âlem
C) Âlem-âb
D) Hayâl-mehtâb
E) Âb-hayâl

32. Aşağıdaki şairlerden hangisi şiirlerini farklı bir anlayışla yazmıştır?

A) Ahmet Muhip Dıranas
B) Ahmet Hamdi Tanpınar
C) Cahit Sıtkı Tarancı
D) Erdem Bayazıt
E) Ziya Osman Saba

33. Ben burda bir sıkıntıyım, atımdan iniyorum
Benim atım her zaman
Kim bilir kime sesleniyorum, sessizlik
Yosunlar, taşlar, o mezar yazıtlarından
Yaz gelmiş, zakkumlar açmış, elimi bile sürmedim
Sürsem bile ne çıkar, ama sürmedim
Ölü bir şey kalıyor dünyadan, yapraklardan.
Ben burda bir sıkıntıyım, atımdan iniyorum
Benim atım her zaman.

Verilen şiir aşağıdaki şiir anlayışlarından hangisine aittir?

A) Garip şiiri
B) İkinci Yeni şiiri
C) Toplumcu gerçekçi şiir
D) Dinî değerleri, geleneksel duyarlılığı yansıtan şiir
E) Millî Edebiyat zevk ve anlayışını sürdüren şiir

34. Cumhuriyet Dönemi halk şiirinin önemli temsilcileri arasında Âşık Veysel, ..., Davut Sulari, ..., Şeref Taşlıova gibi isimler sayılabilir.

Bu parçada boş bırakılan yerlere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

A) Abdurrahim Karakoç-Feymani
B) Murat Çobanoğlu-Seyrani
C) Erzurumlu Emrah-Dertli
D) Âşık Daimi-Âşık Ömer
E) Ercişli Emrah-Karacaoğlan

35. Koyun verdi kuzu verdi süt verdi
Yemek verdi ekmek verdi et verdi
Kazma ile döğmeyince kıt verdi
Benim sadık yârim kara topraktır

Bu dizeler için aşağıdakilerden hangisi <u>söylenemez</u>?

A) Nazım birimi dörtlüktür.
B) Tam kafiye ve kelime biçiminde redif kullanılmıştır.
C) İnsandan doğaya aktarım yapılmıştır.
D) Halk edebiyatı nazım biçimlerinden olan koşmadan alınmıştır.
E) 4+4+3 duraklı 11'li hece ölçüsü ile söylenmiştir.

36. Gözümde bir damla su deniz olup taşıyor,
Çöllerde kalmış gibi yanıyor, yanıyorum.
Bütün gemicilerin ruhu bende yaşıyor;
Başımdaki gökleri bir deniz sanıyorum.

Bu dörtlükte aşağıdakilerden hangisi <u>yoktur</u>?

A) Söyleyici
B) Benzetme
C) Hece ölçüsü
D) Telmih
E) Kafiye ve redif

Değerlendirme

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları veya çalışmaları üniteye dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki üniteye geçiniz.

4. ÜNİTE
ROMAN

"Roman her şeyden önce
iyi söylenmiş bir hikâyedir."

Halide Edip ADIVAR

Anahtar Kavramlar

Roman, bilinç akışı, iç konuşma, postmodernizm, üst kurmaca

Neleri Öğreneceksiniz?

- Okuma bölümünde; 1923-1950 arası Türk edebiyatında roman türünü, 1950-1980 arası Türk edebiyatında roman türünü, 1980 sonrası Türk edebiyatında roman türünü, Türk dünyası edebiyatında roman türünü, dünya edebiyatında roman türünü,
- Dil bilgisi bölümünde paragrafta anlam ile imla ve noktalama konusunu,
- Yazma bölümünde, incelenen romanlarla ilgili tanıtma-değerlendirme yazısı yazmayı,
- Sözlü iletişimde, okunan bir roman ile ilgili düşünceleri hazırlıksız konuşma yaparak sunmayı öğreneceksiniz.

Nasıl Öğreneceksiniz?

- Okuma bölümünde; 1923-1950 arası Türk edebiyatında romanı, 1950-1980 arası Türk edebiyatında romanı, 1980 sonrası Türk edebiyatında romanı, Türk dünyası edebiyatında romanı, dünya edebiyatında romanı metinlerden hareketle soru-cevap, karşılaştırma yöntemleri ile beraber Genel Ağ'ı da kullanarak,
- Dil bilgisi konularını metinler üzerinde çalışma yaparak ve TDK'nin Yazım Kılavuzu'ndan yararlanarak,
- Yazma bölümünde, düşüncelerinizi imla ve noktalamaya dikkat ederek ifade etmeyi ünitede edindiğiniz bilgilerden hareketle ve verilen Genel Ağ'ı kullanarak,
- Sözlü iletişimde; verilen konuyla ilgili sunum yapmayı, daha önceki yıllarda bilgisi verilen sunum kurallarına dikkat ederek öğreneceksiniz.

OKUMA

1. METİN

Hazırlık

1. Hangi tür romanları okumayı tercih ettiğinizi nedenleriyle belirtiniz.
2. "İstanbul"un romandan hikâyeye tiyatrodan şiire kadar pek çok edebî türde mekân olarak konu edilmesini neye bağlıyorsunuz?

ÜÇ İSTANBUL

Albay Salim Bey, 93 Harbi'nde (1877 Osmanlı-Rus Savaşı) şehit düşmüştür. Albay Salim Bey'in karısı Naciye ve oğlu Adnan, İstanbul'a göçerler. Adnan, eğitim görmesi için Darüşşafakaya yerleştirilir. Darüşşafakayı ve Mekteb-i Hukuku başarıyla bitiren Adnan, bir gazetede edebiyat üzerine yazılar yazmakta ve "Yıkılan Vatan" adında bir roman üzerinde çalışmaktadır.

Aksaray'daki küçük evinde veremden yatan annesiyle yoksul bir hayat süren Adnan, hayatını yazarlık ve öğretmenlikle kazanmaya başlar. Maliye Nâzırı'nın kızı Süheylâ'ya edebiyat, Abdülhamit'in adamı Erkân-ı Harp Müşiri'nin kızı Belkıs'a tarih dersi verir. Belkıs, Miralay Hüsrev adlı biriyle evlidir. Miralay Hüsrev, zengindir. Lüks içinde yaşamaktadır ve karısı Belkıs'ı sevmemektedir.

Ders verdiği Süheylâ, Adnan'a âşık olmuştur. Adnan ise Belkıs'a âşıktır. Adnan, Süheylâ ile Belkıs arasında kalmıştır.

Metne Dair

Üç İstanbul romanında olaylar, II. Abdülhamit, II. Meşrutiyet ve Mütareke dönemlerinde geçmektedir.

Aşağıda Adnan'ın Belkıs'la Süheyla arasında kalmaktan dolayı yaşadığı çelişkiyi yansıtan bir bölüm okuyacaksınız.

Bu konak Adnan'ın hayatını, kullanılmış su gibi istediği mecralardan akıtıyordu. Onu, mermer yalıya hoca yapan bu konaktı. Adnan yalanın vatanperver olacağını bu konakta öğreniyordu.

(...)

Ve bu konaktaki teneke adamlar arasında Adnan her gün yüzünün bir kısmını kaybediyor, kendini her gün biraz daha talihsiz buluyor, her ne pahasına olursa olsun saadet bekliyordu.

Tam bu sırada karşısına başka bir felaket çıktı: Mermer Yalı! Belkıs'ın oturduğu Mermer Yalı korkunçtu. Bu yalının yanında Hidayet'in konağı maskaraydı: Sirklerde sahici cambazı arkasından çıkıp taklit eden kireç yüzlü, kömür dişli maskara!.. Adnan saray adamlarını Beşiktaş'tan başka coğrafya, Cuma selamlığından başka tarih bilmezler sanırdı. Erkânıharp Müşiri'nin yalısına gittiği gün, bir adamın hem curnalci hem de konağının bir darülfünun gibi olacağını görmüştü. Memleketin edebiyatını beğenmezken Baudelaire'i, Stendhal'i iyi tanıyarak böyle bir kibirle beğenmiyordu. Ve Adnan, Belkıs'ın karşısına malumatının gururu ile de çıkamıyor, ucuz elbisesine layık olarak oturuyordu. Bu yalıda Adnan namusunun gururunu da duyamıyordu. Bu salonlarda onun namusu köylü çocuğu gibi toy, şaşkın, kaçacak yer arıyordu. Farkında değildi, bir cinayet olan bu servetin içine girmeye Adnan razıydı. Bu yalıdaki refah, memleketi vuran hançerdi; fakat bu hançeri elinde tutarken Belkıs, asırların üstünden görünüyordu. Adnan'ın kabirlerine, selvilerine taptığı İstanbul bile Belkıs'ın ayaklarının altında yanlışlıkla duran bir memleketti. Adnan kendi memleketini bile bu kadına layık görmüyordu.

Birdenbire kendinden korktu. Kendi yüzüne uzaktan başkası gibi bakınca iğrendi: Belkıs onu anasından, evinden, hattâ memleketinden soğutmuştu. Sonra Maliye Nazırı'nın konağını düşündü. Peygamberlerin köşelerinden sesler duyacağı kadar sessiz olan bu konağı düşündükçe rahat nefes alıyordu. Sonra Süheylâ'yı düşündü.

(...)

Adnan artık Belkıs'tan, Hidayet'ten kaçmak istiyordu. Süheylâ ile evlenecekti. Bir yanda tertemiz karısı... Bir yanda lekesiz dostları: Şair Raif, Dağıstanlı Hoca, bir de Salih Zeki... Darüşşafaka'dan çıktıktan sonra sahici malumatına tahammül edemeyerek seyrek görüştüğü Salih Zeki! Kendine şaştı: Bu eski arkadaşını o, niçin sevmiyordu? Bütün dünyaya: "Bizde bir adam var, işte!" diye göstereceği Salih Zeki'yi! Kendi kendine büyük olan bu adamı!..

Süheylâ'yı istemek için Dağıstanlı Hoca'ya koştu.

Maliye Nazırı'nın kızıyla evlenmeye karar verdiğini söyledi. Sevincinden, Hoca'nın gözleri, yanakları yüzünden taştı. Fakat Adnan ertesi sabah uyanınca bir sevdiğinin ölüsünü hatırlamış gibi acı duydu: Süheylâ ile evlenmeye dün ne çabuk karar vermişti! Dağıstanlı Hoca, dün gece Maliye Nazırı'yla konuşacak, bu sabah Adnan'a cevapla gelecekti. Sokak kapısı çalındı. Adnan fenalaştı: Sarıklı kâbus Adnan'a ölünceye kadar bedbaht olacağını söylemeye gelmiş, kapıyı vuruyordu. Fakat boşuna telâş etmişti. Süheylâ Adnan'ı istememişti. Dağıstanlı Hoca anlatıyordu:

Maliye Nazırı Adnan'ın Süheylâ'yı almasına razı olmuştu. Fakat kız istememişti; evlenmeyecekmiş! Paşa gece yarılarına kadar kızıyla içeri odada konuşmuş; "Maliye Nazırı ömründe ilk defa bu kadar geç yatmış, kız bir türlü razı olmamış."

Adnan sevincinden, utanmasa Hoca'nın boynuna sarılacaktı; heyecanını gizlemekte zahmet çekecek kadar mesuttu. Kendisiyle evlenmek istemediği için Süheylâ, Adnan'ın gözünde şimdi hisliydi, inceydi, hattâ güzel ve sevimliydi. Adnan'ın içine sığmayan sevinç, Süheylâ'nın ayaklarının altına bütün meziyetleri seriyordu. Süheylâ'yı bulsa kendisine varmadı diye öpecekti.

Adnan, Selânik'te gizli kurulan İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne girer. Adnan, cemiyetin İstanbul'da güvenilir adamı olur. Adnan, Sakallı Vasfi'nin jurnalıyla hapse girer; kısa bir süre sonra da serbest bırakılır.

Meşrutiyet günlerinde İttihat ve Terakki iktidara gelir. Adnan, İstanbul'a dönmüştür. Adnan; Sakallı Vasfi'yi, kendisini saraya ihbar eden kişiyi, İttihat Terakkicilerin arasında görünce gözlerine inanamaz. Her şey hızlıca değişmektedir. Belkıs'ın Erkan-ı Harp Müşiri olan babası, ifadesi alındıktan sonra sürgüne gönderilir.

Belkıs ve ailesi zor günler geçirmektedirler. Hacizler, evlerinin satılışı gibi olayların ardından Belkıs, kocasından boşanır. Adnan ise hâlâ Belkıs'a âşıktır.

İttihat ve Terakki'nin İstanbul'daki önemli adamlarından olan Adnan, avukatlığa başlamıştır ve her geçen gün zenginleşmektedir.

Aşağıda; romanın İttihat ve Terakki'nin iktidarda olduğu dönemde Adnan'ın nasıl değiştiğini anlatan bölümünü okuyacaksınız.

Adnan, Beyoğlu'ndaki bu meşhur terziyi az daha öpecekti: Bu zamana kadar kendini dümdüz sanıyordu; meğer beli varmış!.. Meğer ceketin iki yakası da insanın yanağını iki taraftan aşağıya çeken iki muzip değilmiş!.. Fakat biraz mahzundu: Her ceketin başka bir kravatı olduğunu Meşrutiyet'in ilanından sonra öğreniyordu. Terzi "Kravat görünmemelidir" deyince Adnan, göğsünden utandı. Yeşil boyunbağını boynundan çıkarırken eski tarih hocasının bir parçasından daha kurtuldu; rahat nefes aldı. Aynadaki adamdan ayrılamıyordu. Eski elbisesinin kabuğundan kurtulan adam sevimli bir hışıltı ile giydiği ipek astarlı ceketin içinde yürürken gövdesi hiçbir yere değmeyerek yuvarlanıyordu. Pantolon boru gibi durmuyor, bir uzviyetin asabi çizgileriyle sarkıyordu. Ve bu pantolonun üstünde vücudu çiçek sepeti gibi hafif hafif uçuyor, görünmeyen kravatın tepesinde çehresi matlaşıyordu.

Terziden çıktığı zaman nikbindi; Epiktetos gibi, "İnsan isterse, karga bile fal-i hayırdır!" ve Spinoza gibi "Muvaffak olduğum için memnun değilim; memnun olduğum için muvaffakım!" diyordu.

Artık her gün bir parça daha zengin oluyordu. Dahiliye Nazırı'yla köprüye beraber indikleri her gün Adnan'ın Eminönü'ndeki yazıhanesine birkaç kocaman dava geliyordu: Saray kadar, çiftlik kadar, memleket kadar büyük davalar. Salonunda bilardo, parkında tenis oynayacak kadar ucu bucağı görünmeyen davalar.. Fakat o, temiz avukattı. Ona Ceza Kanunu'nun bir tek kelimesini en usta hâkim tatbik edemezdi. Yalnız insanlar kıskançtılar. "Servetinin kendisi değil, miktarı cürümdür!" diyorlardı. Halbuki bu temiz adamın günahı yoktu: Memleketin havasında her işi onun yazıhanesine atan bir rüzgâr vardı. Her büyük dava mutlaka Adnan'ın yazıhanesinden geçecekti; bu bir "tabiat-ı eşya" idi. Ve bu acayip "tabiat-ı eşya" Adnan'ı her saat zengin ediyordu. Paranın sağındaki sıfırlar terliyor gibi, bir uzviyet vakasının tabiliğiyle artıyordu. Bu memleket bilmiyordu: Servetin zaman ölçüsü, Avrupa'da dakikaydı; Şarkta bütün bir ömür! Avrupa'da avukat bir mektupla, bir telgrafla, bir lakırdıyla beş dakikada zengin olan adam demekti. Bizde ihtiyarlamadan zengin olanı dağdan şehre inmiş kurt gibi taşlıyorlardı.

Avukat Tevfik Hoca, Adnan'ın zengin olduğunu duyunca, onu da kendi gibi namussuz sandı, geldi, ortaklık teklif etti.

Adnan kaşlarını çattı; eski edebiyatçılığından kalan üslupla, “Bak bana Tevfik Hoca” dedi; “aramızda çok eski hukuk var, ben sana elimden gelen her iyiliği yaparım, fakat elim eline değmemek şartıyla!”

Tevfik Hoca, bu edebiyata güldü, güldü, “Senin bugün ukalalığın üzerinde, ben münasip bir zamanda yine gelirim; anlaşırız!” dedi, gitti.

Adnan’ın bu iyi günlerinde Belkıs, onunla evlenmeyi kabul eder. Adnan ve Belkıs evlenirler ve Nişantaşı’nda bir konak tutarlar. Adnan, çok sevdiği Belkıs’a kavuşmuştur ama onun dünyasına bir türlü girememektedir, aralarında hep bir mesafe vardır.

Birinci Dünya Savaşı bitmiştir ve mütareke günleri başlamıştır. Adnan, arananlar arasındadır ve saklanmaktadır. Adnan, bu zor günlerde hem parasını hem karısını kaybeder. Parası için Adnan’la evlenmiş olan Belkıs, zengin bir Rus prensiyle yakınlaşmıştır. Adnan’la Belkıs boşanırlar.

Mustafa Kemal, Samsun’a çıkmıştır. Ortalık karmakarışıktır. Adnan’ın tanıdığı birçok kişi hem yurt dışında hem yurtta bir çürüme içinde yok olmaktadır.

Adnan, Tepebaşı’nda bir otelde kalmaktadır. O günlerde, eski dostlarından bir prensin daveti üzerine onların köşküne taşınır. Dört gözle Ankara’dan kendisine gelecek olan vekillik davetini bekler ama Adnan artık kimsenin umurunda değildir.

Adnan kaldığı bu köşkte Süheylâ ile karşılaşır ve sonrasında evlenir. Adnan veremdir. Tekrar avukatlığa dönse de bütün müşterilerini kaybetmiştir. Süheylâ, eşinden gizli verdiği paralarla bütün işleri döndürmektedir. Bir çocukları olur ve adını Salim koyarlar.

Adnan’ın hastalığı ilerlemiştir ve yazıhanesini kapatmak zorunda kalır. Artık bütün zamanını evde geçiren Adnan’ın son günleridir. Adnan, kısa bir süre sonra ölür ve cenazesi çok az kişinin katılımıyla kaldırılır.

Süheylâ’nın yaşamında ise artık oğlu Salim vardır. Adnan, acı hatıralarıyla geçmişte kalmıştır.

Mithat Cemal KUNTAY, *Üç İstanbul*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

bedbaht : Mutsuz, talihsiz.
meziyet : Bir kişi veya nesneyi benzerinden üstün gösteren nitelik.
muvaffak : Başarmış, başarılı.
muzip : Şaka etmekten hoşlanan.
müşir : Mareşal.
nazır : Bakan.
nikbin : İyimser.
tabiat-ı eşya : Eşyanın doğası.
tatbik etmek : Uygulamak.
uzviyet : Organizma.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, Mithat Cemal Kuntay’ın 1938 yılında yayımlanan *Üç İstanbul* adlı romanından alınmıştır. Yazar; eserde bir bölümünü yakın çevresinden seçtiği kahramanlarla II. Abdülhamit, II. Meşrutiyet ve Mütareke dönemlerinin İstanbul’unu anlatmıştır. Romanda Adnan karakteri üzerinden toplumun yaşamış olduğu bu üç ayrı dönem ve bu dönemlerde meydana gelen değişim ele alınmıştır.

Bu üç dönem içerisinde toplumun her yönüyle çürümesi, romana büyük bir başarıyla yansıtılmıştır. Okuduğunuz metinde Tevfik Hoca'nın Adnan'a namussuz olduğu düşüncesiyle ortaklık teklif etmesi ve aralarında geçen diyalog, bu çürümeyi örneklendirmektedir. Romanın başkarakteri Adnan'dır. *Üç İstanbul*'da "Belkıs, Süheyla, Şair Raif, Hidayet, Tevfik Hoca, Dağıstanlı Hoca, Salih Zeki, Maliye Nazırı" gibi çok sayıda roman kişisi yer almaktadır. Roman kişileri arasında edebiyat çevresinden kişiler de vardır. Örneğin Mehmet Âkif Ersoy, Şair Raif adıyla romanda yer almıştır.

Üç İstanbul adlı eserin önemli yönlerinden biri, dönemin özelliklerini yansıtacak şekilde birçok mekânı içindeki eşyalarla birlikte yer vermesidir. Yazar; Mermer Yalı'yı, Hidayet'in Konağı'nı, insanları ve eşyaları o günleri yansıtacak şekilde işlemiştir. Romanda Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinden değişik portreler yansıtılırken siyaset dünyası, töreler, kullanılan eşyalar, kültür, gelenek gibi birçok alanda İstanbul'a dair ayrıntılar da verilmiştir.

Türk edebiyatında bir kişinin ya da ailenin değişimini kuşaklar üzerinden anlatan *Üç İstanbul* gibi başka romanlar da vardır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Kiralık Konak*, Orhan Pamuk'un *Cevdet Bey ve Oğulları* bu tarz romanlar arasında sayılabilir.

Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda birçok yazar, roman türünde eserler vermiştir. Bu dönem romanlarında öne çıkan konulardan biri Kurtuluş Savaşı'dır. Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban*, Halide Edip Adıvar'ın *Ateşten Gömlek* ve *Vurun Kahpeye*, Kemal Tahir'in *Yorgun Savaşçı*, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Sahnenin Dışındakiler*, Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa* adlı romanı aynı konuyu ele alan eserlerdir.

Dönemin siyasi ve sosyal koşulları doğrultusunda toplumun değişik katmanlarında yer alan kişiler de romanlara konu edilmiştir. Toplumcu gerçekçi anlayış doğrultusunda eser veren yazarlar; romanlarında halkın, yoksul insanların, işçilerin, köylülerin sorunlarını gerçekçi bir tutumla ortaya koymuşlardır.

Bu dönem romanlarda modernist bir anlayışla bireyin iç dünyası ele alınmış ve psikolojik unsurlar kullanılmıştır. Bu anlayış doğrultusunda eser veren yazarlar, romanlarında aydınları ve onların hem iç dünyalarını hem de toplumla kurdukları ilişkileri yeni anlatım tekniklerini de kullanarak yansıtmışlardır.

Cumhuriyet Dönemi'nin önemli edebî anlayışlarından biri de roman ve hikâyede görülen, "modernizm sonrası" anlamına gelen postmodernist anlayıştır. Bu anlayış doğrultusunda verilen eserler, modern kuralların dışladığı değerleri ele alır.

Cumhuriyet Dönemi romanlarında; din, tasavvuf ve halkın geleneksel yaşamı gibi konuları İslami duyarlılıkla, farklı anlatım yöntemleriyle yansıtan yazarlar da olmuştur.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Aşağıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerde yer alan altı çizili ifadelerin anlamını kullanıldıkları cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz.

- Maliye Nazırı'nın kızıyla evlenmeye karar verdiğini söyledi. Sevincinden, Hoca'nın <u>gözleri, yanakları yüzünden taştı</u>.
- Bizde ihtiyarlamadan zengin olanı <u>dağdan şehre inmiş kurt gibi</u> taşlıyorlardı.

2. Okuduğunuz metinden yola çıkarak Adnan'ın yaşamında ve kişiliğinde oluşan değişimi sebepleriyle belirtiniz.

3. Okuduğunuz metinde geçen "Bu memleket bilmiyordu: Servetin zaman ölçüsü, Avrupa'da dakikaydı; Şarkta bütün bir ömür!" cümlesinde anlatılmak istenen nedir? Metinden yola çıkarak düşüncelerinizi belirtiniz.

4. Okuduğunuz metinde yer alan Epiktetos'un "İnsan isterse, karga bile fal-i hayırdır!" sözüyle ilgili düşüncelerinizi açıklayınız".
5. Okuduğunuz metinde mekân unsurunun anlatıma katkıları hakkında düşüncelerinizi belirtiniz.
6. Okuduğunuz metinden yola çıkarak olayların hangi zamanlarda geçtiğini belirleyiniz.
7. Okuduğunuz metinden yola çıkarak *Üç İstanbul*'u tarihî roman olarak nitelendirebilir misiniz? Düşüncelerinizi sebepleriyle açıklayınız.
8. Okuduğunuz metnin tema ve konusunu belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.

Tema	Konu

9. Metindeki temel çatışmayı belirleyerek ana düşünceyi söyleyiniz.
10. Okuduğunuz metnin anlatıcısını ve bakış açısını bulunuz.
11. Okuduğunuz metinde kullanılan anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını tespit ederek aşağıdaki şemalara yazınız.

Anlatım Biçimleri	Düşünceyi Geliştirme Yolları

12. Metnin yazıldığı dönemin sosyal ve kültürel yaşamına ait unsurları metinden belirleyiniz.
13. Okuduğunuz metnin üslup özellikleri hakkında çıkarımlarda bulununuz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

MİTHAT CEMAL KUNTAY (1885-1956): İstanbul'da doğdu. İlköğrenimini Mekteb-i Osmanîde yaptı. Saint-Joseph (Sen Josef) Lisesinde başladığı lise eğitimini Vefa İdadisinde tamamladı. Hukuk Mektebindeki eğitim hayatının ardından çeşitli işlerde çalıştı ve 1923 yılında atandığı Beyoğlu noterliği görevini hayatının sonuna kadar sürdürdü. II. Meşrutiyet yıllarında yayımladığı şiirleriyle tanındı. Aruz ölçüsüyle yazdığı ve kahramanlık, yurt sevgisi gibi epik-lirik tarzda temalara yer verdiği şiirlerini *Türkün Şehnamesinden* adlı eserde topladı. *Üç İstanbul* yazarın roman türündeki tek eseridir. *Türkün Şehnamesinden* şiir; *Mehmet Âkif: Hayatı, Seciyesi, Sanatı, İstiklâl Şairi Mehmet Âkif, İlkler ve Ötekiler, Namık Kemal: Devrinin Olayları ve İnsanları Arasında, Sarıklı İhtilalci Ali Suavi* biyografi; *Kemal, Yirmi Sekiz Kanun-ı Evvel* tiyatro; *Nefâis-i Edebiyya* antoloji; *Edebiyat Defteri, Hitabet ve Münazara Dersleri* inceleme türündeki eserleridir.

DİL BİLGİSİ §

1. Muvaffak olduğum için memnun değilim; memnun olduğum için muvaffakım!

   Yukarıda, okuduğunuz metinden bir cümle verilmiştir. **Bu cümle ile ilgili aşağıda verilen boşluğa anlamlı bir paragraf yazınız.**

   ....
   ....
   ....
   ....
   ....
   ....
   ....
   ....

2.
   I. Sabaha doğru Recep'i, o dağ başının dondurucu ayazında kapının önünde beklemeye başladı.
   II. Küçük Ağa bir gün Çakırsaraylı'ya, Akşehir'e bir adam göndermenin mümkün olup olmayacağını sordu. Evden haber almak istiyordu.
   III. Üç atlının karaltısı iki yüz metre aşağıdaki korudan kurtulunca, kendini tutamayıp onlara doğru koştu.
   IV. Çakırsaraylı "emret ağam" dedi ve hemen o gece Recep'le iki atlıyı yola çıkardı.
   V. Küçük Ağa ertesi şafağı nasıl yaptığını bilemiyordu.
   VI. Bütün gece bir damla uyumamış, nal seslerini beklemişti.

   Yukarıda numaralandırılmış cümlelerden anlamlı bir paragraf oluşturmak isterseniz sıralama nasıl olmalıdır? Aşağıdaki boşluğa yazınız.

   ....

3. **Metinden alınan** "Tam bu sırada karşısına başka bir felaket çıktı: Mermer Yalı!" **cümlesindeki iki noktanın hangi amaçla kullanıldığını boş bırakılan yere yazınız. Metinde iki noktanın bu kullanım amacına benzer cümleler bularak bu cümlelerin altını çiziniz.**

   ....
   ....

BİLGİNİZ OLSUN

Mithat Cemal Kuntay'ın *Türkün Şehnamesinden* adlı eserinde yer alan şiirlerden bir beyit Mustafa Kemal Atatürk tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunmuştur. Sanatçı, kitabının sunuş yazısında bu konu hakkında şunları söylemiştir:

"Bu kitaptaki birinci manzumenin son beytini Gazi Mustafa Kemal, Büyük Millet Meclisi kürsüsünde okumuştu. Bu kadar güzel bir talihin önünde duyduğum bitmez heyecanın sebebi olan bu manzumeyi kitabımın başına onun için koydum. Onun ebediyetle yaşıt olan adını başında taşıyan her şey güzeldir."

Sözü edilen beyit şu şekildedir:

"Ölmez bu vatan, farz-ı muhal ölse de hatta,
Çekmez kürenin sırtı o tabut-ı cesîmi."

2. METİN

Hazırlık

1. Tarımda makineleşme ve buna bağlı olan gelişmeler, köy ortamını ve köylü yaşamını nasıl etkilemektedir?
2. “Toplumcu gerçekçi anlayışla meydana getirilmiş eserler” sözünden ne anlıyorsunuz?

BEREKETLİ TOPRAKLAR ÜZERİNDE

Roman, Ç. köyünün erkeklerinden bir kısmının çalışmak için çeşitli bölgelere dağılmasıyla başlar. Romanın üç önemli kişisi; Köse Hasan, İflahsızın Yusuf ve Pehlivan Ali, çalışmak için Çukurova'yı seçer. Orada hemşehrilerinin fabrikasında çalışmayı hayal eden bu gençler böylece çalışarak biriktirdikleri parayla köye dönebileceklerdir. Köse Hasan kızına saç tokası ve üstü işlemeli tarak almayı düşlerken Yusuf, köye bir gaz ocağı ile dönmeyi hayal eder. Trenle Çukurova'ya gelen Hasan, Ali ve Yusuf fabrikanın yolunu tutarlar. İş için başvurdukları fabrika sahibi tarafından ırgatbaşının yanına gönderilirler. Çırçır bölümündeki ırgatbaşı bu üç genci işe kabul eder ama onlardan haftalıklarından belli bir miktarı kendisine vermelerini ister. Üç genç bunu çaresiz kabul eder. İflahsızın Yusuf kirli koza bölümünde, Köse Hasan sulu kozada, Pehlivan Ali ise kırma makinesinin başında çalışmaya başlar.

Üç arkadaş ahırdan bozma bir evde kalır. Bu evi Çanakkale Savaşı'nda ayağından sakatlandığı için çalışamayan Köse Topal adında biri işçilere kiralamaktadır. Sulu kozada çalışan Köse Hasan bir süre sonra çalışma koşullarının zorluğuna dayanamayıp hastalanır. Köse Hasan ağrılar içinde kıvranırken Yusuf ile Ali için Hasan'la ilgilenmek külfet olur. Başta birbirlerine sahip çıkmayı bir görev sayan arkadaşlar, para kazanmaya başlayınca birbirlerinden uzaklaşırlar. Bu arada ırgatbaşının beşer liralarına el koymasından memnun olmayan Yusuf ile Ali, ırgatbaşını fabrika patronuna şikayete giderler. Irgatbaşını şikayet edelim derken fabrikadaki işlerinden atılırlar. İki arkadaş bir inşaatın işlerine bakan Laz taşeronun yanına gidip iş için anlaşır. Sonra Yusuf ile Ali eşyalarını almak için kaldıkları yere dönerler. Köse Hasan'ın iyileşeceği yoktur ve böğründeki sancı gittikçe artmaktadır. Arkadaşları, Köse Hasan'a veda edip inşaata gitmek üzere oradan ayrılırlar.

Metne Dair

Orhan Kemal, Türk edebiyatında II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan toplumcu gerçekçi kuşağın önemli yazarlarından biridir.

Aşağıda, inşaat taşeronuyla anlaşan Yusuf ve Ali'nin yeni işlerine giderken Köse Hasan'la aralarında geçen son konuşmayı okuyacaksınız.

Odaya geldiler. Köse Topal karşıladı.

"Ne oldu? Oldu mu?"

Yusuf isteksizlikle, "Oldu," dedi.

"İşe ne zaman başlıyorsunuz?"

"Yarın, şafakla beraber..."

"Nerde yatıp kalkacaksınız?"

"Orda baraka var."

"Bugün gidiyorsunuz öyleyse?"

"Gidiyoruz."

(...)

"Şu hasta, hemşeriniz ne olacak ya?"

Pehlivan Ali'nin de, Yusuf'un da yüzleri karıştı. Aslında doğru söylüyordu Köse Topal: Ne olacaktı?

Yorganının altında kımıltısız yatmakta olan Köse Hasan'a baktılar. Onu da birlikte götüremezlerdi ya. Götürseler bile, taşeron, amele çavuşu razı olacaklar mıydı bakalım?

Köse Topal, "Yazık," dedi. "Sizsiz ne yapar böyle hasta hasta?"

Yusuf uzun uzun düşündükten sonra, "Vallaha emmi," dedi. "Şaştık biz de. Alıp götürsek bir türlü, götürmeseeeek..."

"Bir türlü," dedi Ali.

Köse Topal da huzursuzdu. Hemşerileri gittikten, temelli çalışamayacak olduktan sonra ne diye kalacaktı?

"Ölür," dedi. "Burada kesin ölür!"

Pehlivan Ali:

"Sen, hayrına, bir iki el atamaz mısın arada?"

Onun korktuğu da buydu ya!

"Ben sakat bir insanım aslanım. Benim kendime bile hayrım dokunmuyor..."

Köse Hasan uyanıktı, bütün konuşulanları dinliyordu.

Köse Topal, "Demek hemşeriliğiniz bu kadardı?" dedi.

İkisi de alındı. Yusuf, "Ne yapalım emmi?" diye yere sümkürdü. "Biz hasta etmedik a. Allah'tan gelen bir şey mesela..."

Pehlivan Ali kaba kaba kaşındı:

"Hepimizinki de bir ekmek derdi. Gözü çıksın. Yurdumuzu, yuvamızı ne diye teptik yoksa?"

"Birkaç kuruşun sahibi olur muyuz diye... Allah taksiratını affetsin. Şaştık kaldık. Biz götürsek bile taşeron, amele çavuşu..."

Ali, "Taşeron," dedi. "İlle de taşeron, Yusuf!"

"Tövbe razı gelmezler..."

"Yoksa ne? Hemşerimiz değil mi?"

"Götürürdük."

"Ne olacak onun yeyip, içtiğinden?"

Köse Hasan'ın yorganı yavaşça kalktı. Bayağı uzamış kapkara sakalıyla balmumu yüzü meydana çıktı. Çukurlarına kara kara gömülmüş cansız gözleriyle arkadaşlarına çok üzgün baktı:

"Varın sağlıcakla gidin kardaşlar," dedi. "Beraber tuz, ekmek yedik. Ola ki bana hakkınız geçti, artık eksik helal edin. Benim gücüm yok, biliyorum. Buralarda kalır malırsam, siz de köye sağlıcakla varırsanız, Eminemin kara gözlerinden bi güzel öpün..."

Kuru eli yastığının altına gitti. Kaç vakittir kızı için satın alıp sakladığı yeşil alelade saç tokasıyla yine alelade, kırmızı tarağı aldı, uzattı:

"Bunları da verin..."

Yusuf uzatılanları aldı. Kireç kesilmişti. Hasan'ın gözleri Yusuf'un yüzünde takılı kaldı. Eli yorgana düşmüştü.

Pehlivan Ali kocaman yumruklarını sıkmış öfkeyle bakıyordu. Hemşerisi Hasan'a değil, onu bu hâllere sokan devire devrana,

(...)

Köse Hasan neden sonra yüzünü öteye çevirdi. Bu, onu bırakıp gitmek için öteberilerini toplamaya başlayan hemşerilerini görmemekle birlikte, bakışlarıyla onları rahatsız etmemek içindi. Hemşerilerinin birer hırsız gibi, suçlu gidişlerini görmedi. Yalnız, öfkeli sesini işitti Köse Topal'ın:
"Boyları devrilesiceler!"
Şıp, döndü:
"Niye," dedi. "Niye emmi?" Topal daha çok Köse Hasan'a kızgın:
"Niyeymiş. Niyesi var mı? Hasta hemşeri bekâr damında konulup gidilir mi? Günah be!"
Ağlayan sesiyle gene de hemşerilerini kayırdı:
"Ne yapsınlar? Onlarınki de ekmek derdi, geçim derdi. Gözü çıksın."
Köse Topal iyiden iyiye kızmıştı Hasan'a:
"İyi öyleyse, benden de yardım olmayacağına göre, ne hâlin varsa gör!"
"Aaaamaaan bre emmi," dedi. "Ölmüş eşeğin kurttan korkusu mu olur?"

Hasan çok kötü yaşam koşullarının içinde tek başına ve parasız kalır. Yusuf ile Ali inşaatta çalışırken zamanla birbirlerinden uzaklaşırlar. Yusuf bir süre sonra duvar ustası Kılıç Usta'dan duvar örme işini öğrenir ve kendisi de usta olur. Taşeronla arası açılan Kılıç Usta işten ayrılır ve yerine Yusuf geçer. Bu sırada eski kaldıkları yerden gelen bir işçi Hasan'ın öldüğünü Yusuf ile Ali'ye haber verir. Ali bir süre sonra inşaattan ayrılır. Bir çiftlikte ırgatlığa başlar, daha sonra harmana gider. Ali'nin yeni çalışma alanında ırgatbaşı, patozda koltukçuluk yapan tecrübeli iki işçiden hoşlanmamaktadır. Onları tecrübe isteyen bu zor işte Ali ve Hidayet'in oğlu Mıstık'la değiştirmek ister. Diğer tarafta Yusuf iyi bir duvar ustası olmuştur. Taşeron ile şoför, yapının çimentosunu çaldıkları için inşaat sahibi Neşet Bey tarafından kovulur ve inşaat yarım kalır.

Aşağıda Ali'nin saflığından yararlanan ırgatbaşının, onu Mıstık ile birlikte çok tehlikeli ve tecrübe isteyen koltukçuluk işinde çalıştırmaya başladığı gün yaşananları okuyacaksınız.

Günler art arda geçiyordu.
(...)
Ustaysa, elinde yağdanlık, makineleri yağlarken kıpkırmızı, bıkmış usanmıştı bu işlerden.
(...)
Çoluk çocuk yüzünden kendini dolap beygiri gibi görürdü. Çoluk çocuğu olmasa, ya da daha bol bir kazanca ulaşsa neler geçmezdi aklından! "Bir piyanosu olsun isterdi her şeyden önce. Bir piyanosu olsa, yıllardır içine is gibi sinen can sıkıntısından sıyrılıp çıkacağını sanırdı. Beethoven'a hayrandı. Daha doğrusu, Beethoven'ın gururuna hayrandı. Türkçe'de Beethoven üzerine ne kadar kitap, yazı yayımlanmışsa hemen hemen hepsini satın almış, yer yutar gibi okumuştu. İşlerin durduğu, haftalarca dinmek bilmeden yağan yağmurların başladığı karanlık kış günlerinde, çarçabuk mahallesindeki kerpiç evinin nispeten aydınlık bir köşesine çekilir, boyuna okurdu. Ama en çok okuduğu Beethoven üzerine yazılmış şeylerdi. Böyle zamanlarda kendi de Beethoven olurdu. İşbaşında küfürbaz, kaba bu adam, Beethoven'in sağırlığına hüngür hüngür ağlamıştı.
Yola baktı. Küçük ağanın otomobili tozu dumana katmış geliyordu: İşine koyuldu.
Otomobil, patozun yirmi metre kadar açığında durdu. Küçük ağa direksiyondan yere atladı. Kolları dirseklerine kadar sıvalı, püfür püfür beyaz ipek gömleği, ince sadakor pantolonu, geniş kenarlı beyaz hasır şapkası...

Beline dayalı yumruklarıyla patoza yaklaştı, durdu. Çatık kaşlarıyla işe bakıyordu. Kızgın güneşin altında desteciler kan ter içindeydiler. İnsan dayanısının çok üstünde bir sıcak, ter, kaşıntı. En çok da kaşlardan gözlere süzülen tuzlu ter yakıyor, sonra da kızgın toprağa kan damlaları kıvamında düşüyordu.

Küçük ağa yanı başında kavuşuk elleriyle dikilen ırgatbaşıya döndü:

"Aferin Cemo. Bitir bu işi bu hafta, gerisine karışma!"

(...)

"Senin canın sağ olsun. Ben de Cemo'ysam bu iş bu hafta tamamdır!"

(...)

Küçük ağa koşar adım yapılan işe memnunlukla baktı, coştu birden:

"Ha babam kardaşlarım ha!"

Irgatlar yekindi. Koca koca demetler daha büyük bir hızla patoza koşturulmaya başladı. Öyle hızlı, öylesine müthiş bir çalışma başını almış gidiyordu ki, küçük ağa bile bu hıza kendisini kaptırmıştı. Patoza az daha sokuldu. Ne saman tozu, ne sıcak...

"Ha babam kardaşlarım ha, ha babayiğitler ha, ha aslanlar ha!!! Bu işi bu hafta bitirin, ben de insansam kalmam altında!"

Irgatbaşı da çalışmanın hızına kendini kaptırmıştı. Tempoyu daha da hızlandırmak, ağanın gözüne büsbütün girmek için, "Devir, devir, devir!!!" diye bağırdı. "Ha babam kardaşlarım ha, ha babayiğitler ha, ha aslanlar ha!!!"

"Devir ha, devir ha, devir!"

"Ha, ha, ha, ha!!!"

İş hızlandıkça hızlandı, baş döndürücü bir hâl aldı.

"Devirin ha, devirin ha, devirin!!"

"Ha ha ha ha ha haaaa!"

Beden kalınlığında demetler, patozun doymak bilmeyen ağzından içeri devriliyordu. Irgatlar öfkeyle, kinle, hınçla çalışıyorlardı. Damarlarda dolaşan kan değil, milyonluk kilovatlardı sanki.

"Ha babayiğitler ha, ha aslanlar ha!!"

Arada tersten esen sıcak, kavurucu hava, sarı pırıltılarıyla duman gibi ortalığa savrulan saman tozunu Ali'yle Hidayet'in oğluna çeviriyor, toz gözlüklerine rağmen gözlerine girip yakıyordu. Bir ara Ali, gözlerini tozdan, terden açamaz hâle geldi. Geldi ama, işin baş döndürücü temposunun büyüsüne öyle kapılmıştı ki... "Devir ha, devir ha, devir!!!"

İyice yumulmuştu gözleri, açamıyordu. Açsa cayır cayır yanıyordu. "Mank" denilen cinsten koyu bir sersemlik içindeydi. Terden sırılsıklam paçavralar da boynundan kaymıştı. Saman tozu alabildiğine üşüşüp yakıyor da yakıyordu. Kavruluyordu boynu, boğazı, göğsü, gözleri. Sanki acı kırmızı biber ekelenmişti.

"Devir babam, devir babam, devir!!!"

Paydos en azından yarım saat geçmişti. Hâlâ: "Devir ha, devir ha, devir!!!"

Ali birden kendini kaybederek sendeledi. Doğrulmaya çalışacakken kocaman bir demet geldi çarptı, dengesini bozdu. Hiç kimse farkında olmadı. Yanı başındaki Hidayet'in oğlu bile. Küçük ağa ha bire, "Ha kardaşlarım ha," diyordu, "ha babam kardaşlarım ha!" Demetler demetlerin ardından. Bir an oldu ki Pehlivan Ali'nin koca bedeni, yığılan demetlerin arasında yitip gitti. Sonra bir çığlık, patozu sarsan müthiş bir çatırtı, iş durdu. Hidayet'in oğlu toz gözlüğünü alnına kaldırıp Ali'ye baktı, sonra iki eliyle yüzünü kapatarak çömeldi.

"Ne var yahu? Ne oldu?"

Hidayet'in oğlu fırladı, şaşkınlıkla patozdan atladı, kaçmaya başladı. İşi anlayan usta koşarak gelmişti. Gördü, kireç kesildi o anda. Irgatbaşıyla hemen patoza tırmandılar. Pehlivan Ali'nin terli bir külçeye dönmüş bedeni patozun ağzına kapanmıştı. Güçlü iki ırgat Pehlivan Ali'yi kaldırmak istediler. Ağırdı, baygındı. Yardıma iki kişi daha katıldı. Zorla patozun ağzından aldılar.

(...)

Usta çılgına dönmüştü. Küçük ağanın üstüne yürüdü:

(...)

Beyaz gömleğini iki eliyle yakalayıp sarstı:

"Ne dikiliyorsun? Arabana atıp götürsene şehre!"

Küçük ağa kireç kesilmişti, dili tutulmuş gibi bakıyor, boyuna yutkunuyordu. Usta tekrar sarstı, sonra tekrar. Daha sonra da arabasından yana itti:

"Hadi, götür şehre, hastaneye götür, kan kaybediyor boyuna kan!"

Kekeledi:

"Şey edin, şey edin..."

(...)

"Ben, ben, ben ne yaptım? Ben ne yaptım?"

Yerinde döndü, imdat aranır gibi bakındı çevresine. Sonra arabasına koştu. Usta ardından bağırdı:

"Nereye gidiyorsun?"

"Ja ja jandarmaya!"

"Kaçıyorsun değil mi?"

(...)

Küçük ağanın aklı birden başına gelmişti. Geçirecek vakti yoktu. Arabasına koştu, titreyen eliyle kapıyı açtı, girdi, marşa bastıysa da aksilik, almadı. Korkusu çılgınlık derecesine varmıştı. Büyük büyük açılmış iri kara gözleriyle patozdan yana baktı: Tek bacaklı, kanlı gövdesiyle Pehlivan Ali'yi patozdan indirmeye çalışıyorlardı. Usta:

"Allah yardımcınız olsun oğlum, Allah yardımcınız olsun. Arabası pislenir diye herifi arabasına almıyor!"

Terli, yorgun ırgatlarda bir homurtu, bir derlenip toplanma oldu:

"Neee???"

"Almıyor mu?"

"Arabası pislenir diye mi?"

"Ulan kimin işinde oldu bu?"

Ali hastaneye götürülmediği için kan kaybından ölür. Olayın meydana geldiği günün gecesi, ırgatbaşının kovduğu eski patoz ustaları harman yerini ateşe verir. Kazadan dolayı olay yerine gelen jandarma; hemen yalancı şahitler ayarlayıp ağayı kurtarmaya çalışan ırgatbaşını, olan biteni olduğu gibi anlatan ve Ali'nin ölümünden ağayı sorumlu tutan ustabaşıyı karakola götürür. Köye dönmek üzere olan Yusuf her şeyden habersizdir. Karısına Hasan'ın ölümünü nasıl açıklayacağını düşünürken Mıstık'la trende karşılaşır. Ondan, Ali'nin de öldüğünü öğrenir. Ertesi gün köye vardığında olan bitenleri Hasan'ın karısı ve kızına anlatır. Ana kız evlerine dönerken yolda Ali'sinin nerde kaldığını öğrenmek için Yusuf'un evine giden anasını görürler.

Orhan KEMAL, *Bereketli Topraklar Üzerinde*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

amele çavuşu : İşçileri iş sırasında yönlendiren kişi.

dolap beygiri : Kuyudan su çekip bahçe ve bostanları sulamaya yarayan çarklı düzeni işleten, döndüren at, eşek veya katır.

koltukçu : (Metinde) Harman makinesinin ağzına buğday demetlerini atan kişi.

patoz : Harman makinesi, harman dövme makinesi.

sadakor : Düz dokunmuş, açık saman renginde bir tür ipek kumaş.

taksirat : Kusurlar, suçlar.

yekinmek : (Metinde) Gereğinden fazla gayret sarf etmek.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda toplumcu gerçekçi anlayışı benimseyen Orhan Kemal'in *Bereketli Topraklar Üzerinde* adlı romanından alınmıştır. Tarımda makineleşmenin 1950'li yıllarda Çukurova ve çevresinde meydana getirdiği değişimler, emek-sermaye ve ırgat-ağa ilişkisi, köylü-şehirli farkı; Anadolu'da çalışmak için bir kasabadan Çukurova'ya gelen üç arkadaşın yaşadığı sıkıntılar çerçevesinde anlatılmıştır.

1940'lı yıllardan itibaren romanda, gerçekçiliğin bir uzantısı olarak değerlendirilen köy ve köy insanına yöneliş başlar. Bu tür romanlar konularını daha çok, toprağa bağlı insanların hayatlarından alır. 1950'li yıllardan sonra köylünün kente yönelişinin hikâyesini anlatan eserler yazılır. Bu anlamda, köyden şehre doğru olan hareketi işleyen ilk yazarlardan biri Orhan Kemal olmuştur. Okuduğunuz metinde de görüldüğü gibi gerek doğup büyüdüğü ortamı para kazanmak amacıyla geride bırakıp şehre gelen fabrika işçilerinin kötü yaşam koşulları gerekse Çukurova tarlalarının acımasız ortamı hareketli tasvirlerle canlandırılır. Sosyal gerçeklerin; ırgatların kişiliği üzerinden insan gerçeğiyle birlikte uyumlu bir biçimde verilişi, insanların içinde yaşadıkları şartlarla bağlantılı olarak ele alınışı, ayrıntıların ustalıkla değerlendirilişi metinde dikkat çeken başlıca unsurlardır.

Eserlerinde işçi, ırgat, kâtip, müteahhit, politikacı, mahpus, gardiyan, memur, çiftçi, gurbetçi gibi kalabalık bir şahıs kadrosuna yer veren Orhan Kemal; genellikle sömürülen yoksul insanları işlemiştir. Yazar, romanlarında hem köylüleri hem de yoksul şehirlileri anlatır. Okuduğunuz metinde de köyden gelen İflahsızın Yusuf, Köse Hasan, Pehlivan Ali ile şehirdeki düzene ayak uydurmuş olan ırgatbaşı, taşeron, makine ustası yan yanadır.

Metinde de görüldüğü gibi Köse Hasan, İflahsızın Yusuf ve Pehlivan Ali'nin kişiliğinde; bilinçsiz ırgatların, işçilerin zor çalışma şartlarında karşılaştıkları sömürü ve zorluklar gerçekçi bir tutumla anlatılmıştır. Son bölümde Ali'nin; ekmeğini kazanmak için üstünde çalıştığı "patoz", işçilere soluk aldırmazken ve hatta Ali'nin canına mâl olurken patronun zenginleştiği bir sistemin de simgesi olmuştur. Toplumun belli bir kesiminin sözcülüğünü üstlenen roman, "patoz" karşısındaki çaresiz, bilinçsiz, zayıf insanı yansıtırken okura da iletmek istediği mesajı vermektedir.

Orhan Kemal'in eserlerinde karşılıklı konuşmalar önemli yer tutar. Okuduğunuz metinde de kişilerin konuşmaları hem akıcılığı sağlayan hem de gerçekliğin oluşmasında kullanılan önemli bir öge olmuştur. Orhan Kemal bu eserinde kişileri yöresel ağızla konuşturup buna uygun kelime ve cümle yapılarına yer vermiştir.

Türk edebiyatında Orhan Kemal'in yanı sıra Sabahattin Ali, Yaşar Kemal, Samim Kocagöz, Talip Apaydın, Necati Cumalı, Fakir Baykurt gibi yazarlar toplumcu gerçekçi anlayışla yazdıkları romanlarıyla tanınmışlardır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "Sen, hayrına, bir iki el atamaz mısın arada?", "Benim kendime bile hayrım dokunmuyor..." cümlelerindeki altı çizili ifadelerin anlamını kullanıldıkları cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.
2. "Ölmüş eşeğin kurttan korkusu mu olur?" sözünü Köse Hasan nasıl bir ruh hâli ile söylemiştir? Metnin tamamını göz önünde bulundurarak açıklayınız.
3. Okuduğunuz metinde; beraber çıktıkları yolda Yusuf, Ali ve Hasan'ın davranış biçimleri neden değişmiştir?
4. Metinde patoz ustasının yaptığı işle hayal ettiği ortam arasında nasıl bir fark vardır?
5. Okuduğunuz metinde, niteliksiz işçi olarak karşınıza çıkan "ırgat" ile nitelikli ve bilinçli iş gücünün temsilcisi olan "usta" arasındaki ayrımın yansıtıldığı bölümleri gösteriniz.
6. Okuduğunuz metinde yazarın tekrarlardan ve varlıkların ayırt edici özelliklerinden yararlanarak bir film canlılığıyla aktardığı bölümlerin altını çiziniz.
7. Okuduğunuz metinde dönemin sosyal, ekonomik ve kültürel unsurlarından hangilerine rastlıyorsunuz? Metinden örneklerle açıklayınız.
8. Metindeki açık ve örtük iletileri bularak aşağıdaki şemalara yazınız.

Açık İleti	Örtük İleti

9. Metinde kişilerin karşılıklı konuştuğu bölümleri gösteriniz. Bu kullanımların yazarın üslubuna nasıl bir katkısı olduğunu açıklayınız.
10. Okuduğunuz metinden yola çıkarak romandaki temel çatışmayı belirtiniz. Bu çatışmanın temaya katkısını açıklayınız.
11. Okuduğunuz metinde anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarından hangilerinin kullanıldığını belirleyerek aşağıdaki şemaya yazınız.

Anlatım Biçimleri	Düşünceyi Geliştirme Yolları

12. Metinde geçen mekânları ve zamanları belirleyiniz. Bunların tema ile olan bağlantısını açıklayınız.
13. Okuduğunuz metnin anlatıcısı ile bakış açısını belirleyiniz. Bunların metnin dil ve anlatımını nasıl etkilediğini belirtiniz.
14. Okuduğunuz metinde Orhan Kemal'in, gerçekçiliği sağlamak için nelerden yararlandığını metinden örnekler vererek açıklayınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

ORHAN KEMAL (1914-1970): Cumhuriyet Dönemi yazarlarındandır. Asıl adı Mehmet Raşit Öğütçü olan sanatçı, ortaokulun son sınıfında öğrenimini yarıda bıraktı. Babasıyla bir süre yurt dışında kaldıktan sonra döndüğü Adana'da pamuk fabrikalarında işçilik, dokumacılık, kâtiplik yaptı. 1950'de İstanbul'a geldikten sonra kalemiyle geçinmeye başladı. Seçtiği konularla, çizdiği karakterlerle, eserlerindeki kişiliğiyle XX. yüzyıl Türkiyesi'nin durumunu ustalıkla yansıtan gerçekçi bir yazar oldu. Eserlerindeki sürükleyicilik; yaşanmışlıktan gelen kuvvete, kişileri konuşturmasındaki doğallığa ve gerçeğe uygunluğa dayanır. Önceleri şiir de yazan sanatçı; hikâye, roman, tiyatro gibi farklı türlerde eserler verdi. Hikâye ve romanlarından uyarladığı tiyatrolar (*72. Koğuş, Bekçi Murtaza, Eskici Dükkânı, Kardeş Payı*) sahnelenmiştir. *Ekmek Kavgası, Grev, Kardeş Payı, Önce Ekmek* hikâye; *Baba Evi, Avare Yıllar, Murtaza, Cemile, Eskici Dükkânı, Gurbet Kuşları* roman; *İspinozlar* tiyatro türündeki eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. "Beline dayalı yumruklarıyla patoza yaklaştı, durdu. Çatık kaşlarıyla işe bakıyordu. Kızgın güneşin altında desteciler kan ter içindeydiler. İnsan dayanısının çok üstünde bir sıcak, ter, kaşıntı. En çok da kaşlardan gözlere süzülen tuzlu ter yakıyor, sonra da kızgın toprağa kan damlaları kıvamında düşüyordu."

   Yukarıdaki paragrafta hangi duyulara yönelik ayrıntılardan yararlanıldığını belirleyerek bu ayrıntıların metnin anlatımına katkısını belirtiniz.

2. Okuduğunuz metinden alınan "Beline dayalı yumruklarıyla patoza yaklaştı, durdu.", "İyice yumulmuştu gözleri, açamıyordu." cümlelerinde virgül, sıralı cümleleri ayırmak için kullanılmıştır. **Siz de virgülün bu kullanımına metinden örnek cümleler bularak bu cümlelerin altını çiziniz.**

3. **Bu parçada geçen noktalama işaretlerinin cümlelerdeki kullanım amaçlarını açıklayınız.**

   Küçük ağa koşar adım yapılan işe memnunlukla baktı, coştu birden:
   "Ha babam kardaşlarım ha!"
   Irgatlar yekindi. Koca koca demetler daha büyük bir hızla patoza koşturulmaya başladı. Öyle hızlı, öylesine müthiş bir çalışma başını almış gidiyordu ki, küçük ağa bile bu hıza kendisini kaptırmıştı. Patoza az daha sokuldu. Ne saman tozu, ne sıcak...
   "Ha babam kardaşlarım ha, ha babayiğitler ha, ha aslanlar ha!!! Bu işi bu hafta bitirin, ben de insansam kalmam altında!"
   Irgatbaşı da çalışmanın hızına kendini kaptırmıştı. Tempoyu daha da hızlandırmak, ağanın gözüne büsbütün girmek için, "Devir, devir, devir!!!" diye bağırdı. "Ha babam kardaşlarım ha, ha babayiğitler ha, ha aslanlar ha!!!"
   "Devir ha, devir ha, devir!"
   "Ha, ha, ha, ha!!!"
   İş hızlandıkça hızlandı, baş döndürücü bir hâl aldı.
   Devirin ha, devirin ha, devirin!!"
   "Ha ha ha ha ha haaaa!"
   Beden kalınlığında demetler, patozun doymak bilmeyen ağzından içeri devriliyordu. Irgatlar öfkeyle, kinle, hınçla çalışıyorlardı. Damarlarda dolaşan kan değil, milyonluk kilovatlardı sanki.

SIRA SİZDE

Aşağıda, toplumcu gerçekçi anlayışla eserler veren sanatçıların romanlarından parçalar verilmiştir. Bu metinleri aşağıdaki şemada verilen başlıklar doğrultusunda karşılaştırınız.

Sarı Traktör

İdris susmuştu. Sessiz, sıkıntılı bir yolculuk başladı. Arif kendi içinde sinirlendi, uğraştı durdu. Kimseye belli etmeden kendini yiyordu. Tarlada pancar bitecek gibi değildi. Bu atlarla çabuk çabuk dönmek olanaksızdı. Babası hastaneden bir türlü çıkıp gelemiyordu. Traktör alamadıkları için köylü kendisiyle alay etmeye başlamıştı. Arif ne yapacağını, nasıl davranacağını bilemez olmuştu.

Kimseyle konuşmak istemiyordu. Herkes kendisine alay ederek bakıyor gibi geliyordu ona.

İstasyona yaklaşmışlardı. Mehmet Ağa boş traktörle döndü. Selam bile vermeden gürültüler içinde yanlarından hızla geçti.

Talip APAYDIN

Yılanların Öcü

Kahveci Nuri, "şekeri dışarda çay"ını getirir getirmez sağ elindeki tesbihi sol eline devirip bardağı kavradı Muhtar:

"Bu şeherlinin işleri de çok yaman canım!" diye söylendi. "Öteberi fiyetleri yükseldikçe bir akıl düşünüyor muhakkak: Bak, şimdi de çay bardaklarını güccülttü!.."

Nuri: "Bülbül yuvası derler buna ağam!" dedi. "Tiryakiler güccük bardaktan içer, usul böyledir!"

"Git ulan!" dedi Muhtar. "İçine tüküreyim böyle bülbül yuvasının! Şuna bak, teh, iş mi şu?.."

Köy Kurulunun birinci üyesi sol yanına oturmuştu:

"Zaman değişiyor Ağam! Biz de zamana uyduracaz kendimizi. Ulüemre itaat! demişler. Her halde bu sözün bir hikmeti olsa gerek. Şimdiki zamanda emir de şeherden geliyor. Sen de şehre uyacaksın. Güccük bardaktan mı iç dediler? İçeceksin. Heç içme derlerse, o da kabul, heç içmeyeceksin!"

Fakir BAYKURT

	Sarı Traktör	**Yılanların Öcü**
Konu		
Dil ve Anlatım		
Bakış Açısı		
Anlatım Teknikleri		
Bağlı Oldukları Edebî Anlayış		

3. METİN

Hazırlık

1. Sizce hayatı anlamlı kılan şeyler nelerdir? Düşüncelerinizi nedenleriyle anlatınız.
2. Toplumsal yaşamda insanların sizi anlamadığını düşündüğünüz zamanlar oldu mu? Düşüncelerinizi paylaşınız.

AYLAK ADAM

Olay kahramanı C.; maddi durumu yerinde, yalnız, huzursuz, yirmi sekiz yaşında, işi gücü olmayan, babasından kalan parayla geçinen, aylak bir gençtir. Her sabah evden çıkıp arkadaşı Sadık'ın resim atölyesinde, sonra da sinema salonlarında veya İstanbul'un çeşitli semtlerinde vakit geçirir.

Bir gece iki terziden dayak yer ve yaralanır. Bu yüzden bir müddet sokağa bile çıkamaz. Sonrasında yine Sadık'ın atölyesine gider. Orada Sadık'ın öğrencisi Sami'ye modellik yapmaktadır. Atölyeden çıkınca yine kendisini sokaklara atar.

C., hayatını bağlayabileceği ve kendisini mutlu edecek bir şeylerin peşindedir sürekli. Tanıştığı kadınlardan her seferinde bir bahaneyle ayrılır. Kız arkadaşı Ayşe'den ayrılması da yine bir bahaneyle olur. Çünkü Ayşe'yi bir iş arkadaşıyla yolda yürürken görür. Ayşe utanır ve kızarır. C. bunu yanlış yorumlar ve Ayşe'yle ayrılırlar. Günlerini lokantalarda, sinemalarda, sokaklarda geçirip durur. Yaşadıkları veya gördükleri, onu çoğu kez kendi iç dünyasına götürür. Geçmişini ve çocukluğunu hatırlar. Çocukluğunda yaşadıkları, onda derin izler bırakmıştır ve onları bir türlü kafasından çıkaramaz. Annesi, C. küçükken ölmüş, onun yerine teyzesi Zehra geçmiştir. Bu nedenle hayatına giren kadınlarda hep teyzesinden bir iz arar. Aşırı bir tutkuyla bağlıdır ona. Diğer kadınlarla anlaşamamasının, hep kısa vadeli ilişkiler kurmasının nedeni de budur.

Metne Dair

Aylak Adam, Türk edebiyatında bireyin iç dünyasının yansıtıldığı önemli eserlerdendir. Yusuf Atılgan, eserinde modernizm akımının özelliklerini başarıyla yansıtmıştır.

C. bir gün, Karaköy'de bir pastanede oturur. O sırada yolda yürüyen bir kızı beğenir. Günlerce kızı izleyen C. kızın adının Güler olduğunu öğrenir. Kız bir süre sonra bu takibi fark eder ama rahatsız olmaz. Aksine kendi de C.ye ilgi duyar. Bir gün buluşmaya karar verirler.

Güler her buluşmadan sonra, uzakta yaşayan arkadaşı B.ye yaşadıklarını ayrıntılarıyla anlatır. Ardından hayaller kurar, evlenmeyi düşünür. Ama C. evlilikten hoşlanmayan biridir. Güler'le hoş vakit geçirirler ancak C.nin, Güler'i korkutan karanlık bir yanı vardır. Bu durum Güler'i tedirgin eder. Bir gün gezmeye çıktıklarında iki kişinin kendilerini rahatsız etmesi, C.yi öfkelendirir ve onlarla kavga etmesine neden olur. Güler bu durumdan korkar ve gider. Bir daha da dönmez.

Yaz mevsimi gelince C. yazlık bir pansiyona gider. Orada eski kız arkadaşı Ayşe'yle karşılaşır, ikisi tekrar eski günlere döner. Güzel günler geçirirler ama Ayşe, C. ile aralarında yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu anlar. C.nin takıntılarıyla ilgili sorular sorar ve C. çocukluğunu anlatır. Çocukluğunda babasıyla ve teyzesiyle yaşadığı bazı şeyler, onda derin izler bırakmıştır. Ayşe bunları dinlemeye bile dayanamaz. Anlatmamasını söyler ama C. devam eder. Yaz sonlarına doğru Ayşe, C.nin kendisini terk etmesini beklemeye başlar. Bu duruma dayanamaz ve bir not bırakarak kendisi ayrılır. C. de notu okuyunca kendini büyük bir yükten kurtulmuş gibi hisseder. Havaların serinlemesiyle de şehirdeki evine tekrar döner. Yine eski yaşantısı başlar. İçinde yine büyük bir boşluk vardır. Bir gün arkadaşı Sadık'la yolda karşılaşır.

Aşağıda C.nin Sadık'la olan konuşmasını ve C.nin oradan ayrıldıktan sonra yaşadıklarını içeren son bölümü okuyacaksınız.

(...)

—O zaman ararım.

—Hep arayacaksın sen. Ya resim, ya kitap...

—Tutamak sorunu. İnsanın bir tutamağı olmalı.

—Anlamadım.

—Tutamak sorunu dedim. Dünyada hepimiz sallantılı, korkuluksuz bir köprüde yürür gibiyiz. Tutunacak bir şey olmadı mı insan yuvarlanır. Tramvaylardaki tutamaklar gibi. Uzanır tutunurlar. Kimi zenginliğine tutunur; kimi müdürlüğüne; kimi işine, sanatına. Çocuklarına tutunanlar vardır. Herkes kendi tutamağının en iyi, en yüksek olduğuna inanır. Gülünçlüğünü fark etmez. Kağızman köylerinden birinde bir çift öküzüne tutunan bir adam tanıdım. Öküzleri besiliydi, pırıl pırıldı. Herkesin, "—Veli ağanın öküzleri gibi öküz yoktur," demesini isterdi. Daha gülünçleri de vardır. Ben, toplumdaki değerlerin ikiyüzlülüğünü, sahteliğini, gülünçlüğünü göreli beri, gülünç olmayan tek tutamağı arıyorum: Gerçek sevgiyi! Bir kadın. Birbirimize yeteceğimiz, benimle birlik düşünen, duyan, seven bir kadın!

Sadık, başını sol eline dayamış önüne bakıyordu.

(...)

—Senin aradığın kadın dünyada yok, dedi.

—Var! O olmasaydı ben olmazdım. Bu şehirde yaşıyor. Bir gün bulacam onu.

—Bulamazsın. Öyle kadın olmaz.

(...)

Bir şey söyleyecekken vazgeçti. Onu bu kadının varlığına inandıramazdı. Dayak yediği iki terziyi araması gerektiğini bile anlamamıştı. "Öyleyse neden kızıyorsun?" Sadık,

—İnsan bulabileceğini aramalı, dedi. Etli canlı bir kadın, bir kitap, bir resim! Ha, sergiyi gezdin mi?

—Hayır. Çoktan beri resim almıyorum.

—Demek Kemal'in son resmini görmedin?

—Ne? Kemal Fransa'dan döndü mü?

—Haberin yok muydu? Bir buçuk ay oluyor. Sergideki peysajı müthiş. Görsen yeniden resim almaya başlardın.

—Başına geçsin resmi! Sen bana ondan söz et. Nerede kalıyor? Eski atölyesinde mi?

—Değil. Ona yakın bir yerde.

(...)

—Garson, hesabı getir! dedi.

Sadık,

—Ne var? Ne oluyor? diye sordu.

—Gidip Kemal'i göreceğiz.

Bu vakit nerede buluruz onu? Atölyesinde yoktur.
—Olsun. Bir uğrarız.
Kalktılar. Dışarısı soğuktu. Pasajdan geçip, İngiliz elçiliğinin yanından aşağı yürüdüler. Az sonra Sadık,
—Vay canına! dedi. Pencereleri ışıklı. İşte şurası.
Bir kibrit çakıp kapıdaki dört düğmeyi aydınlattı. Parmağını en üsttekine bastı. Yukarı katta açılan pencereden bir baş sarktı.
—Kim o?
—Benim. Sadık! Yanımda seni görmek isteyen biri var. İn de kapıyı aç.
—Olmaz.
(...)
—Yanındaki kim?
—Sadığı dürtüp susturdu.
—Benim! dedi.
—Dur bakayım; yoksa sen misin C.?
—Tamam.
—Sen daha ölmemiş miydin?
—Hayır. Bilirsin, yarın ölecem ben.
—İyi, iyi. Anahtarı atıyorum.
Geçenler onlara bakıyorlardı. Sadık bağırdı:
—Tembel herif, kendin insene! Anahtar kırılır.
—Kırılmaz. Mendile sardım.
Mendil yanlarına düştü. Kapıyı Sadık açtı. Karanlık merdivenlerden kibrit çaka çaka çıktılar. Yukarda atölyenin kapısından gelen ışıkta, Kemal'i iki yıldır değişmiş, yaşlanmış gibi gördü.
—Oh, oh! Sağ salim çıkabildiniz ha! diyordu.
Sarılıp öpüştüler. Çevresinde yazdan beri unuttuğu o yağlıboya, beziryağı kokusu vardı. Birden buraya geldiği için bir pişmanlık duydu.
(...)
Kapıyı açtı. Kemal,
—Nereye gidiyorsun? diye bağırdı.
—Başım ağrıyor, dedi. Eyvallah!
Kapıyı kapayıp merdivenlere doğru yürüdü. (İçerde Sadık, Kemal'in kolundan tuttu.)
—Bırak gitsin, dedi.
—Ne oldu? Neden gitti.
—Tanımıyor musun onu? Hep eskisi gibi. Aklına esti mi basar gider. Sekiz aydır görünmüyordu. Bu akşam bir pastaneden çıkarken karşılaştık.
(...)
'Korkuluksuz köprüden geçer gibiyiz,' diyor. Bütün değerlerini yitirmiş, dayanacak bir şey arıyor. Yakında büsbütün kaçırırsa şaşmam. İşte böyle. Paris'teyken hiç Leger ile konuştun mu?)
Dış kapıyı çarpıp çıktığı sokak tenhaydı. Şehirdekilerin çoğu şimdi ya yataklarında ya da yataklarına yakındılar. Caddeye doğru yürüyordu. Karşıdan gelen bir kadın onun uzağından dolaştı. Arkasından gitmedi. Biliyordu. Yanından hızla geçen taksiye baktı. İçinde oturan kadınla erkek sanki iki mankendiler. "Neden? Neden böylesiniz?" Olanla yetinerek, aramadan, düşünmeden yaşanılsın diye yaratılmış bir dünyada yalnızdı. Sırtı kaşınıyordu. Eve gidip yıkanacaktı.
Bir ara karıncaları düşündü. Yağmur dinince saklandıkları yerlerden çıkıp, tatlıcının tek parça, büyük camından gördüğü caddeleri dolduranlar, bir çalışma, didinme mutluluğu içinde yürür gibiydiler. Yarım saat önce girdiği bu tatlıcı dükkânından önündeki küçük alanda değneğini sallayan trafik polisini görünce, çok eskiden gene burada oturduğu bir günü hatırlamış; bir bardak portakal suyu içmiş; sağındaki karyağdı paltolu adamın baklava yediğini bilmekten gelen iç bulantısıyla –başkalarının iştahla yiyebilmeleri alçakça bir haksızlıktı— yağmur dinince çıkıp bir sinemaya gitmek kararını vermişti. Oysa şimdi karıncaları düşünüyordu. Sinemaya gitse, biliyordu, başının ağrısı artacak, içinde hep o bir yere geç kaldığı duygusu olacaktı. O yer belki de burasıydı. "Neden olmasın? Onu bu şehrin bir yerinde görmeyecek miyim? İşlerine çabuk varmak telaşındaki şu karınca sürüsünün arasına karışmaktan şaşırmış, neden bu camın önünden geçmesin?" Kulakları caddenin gürültüsüyle doluydu. İnsanların, ta-

şıtların geliş gidişlerini yönelten trafik polisini, elindeki değnekle, bestecisi bilinmeyen bu kötü, sıkıcı senfoniyi çaldıran zevksiz bir orkestra şefine benzetti.

(...)

Kesin olarak bilemediği bir şeylere kızıyordu. İçinden sövdü. "Vız gelirsiniz bana. Alay edin bakalım. Hepinize inat, bigün bulacam onu." Camın önünden geçen bir kız yürürken başını çevirip ona değil, dükkânın içine doğru baktı. Bu gergin yüzü, bu ürkek mavi gözleri eskiden bir yerde görmüştü. Birden başının ağrısı kesildi. İçinde acayip bir sevinç, delice bir telaşla kalktı. Aradığı oydu. Başının ağrısını böyle kesiveren, portakal suyuyla birlik içtiği aspirin değil, onun yüzünü görmesiydi. Kapıdan hızla çıkıp açık mavi yağmurluğu görünce yavaşladı. Yirmi adım kadar önünde, arkasına bakmadan yürüyordu. Girip kolunu tutsa, '—Merhaba,' dese, belki başka bir söz bile söylemeden anlaşacaklardı. Belki yalnız, '—Sus, biliyorum,' diyecekti. Onun kolunu burada, karıncaların arasında değil, ilerde, tenha bir sokakta tutacaktı. Bilmediği o sokağa çabuk varmak istiyordu. Mavi yağmurluklu kızın koşmaya başladığını görünce şaşırdı. Duraktaki otobüse atlar atlamaz o da koştu, ama yetişemedi. Otobüs kalkmış gidiyordu. Koşarken,

—Heyy, dursana! diye bağırdı.

Geçenler ona bakıyorlardı. Bir adama çarptı; sonra birine daha... Gittikçe uzaklaşan otobüse yetişemeyeceğine inanamıyordu. Bunun bir yolu olmalıydı. Otobüs ilerde, başka taşıtların arasında kayboldu. İnsanların hızlı yaşadıkları bir çağda olduğunu neden unutmuştu? Soluk soluğa durdu. Ötekiler ona bakıyorlardı. Önünden geçen taksiye el salladı.

—Taksi!

İçi doluydu, durmadı. Otobüse yetişebilmek için bunlardan birini durdurması gerekti. Yolun ortasına çıkıp karşıdan hızla gelen taksiye iki kolunu da kaldırdı. Araba yavaşlayıp yanından geçmek niyetiyle sağa kırınca önüne koştu. Bir kadın bağırdı. Taksi durdu. Kapıyı açıp dışarı çıkan şoföre yaklaşırken arkada oturan adamın sıkıntılı, kızgın gözlerini gördü.

(...)

Çevresindeki herkes ona düşmanca bakıyordu. Kuşatılmıştı. Artık otobüse yetişmesi olanaksızdı. Birden sol şakağındaki ağrı yeniden başladı. Yıllardır aradığını bulur bulmaz yitirmesine sebep olan bu

saçma, alaycı düzene boyun eğmiş gibi kendini koyverdi. Şimdi ona istediklerini yapabilirlerdi. Yanındaki polis kolunu sarsıp, ummadığı yumuşak bir sesle sordu:

—Ne oldu? Anlat.

—Otobüse yetişecektim...

Sustu. Konuşmak gereksizdi. Bundan sonra kimseye ondan söz etmeyecekti. Biliyordu, anlamazlardı.

Yusuf ATILGAN, *Aylak Adam*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

aklına esmek : Daha önce düşünmemiş olduğu şeyi birden yapmaya karar vermek.

boyun eğmek : İsteyerek veya istemeyerek uymak, katlanmak.

komisyoncu : Komisyon işleri yapan kimse, simsar.

pasaj : İçinde dükkânlar bulunan, üzeri kapalı veya açık çarşı.

peyzaj : Kır resmi.

senfoni : Orkestra için bestelenmiş, birkaç bölümden oluşan uzun müzik eseri.

şakak : Göz, alın ve yanak arasında, elmacık kemiğinin üstünde bulunan çukurumsu bölge.

tutamak : Tutunacak, dayanacak, güvenecek şey.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, Yusuf Atılgan'ın ilk romanı olan *Aylak Adam*'dan alınmıştır. Yazar, bu eseriyle modern Türk edebiyatı içinde önemli bir yere sahip olmuştur. Yusuf Atılgan, *Aylak Adam*'da ve diğer romanı *Anayurt Oteli*'nde yarattığı kahramanlarla yabancılaşma ve yalnızlık temasını başarıyla işlemiştir.

Modernist romancılar; eserlerinde insanlarla sağlıklı ilişkiler kuramayan, toplumsal değerlerle çatışmalar yaşayan kahramanları sıklıkla işlemişlerdir. Okuduğunuz *Aylak Adam*'ın kahramanı C. de yalnızdır. Babasından kalan mülklerin geliriyle herhangi bir işte çalışmadan yaşayan C., çağdaş bireyi bütün trajedisiyle yansıtmaktadır. C. yalnızlık, bunalım ve yabancılaşma temalarını temsil etmesiyle daha sonra yazılacak romanların benzer kişilerinin de öncülüğünü yapmıştır.

Aylak Adam'da bireyin iç dünyası başarıyla yansıtılırken modern psikolojiden de yararlanılmıştır. Romanda C.nin kadınlarla kurduğu ilişkiler, sert bir baba ve yumuşak anne/teyze kahramanlarına göndermeler yapılarak psikanalitik çözümlemeye yaslanacak şekilde anlatılmıştır.

Aylak Adam'da iç konuşma, geriye dönüş gibi modernizm akımının romanda sık kullandığı anlatım tekniklerine yer verilmiştir. İç konuşma; romanda kahramanın zihninden geçenlerin, anlatıcının aradan çıkarılarak aktarılması tekniğidir. İç konuşmada genellikle gramer kurallarının tam yansıtılmadığı, günlük konuşmanın doğallığı içindeki ifadelerle oluşturulan cümleler kullanılır. Modernist romanlarda işlenen yabancılaşmış bireyin, bunalımlı ve karmaşık iç yapısını ortaya koymak için iç konuşma tekniğinden yararlanılmıştır.

Geriye dönüş, modernist romanlarda bireyin iç dünyasını ve psikolojisini sergilemede işlevsel olarak kullanılan anlatma tekniklerindendir. Geriye dönüş, romanda kronolojik olarak genellikle ileriye doğru giden zamanın yer yer geriye dönüşlerle kesilmesidir. Bu teknik klasik romandan farklı olarak modernist romanlarda ben anlatıcının yani kahraman anlatıcının bulunduğu ortamdan, içsel kopuşlarla uzaklaşmasını ve kopmasını sağlar. Geriye dönüş tekniği bu yönüyle psikolojik ögelerin yansıtılmasında başarıyla kullanılır. *Aylak Adam* romanında kahraman C. yer yer kendi zihninde geriye dönüşler yaşar ve babası, teyzesi ve annesiyle ilgili anlık hatırlamalarıyla iç dünyasının sırları hakkında önemli ipuçlarını ortaya koyar.

Türk edebiyatında özellikle 1950'li yıllarda örneklerini görmeye başladığımız modernist anlayışla eser veren sanatçılar arasında Oğuz Atay, Ferit Edgü, Vüs'at O. Bener, Demir Özlü gibi isimler sayılabilir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde C.nin “tutamak sorunu” olarak gördüğü şey nedir? Açıklayınız.
2. Metnin başkahramanı C.nin psikolojik özelliklerinin anlatıldığı bölümleri metinden gösteriniz.
3. Metinden alınan “Vız gelirsiniz bana. Alay edin bakalım. Hepinize inat, bigün bulacam onu.”, “Sustu. Konuşmak gereksizdi. Bundan sonra kimseye ondan söz etmeyecekti. Biliyordu, anlamazlardı.” cümleleri size C.yle ilgili neler düşündürmektedir?
4. C.nin yerinde siz olsaydınız hayat karşısındaki tavrınız ne olurdu?
5. Metinde işlenen temel duyguyu bulunuz.
6. Okuduğunuz metinde hangi anlatım biçimleri kullanılmıştır? Örneklerle açıklayınız.
7. Metinde aşağıdaki şemada yer alan anlatım tekniklerine örnek cümleler bulunuz. Bulduğunuz cümleleri aşağıdaki şemalara yazınız.

Diyalog

Bilinç Akışı

Geriye Dönüş

8. Metindeki mekân ve zaman unsurlarıyla ilgili hangi sonuçlara ulaşabilirsiniz?
9. Metnin anlatıcısı ve anlatıcının bakış açısını bulunuz.
10. Metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?
11. Okuduğunuz metinde dönemin sosyal ve kültürel özellikleriyle ilgili unsurları belirleyiniz.
12. Konusu yönünden düşünüldüğünde okuduğunuz romanın türü nedir?

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

YUSUF ATILGAN (1921-1989): Cumhuriyet Dönemi roman ve hikâye yazarlarındandır. 1921’de Manisa’da doğan yazar, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Kısa bir süre edebiyat öğretmenliği yaptıktan sonra bir köye yerleşip çiftçiliğe başladı. Lise yıllarında şiir ve hikâyeler yazmaya yönelen Atılgan’ın *Evdeki* adlı hikâyesi, yayımlanan ilk eseridir. Yazar eserlerinde genellikle yalnız, bunalımlı, kendine ve topluma yabancılaşmış insanları konu edindi. Bireyin iç dünyasını başarılı bir şekilde yansıtan Atılgan, Türk romancılığında modern anlatım tekniklerini kullanmadaki başarısıyla da dikkatleri çekti. *Bodur Minareden Öte* hikâye; *Aylak Adam, Anayurt Oteli* roman türünde yazdığı eserlerdir. Bütün hikâyeleri ölümünden sonra *Eylemci* adıyla kitaplaştırıldı. *Canistan* adlı tamamlanmamış romanı ise ölümünden sonra basıldı.

DİL BİLGİSİ §

1. **Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki paragrafta düşünceyi geliştirme yollarının hangilerinden yararlanılmıştır? Sözlü olarak ifade ediniz.**

   Tutamak sorunu dedim. Dünyada hepimiz sallantılı, korkuluksuz bir köprüde yürür gibiyiz. Tutunacak bir şey olmadı mı insan yuvarlanır. Tramvaylardaki tutamaklar gibi. Uzanır tutunurlar. Kimi zenginliğine tutunur; kimi müdürlüğüne; kimi işine, sanatına. Çocuklarına tutunanlar vardır. Herkes kendi tutamağının en iyi, en yüksek olduğuna inanır. Gülünçlüğünü fark etmez. Kağızman köylerinden birinde bir çift öküzüne tutunan bir adam tanıdım. Öküzleri besiliydi, pırıl pırıldı. Herkesin, "-Veli ağanın öküzleri gibi öküz yoktur," demesini isterdi. Daha gülünçleri de vardır. Ben, toplumdaki değerlerin ikiyüzlülüğünü, sahteliğini, gülünçlüğünü göreli beri, gülünç olmayan tek tutamağı arıyorum: Gerçek sevgiyi! Bir kadın. Birbirimize yeteceğimiz, benimle birlik düşünen, duyan, seven bir kadın!

2. **Aşağıdaki parçada kullanılan noktalama işaretlerinin parçadaki kullanım amaçlarını sözlü olarak ifade ediniz.**

   Mendil yanlarına düştü. Kapıyı Sadık açtı. Karanlık merdivenlerden kibrit çaka çaka çıktılar. Yukarda atölyenin kapısından gelen ışıkta, Kemal'i iki yıldır değişmiş, yaşlanmış gibi gördü.
   —Oh, oh! Sağ salim çıkabildiniz ha! diyordu.
   Sarılıp öpüştüler. Çevresinde yazdan beri unuttuğu o yağlıboya, beziryağı kokusu vardı. Birden buraya geldiği için bir pişmanlık duydu.

3. **Aşağıdaki parçada yazımı yanlış kelimeleri bulunuz. Bulduğunuz kelimelerin altını çiziniz.**

   "Yengemin anneme ısrarı üstüne köşkte bir kaç gece kalmaya mecburolmuştuk. Fakat herşeyi değişti. Münakaşa gecesinden sonra Nüzhetle dargın gibiydik. Ne geceleri havuz başında buluşuyor; ne gündüzleri kükürt serpmek için bağa gidiyorduk. Paşa'ya romanda okuyamıyordum, kitap yarıda kalmışdı."

   Peyami SAFA, *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*

SIRA SİZDE

Aşağıda Oğuz ATAY'ın *Tutunamayanlar* **adlı eserinden bir parça verilmiştir. Verilen parçadaki Selim Işık karakterini** *Aylak Adam***'daki C. ile karşılaştırınız.**

"Şimdi Günseli olsaydı iyileşirdim diye düşünüyorum. Annemle de haber gönderemem. Hastalığım düşündürüyor beni: bu ateş beni korkutuyor. Kötü ve çaresiz bir hastalık mı acaba? Yatağın içinde, hiçbir şey yapmaya cesaret edemeden korkuyorum. Kafka'nın korkusu gibi değil; insanın evrendeki hiçliğiyle ilgili bir korku değil. Anlamsız bir korku. Zavallı bir böceğin vücudunda duyduğu ve anlamını bilmediği bir korku. Bitkisel bir korku...

Beni kötü yetiştirdiler. Annem de babam da bana gerekli eğitimi vermediler. Yaşamak için demek istiyorum. Bana yaşamasını öğretmediler. Daha doğrusu, bana her şeyin öğrenilerek yaşanacağını öğrettiler. Yaşanırken öğrenileceğini öğretmediler. Ben de kolayca razı oldum bana öğretilen bu yanlışlara. İnsan, kendi bulurmuş doğru yolu. Ben bulamazdım. Bana, başkalarına gösterdikleri basmakalıp yolları öğrettiler. Başka türlü bir itinayla tutmalıydılar beni. Daha fazla değil, farklı. Normal bir insan olmaya zorladılar, bana boş yere vakit kaybettirdiler. Olmayınca da anormal dediler. Ben de kendimi anlamadım: bütün hayatım boyunca normal bir adam olmaya çalıştım."

4. METİN

Hazırlık

1. Efsane, masal, fabl gibi anlatı türlerinden modern romanda yararlanılması esere nasıl bir katkı sağlar? Düşüncelerinizi sözlü olarak paylaşınız.
2. Gelenekten yararlanılarak yazılan romanları mı, yeni teknikler kullanılarak yazılan romanları mı okumayı seviyorsunuz? Düşüncelerinizi nedenleri ile açıklayınız.

SEVGİLİ ARSIZ ÖLÜM

Romanın karakterlerinden Huvat Aktaş, Alacüvek köyündendir. Arada bir köyüne gidip gelmekle birlikte aslında şehirde izolasyon ve boya işleri yapar. Huvat; şehirden köyüne gelirken köylülerin ilgisini çekeceğini düşündüğü soba, radyo gibi eşyalar getirir. Bir gün köye mavi bir otobüsle gelir. Otobüs, ilk defa böyle bir araç gören köylüler tarafından çok ilgi görür. Köylüler, otobüsü ilk gördüklerinde yadırgarlar ancak zamanla ona alışırlar. Bir süre sonra Huvat Aktaş, Atiye isminde şehirli bir kadın ile köye gelir. Köyün kadınları Atiye'nin sürekli düşüp bayılmasından çekindikleri için önce onu dışlarlar. Atiye, dokuz ay sonra bir kız çocuğu dünyaya getirince onun rahatsızlığının hamilelikten kaynaklandığını anlayıp Atiye'yle ilgilenmeye başlarlar. Bebeğe Nuğber adı verilir. Atiye köylülerin de yardımıyla köye ve köy işlerine kısa zamanda uyum sağlar. Köylü kadınların yaptığı bütün işleri onların da şaşırdığı bir kolaylıkla yapar. Hatta Huvat'ın şehirden getirdiği dikiş makinesinde dikiş diker, Çerçi'ye şırınga getirtip köylünün iğnelerini yapmaya başlar. Köyde "İğneci Atiye Hanım" diye isim yapar. Atiye ile Huvat'ın Halit, Seyit, Mahmut adında üç oğlu; Nuğber'den başka Dirmit adında bir kızı daha olur.

Huvat uzun zamandır köye, köylülerin ilgisini çekebilecek bir yenilik getirmemiştir. Bir gün köyün adının değiştirilmesi hususunda fikir ortaya atar. Ona göre köyün yeni ismi "Atom" olmalıdır ancak köylüler bu ismi beğenmez. Bir süre devam eden tartışmalardan sonra köyün yeni adı "Akçalı" olur. Zaman içerisinde Huvat, köyde yaşayan bazı gençleri çalışmaları için şehre götürür. Şehirde kalorifercilik, boyacılık, badanacılık gibi işler edinen bu köylüler köylerine bir daha dönmez. Artık büyümüş olan Halit ve Seyit, babalarına destek olmak ve onunla beraber çalışmak amacıyla şehre giderler. Bu sırada büyük oğul Halit, Atiye'nin doğduğu bölgeden gelip komşu köylerden birine yerleşen Sose ve Rızgo'nun kızı Zekiye ile evlenir.

Metne Dair

Yazarın yaşamından izler taşıdığı bilinen *Sevgili Arsız Ölüm* romanı, halk edebiyatının anlatım tarzından yola çıkarak yeni bir biçimle yazılmıştır.

Köyün okuluna yeni bir öğretmen gelir. Atiye küçük kızı Dirmit'i okula gönderir. Öğretmenin bir süre sonra köyden ayrılmasıyla çocuklar karne bile alamazlar. Öğretmenini çok seven Dirmit, uzun zaman onun dönmesini bekler. Halit'in evlenmesinin ardından Seyit, annesine uzun zamandır sevdiği Elmas ile evlenmek istediğini söyler. Elmas da Seyit'i çok sevmektedir ama kavuşmaları mümkün olmaz. Seyit'in kardeşi Dirmit de Elmas'ı çok sevdiği için onun, evlerine gelin olarak gelememesine çok üzülür ve içine kapanır.

Aşağıda, hem öğretmeninin hem Elmas'ın yokluğundan çok etkilenen Dirmit'in yalnızlığını ve üzüntüsünü bahçedeki tulumba ile paylaştığı bölümü okuyacaksınız.

"Elmas gelini çok özledim, tulumba."

"O da seni özlemiş, Dirmit kız."

"Kime söylemiş?"

"İnce ince yağan kara söylemiş."

Dirmit, Elmas'ı özledikçe içindeki şüpheyi, korkuyu attı. Düştüğü suçluluk duygusundan yakasını kurtardı. Gizlice Elmas'ın yanına gitti. Boynuna sarıldı.

O kış ortasında tulumba yine dondu. Dirmit, her sabah erkenden tulumbanın ağzına sıcak su akıttı, kolunu gövdesini ovdu. Haftını temizledi. Ama tulumba dile gelmedi. Dirmit yine de günlerce bıkmadan usanmadan tulumbanın başına indi, kulağına eğildi, avaz avaz bağırdı, elini tulumbanın ağzına soktu, kolunu bükmeye çalıştı. Tulumba sonunda dayanamadı, ağladı. Dirmit onun boynundan aşağı ince ince yaş süzüldüğünü görür görmez, tulumbanın kendisiyle konuşamadığı için çok üzüldüğünü anladı. Tulumbanın yaşını kollarıyla kuruladı, yüzünü, kolunu, gövdesini okşayıp yanından ayrıldı. Üzüntüsünden geceleri tulumbaya bakamadı, girip çıkarken tulumbadan yana başını çevirmedi. Kimselere belli etmeden karın kalkmasını, kışın bitmesini bekledi. Yine kimselere belli etmeden, o kış köye bir uçağın gelmesini bekledi. Günler gelip geçerken, bir yandan tulumbanın çözüleceğine sevindi, bir yandan uçağın gelip Akçalı'ya konmamasına üzüldü.

(...)

Gökyüzünün her gürlemesinde, koşup tahtalıya çıktı, ellerini gözlerine siper edip gökyüzünde öğretmenini aradı durdu. Her köyün üstünden uçak gelip geçtiğinde ayakları Dirmit'i okula doğru sürükledi. Dirmit kendini küf kokan sıraların arasında buldu. Köyün çocukları, eski ağılın içinde salıncak kurup yemliklerde saklambaç oynarken, Dirmit, Atiye'den gizli, defterini karnına sokup, karlara bata çıka okulun yolunu tuttu. O kış köye öğretmen gelmedi. Ama karların erimeye başladığı, toprağın buğusunun göğü tuttuğu sıralarda, kocaman kanatlı bir uçak, tarlaların üstünden, alçaktan uçup havalandı. Karnının üstüne dönüp, damların tepesine doğru süzüldü. Uçağın gürültüsünden evler sallanıp sarsıldı, güvercinler ürküp havalandı, çocuklar korkup ağladı. Uçak döne döne bir yükseğe çekildi, bir tarlalara kayıp takla attı, bir damların üstünde burnunu havaya dikti. Seyre çıkan köylülerin yüreğini ağzına getirip herkesi bir merakta koydu, aldı başını gitti.

O gün, akşama doğru, köyün içinde, kasabanın zenginlerinden, Hacı Talip'in damadının pilot olduğu, nişanlısına gösteriş olsun diye, arada bir gelip bu yörelerde köylerin başında durduğu haberi duyuldu. Haberin duyulmasıyla, kadınlar göğüslerine vurdular. Gökyüzüne baka baka Allah kavuştursuna durdular. O günden sonra da her uçak geçişinde, damadımız köye geldi, gitti diye, uçağın gürültüsünü duymayana, bulutları yara yara geçtiğini görmeyene haber ettiler.

Huvat, oğullarıyla şehirde zor koşullarda yaşamaktadır. Dirmit de köyde mutlu değildir. Bu nedenlerle Huvat, köydeki mallarını satıp Atiye ve diğer çocuklarını da alarak şehre göç eder. Aile, Akçalı köylülerinin bir arada yaşadığı mahalleye taşınır. Şehre taşındıkları yıl, kışın sert geçmesi nedeniyle Huvat ve oğulları doğru düzgün iş yapamazlar. Parasızlıktan önce Zekiye ile Nuğber'in bileziklerini, ardından evin bazı eşyalarını satarlar. Huvat ve Halil'in çalışmamasından dolayı evin bütün yükü, kalorifer tesisatı işinde çalışan Seyit'in üzerine kalır.

Ekonomik zorluklar, aile içinde huzursuzluklar çıkmasına neden olur. Bununla beraber aile bireyleri hastalık, ölüm gibi pek çok olumsuz durumla karşılaşır. Mahmut berberlik, terzilik, kaloriferci̇lik gibi değişik işlerde çıraklık yapar. Tesisat işinde çalışan Seyit'in hastalanıp işten ayrılmasıyla aile, tek odalı ucuz bir eve taşınmak zorunda kalır. Nuğber, ailesinin geçimine destek olmak için bir terzi yanında çalışmaya başlar. Bu arada Zekiye doğum yapar ve bebeğine Seyit adını verir. Halil askere gider, Zekiye eve

ekonomik katkıda bulunmak için Gigili Topal Aygaz adındaki adam için evde halı dokumaya başlar. Seyit iyileştikten sonra yeni alet ve malzemeler alarak tesisatçılık işine devam eder. Ancak rekabetin getirdiği olumsuz koşullar Seyit'in, işine devam etmesini engeller.

Huvat; bütün zamanını denizi seyrederek geçirir, şişelere deniz suyu doldurur, bunları evinin duvarlarına asar. Bazen gençlerle futbol oynar. Sürekli çalıştığı bir işi olmayan Mahmut, gitar çalmaya başlar. Halit; Mahmut'un gitar çalmasından hoşlanmaz, gitarı bırakması için Mahmut'a baskı yapar. Halit'in yaptığı baskılar netice verir ve Mahmut'u gitardan uzaklaştırır.

Geniş hayal gücü, duyarlı ve duygusal kişiliğiyle yaşıtlarından farklı bir çocuk olan Dirmit; okulda başarılı bir öğrencidir ve şiirle ilgilenmektedir. Şiir yazmak, yaşama şiirsel bir gözle bakmak Dirmit için çok önemlidir. Dirmit'in şiirle ilgilenmesi annesinin hoşuna gitmez ve Dirmit, annesinin eleştirilerine dayanamayarak şiir yazmaya ancak gizli gizli devam eder.

Aşağıda, Dirmit'in şiir yazdığı ve yazdığı bu şiirleri annesinden gizlemek için nasıl bir uğraş verdiğini anlatan bir bölüm okuyacaksınız.

Şiir yazmaya karar verdi. Kitaplarını dikiş makinesinin üstüne yaydı. Başını önüne eğdi. Kara kara nasıl şiir yazılacağını düşünüp oflamaya başladı. Atiye ilkin kızının ders çalıştığını sanıp sevindi. Oflayıp iç çektiğini duydukça dersleri kızına ağır geliyor diye ona acıdı. Ama sonra sonra onun önünde duran boş kâğıda bakıp hiç kalem oynatmadan, soluğunu bir kederle boşalttığını anladı. O günden sonra da Atiye'yi bir kaygı aldı, kızının gözüne yine bir şeyler göründüğünden şüphelenip huylandı. Gelip gelip Dirmit'in başına dikildi. Gözlerini kocaman açıp kâğıda verdi. Dirmit o başına dikildikçe, kafasının içinde dönüp dolanan süslü, özlü sözleri bulutların tepesine uçurdu. Atiye'nin bir merakla gelip başına dikilmesi yüzünden günlerce iki kelimeyi yan yana getirip kâğıda bağlayamadı. Öfkesinden saçlarını çiğnemeye, tırnaklarını kemirmeye başladı. Derken yine Atiye'nin başına dikildiği bir zamanda Dirmit'e durup dururken bir ilham geldi. Dirmit annesi başında söylenirken birdenbire ilk şiirini yazdı. Söz yerine, kâğıda gözyaşı dizdi. Kâğıdı alıp aralığa çıktı. Merdiveni kurup dama tırmandı. Kiremitlerin başına oturdu. Birbirine yaslanmış tahta evlerin damlarına, bacalarına, bulutlara, denize ilk şiirini okudu. Burnunu kazağının koluna sile sile şiirini katlayıp koynuna koydu. Damdan bir umutla indi. İlk şiirinden daha güzel şiirler yazmaya karar verdi. Sessizce geçip dikiş makinesinin başına oturdu. Önüne boş bir kâğıt koydu. Dudaklarını dişlerinin arasına alıp düşünmeye başladı.

Dirmit o günden sonra hep sözcüklerden bir yorgana sarındı. Sözcüklerden bir yatağın üstünde uyudu. Sözcüklerden yapılma bir sandalyenin üstünde oturdu. Atiye günleri sayılı binlerce sözcük oldu. Huvat sözcük dolu şişelere baktı. Nuğber sözcük bekledi. Zekiye sözcük ağladı. Seyit bembeyaz takma sözcükten dişleriyle güldü. Mahmut dilini dişlerinin ardına dayayıp sözcük çaldı. Halit sözcükleri duvarlara vurdu. Dirmit ne yana bakacağını, hangi birini yazacağını şaşırdı. O şaşkın şaşkın dolanıp gezinirken bulutlardan sözcük yağdı. Musluklardan sözcük aktı. Akan sözcük, yağan sözcük, bakan sözcük, susup oturan sözcük, ağız üstü divana kapaklanan sözcük Dirmit'in kafasının içinde bir toplu kargaşaya dönüştü. Ama bir türlü şiire dönüşemedi. Dirmit günlerce onca sözcükten ne kadar uğraştıysa bir ikinci şiir yazamadı. Hırsından deliye döndü. Kendine cezalar verdi.

(...)

Dirmit onca yasakla da şiir yazamayınca bu defa kendini yarışa soktu. Bir zaman güneşle yarıştı. Güneş doğar doğmaz kâğıdı önüne koydu. Güneş batmadan şiir yazması için kendine emirler savurdu. Güneş dönüp battı. Dirmit bir öfkeyle boş kâğıdı yırttı. Güneşe yenildi. Ayla yarışa kalktı. Ay, şiir olmadan soldu. Sonunda Dirmit şiir yazmanın bir yolunu buldu. Sözcükleri tek tek kafasının içinden alıp yüreğine koydu. Yüreğini "Güp! Güp!" attıran sözcüğü hemen kâğıda yazdı. Yüreğini attırmayan sözcüğü yüreğinden çekip aldı. Dirmit o günden sonra yüreğine kul köle oldu. Yüreği ne yap dediyse onu yaptı, yüreği nereye git dediyse oraya gitti, yüreği ne dediyse onu dedi. Yüreği kafasıyla zıtlaştıysa o da zıtlaştı. Yüreği taştıysa o da taştı. Yüreği çırpındıysa o da çırpındı. Yüreğiyle birlik oldu.

(...)

Koca bir defterin yapraklarının önünü arkasını şiirle doldurdu. Atiye'den defteri köşe bucak kaçırdı. Defteri damlara bacalara çıkardı. Atiye'de uyku düzen bırakmadı.

Atiye, "Bir defteri var anam bu kızın, bir de kendi," diye diye, evin içinde defterin peşine düştü. Yatakların altına, yastıkların içine baktı. Damı, banyoyu didik didik aradı. Defteri bir türlü eline geçiremedi. Sonunda defterin yerini bulmak için rüyaya yatmaya başladı. Rüyadan kalktı. Tahminlediği her yeri

yokladı. "Şu kızın defterini elinden al, elime ver yarabbim!" diye dualar etti. Son son ruhunu teslim aldıkları gün gözleri açık kalırsa getirip defteri karnına koyması için Dirmit'e vasiyet üstüne vasiyet etmeye başladı. Dirmit'in şiir bulan yüreği taş kesildi. "Uzaktan olsun görsün, merakım biraz olsun yensin!" demedi. "Radyoyu kırdınız, çamuru ağlattınız, defterime mi geldi sıra!" dedi. Atiye'ye defterin ucunu bile göstermedi.

(...)

Nuğber, şehirli bir gençle evlenir. Seyit askere gider. Mahmut, teknik kaplama işine girer, kısa zamanda bu işte çok iyi bir usta olur ve evin geçimini rahatlıkla karşılamaya başlar. Eve katkıda bulunması onun gitarla ve müzikle de kimse karışmadan rahat rahat ilgilenmesini sağlar.

Atiye, kalp ve karaciğerinden rahatsızdır. Rahatsızlığı ileri düzeydedir. Kendisinin ölümünden sonra çocuklarına neler olacağı konusunda endişeler taşır. Huvat ise artık köye dönmeyi, tek odalı da olsa bir ev yapıp orada yaşamayı düşünür.

Sokaklara, denize, gökyüzüne, yaşama tutkuyla bağlı olan Dirmit; kendisini bu tutkuyu ifade edebilecek tek araç olarak gördüğü şiire verir. Aile bireylerinden uzaklaşmasına neden olan bu uğraş, evdekilerin tepkisini çeker. Dirmit'in şiir yazması yasaklanır. Dirmit yedi gün boyunca evdeki kişilerle konuşmama cezası alınca bütün aileye hitaben uzun bir mektup yazar. Mektubun bazı sayfalarının şehir üstünde uçuştuğunu Halit'ten duyan Atiye, o gün yatağa düşer ve bir süre sonra da ölür.

Latife TEKİN, Sevgili Arsız Ölüm

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

buğu	: Soğuk bir cisim üzerinde ince bir tabaka durumunda yoğunlaşmış sıvı.
haft	: Çeşme oluğu.
kara kara düşünmek	: Çok üzüntülü olmak, düşünceye dalmak.
peşine düşmek	: Arkasından gitmek, izlemek.
siper etmek	: Kendini veya bir şeyi korumak amacıyla bir başka şeyi siper olarak kullanmak.
taş kesilmek	: Çok şaşırıp ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilememek, sesini çıkaramaz olmak.
tulumba	: Sıvıları alçak yerlerden çekmeye veya yüksek yerlere çıkarmaya yarayan araç.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı yazarlarından Latife Tekin'in *Sevgili Arsız Ölüm* adlı romanından alınmıştır. Postmodernizm akımının özelliklerinin görüldüğü bu romanda köyden kente göç, aile içi çatışmalar, bir ailenin çözülüşü gibi gerçekler farklı bir bakış açısıyla anlatılmıştır.

Okuduğunuz metinde olaylar parça parça ve birbirinden kopuk biçimde sıralanmıştır. Okur, bilincinde parçaları birleştirir. Böylece postmodernist romanlarda sıkça rastlanan okuru metnin içine çekme, metnin bir parçası yapma sağlanmış olur.

Latife Tekin klasik romancıların zaman ve mekânı ayrıntısıyla anlatarak oluşturdukları gerçekçi havayı eserine yansıtmaz, zamanı ve mekânı belirsizleştirir. Okuduğunuz metinde de Dirmit'in tulumba ile konuştuğu ya da şiir yazma sürecinde yaşadığı sıkıntıların anlatıldığı bölümlerde yer ve zaman unsuru göz ardı edilmiş, tasvirlere yer verilmemiştir. Gerçeklik duygusu uyandıran ayrıntılardan bilinçli bir şekilde kaçınılmıştır. Bu şekilde romanın kurmaca olduğu okura hissettirilmiştir.

Mizah, metinde dikkat çeken önemli özelliklerden biridir. Bir durumu abartarak gülünç hale getirmek, absürt durumlar yaratarak eğlendirmek metnin mizahi yönünü gösteren unsurlardan birkaçıdır. Yazarın, Atiye'nin ölümü düşünerek vasiyetini kızı Dirmit'e söylemesi gibi üzücü olayları bile karikatürleştirerek anlatması olay akışının dramatik bir hâle gelmesine engel olmuştur.

Metinde zaman, mekân, olay örgüsü, karakter gibi temel ögeleri halk edebiyatına özgü bir anlatımla verilmiştir. Anlatım, masal ve halk hikâyesi gibi türlere ait unsurlarla zenginleşir. Yazar bu unsurları postmodern anlayışa özgü bir üslupla anlatır. Çünkü postmodernizm, eserin gerçekliğini kuşkulu ve sorgulanır hâle getirir.

Metinde halk hikâyesinin özellikleriyle modern romanın özellikleri iç içe geçmiştir. Mekân ve zamanda belirsizlik, olaylar arasında neden sonuç ilişkisinin olmaması, sıra dışı olaylar, karakterlerin iç dünyasını, psikolojilerini çözümlemekten kaçınılması, somut bir dil kullanılması, karakterlerin davranışlarının betimlenmesi gibi unsurlar; metni destan, halk hikâyesi, efsane, masal gibi türlere yaklaştırır. Yazar düş ile gerçeği kendine özgü deyişlerle canlı ve etkili bir dille anlatmıştır. Bu anlatım özellikleriyle yenilikçi olan eser, 1980'lerde gerçekçi Türk roman geleneğinin sınırlarını aşarak Türk edebiyatındaki yerini almıştır.

Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında 1980'den sonra postmodernizm akımı etkili olmaya başlamıştır. Modern sonrası anlamına gelen postmodernizme göre hayat bir oyundur. Postmodernist romancılar; bir kısmını modernizmden devraldıkları metinler arasılık, kolaj, pastiş, üst kurmaca, parodi gibi anlatım tekniklerini yeni bir yorumla eserlerinde kullanmışlardır. Modernizmde de rastladığımız metinler arasılığı, postmodernist yazarlar zenginleştirerek kullanmaya devam etmişlerdir. Metinler arasılık, genel anlamda bir metnin kendinden önce yazılmış metinlerle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişki kurması ve bunun eserde yansıtılmasıdır. Parodi, kendinden önce ortaya konmuş bir metni konu/içerik boyutunda hareket noktası alma olarak kabul edilebilir. Pastiş ise başlı başına bir türe, tarza has üslubun, biçimin taklididir. Latife Tekin *Sevgili Arsız Ölüm*'de, günümüz romancılarından Gabriel Marguez'in *Yüzyıllık Yalnızlık* romanındaki doğaüstü olayları olağan ve sıradanmış gibi sunma biçiminden yararlanarak pastiş tekniğinin bir örneğini vermiştir.

Postmodernist romanların ayırt edici yönlerinden biri üst kurmacadır. Üst kurmaca, yazma sürecinin de romanın konularından biri olarak kurgulanmasıdır. Bu teknik, roman teorisini roman pratiği içinde göstermektir. Örneğin bir polisiye roman içinde polisiye roman türünün özelliklerinin de romanın içinde yer alması üst kurmacadır. Üst kurmaca her bir romanda, yazarın belirlemesiyle farklı biçim ve yoğunlukta yer alabilir. Üst kurmaca, postmodernist yazarların romanı oyunlaştırma isteklerine en uygun tekniklerden biridir. Bu teknikte anlatıcı, kurmacanın etkin bir figürü haline gelerek doğrudan veya dolaylı olarak okurla iletişim kurar. Kolaj ise herhangi bir konuda farklı yazar, şair ya da kaynaklardan derlenen alıntıların bir araya getirilerek metne yansıtılmasıdır.

Türk edebiyatında İhsan Oktay Anar, Hasan Ali Toptaş, Oğuz Atay, Nedim Gürsel, Orhan Pamuk, Bilge Karasu, Pınar Kür, Selim İleri, İnci Aral, Buket Uzuner gibi birçok sanatçının romanlarında postmodernizm akımının etkileri görülmektedir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinden alınan "Dirmit, Elmas'ı özledikçe içindeki şüpheyi, korkuyu attı. Düştüğü suçluluk duygusundan yakasını kurtardı.", "Dirmit o başına dikildikçe, kafasının içinde dönüp dolanan süslü, özlü sözleri bulutların tepesine uçurdu." cümlelerindeki deyimlerin altını çizip anlamlarını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.
2. Yazarın metinde Dirmit'i tulumba gibi cansız bir varlıkla konuşturmasının nedeni ne olabilir?
3. Atiye'nin Dirmit'le ilgili kaygısının nedeni nedir, bu kaygısını gidermek için neler yapmıştır?
4. Şiir yazma konusunda Dirmit'e yasaklar konulması onu nasıl etkilemiştir?
5. Uçak, Dirmit ve köylü kadınlar için ne anlam ifade etmektedir? Dirmit ve kadınlar, hangi olaylardan sonra uçağa bu anlamları yüklemişlerdir?
6. Okuduğunuz metinde düşsel ögelerin yer aldığı bölümleri gösteriniz. Bu ögelerin metnin dil ve anlatımına katkısını söyleyiniz.
7. Metin, hangi edebî tür ile benzerlik göstermektedir? Metnin dil ve anlatım özellikleri ile içeriğini göz önünde bulundurarak söyleyiniz.
8. Metinde anlatıcı ve anlatıcının bakış açısını gösteren cümlelere örnekler veriniz.
9. Genellikle postmodern romanlarda kullanılan pastiş tekniği; roman içerisinde şiir, mektup, destan, masal gibi metin türlerinin söyleyiş ve biçim özelliklerini kullanarak bir benzerini yazma, öykünmedir. Okuduğunuz metinde bu tekniğe örnek olabilecek bölümleri gösteriniz.
10. Okuduğunuz metindeki temel çatışmayı söyleyiniz. Bu çatışmanın temaya katkısını belirtiniz.
11. "Latife Tekin, yaşadığı topraklardaki insanların dünyayı algılayışını eserlerine yansıtabilmek için klasik romanın olanaklarının yeterli olmadığını düşünmüştür. Bu yüzden halk edebiyatını ve kültürünü temel alarak yeni bir biçim geliştirme çabasına girmiştir." bilgisinden hareketle yazarın bahsettiği üslup özelliğinin okuduğunuz metne nasıl yansıdığını açıklayınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

LATİFE TEKİN (1957 -...): Cumhuriyet Dönemi roman yazarlarındandır. Kayseri'nin Karacefenk köyünde doğdu. Ortaöğrenimini Beşiktaş Kız Lisesinde tamamladı. 1980 sonrası Türk edebiyatına damga vuran isimlerden biri olan yazar; ilk dönem eserlerinde köy gerçekliğini, köyden kente göç edenleri, çarpık kent ilişkilerini, bu çarpıklaşmanın getirdiği yabancılaşmayı, yabancılaşan bireylerin içsel yolculuklarını ve yoksul insanları işledi. Türk edebiyatında daha çok, gerçekçi ve toplumcu gerçekçi bir bakış açısıyla işlenen bu konuları genellikle gerçeküstücü bir yaklaşımla ele aldı. Anlatımında gerçeklerden, gözleme dayalı unsurlardan ve halk ürünlerinin anlatım tarzlarından yararlandı. Eserleri pek çok dile çevrilen sanatçının *Sevgili Arsız Ölüm, Berci Kristin Çöp Masalları, Gece Dersleri, Buzdan Kılıçlar, Aşk İşaretleri, Ölüm Yokmuş, Unutma Bahçesi* roman türündeki eserlerindendir. *Bir Yudum Sevgi* adlı senaryoyu yazan sanatçının *Gümüşlük Akademisi* adlı kısa bir anlatısı da vardır.

DİL BİLGİSİ §

1. **Aşağıdaki parçanın konu ve temasını söyleyiniz.**

   Dirmit onun boynundan aşağı ince ince yaş süzüldüğünü görür görmez, tulumbanın kendisiyle konuşamadığı için çok üzüldüğünü anladı. Tulumbanın yaşını kollarıyla kuruladı, yüzünü, kolunu, gövdesini okşayıp yanından ayrıldı. Üzüntüsünden geceleri tulumbaya bakamadı, girip çıkarken tulumbadan yana başını çevirmedi. Kimselere belli etmeden karın kalkmasını, kışın bitmesini bekledi. Yine kimselere belli etmeden, o kış köye bir uçağın gelmesini bekledi. Günler gelip geçerken, bir yandan tulumbanın çözüleceğine sevindi, bir yandan uçağın gelip Akçalı'ya konmamasına üzüldü.

2. **Aşağıdaki parçada geçen noktalama işaretlerinin parçadaki kullanım amaçlarını boş bırakılan yerlere yazınız.**

   "Şu kızın defterini elinden al, elime ver yarabbim!" diye dualar etti. Son son ruhunu teslim aldıkları gün gözleri açık kalırsa getirip defteri karnına koyması için Dirmit'e vasiyet üstüne vasiyet etmeye başladı. Dirmit'in şiir bulan yüreği taş kesildi. "Uzaktan olsun görsün, merakım biraz olsun yensin!" demedi. "Radyoyu kırdınız, çamuru ağlattınız, defterime mi geldi sıra!" dedi. Atiye'ye defterin ucunu bile göstermedi.

   Ünlem : ....

   Nokta : ....

   Tırnak İşareti : ....

   Virgül : ....

   Kesme İşareti : ....

OKUYUNUZ

Hasan Ali Toptaş'ın aşağıda bir parçası verilen *Bin Hüzünlü Haz* **adlı romanını okuyunuz. Postmodern anlayışın romana nasıl yansıdığını inceleyerek çıkarımlarınızı sınıfta sözlü olarak paylaşınız.**

"Yo," dedim sıkıntıyla. "Benim aradığım Alaaddin, suçtan arınmışlığından tedirgin olacak kadar suçsuz birisi."

"Öyle birisi yok bence," dedi hem azarlar, hem de alay edercesine. "Bir serap görüyorsun sen. Evet, daha önce de dediğim gibi, oldukça tatlı, hoş ve bol parıltılı bir serap görüyorsun... Ya da, kendi masalının içinde yaşıyorsun. Alaaddin'in sesi sandığın ses de, hiç kuşkusuz başka bir şeylerin sesi. Belki de, başka bir şeylerin sessizliği... Kurbağa sürüsü gibi vırak vırak ötüşüp yeri göğü yıkan birtakım arzuların sesi, sözgelimi; gece gündüz konuşup insanın kafasını şişiren eşyaların, yaralı bir kurt gibi hiç durmaksızın uluyan özlemlerin, insan suretine girip sokaklarda sersefil sürünen acıların, uzaklıkların, bir aradalıkların, ayrılıkların, ya da sessizliklerin sesi... Belki de, bizim henüz fark edemediğimiz, başka başka şeylerin..."

"Haklı olabilirsiniz," dedim ona. "Ama ben, o sesin Alaaddin'in sesi olduğuna inanıyorum. Belki tanıyorsunuzdur onu, belleğinizi bir yoklasanız?"

Yüzünü ekşi ekşi buruşturup rahatsız olmuş gibi birkaç adım geriledi.

"Benim belleğim bu sokaklardan oluşur evlât," dedi sonra da. "Belleğimi yoklamam için sokaklara çıkıp adım adım dolaşmam gerekir. Ama bunu pekâlâ sen de yapabilirsin, öyle değil mi?"

SIRA SİZDE

Aşağıda Bilge KARASU'nun romanından bir parça verilmiştir. Bu metni okuduğunuz metinle, aşağıdaki şemada verilen başlıklar doğrultusunda karşılaştırınız.

Bu kez, görevim epeyce güç. Nicedir, işleri de duyguları da abartmaktan çekinir oldum. Yanıbaşımda, ya da hiç bilmediğim bir yerde bir başka insanın, çektiğim acıların, karşılaştığım güçlüklerin, duyduğum sevinçlerin kat kat büyüğünü çekebileceğini, duyabileceğini, kat kat büyüğüyle karşılaşabileceğini anladığım, daha önemlisi, düşündüğüm zamandan beri, yani onyedi, onsekiz yıl kadar oluyor, kendisinden ayrıldıktan kısa bir süre sonrasına rastlıyor bu dediğim, işte, o zamandan beri en büyük acıları bile biraz küçültürüm gözümde, gönlümde. Bütün bu sözler, bir bakıma boş sözler; olsa olsa kendimi size biraz, bir parçacık tanıtmağa yarar; onun için de, alakoymuyorum kendimi yazmaktan. Evet, görevim oldukça güç diyordum. Gerçekte, sanırım hemen hemen herkesin çok güç bulacağı bir görev bu. Üstelik, başarsam da başarmasam da, gereğini yerine getirsem de getirmemeğe karar versem de, bana verilebilecek, verilecek son görev olacak.

(...)

Yazı yazmasını bir parça öğrendimse, ikinizi okuyarak öğrendim. Doğrusu bu ya, sizlere yaraşır bir öğrenci değilim; besbelli. Gene de yazıyorum. *Yazı* değil bu, nasıl olsa. Beni çok kınamayın. Bu kâğıtları size ulaştırmak benim için çok kolay. Ne var ki, bunları okumanızın sizin için en yararlı olacağı vakti şu anda kestiremiyorum. Birkaç gün sonra, ister şu ister bu biçimde, ben ben olmayacağım artık. O güne dek vakit buldukça bunları yazacağım size. Ulaştırması... Ayrıca düşünmeliyim onu.

Gece

	Sevgili Arsız Ölüm	**Gece**
Dil ve Anlatım		
Bakış Açısı		
Anlatım Teknikleri		
Bağlı Oldukları Edebî Anlayış		

5. METİN

Hazırlık

1. Emek vererek, çaba göstererek elde edilen sonuçlar her zaman daha değerli olmuştur. Bununla ilgili düşüncelerinizi sözlü olarak paylaşınız.
2. "Aşk" temasını işleyen romanların beklemediğiniz bir şekilde bitmesi sizi nasıl etkiler? Düşüncelerinizi nedenleriyle paylaşınız.

SELVİ BOYLUM AL YAZMALIM

Anlatıcı, aslında bir gazetecidir. Olay, yazarın Narin'deyken Frunze'ye gitmek için çıktığı yolculukla başlamaktadır. Yazar Frunze'ye gitmekte olan otobüsü kaçırınca acele gitmesi gerektiği için yoldan geçen herhangi bir arabayı durdurmaya karar verir. Benzin istasyonunda aracına benzin dolduran bir şoför görür ve ondan kendisini Frunze'ye götürmesini ister ancak şoför onun teklifini reddeder. Şoför en fazla otuzunda, uzun boylu, hafif kamburu çıkmış, genç bir adamdır. Yorgun, bitkin ve umutsuz hâli gazeteciyi çok etkiler. Gazeteci daha sonraki bir zamanda görev için Kırgızistan'ın Oş şehrine trenle giderken yanında oturan adama dikkat kesilir. Sonra o kişinin, kendisini yolda arabasına almayan şoför olduğunu fark eder. Şoför de onu tanır. Tanışmalarının ardından şoför, gazeteciden özür diler ve kendisini affettirmek için onu bir dahaki sefere nerede görürse kamyonuna alabileceğini söyler. Şoför, gazeteciye onu neden kamyonuna almadığını açıklamak için hikâyesini baştan sona kadar anlatmaya karar verir. Bundan sonra olaylar, İlyas'ın dilinden verilir.

İlyas askerden yeni dönmüştür. Yakın arkadaşı Alibek, Tian Şan'da çalıştığı bir ulaştırma merkezinde ona da iş bulur. Bu merkez Isık-Göl kıyısındadır. Daha sonra köyün birine iş için gittiğinde İlyas'ın kamyonu arızalanır. Aysel'le tanışması da bu esnada olur. Aysel'i uzun ısrarlar sonunda kamyonuna binmeye ikna eder. İlk görüşte ikisi de birbirinden etkilenmiş hatta birbirlerine âşık olmuşlardır. Artık İlyas, o köye gitmek için bahaneler arar duruma gelmiştir. Bu görüşmelerin birinde Aysel'i evine bırakırken Aysel'in annesinden Aysel için görücülerin geldiğini duyar. Böylece Aysel'in evlendirilmek üzere olduğunu anlar. İlyas bu durumu haber alınca adeta yıkılır ama yine de Aysel'den ümidini kesmez ve ikisi buluşmaya devam eder.

Metne Dair

Selvi Boylum Al Yazmalım, Kırgız yazar Cengiz Aytmatov'a ait eserlerdendir. Eser, İlyas ile Aysel'in aşk hikâyesi üzerine kurulmuştur.

İlyas'ın çalıştığı ulaştırma merkezinde Kadiça adlı genç ve sarışın bir kız vardır. Kadiça, şoförlerin görev planlamalarından sorumlu kişidir ve İlyas'tan hoşlanmaktadır. Görev dağılımında da hep İlyas'a kolaylıklar sağlamaktadır. İlyas da zaman zaman Kadiça'ya karşılık vermektedir. Ulaştırma merkezinde çalışan Cantay; İlyas'la anlaşamayan, Kadiça'ya ilgi duyan biridir. Bu nedenle İlyas'ı kıskanır. Kadiça, İlyas'tan karşılık bulamadığı bir gün onun görev planlamasını değiştirir ve onu Kolhoz'a gönderir. İlyas, görevi kabul etmek zorunda kalır. Kadiça İlyas'ın Aysel'i sevdiğini öğrenince İlyas'ı Kolhoz'dan alıp Sintzan'a görevlendirir. İlyas'ın yerine Kolhoz'a artık Cantay gidecektir. Bir daha Kolhoz'a gidemeyeceği için Sintzan'a giderken Aysel'i de kaçırıp götürür. Arkadaşı Alibek'in yardımıyla kalacak bir yerleri olur. İlyas ile Aysel evlendikten sonra bir çocukları olur ve adını Samet koyarlar. İlyas bir gün yolda kalan bir adama (Baytemir) yardım eder.

Evliliğin ilk dönemlerinde gayet mutludurlar. Vakti geldiğinde Aysel'in ailesine gidip ellerini öpmenin hayalini kurarlar. İlyas'ın daha önce yaptığı gibi kamyonuna römork takarak Tian Şan bölgesinden geçebileceği iddiasında bulunması, bunu başaramayınca da işyerindeki arkadaşları ve en yakın arkadaşı Alibek ile arasının açılması üzerine huzursuzluk başlar. Arkadaşları yüzüne bakmaz olur. İlyas, onurunun zedelendiğini düşünür. Bu huzursuzluk, evliliğine de yansır. Tüm bu olumsuzluklar içerisinde İlyas, Kadiça'ya sığınır. Kendisini anlayan ve seven tek kişinin Kadiça olduğunu düşünür. Bazı geceler evine bile gitmez. Aysel ise bu duruma bir anlam veremez. Aysel, bir şeyler sezinler ama emin olamaz. Bir gün iş yerine gider ve Kadiça'yla konuşur. O da İlyas'la aralarında bir ilişki olduğunu anlatır. Bunun üzerine Aysel, Samet'i de alıp evi terk eder. İlyas eve döndüğünde Aysel'in, oğluyla birlikte evi terk ettiğini anlar. Kadiça'ya durumu sorar. Kadiça olanları anlatır ve İlyas'tan af diler. Çaresiz bir şekilde Alibek'e gider ama oradan da eli boş döner. Sonunda aklına Aysel'in köyü gelir. Oraya gider ancak Aysel'i bulamaz. Dönüşte köylüler tarafından taşlanır.

Kadiça'yla birlikte Anarhay'da bir iş bulurlar ve oraya gidip beraber yaşamaya başlarlar. İlyas geçen yıllara rağmen selvi boylu al yazmalısını unutamaz. Oğlu Samet gözünde tüter. Kadiça da durumu anlar ve İlyas'tan ayrılır. Kuzey Kazakistan'a gider. İlyas ise Aysel'i bulmak için tekrar Aysel'in ailesinin yanına gider. Aysel'in kardeşinden onun evlenip gittiğini öğrenir. Bu haber İlyas'ı çok kötü sarsar. Dönüşte yolda rastladığı asker arkadaşı ona tekrar eski iş yerinde çalışmayı teklif eder. Ulaşım merkezinde eskilerden kimse kalmadığını öğrenince tekrar eski iş yerinde şoför olarak çalışmaya karar verir. Bir gün kamyonuyla giderken kaza yapar.

Aşağıdaki bölümde, kazayı gören Baytemir'in İlyas'ı kurtarıp evine götürmesi ve orada Aysel'le İlyas'ın karşılaştığı sahneden bir bölüm okuyacaksınız.

(...)

Adam kolumu omzumdan yana atarak beni sırtına aldı karanlıklar içinde bir taraflara götürmeye başladı. Uzun zaman gittikten sonra bir evin avlusuna vardık. Adam eve girebilmem için yardım etti. Öndeki odada bir gaz lambası yanıyordu. Beni ufak bir sandalyeye oturtarak gocuğumu çıkarmaya başladı. Ancak o zaman yüzüne baktım. Ve hemen hatırıma geldi. Bu yol ustası, bir vakitler o kamyonu geçitten çekerek birlikte götürdüğümüz yol ustası Baytemir'di. Utandım, bir bakıma da sevindim, af maf dileyecek, teşekkür edecektim. Ama tam bu anda yere düşen yarılmış odun sesinden bakışlarımı değiştirdim. O yana baktım ve ağır ağır yerimden doğruldum, sanki omuzlarım üzerinde dünyalar taşıyordum öylesine güç kalkmıştım. Kapıda yere düşen odunlar arasında Aysel duruyordu. O yerinde taş kesilmiş cansız gibi bana bakıyordu:

"Ne olmuş?" diye sordu.

Az kaldı "Aysel" diye haykıracaktım. Ama onun yabancı bakışları dilimi bağladı, tek bir söz söyleyemedim. Başımı yere eğdim, utanmaktan yüzüne bakamıyordum. Odaya büyük bir sessizlik çöktü. Baytemir olmasaydı orada işler ne olurdu bilemeyeceğim. O bir şey olmamış gibi beni yerime oturttu.

"Yok bir şey Aysel." dedi. "Şoför biraz yaralanmış ama geçecek. Sen biraz tentürdiyot getirsen iyi olacak."

"Tentürdiyot mu?"

Sesi sıcak, telaşlı...

Hiç kıpırdamadan, dudaklarımı ısırarak oturuyordum. Başımdaki sarhoşluk esintileri bir an içinde uçup gitti, iyice ayıldım. Yalnız akan kan göz kapaklarımı zorluyordu.

Baytemir yüzümdeki yaralara bakarak:

"İlkin yaralar temizlenmeli." dedi ve eline bir ağaç kova kavrayarak çıktı gitti. Komşu odadan beş yaşlarında görünen yalınayak bir çocuk kapı aralığından bakıyordu. Kocaman çocuk gözlerini açmış merakla beni süzüyordu. Hemen tanıdım. Bilmiyorum nasıl tanıdım.

Heyecan içinde kısılan sesimle fısıldadım:

"Samet!..."

Ellerimi ona doğru uzattım. Tam o anda da Baytemir belirdi kapıda, nedendir bilmem korktum doğrusu. Çocuğuma adıyla haykırdığımı duydu. Sanki bana öyle geldi. Ve öyle kötü duruma düştüm ki, suçüstü yakalanmış gibi oldum. Şaşkınlığımı gidermek amacıyla, gözüm üzerindeki yarayı kapatarak ansızın sordum:

"Bu çocuk sizin mi?"

Böyle soru sormaya ne lüzum vardı! Düşünüyorum da bugüne kadar kendi kendime cevap veremiyorum.

Baytemir aile sahibi gibi rahat cevap verdi:

"Benim."

Ağaç kovayı yere bıraktı, Samet'i kucağına aldı ve:

"Benim elbet, benim öyle değil mi Samet?"

Hem susuyor, hem çocuğu öpüyor, hem de uzun bıyıklarıyla çenesinin altından gıdıklıyordu. Baytemir'in sesinde ve tutumunda hiçbir yapmacıklık sezilmiyordu. Sonra çocuğu yere bırakarak aynı yumuşak sesiyle konuştu:

"Sen neden uyumazsın tayım benim, her şeyi bilmek istersin, hadi hadi, koş yatağına..."

"Annem nerede?" diye sordu Samet.

"Şimdi, şimdi gelecek. İşte geldi, sen git uyu oğlum."

Aysel koşarak geldi, etrafına telaşla bakındı tentürdiyot şişesini Baytemir'e uzatarak çocuğu uyumaya götürdü.

Baytemir bir bez ıslatarak yüzümdeki kanı sildi.

"Sabret." diye gülümsedi.

Elindeki bezi sıyrılmış yerlerde dolaştırıyordu.

Sonra:

"Böyle işler üstüne insan daha fazla haşlamalı canını senin ama misafirimizsin." dedi. "Yoksa... Şimdi her şey yolunda, geçecek... Aysel birer çay içseydik."

"Şimdi hazırlayacağım..."

Baytemir keçe yaygılar üzerine yumuşak battaniyeler serdi, yastıklar koydu.

"Buraya geç, biraz uzan, dinlen!" dedi bana dönerek.

"Bir şeyim yok, teşekkür ederim, yatmayacağım."

"Baytemir üsteleyerek:

"Otur, otur rahat ol, kendi evindeymiş gibi rahat otur..."

Sanki düşler içindeydim. Bir kişi tutmuş kalbimi sıkıyor, sıkıyordu. Üzerimde bir telaş, bir bekleyiş, yanıp tutuşuyordum. Vay anam şu dünyalara neden getirdin beni, garip anam!

Aysel çıktı, bize doğru bakmamaya çalışarak semaveri aldı dışarı götürdü.

"Geliyorum sana yardım edeceğim, Aysel."

Tam yürüyecekti ki, Samet yeniden göründü. Uyumaya asla niyeti yoktu.

Baytemir sevgiyle başını salladı:

"Sen ne istiyorsun, Samet?"

Samet bana dönerek:

"Amca sen sinemadan mı geliyorsun?" dedi.

Benim oğlum bana soruyordu. Ben işi anladım. Baytemir yüksek sesle güldü. Çocuğun önüne diz çöken Baytemir hem gülüyor, hem:

"Ah benim afacan oğlum... Beni gülmekten çatlatacaksın..." diyordu.

"Maden ocağına sinemaya gidiyoruz." dedi. "Bizimle o da geliyor."

“Evet sinemadan geliyorum.” dedim.
Samet kaşlarını çattı:
“Doğru değil konuştukların.”
“Neden doğru olmasın?”
“Dövüştüğün kılıç nerede öyleyse?”
“Evde bıraktım.”
“Bana gösterecek misin, yarın gösterecek misin onu bana?”
“Göstereceğim elbet. Yaklaş bana. Adın ne senin Samet, değil mi?”
“Samet. Senin adın ne amca?”
“Benim mi...” Sustum. “Bana İlyas amca, derler.”
Bunları güç hâlle söyleyebildim.
Baytemir:
“Hadi Samet, geç oldu git yat.”
Samet yalvardı:
“Baba biraz daha durayım olmaz mı?”
Baytemir razı oldu.
“İyi öyleyse dur. Şimdi çayı getireceğiz.”
Samet yanıma sokuldu. Elini okşadım. Bana benziyordu, iyice benziyordu hem de. Elleri benimkiler gibiydiler. Benim gibi de gülüyordu.
Oğluma sordum:
“Büyüyünce ne olacaksın Samet?”
“Şoför...”
“Kamyona binmeyi çok seviyor musun?”
“Çok, çok seviyorum. Şosede elimi kaldırıyorum, kimse durup beni bindirmiyor.”
“Ben gezdiririm seni yarın, istiyor musun?”
“İstiyorum elbet. Ben aşık kemiğini vereceğim sana...”
Odaya oyuncaklarını getirmeye koştu. Pencereden semaverin ışığı görünmekteydi. Aysel’le Baytemir bir şeyler konuşuyorlardı. Samet yaban koçu derisinden bir torba içinde aşık kemiğini getirdi önüme attı:
“Seç amca...”
Renkli boyalarla süslü oyuncakları önüme döktü.
Hatıra kalsın diye birini almak istiyordum, ama cesaret edemedim. Kapı açıldı. Elinde kaynayan semaver olduğu hâlde Baytemir girdi. Ardından Aysel de belirdi. Baytemir keçe yaygı üzerine alçak ayaklı, yuvarlak bir masa getirdi üzerine örtü yaydı. Samet’le biz aşık kemiğini topladık, yeniden torbaya yerleştirdik.
Baytemir sevgiyle Samet’in kulağını çekti ve:
“Varını yoğunu, zenginliğini gösterdin ha!” dedi.
Bir dakika sonra semaverin başına oturduk. Aysel’le hiç tanışıklığımız yokmuş gibi duruyorduk. Sakin olmaya çalıştığımızdan hep susuyorduk. Samet, Baytemir’in dizlerine oturmuş, ona sokuluyor, küçük başını çevirerek yüzüne bakıyordu.
“Baba bıyıkların ne sivri böyle!”
Hem konuşuyor, hem yanaklarını bıyıklarına yaklaştırıyordu.
Böyle oğlumla yan yana bulunmak hiç de kolay iş değildi. Ona oğlum diyemiyor, başka kişiye baba diye konuştuğunu görünce içim parçalanıyordu. Aysel, benim sevgili Aysel’imin yanında olduğunu bilmek istemiyorum. Onun yüzüne bakmaya hakkım yoktu çünkü. Buralara nasıl gelmişti! Gerçekten beğenmiş, evlenmiş miydi! Ne öğrenebilirdim, bana yabancı insan gibi bakıyor, yüzünde sıcak bir esinti bulamıyordum. Gerçekten bu kadar fazla mı nefret etmişti benden? Ya Baytemir? Benim kim ve nasıl bir adam olduğumu sezmiyor muydu acaba? Benimle Samet arasındaki benzeyişi sezemiyor muydu! Acaba geçitten birlikte kamyon sürdüğümüzü neden çıtlatmak istemiyordu! Ya da bunları gerçekten unutmuştu.
Uykuya yattığımız zaman kendimi hepten kötü hissetmeye başladım. Keçe üzerine yatağımı serdiler, yüzümü duvardan yana çevirdim. Lamba kısılmıştı. Aysel bulaşıkları topluyordu.
Komşu odanın açık kapısından Baytemir haykırdı:

"Aysel..."
Aysel yaklaştı.
"Yıkasan iyi olurdu."
Aysel kanlar içindeki kareli gömleğimi aldı, yıkamaya başladı. Ama bir an sonra bıraktı. Parmakları ucuna basarak Baytemir'den yana gittiğini hissettim:
Radyatörden suyu akıttınız mı?" diye sordu yavaşça. "Donar..."

İlyas kamyonun arızası giderildikten sonra oradan ayrılır. Ancak sık sık Samet'i görmek için yine gelir. Durumu öğrenen Aysel, Samet'in sokağa çıkmasına bile izin vermez. İlyas yine bir gün Samet'i görmeye gelir ancak onu diğer çocukların yanında bulamaz. Onun hasta olduğunu düşünür ve Samet'i görmeye gider. Bir gün Samet'i kaçırmaya karar verir ama Samet ağlayıp dönmek ister. Aysel'in seçimi de Baytemir'den yana olunca İlyas, büyük bir yıkıma uğrar; orayı terk ederek Pamir'e gider. Anlatıcı yazar, romanın son bölümünde Baytemir'in savaş sonrası evine dönmesini, eşini ve çocuğunu bulamamasını, Aysel ve Samet'le tanışmalarını, bir aile olmalarını Baytemir'in dilinden aktarır.

Cengiz AYTMATOV, *Selvi Boylum Al Yazmalım*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

içi parçalanmak : Birine çok acıyıp üzülmek.
şose : Genellikle taş kırıkları üzerine kum döşenip silindir geçirilerek yapılan yol.
taş kesilmek : Çok şaşırıp ne yapacağını, ne söyleyeceğini bilememek, sesini çıkaramaz olmak.
yaygı : Yere veya döşeme üzerine serilen örtü.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, Kırgız edebiyatının önde gelen isimlerinden Cengiz Aytmatov'a ait *Selvi Boylum Al Yazmalım* romanından alınmıştır. Eserde İlyas adlı bir kamyon şoförünün köylü kızı Aysel'le birbirlerini sevmeleri, çeşitli nedenlerden ötürü ayrılmaları ve sonra yollarının tekrar kesişmesi anlatılmaktadır. Yazar, *Selvi Boylum Al Yazmalım* adlı eserinde diğer eserlerinde de olduğu gibi Kırgız halkının yaşantısından kesitler sunmuştur. Okuduğunuz metin, sinemaya da uyarlanmış ve Türk sinemasında büyük bir beğeniyle karşılanmıştır. Kırgızların millî sembolü hâline gelen ve yazdıklarıyla Kırgızların adını dünya çapında duyuran Cengiz Aytmatov'un eserleri, Türkiye'de 1970'li yıllarda yayınlanmaya başlar.

Türk dünyası edebiyatı ile Türkiye dışında yaşayan Kırgız, Kırım, Türkmen, Azeri, Özbek, Tatar gibi bütün Türk boylarının oluşturdukları edebiyat kastedilmektedir. Bu boylar, uzun süre Sovyetler Birliği'ne bağlı olarak yaşamışlardır. Sovyetlerin ideolojik yapısına rağmen bu dönemde bile dil ve anlatım yönünden başarılı eserler vermişlerdir. Bu eserler incelendiğinde eserlerde Rus edebiyatının izlerini görmek mümkündür. Bağımsız birer cumhuriyet hâlinde varlıklarını sürdürmeleri ise ancak Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra mümkün olmuştur.

Türk dünyası edebiyatında şiir, roman, hikâye, tiyatro gibi pek çok edebî türde yazılmış örnekler vardır. Bu edebiyatlarda da roman ve hikâye türleri bir anda oluşmuş değildir. Sözü edilen türlerin ortaya çıkışında halk hikâyelerinin, destanların, efsanelerin, mesnevilerin, Batılı eserlerin ve bazı Rus yazarların etkisi vardır. Eserlerde genellikle savaş (özellikle II. Dünya Savaşı), aşk, halkın yaşantısı gibi konular işlenmiştir.

Türk dünyası edebiyatının önemli roman ve hikâye yazarları arasında Neriman Nerimanov, İsa Hüseynov, Sabir Ehmedov, Seyid Hüseyin (Azeri edebiyatı); Musa Akyiğit, Muhammed Zahir Bigi (Tatar edebiyatı); Cengiz Dağcı, İsmail Gaspıralı (Kırım edebiyatı); Cengiz Aytmatov, Ali Tokombaev (Kırgız edebiyatı) gibi isimler sayılabilir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinden Aysel ve İlyas'ın birbirlerini gördüklerinde nasıl davrandıklarını yansıtan cümlelere örnekler bulunuz.
2. Aysel'in yerinde siz olsaydınız İlyas'la karşılaştıktan sonraki tavrınız ne olurdu?
3. İlyas'ın yerinde siz olsaydınız Aysel'e, Samet'e, Baytemir'e karşı nasıl davranırdınız?
4. İlyas'ın iç dünyasının verildiği bölümlere örnek gösteriniz.
5. Yaşanan olaylar karşısında Aysel'in tutumunu değerlendiriniz.
6. Metnin temasını en iyi yansıttığını düşündüğünüz cümleleri bulunuz.
7. Okuduğunuz metinden hareketle metnin yapı unsurları ile ilgili özellikleri aşağıdaki şemalara yazınız.

Kişiler

Zaman

Mekân

Olay

8. Metinden hareketle ailede baba rolünün etkisiyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?
9. Okuduğunuz metin, Türk aile yapısıyla ilgili size neler düşündürmektedir? Metinden örneklerle açıklayınız.
10. Okuduğunuz metinde kullanılan anlatım biçimleri ile anlatım tekniklerini bularak aşağıdaki şemalara yazınız.

Anlatım Biçimleri

Anlatım Teknikleri

11. Okuduğunuz metinden hareketle dönemin sosyal ve kültürel yapısıyla ilgili neler söyleyebilirsiniz?
12. Sizce Aysel'in İlyas'la gitmemesinin nedeni Samet midir yoksa gerçekten Baytemir'i seçmiş olması mıdır? Düşüncelerinizi nedenleri ile paylaşınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

CENGİZ AYTMATOV (1928-2008): Kırgız edebiyatı yazarlarındandır. 1928'de Kırgızistan'ın başkenti olan Frunze'ye (Bişkek) bağlı bir köyde doğdu. İlkokulu köyünde tamamlayan Aytmatov, ortaokulu bölge okulunda bitirdi. II. Dünya Savaşı sırasında erkek nüfusun azalması nedeniyle henüz 15 yaşındayken köyünde sekreterlik yaptı. Hikâye yazmaya da bu yıllarda başladı. Savaştan sonra veterinerlik okulunda okuyan yazar, daha sonra Kırgızistan Tarım Enstitüsünden mezun oldu. Moskova Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitiren Aytmatov, eserlerinde milletinin tarihi boyunca kazandığı sosyal, siyasi, ahlaki, kültürel, edebî yani bütün maddi ve manevi değerlerini yansıttı; yaşadığı coğrafya insanının acılarını, kahramanlıklarını, tecrübelerini yazarak yaşananları ölümsüzleştirdi. Eserlerinde özellikle Manas destanından izler bulmak mümkündür. Genellikle savaş ve aşk konularını işleyen yazar, eserlerini Kırgızca ve Rusça olarak yazdı. Aytmatov'un *Cemile, Selvi Boylum Al Yazmalım, Toprak Ana, Erken Gelen Turnalar, Beyaz Gemi, Gün Olur Asra Bedel* hikâye ve roman türünde yazdığı eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. **Okuduğunuz metinde geçen aşağıdaki paragrafın konusunu sözlü olarak ifade ediniz.**

   Böyle oğlumla yan yana bulunmak hiç de kolay iş değildi. Ona oğlum diyemiyor, başka kişiye baba diye konuştuğunu görünce içim parçalanıyordu. Aysel, benim sevgili Aysel'imin yanında olduğunu bilmek istemiyorum. Onun yüzüne bakmaya hakkım yoktu çünkü. Buralara nasıl gelmişti! Gerçekten beğenmiş, evlenmiş miydi! Ne öğrenebilirdim, bana yabancı insan gibi bakıyor, yüzünde sıcak bir esinti bulamıyordum. Gerçekten bu kadar fazla mı nefret etmişti benden? Ya Baytemir? Benim kim ve nasıl bir adam olduğumu sezmiyor muydu acaba? Benimle Samet arasındaki benzeyişi sezemiyor muydu! Acaba geçitten birlikte kamyon sürdüğümüzü neden çıtlatmak istemiyordu! Ya da bunları gerçekten unutmuştu.

2. **Aşağıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Cümlelerde yer alan noktalama işaretlerinin cümlelerdeki kullanım amaçlarını sözlü olarak belirtiniz.**

   Baytemir sevgiyle Samet'in kulağını çekti ve:
   "Varını yoğunu, zenginliğini gösterdin ha!" dedi.

OKUYUNUZ

Kırım edebiyatının temsilcilerinden Cengiz Dağcı'nın aşağıda bir parçası verilen *Korkunç Yıllar* **adlı otobiyografik romanını okuyunuz. Eserle ilgili değerlendirmelerinizi sınıfta sözlü olarak paylaşınız.**

Bahçesaray'a girdiğimiz zaman akşam oluyordu. Basık evlerin damları üzerine akşamla beraber sonsuz bir ıstırap çöküyor gibiydi. Bazen oradan buradan, kısık ve gamlı ses işitiliyordu. Bazı evlerde bir şavk yanıp sönüyordu. Bazısında, sıkıntılı akşam saatlerini biraz olsun ferahlatmak ister gibi, lâmbalar yanıyordu. Bazı evlerin önünde elleri değnekli, kalpaklı, bol şalvarlı ihtiyarlar görülüyor ve sessizce, başlarını önlerine eğmiş, değneklerini yere vura vura, karanlıklara dalıp bir taraflara gidiyorlardı. Bahçesaray'ın akşam hayatı bana önce böyle sakin ve neşesiz görünmüştü. Ama aslında böyle değildi. Yalnız insanlar değil, hava, gök, sular, evler bile, Çürüksu'nun kenarında, hanlarımızın mezarları bulunan bu toprağın geçmişteki saadetini sessizce dinler gibiydiler. Bahçesaray'ı ilk defa görüyordum. Ertesi gün ben de onun sırrına erdim. Bahçesaray, gözlerimin önünde sessiz ve canlı bir panorama gibi kaldı. En kara günlerimde ona bakıp içimin ateşlerini söndürürüm.

6. METİN

Hazırlık

1. Albert Einstein'ın (Albert Aynştayn) "Bir ön yargıyı parçalamak, atomu parçalamaktan zordur." sözüyle ilgili düşüncelerinizi sınıfta paylaşınız.
2. Bir romanın evrensellik özelliği taşıması sizce nelere bağlıdır? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

BÜLBÜLÜ ÖLDÜRMEK

Romandaki olaylar 1930'lu yıllarda Amerika'nın güneyinde yer alan Maycomb (Meykom) kasabasında geçmektedir. Baroya kabul edilen Atticus Finch (Atikıs Finç) adlı avukat, Maycomb'a yerleşerek mesleğini burada sürdürür. Atticus; idealist, özgürlükçü ve eşitlikçi bir anlayışa sahip bir avukattır. Sekiz yaşındaki kızı Scout (Skaut) ve on iki yaşındaki oğlu Jem'i (Cem) de bu şekilde yetiştirmeye çalışır. Atticus; çocuklarla oyun oynar, onlara kitap okur, onlara kibar ve tarafsız davranır. Küçük yaşlarda annelerini kaybeden çocuklara Calpurnia (Kalpurnia) adındaki bir siyahi kadın bakar. Calpurnia, Jem doğduğu günden beri o evdedir ve çocuklarla Calpurnia arasında ne zaman bir sorun çıksa Atticus hep Calpurnia'dan yana olur. Calpurnia artık ailenin bir parçasıdır. Jem ve Scout'un yaz tatillerinde sürekli görüştüğü Dill (Diyıl) adlı bir de siyahi arkadaşları vardır. Jem, Dill ve Scout beraber öcü diye adlandırdıkları ve evinin önünden geçmeye bile korktukları Boo Radley'in (Bu Radliy) avlusuna girmeye çalışır ve hep onunla ilgili söylentilerden bahsederler.

Siyahilere ön yargıyla bakılan bu dönemde 25 yaşında, evli ve üç çocuk babası olan Tom Robinson (Tom Rabinsın) adındaki siyahiye beyaz bir kıza saldırdığı yönünde bir iftira atılır. Bu olay üzerine açılan davada Tom Robinson'ın avukatlığını Atticus Finch üstlenir. Kasaba halkı bir siyahiyi savunmasından dolayı Avukat Atticus ve çocukları Scout ve Jem'e tepki gösterir. Kasaba halkının düşmanca tavırlarına maruz kalan Atticus bunları pek önemsemez ve ideallerinden, bu davayla ilgili sağlam duruşundan vazgeçmez. Atticus; çocuklarından, bu konuyla ilgili ne söylenirse söylensin, tahriklere kapılmamalarını ister ve bu yönde çocuklarını eğitmeye çalışır.

Roman boyunca o dönemin Amerika'sındaki sosyal yaşamdan parçalara da yer verilmektedir. Romanda yaşananlar avukatın kızı olan Scout'un gözüyle anlatılır.

Metne Dair

Harper Lee'nin (Harpır Li) *Bülbülü Öldürmek* adlı romanında anlatım, bir çocuğun gözüyle yapıldığı için sade fakat verdiği mesaj yönüyle güçlü ve etkilidir.

Aşağıda romanın Atticus'un kişilik özelliklerini ve bir bülbülün neden öldürülmemesi gerektiğini anlatan bölümünü okuyacaksınız.

Atticus güçlü kuvvetli değildi: neredeyse elli yaşındaydı. Jem'le ikimiz ona neden bu kadar yaşlı olduğunu sorduğumuzda geç başladığını söylerdi, adam gibi bir adam olması ve yeteneği buradan geliyor demek ki, diye düşündük. Okuldaki arkadaşlarımızın babalarından çok daha yaşlıydı, sınıf arkadaşlarımız, "Benim babam…" diye söze başladıklarında Jem'le ikimizin söyleyebileceği bir şey yoktu.

Jem futbol delisiydi. Atticus hiçbir zaman top kapmaca oynayamayacak kadar yorgun olmazdı ama Jem topu onun elinden çalmaya çalışınca, "Bunun için çok yaşlıyım, oğlum," derdi.

Babamız hiçbir şey yapmıyordu. Bir markette değil bir büroda çalışıyordu. Damperli kamyon sürücülüğü yapmıyordu, şerif değildi, çiftçilikle ilgisi yoktu, bir araba tamirhanesinde çalışmıyordu ya da hiç kimsenin hayranlığını kazanma olasılığı bulunan bir işi yoktu.

Ayrıca gözlük takardı. Sol gözü neredeyse hiç görmüyordu, Finchler'de sol gözlerin kabile lanetine uğradığını söylerdi. Bir şeyi iyi görmek istediği zaman başını çevirir sağ gözüyle bakardı.

Okul arkadaşlarımızın babalarının yaptığı şeyleri yapmazdı; asla ava gitmez, poker oynamaz, balık avlamaz, içki, sigara içmezdi. Salonda oturur okurdu.

Bütün bu özelliklerine karşın bizim arzu ettiğimiz kadar fark edilmez olmayı başaramıyordu. O yıl Tom Robinson'ı savunuyor diye okul söylentilerle çalkalanıyordu, onun lehine olacak bir şey söyleyen yoktu. Cecil Jacobs'la giriştiğim boks maçından sonra ben korkaklık politikasını benimseyince, Scout Finchler'in bir daha hiç dövüşmeyeceği, babasının buna izin vermediği söylentileri dolaşmaya başladı. Bu tam anlamıyla doğru değildi: herkesin gözü önünde Atticus için dövüşmeyecektim ama aile özel alandı. Üçüncü kuşak kuzenlerden başlayarak yukarı doğru herkesle kıyasıya dövüşecektim. Örneğin Francis Hannock bunu biliyordu.

Atticus bize havalı tüfeklerimizi verdiğinde nasıl ateş edeceğimizi öğretmek istemedi. Bu yüzden Jack Amca bize bazı önbilgiler verdi; Atticus'un silahlara ilgi duymadığını söyledi. Bir gün Atticus, Jem'e, "arka avluda konserve kutularına ateş etmeni tercih ederim ama kuşların peşine düşeceğini biliyorum," dedi. "İstediğin kadar saksağanı vur vurabilirsen ama unutma, bülbülü öldürmek günahtır."

İlk kez Atticus'un yapılması günah olan bir şeyden söz ettiğini duyuyordum ve bu konuyu Bayan Maudi'ye sordum.

"Babanız haklı," dedi. "Bülbüller bizi eğlendirmek için şarkı söylemek dışında bir şey yapmaz. İnsanların bahçelerindeki bitkileri yemezler, mısır ambarlarına yuvalanmazlar, yaptıkları iş bize içlerini dökmektir. İşte bu yüzden bülbülleri öldürmek günahtır."

Kasabada artık Tom Robinson'ın olayından çok Atticus'un neden onu savunduğu ile ilgili konuşmalar yükselir. Mahkeme başlar. Tom'un kendisine saldırdığını iddia eden kız, mahkemede Atticus'un tüm çabalarına rağmen iddiasından vazgeçmez. Aynı şekilde kızın babası olan Bob Ewell (Bab Yuvel) de kızına Tom Robinson'ın saldırdığını, bunu bizzat kendi gözleriyle gördüğünü söyleyerek şahitlik yapar. Sonra da Tom Robinson'ın ifadesi alınır. Tom Robinson'ın suçsuzluğu ortadadır çünkü kızın sağ gözü şişmiş ve morluk içerisindedir. Tom Robinson'ın ise sol eli sakattır. Çok önceden kolunu makineye kaptırdığı için kas ve kemikleri fazlasıyla ezilmiştir. O yüzden o eliyle kızın sağ tarafına vurup bu şekilde morartması olanaksızdır. Bütün bunlar mahkemede sol kolunu kullanarak imza atan kızın babasının suçlu olabileceğine işaret eder. Duruşmayı Scout, Jem ve Dill de izler. Tom Robinson'ın suçsuzluğunun o kadar açık ve net olduğunu çocuklar da görür.

Aşağıda Atticus'un, mahkemede Tom Robinson'ın savunmasıyla ilgili jüriye yaptığı son konuşmayı okuyacaksınız.

"Baylar," dedi. Jem'le ikimiz yine birbirimize baktık: Atticus pekala "Scout" da diyebilirdi. Sesinde resmiyetten ve soğukluktan eser kalmamıştı, sanki postanenin köşesindeki insanlarla konuşur gibi konuşuyordu jüriyle.

"Baylar," diyordu, "kısa keseceğim, ama zamanımın geri kalanını bu davanın zor bir dava olmadığını sizlere hatırlatmaya harcayacağım, birtakım karmakarışık gerçekleri ince eleyip sık dokumanızı gerektiren bir dava değil bu, yeter ki davalının suçluluğu konusunda hiçbir kuşkunuz kalmasın. Her şeyden önce böyle bir davanın açılmaması gerekirdi. Siyahla beyaz kadar açık bir dava bu.

Mahkeme, Tom Robinson'ın davaya konu olan suçu işlediğini gösteren en küçük tıbbi bir kanıt

ortaya koyamadı. Bunun yerine iki tanığın ifadelerine dayanmakla yetindi, bu iki tanığın ifadeleriyse çapraz sorgulama sırasında ciddi şekilde kuşkulu hale geldiği gibi davalı tarafından da reddedildi. Davalı suçlu değildir ama bu salonda bir suçlu vardır.

Mahkemenin en baş tanıkları olan kişilere yalnızca acıyorum ama bu duygum bir adamın hayatını tehlikeye atan o kızı da kapsıyor çünkü o kendi suçundan kurtulmak için bunu yapıyor.

Buna suç diyorum, Baylar, çünkü o kızı güdüleyen şey suçtu. Aslında o kız suç işlemedi, yalnızca toplumumuzun çok eskilere dayanan katı bir kuralını çiğnedi, bu kural öylesine katıdır ki, onu çiğneyen kişi aramızda yaşamayı hak etmeyen biri olarak toplum dışına atılır. O kız, acımasız yoksulluğun ve cehaletin kurbanıdır ama ona acıyamam; o bir beyaz. İşlediği suçun büyüklüğünü çok iyi biliyordu ama arzusu, çiğnediği toplumsal kuraldan daha güçlü olduğu için çiğnemekte ısrar etti. Israr etti ve sonuçtaki tepkisi hepimizin hayatımızın şu ya da bu döneminden tanıdığımız bir tepkidir. Bu kız her çocuğun yaptığı şeyi yaptı; suçunun kanıtını gözlerden saklamaya çalıştı. Ama şu durumda o, çalınmış bir eşyayı saklamaya çalışan bir çocuk değil: Kurbanına saldırdı, ister istemez ondan kurtulması, o adamın ortadan kalkması, bu dünyada yaşamaması gerekiyordu. Kız kendi suçunun kanıtını ortadan kaldırmalıydı.

İşlediği suçun kanıtı neydi? Kanıtı Tom Robinson'dı, bir insan. Kız ondan kurtulmak zorundaydı. Tom Robinson kızın yaptığı şeyi kıza her gün hatırlatan biriydi. Kız ne yapmıştı? Bir zenciyi baştan çıkarmıştı.

(...)

Babası olanları görmüştü, davalı da ifadesinde bunu doğruladı. Babası ne yaptı? Bilmiyoruz ama Mayelle Ewell'ın, neredeyse özellikle sol yumruğu ile daha iyi vuran biri tarafından fena halde dövüldüğünü gösteren ikinci dereceden kanıtlar var. Bay Ewell'ın ne yaptığını kısmen biliyoruz: Yüreğinde Tanrı korkusu olan, doğru yoldan şaşmayan, saygın bir beyaz adam aynı koşullarda ne yaparsa onu yaptı; mahkemeye başvurdu ve hiç kuşkusuz ifadesinin altını sol eliyle imzaladı. Tom Robinson şu anda karşınızda oturuyor, sakat olmayan elini kaldırarak yemin etti, yani sol eliyle.

Ayrıca beyaz bir kadına üzülecek kadar iyi yürekli ve cesur bir insan, böylesine halim selim, saygın, alçak gönüllü bir zenci iki beyazın karşısında ifade vermek zorunda kaldı. O iki beyazın tanık kürsüsüne nasıl çıktıklarını, nasıl davrandıklarını size hatırlatmak gereği duymuyorum—kendi gözlerinizle gördünüz. Maycomb İlçesi şerifi dışında kalan mahkeme tanıkları, karşınıza, yani bu duruşmaya arsızca bir güvenle çıktılar: Kimse onların tanıklıklarından kuşku duymayacaktı, Siz Baylar onlar ne derse inanacaktınız çünkü onların varsayımına göre-o talihsiz varsayımına göre-bütün zenciler yalan söyler, bütün zenciler temelde ahlaksız yaratıklardır, kadınlarımızın yakın çevresinde hiçbir zenciye güven olmaz, insanların zihinlerinin çapını gösteren bir varsayım bu.

Bizler bunun başlı başına bir yalan, Baylar, Tom Robinson'ın derisi kadar kara bir yalan olduğunu biliyoruz, size göstermek zorunda olmadığım bir yalan. Gerçeği biliyorsunuz, gerçek şudur: Bazı zenciler yalan söyler, bazı zenciler ahlaksızdır, kadınlarımızın yakın çevresindeki bazı erkeklere güvenmememiz gerekir-ister siyah olsun ister beyaz. Ama bu her türlü insan soyu için geçerlidir, belli bir insan soyu için değil. Bu mahkeme salonunda hayatında hiç yalan söylememiş ahlaksızca bir şey yapmamış kimse yoktur..."

Atticus durdu, cebinden mendilini çıkardı. Sonra gözlüklerini çıkardı, sildi; böylece bir ilke daha tanık olduk: Daha önce onun hiç terlediğini görmemiştik, bugüne dek hiç terlememiş yüzü şimdi terden parlıyordu.

"Sözlerime son vermeden önce bir şey daha eklemek istiyorum, Baylar: Thomas Jefferson bir keresinde bütün insanların eşit yaratıldığını söylemişti, Kuzeyliler, Washington'daki yönetici takımının kadın üyeleri bu cümleyi bizlerin suratına savurmayı çok sever. Şu içinde yaşadığımız miladi 1935 yılında bazı insanlarda bu cümleyi bağlamı dışında, her türlü durum için kullanma eğilimi var. Düşünebildiğim en komik örnek, yaygın eğitim işlerini yürütenlerin aptal ve haylazları çalışkanlarla birlikte bir üst sınıfa geçirmeleridir-çünkü bütün insanlar eşit yaratılmıştır, eğitimciler size ciddi ciddi böyle der.

(...)

Bazıları ötekilere göre daha zekidir, bazı insanlar doğuştan kazanılmış daha fazla olanağa sahiptir, bazı insanlar ötekilere göre daha fazla para kazanır, bazı kadınlar başka kadınlara göre daha iyi kek yapar... bazı insanlar pek çok başka insanın normal kapsama alanı içine girmeyen yeteneklere sahiptir.

Ama bu ülkede insanlar ancak bir tek durumda eşit yaratılmış kişiler haline gelirler-bir yoksulu Rockefeller Ailesi'nin bir ferdiyle, bir budalayı Einstein ile, cahil bir kişiyi bir kolej müdürüyle eşit gören bir tek kurum vardır. Bu kurum da, Baylar, hukuk kurumudur. Birleşik Amerika'nın Yüksek

Mahkeme'si gibi ya da ülkenin en basit herhangi bir Sulh Ceza Mahkemesi gibi ya da sizin de hizmet verdiğiniz bu onurlu mahkeme gibi. İnsanlarca kurulmuş bütün kurumlar gibi bunların da kusurları vardır ama bizim ülkemizde mahkemeler insanlar arasında en üst düzeyde eşitliğin gözetildiği kurumlardır, bizim mahkemelerimiz açısından insanlar eşit yaratılmıştır.

Mahkemelerimizin dürüstlüğüne ve jüri sistemine fazlaca inanan bir idealist değilim-bunları kusursuz bulduğumu söyleyemem benim açımdan somut ve işleyen bir gerçekliktir. Baylar, mahkeme bu jüride yer alan ve karşımda oturan sizlerin tek tek hiçbirinizden daha iyi değildir. Bir jüri ne kadar güvenilirse mahkeme de o kadar güvenilirdir, jüriyi oluşturan insanlar ne kadar güvenilirse bir jüri de o kadar güvenilirdir. Sizlerin size sunulan kanıtları öfkeye kapılmadan değerlendireceğinize, bir karara varacağınıza ve davalıyı ailesinin yanına göndereceğinize güveniyorum. Yüce Tanrı adına görevinizi yapın."

Atticus'un sesi düştü, jürinin karşısından çekilirken bir şey söyledi ama duyamadım. Sanki jüriye söylermiş gibi değildi, kendi kendine konuşurmuş gibiydi. Jem'e hafif bir yumruk attım. "Ne dedi?"

"Yüce Tanrı adına, ona inanın. Galiba böyle dedi."

Avukatın bütün savunmasına, suçlamayı destekleyen hiçbir kanıt olmamasına rağmen sadece siyahi olduğu için Tom Robinson suçlu bulunmuştur ve cezası idamdır. Atticus; Tom Robinson'a bu durumu üst mahkemeye taşıyacağını, hâlâ kurtulma şansının olabileceğini söylese de Tom, beyaz adamların beyazlara tanıdığı şanslardan bıkmıştır. Kendi şansını kendi yaratmak isteyen Tom, hapishaneden kaçmaya çalışırken muhafızlar tarafından on yedi kurşunla vurulur ve ölür. Bu durum Atticus'u ve adamın suçsuzluğuna inanan çocukları çok üzer. Fakat kasaba halkını memnun eder.

Bir gece çocuklar Cadılar Bayramı için gittikleri gösteriden evlerine dönerken saldırıya uğrarlar. Saldırıyı gerçekleştiren kişi, siyahiye iftira atan ve mahkemede de aslında herkesin suçlu olduğunu bildiği kızın babası yani Bob Ewell'dir. Bu adam daha önce de Avukat Atticus'a saldırmıştır. Çocukları bu saldırıdan, çok korktukları Boo Radley kurtarır.

Harper LEE, *Bülbülü Öldürmek*
(Türkçesi: Ülker İnce)

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

bağlam : Olaylar, durumlar, ilişkiler örgüsü veya bağlantısı.

damper : Bir şasinin üzerine takılmış, inip kalkan kasası olan, kendinden hareketli, yükü boşaltan düzen.

içini dökmek : Derdini anlatmak; ferahlamak, rahatlamak.

idealist : Bir amaca çıkar gütmeden bağlı olan kişi.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, Harper Lee'nin XX. yüzyıl Amerikan edebiyatının klasiklerinden olan *Bülbülü Öldürmek* adlı romanından alınmıştır. Romanda olaylar, 1930'lu yılların Güney Amerika'sında Maycomb adındaki kasabada büyüyen Scout adlı bir kız çocuğunun ağzından anlatılır. Yer yer otobiyografik özellikler taşıyan roman, "Söylemek istediğim her şeyi bu kitabımda zaten söylemiştim." diyen Harper Lee'nin tanınmış eseridir.

Harper Lee; kullandığı yalın ama çarpıcı üslubuyla adalet, özgürlük, eşitlik ve ayrımcılık gibi bütün dünyada hâlâ güncel olan konuları eserin anlatıcısı olan Scout'un büyüme hikâyesiyle birlikte aktarır. Okuduğunuz metinde de görüldüğü gibi iyilik ve kötülüğü Scout'un gözüyle bireysel, mahkemedeki jürinin gözüyle toplumsal düzeyde mercek altına alır. Yazar, sadece bir ten rengi farklılığının haklı olmanın önüne geçebileceğine dikkat çeker. Bülbül mecazıyla da Tom Robinson gibi sesi çıkmayan ama masum olan tüm insanları vurgular.

Okuduğunuz metinde görülen mahkeme sahnesinde Atticus Finch, modern dünyada unutulan en temel insan hakları kuralını okura hatırlatarak renkleri, dilleri, dinleri, cinsiyetleri, ırkları ne olursa olsun her insanın, yasaların önünde eşit olduğunu vurgular. Bir insanın haksız yere suçlanması üzerinden gelişen olaylar; ön yargılar, ikiyüzlülük, sınıf ve ırk çatışmalarıyla beslenen küçük Amerikan kasabasının sınırlarını aşıp toplumlar için adaletin ve dürüstlüğün önemini anlatan evrensel bir hikâyeye dönüşür.

Gerçeğe dayanmayan bir suçlamayla yargılanan Tom Robinson ve adaleti simgeleyen Atticus, terazinin bir tarafındayken diğer tarafında ön yargıyı ve ırkçılığı simgeleyen jüri vardır. Küçük bir kasabada yaşanan ancak az ya da çok bütün dünyanın sorunu olmaya devam eden “ötekileştirme” sorununun küçük bir çocuğun gözüyle anlatılması bakış açısının daha saf, temiz ve samimi olmasını sağlamıştır.

1950’lerin sonunda başlayıp 1960’lı yıllarda devam eden ve ABD’de birçok toplumsal olayın yaşandığı dönemde yazılan roman sadece ABD’de değil tüm dünyada yankı uyandırmıştır.

XX. yüzyıl; dünya edebiyatında her ülkedeki değişim ve gelişimin, bu değişim ve gelişimin yarattığı çelişkilerin, insanın iç dünyasında oluşan ikilemlerin yansıtıldığı bir dönem olur. Sanatçılar yaşamın anlamını, çağın genel görünümünü yansıtma eğilimine girer. Gerçeğe giden yol tek olmadığı için her ülkenin yazarları yeni arayışlar, yeni yönelimler içerisindedir.

Dünya edebiyatında Harper Lee’den başka romanlarıyla tanınmış Ernest Hemingway (Örnıst Hemingvey), John Steinbeck (Con Ştaynbek), Stephan Zweig (Stefın Zvayg), J. D. Salinger (Cey. Di. Selincır), Tolstoy, George Orwell (Corç Orvel) gibi pek çok isim vardır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metne göre bülbüllerin neden öldürülmemesi gerektiğini açıklayınız.
2. Atticus’un insanların eşitliği ile ilgili mahkeme salonunda yaptığı konuşmaya katılıyor musunuz? Düşüncelerinizi nedenleriyle açıklayınız.
3. Tom Robinson’ın suçlu olmadığı çok belliyken neden jüri üyelerince suçlu bulunmuştur?
4. Metinde yararlanılan anlatım biçimi ile anlatım tekniklerini söyleyiniz.
5. Atticus’a göre bir mahkemenin güvenilirliği neye bağlıdır? Açıklayınız.
6. Metinden yola çıkarak toplumda saygın bir yere sahip insanların kişilik özellikleriyle ilgili neler düşündüğünüzü söyleyiniz.
7. Metnin yazıldığı dönemin sosyal gerçekliği ile metindeki kişilerin özellikleri arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?
8. Metindeki temel çatışmayı belirleyerek metnin tema ve konusunu söyleyiniz.
9. Şair Rudyard Kipling’in (Rudyard Kiplin) “Ne düşmanların ne de dostların seni incitebilirse/.../ Herkes sana güvenebilirse fakat bu güven de sınırsız olmazsa,/.../İşte o zaman içindekilerle beraber bütün dünya senin olur,/Hatta bundan daha da üstün,/Sen bir insan olursun oğlum” dizeleriyle okuduğunuz metnin içeriği arasında nasıl bir ilişki kurabilirsiniz?
10. Okuduğunuz metnin anlatıcısı ile anlatıcının bakış açısını belirleyiniz. Seçilen anlatıcı ile bakış açısı metnin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir?
11. Metinde açık ve örtük iletilere örnek olabilecek bölümleri gösteriniz.
12. Metindeki yardımcı düşünceler ile ana düşünceyi belirleyiniz.
13. Metnin anlatım özelliklerine bakarak yazarın edebî anlayışıyla ilgili çıkarımlarda bulununuz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

HARPER LEE (1926-2016): Amerikalı romancı, Alabama eyaletinin Monroeville (Menrovil) şehrinde büyüdü. Huntington Koleji ve Alabama üniversitelerinde okudu. Bir süre Alabama'nın Oxford şehrinde eğitim gördükten sonra iş hayatına atıldı. *Bülbülü Öldürmek* adlı romanın kaynağını 1956'da yazmaya başladığı otobiyografik hikâyeler oluşturdu. Kitap 1960 yılında yayımlandığında okurlardan yoğun ilgi gördü. Çok başarılı bulunan bu kitap sinemaya da uyarlandı. Harper Lee 1961'de bu romanıyla Pulitzer Edebiyat Ödülü'nü kazandı. Yazar *Tespih Ağacının Gölgesinde* adlı romanını da ölümünden kısa bir süre önce yayımladı.

DİL BİLGİSİ §

1. **Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki paragrafın konusunu ve ana düşüncesini söyleyiniz.**

   Ama bu ülkede insanlar ancak bir tek durumda eşit yaratılmış kişiler haline gelirler-bir yoksulu Rockefeller Ailesi'nin bir ferdiyle, bir budalayı Einstein ile, cahil bir kişiyi bir kolej müdürüyle eşit gören bir tek kurum vardır. Bu kurum da, Baylar, hukuk kurumudur. Birleşik Amerika'nın Yüksek Mahkeme'si gibi ya da ülkenin en basit herhangi bir Sulh Ceza Mahkemesi gibi ya da sizin de hizmet verdiğiniz bu onurlu mahkeme gibi. İnsanlarca kurulmuş bütün kurumlar gibi bunların da kusurları vardır ama bizim ülkemizde mahkemeler insanlar arasında en üst düzeyde eşitliğin gözetildiği kurumlardır, bizim mahkemelerimiz açısından insanlar eşit yaratılmıştır.

2. **Aşağıdaki parçada yazımı yanlış olan kelimeleri bulunuz. Bulduğunuz kelimelerin altını çiziniz.**

   Alt kata bıraktığı paltosunu ve şapkasını giyerken aynaya bir gözattı. Berberde saçlarını kestirmek için bu sabah evde traş olmamışdı. Birden bire yüzü ona kirli göründü. Kaşları gözlerinin üstüne, yerlerinden kopmuş gibi ve esmer yüzünden büyük bir renk farkı ile ayırılan açık gri gözlerinin herzamanki aydınlığı azalmıştı. Derisinde yabancı buruşukluklar vardı ve yüzünün bütün ifade sistemi yıkılmış gibi düzeni bozulmuş çizgilerinde bir mana harabesi görünüyordu.

OKUYUNUZ

John Steinbeck'in aşağıda bir parçası verilen *Fareler ve İnsanlar* adlı romanının tamamını okuyunuz. Romanın anlatımı ile teması arasındaki ilişkiyi söyleyiniz.

Öndeki adam açıklığa geldikleri zaman birden durdu. Arkadaki az kalsın onun üstüne yıkılıyordu. Öndeki şapkasını çıkardı, işaret parmağıyle kemerini sıyırdı ve ter damlalarını silmek için parmağını şaklattı. Arkadaşı yükünü yere attı, yüzükoyun kapanarak, suyun yeşil yüzünden içmeye koyuldu. At gibi ağzını şapırdatarak hızlı hızlı içiyordu. Kısa boylusu öfkeli bir bakışla yanına yaklaştı:

"Lennie", Lennie, içme o kadar Allah aşkına!" Lennie, durgun suyu şapırdatmaya devam ediyordu. Kısa boylusu eğildi, onu omuzundan tutup sarstı:

"Lennie bak dün geceki gibi yine hastalanacaksın"

Lennie kafasını şapkasıyla birlikte suya soktu, sonra kıyıya oturdu, şapkasından sızan sular mavi ceketine ve ensesinden içeri aktı.

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Kitap tanıtma ve değerlendirme yazısı yazmak, üzerinde araştırma yapılması gereken ve sorumluluk isteyen önemli bir iştir. Tanıtma ve değerlendirme yazıları; bir eseri tartışmak, tanıtmak, tanıtmanın yanında eleştirel yorumlarda bulunmak ve okuyanın da incelenen esere eleştirel bir gözle bakmasını sağlamak amacıyla kaleme alınır.

Sözlü ya da yazılı olarak yapılan bütün çalışmalarda olduğu gibi kitap değerlendirme çalışmalarında da dikkat edilmesi gereken bazı unsurlar vardır. Temel amaç; hitap edilen grubu, incelenen eseri okumaya yönlendirecek bir yazı hazırlamaktır.

b) Uygulama

- Roman ünitesinde incelediğiniz romanlardan biri üzerine tanıtma-değerlendirme yazısı yazınız. Yazınızı yazarken aşağıdaki bilgileri göz önünde bulundurunuz.

  - ✔ **Tanıtma ve değerlendirme yapılacak bir roman tespit ediniz.**
  - ✔ **Kitabın biçimiyle ilgili (baskı kalitesi, kapak tasarımı vs.) bilgi veriniz.**
  - ✔ **Kitabın neden okunması gerektiğine vurgu yapınız.**
  - ✔ **Kitabın teması ve konusuna göre hangi türde yazıldığını belirtiniz.**
  - ✔ **Kitabın okuru yakalayacak, ilgisini çekecek bölüm ya da cümlelerden alıntı yapınız.**
  - ✔ **Her yazının başlığı olduğu için bu tür yazılara da başlık konulması gerektiğini unutmayınız.**
  - ✔ **Yazının amacına ulaşmasının yazının sunum şekliyle de ilgili olduğunu unutmayınız ve görsel malzemeye önem veriniz.**

- Hazırladığınız yazıları çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf ve okul panosu, dergi, gazete, sosyal medya vb.) sergileyiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Sözlü anlatıma dayanan konuşma çeşitlerinden biri, hazırlıksız konuşmalardır. Günlük yaşamda insanlarla iletişim kurarken yapılan konuşmalar ile alışverişte, çarşıda vb. yerlerde karşılaşılan bir tanıdıkla edilen sohbet ya da bir topluluk içinde gerçekleşen konuşmalar hazırlıksız konuşmalara örnektir. Bu tür konuşmalar günlük yaşamda önemli bir yer tutar. Dolayısıyla doğru ve güzel konuşmaya her zaman ihtiyaç duyulur.

Hazırlıksız konuşma grup içinde yapıldığında dikkat ister. Toplulukta bulunan kişilerin görüşleri ve üzerinde konuşulan konuya bakış açıları birbirinden farklı olabilir. Konuşmacı, bulunduğu ortamda ileri sürülen düşünceleri takip etme ve gerektiği gibi değerlendirebilme yeteneğine sahip olmalıdır. Grup içinde yapılan konuşmalar rastgele olur yani belirli bir konu üzerine düşünülerek yapılmazsa laf kalabalığı ve gürültü olması kaçınılmazdır.

Belirli bir konu etrafında şekillenmeyen, herkesin aklına gelen sözü söylediği konuşmalar pek yarar sağlamayacağı için sohbetin konulu olması, yapılan konuşmaların daha yararlı olmasını sağlar.

b) Uygulama

- Roman ünitesinde veya daha önce okuduğunuz ve beğendiğiniz bir roman hakkındaki düşüncelerinizi sınıf ortamında hazırlıksız konuşma şeklinde sununuz.
- Belirlenmiş bir konuda bir topluluk karşısında hazırlıksız bir konuşma yapılırken konuşmanın hedeflenen amaca uygun olması için aşağıdaki bilgileri göz önünde bulundurunuz.

- ☑ **Söz alma şekline ve söz sırasına dikkat ediniz.**
- ☑ **Başkalarının, açıklanan görüşler konusunda farklı düşünceleri olduğunda eleştirilere karşı saygılı olunuz.**
- ☑ **Sadece konuşurken değil karşı tarafı dinlerken de doğru görünmeyen görüşlere karşı kırıcı davranmayınız.**
- ☑ **Düşüncelerin yanlış anlamlara çekilmeyecek biçimde yerli yerinde ifade edilmesine özen gösteriniz.**

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru kelimeyi/kelimeleri yazınız.

1. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar, Mithat Cemal Kuntay gibi isimler .... anlayışını devam ettirmişlerdir.

2. Tarık Buğra ...., Halide Edip Adıvar ...., Samim Kocagöz ...., Kemal Tahir .... adlı eserlerinde Kurtuluş Savaşı'nı konu edinerek millî ve manevi değerleri de işlemişlerdir.

3. *Aylak Adam* ve *Anayurt Oteli* adlı eserleri ile bilinen ...., modernizmin Türk edebiyatındaki önemli isimlerindendir.

4. Toplumcu gerçekçi anlayışla yazan sanatçılar; eserlerinde sıklıkla ...., ..., ... çatışmalarını işlemişlerdir.

5. Kırgız edebiyatının tanınmış sanatçısı ....; *Beyaz Gemi* adlı eserinde destan, efsane, masal gibi sözlü geleneğin unsurlarını da kullanmıştır.

B) Aşağıda numaralar ile verilen tanımları harf ile verilen terimlerle eşleştirerek harfleri numaraların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

6.

Tanımlar

( ) **1.** Resim sanatında da kullanılan bu teknik, roman sanatında gerçek ya da kurmaca metinlerin bir romanın ana metnine serpiştirilerek yerleştirilmesidir.

( ) **2.** Bir edebî metnin dokusuna hem edebiyat alanından hem de başka alanlardan metin parçalarının katılmasıdır.

( ) **3.** Postmodernist romanda, belli bir metnin konusunu yeni bir metin oluşturmak için hareket noktası olarak almaktır.

( ) **4.** Gerçekle kurmaca arasındaki ilişkileri sorgulayıp okunanın bir kurmaca olduğunu anımsatan kurmaca türüdür.

( ) **5.** Roman içerisinde şiir, mektup, destan, masal gibi metin türlerinin söyleyiş ve biçim özelliklerini kullanarak bir benzerini yazmadır.

Terimler

a) Metinler arasılık

b) Parodi

c) Pastiş

ç) Kolaj

d) Üst kurmaca

C) Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

7. "Romanın hayatı yansıttığını yazmışım bir ara. Dediklerine bakılırsa son derece yanılıyormuşum. Matematik hayatı ne kadar yansıtırsa roman da o kadar yansıtırmış. Yani roman yaşamdan çok matematiğe yakınmış. Çünkü yaşam gelişigüzelmiş, romansa keyfî -ama kurallı keyfî-."

Yukarıdaki parçadan hareketle edebî eserin gerçeklikle kurduğu ilişkinin nasıl olması gerektiği hakkındaki düşüncelerinizi aşağıdaki boşluklara yazınız.

....
....
....
....
....
....
....

8. Biz gerçeklik unsurundan çok; kurmaca unsurunu ön planda tutarız. Yani romanda anlattığımız, aktardığımız, yansıttığımız içerik ve anlam katmanlarından, fikir, duygu ve bilgilerden çok; bunları nasıl anlattığımız, nasıl bir teknik ve söylem içinde sunduğumuz, nasıl bir kurguya bağlı olarak ortaya koyduğumuz önemli olmuştur. Buna bağlı olarak üst kurmaca romanlarımızda önem kazanmıştır. Bize göre romanın asıl konularından biri, romanı yazma, kurgulama biçimi ve roman kuramıdır. Olayları iç içe veririz. Karmaşayı yansıtmak üzere düzensiz ve karmakarışık bir biçim ve yapı ortaya koyarız. Bu bağlamda farklı üslupları farklı edebiyat türlerini iç içe yerleştiririz. Bize göre hayat zaten bir oyundur. Hayatı kurmacaya dönüştüren roman da bir oyundur. Dolayısıyla yazdığımız romanlar aslında oyun içinde oyundur...

Bu parçada bahsedilen roman anlayışıyla ilgili düşünceyi, parçanın dil ve anlatımını göz önünde bulundurarak devam ettiriniz. Yazdığınız cümlelerde bu anlayışın temsilcilerine ve eserlerine de yer veriniz.

....
....
....
....
....
....
....
....

9. Toplumcu gerçekçi anlayış doğrultusunda yazılan eserlerin ortak özelliklerinden beşini yazınız.

- ....
....
- ....
....
- ....
....
- ....
....
- ....
....

10. **I. Metin**

İlk biz geldik. Beni Ömer'le Tezel getirdiler. Oğlum şurda, kapıda karşıladı. Getirip buraya oturttu. Müjgân da koluma girmişti hatta. "Gel anne, senin yerin burası. Bak burda otur, seyret" dediler. Nikâh kıyıldıktan sonra, yemekte dünürlerimizle, şahitliği edecek Rıfat Paşa ile falan hep aynı masada olacakmışız. Dün neyseler neler. Şimdi yüksek insanlar. Hepsi yüksek kimseler. Vatansever kimseler. Kaynanalar sevilmez ya, Ayşenim de bir türlü sevemedi Nuriye'yi, hanımefendiyi. Alışır. Zamanla düzelir. İlk zamanlar biz nasıldık Müjgân'la? Evlerindeki bütün artık kurabiyeleri, şekerleri bana yolluk, bayramlık diye getirirdi. Çok gücüme giderdi. Alıp başına çalasım gelirdi. Oğlumun saadeti der, içime gömerdim. Torunumun hatırı için yüzlemezdim. Evet, oğlum sevemedi Müjgân'ı. Arada çocuk, ne yapsın? Ayrılsalar ne olacak? İyi ki dişimi sıktım. İlhan da sıktı. İşte bu günlere erdik.

Adalet AĞAOĞLU, *Bir Düğün Gecesi*

II. Metin

Kısrak iki gün yattı. Her geçen saat iyileşme belirtileri artıyordu. Üçüncü gün ön ayaklarını karnına doğru çekti. Oturma düzenine geçti. Başını kaldırdı. Birkaç kez kalkmaya çabaladı. Kalkamadı. Ama, önüne konan kepek çorbasını içti...

— Eee, dedi. Hıdır Emmi. Bununla geçmiş olsun kadersiz yılkılık, zavallı Doru. Hıdır da sayende Allah indinde makbul bir iş yaptı. Gönlü ferahladı. Daha misafirliğin bitmedi haa... Dipdiri olsan da bu günlerde yine bırakmam seni... Görmüyor musun havayı? Yine poyraza döndü yel, yine gavur gibi ciğere işlemeye başladı. Tipi ha geldim, ha geliyorum der, bu havada yazı yaban senin işin değil. Bu iş dağ gibi yılkılığın işi, sırtı pek atın işi...

Doru kısrak dördüncü günü önüne konan otu, arpa kırmasını yedi... Soluğu derinleşmiş, sıcaklaşmıştı. Gözlerindeki kızartı geçmiş, göz akı yeniden görünmüştü. Başı dikti. Gövdesindeki güçsüzlük sona ermişti.

Abbas SAYAR, *Yılkı Atı*

Bu iki metin parçasını aşağıda verilen başlıklar doğrultusunda karşılaştırınız.

	I. Metin	II. Metin
Tema		
Anlatım Biçimi		
Anlatıcı		
Bakış Açısı		
Üslup		

Aşağıdaki kutucuklarda "Roman" ünitesi ile ilgili 11-17. soruların cevapları bulunmaktadır. Buna göre kutucuklarda yer alan harfleri boş bırakılan yerlere yazarak soruları cevaplayınız. (Soruların birden fazla cevabı olabileceğini göz önünde bulundurunuz.)

A	B	C	Ç
Metinler Arasılık	Toplumcu Gerçekçi Anlayış	Millî Edebiyat Zevkini Devam Ettiren Anlayış	Latife Tekin
D	**E**	**F**	**G**
Modern Roman Anlayışı	İç Konuşma	Yusuf Atılgan	Postmodern Roman Anlayışı
Ğ	**H**	**I**	**İ**
Hasan Ali Toptaş	Peyami Safa	Bilinç Akışı	Yaşar Kemal

11. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri modern/postmodern romanlarda kullanılan anlatım tekniklerindendir?**

(..)

12. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangilerinde Cumhuriyet Dönemi roman anlayışları yer alır?**

(..)

13. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan yer alan yazarlardan hangisi ya da hangileri toplumcu gerçekçi anlayış doğrultusunda eserler vermiştir?**

(..)

14. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangilerinde** *Anayurt Oteli, İnce Memed, Sevgili Arsız Ölüm* **adlı eserlerin yazarları verilmiştir?**

(..)

15. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri bireyin iç dünyasını ele alan eserler vermiştir?**

(..)

16. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri postmodern roman anlayışı doğrultusunda eser vermiştir?**

(..)

17. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi Mithat Cemal Kuntay, Halide Edip Adıvar, Samim Kocagöz gibi sanatçıların yer aldığı anlayıştır?**

(..)

Aşağıdaki 18-21. soruları metne göre cevaplandırınız.

Haber köye, köyden kasabaya bir anda yayıldı. "İnce Memed vurulmuş. Alidağda tipi dinince ölüsü aşağı indirilecek."

"Değirmenolukluların gözü Alidağının boranlı doruğuna dikilmişti. Alidağı dağların dağı... Alidağı gayetle heybetli. Alidağı yedi İnce Memedi.

Herkes evine kapanmıştı. Abdi Ağayı bekliyorlardı. Haberi aldıysa nerdeyse gelecekti.

Vayvay köylüleri Ali Safa Beyden tarlalarını parça parça geri alıyorlardı. Koca Osman on beş yaşında gibi gencelmişti. Ali Safaya meydan okuyordu.

"İnce Memed, şahinim."

"Vurulma haberi Vayvaya da geldi. Koca Osman haberi duyunca yerinden kalkamadı. Kurudu kaldı. Ağzını bıçaklar açmadı bir zaman. Gözlerinden iplik iplik yaşlar süzülüyordu.

Sonra konuştu:

"Vay şahinim vay! Ne de babayiğitti şahinim. Bir gözleri vardı, kocaman. Kaşlar dersen... Kalem parmaklar... Boy dersen vay şahinim vay! Bana diyordu ki, Osman emmi, bir gün senin evine geleceğim, misafir kalacağım diyordu. Olmadı. Vay şahinim vay! Karısı da yanındaydı. Ne yapar ola fıkaracık şimdi? Bana bakın köylüler, şahinim bizi kurtardı bu gavurların elinden, karısını köye getirip tarla verelim, besliyelim. Olur mu?"

Köylüler:

"Münasip," dediler.

Ali Safa korkusu geldi gene yüreklerine oturdu.

Abdi Ağa önce Ali Safa Beye koştu. Safa Beyi evde bulamadı. Safa Beyin karısı:

"Gördün mü Abdi Ağam, eden bulur. Gözlerin aydın."

Abdi Ağa:

"Aydınlık içinde kal kızım," dedi yürüdü.

Yaşar KEMAL, *İnce Memed*

18. **Yukarıda okuduğunuz metin hangi edebî anlayışın özelliklerini yansıtmaktadır? Metinden örnek vererek aşağıya yazınız.**

....
....
....

19. **Metnin dil ve anlatım özelliklerini göz önünde bulundurarak metni devam ettirecek bir diyalog yazınız.**

....
....
....

20. **Metindeki anlatıcıyı ve anlatıcının bakış açısını tespit ediniz. Bunların metnin anlatımına nasıl bir katkı sağladığını yazınız.**

....
....
....

21. **Metinde tasvir edilen bölümleri belirleyiniz. Tasvirlerin metnin anlatımını nasıl etkilediğini yazınız.**

....
....
....

Ç) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

22. Ben de muayene odasının ve nice muayene odalarının önünde senelerce bekledim. Benim yanımda büyüğüm de yoktu. Yalnız başıma demir parmaklıklı kapıdan içeriye girerdim, dokuzuncu hariciye koğuşuna doğru ağaçların bile sıhhatine imrenerek yürürdüm, camlı kapıların garip bir beyazlıkla gözlerime vuran ve içimde korku ile karışarak yuvarlanan parıltıları arasında o dehlize girerdim ve yalnız başıma bir köşeye ilişirdim, kımıldamazdım, susardım, beklerdim, korkudan büzülürdüm, rengimin uçtuğunu hissederdim.

Bu parça ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Anlatılan kişinin ruhsal durumu ile davranışları uyumludur.
B) Mekânın özellikleri, kahramanın psikolojisinde etkilidir.
C) Bütün duyulara yönelik ayrıntılara yer verilmiştir.
D) Anlatımda kahraman anlatıcının bakış açısı kullanılmıştır.
E) Anlatımda olaylar devinim hâlinde verilmiştir.

23. Cumhuriyet Dönemi yazarlarından olan sanatçı, Türk edebiyatında roman yazarlığı ile tanınmıştır. Postmodern anlayışın önemli isimlerinden biri olup eserlerinde Doğu ve Batı'yı, tarihi, kendi aile yaşantısını, İstanbul'u vs. anlatmıştır. Nobel Edebiyat Ödülü'nü de alan sanatçı, romancılığı bir biçim sorunu olarak görmüş ve bu doğrultuda eserler vermiştir.

Aşağıdakilerden hangisi parçada tanıtılan sanatçının eserlerinden biri değildir?

A) Kar
B) Kafamda Bir Tuhaflık
C) Cevdet Bey ve Oğulları
D) Kara Kitap
E) Tutunamayanlar

24. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde tırnak işaretinin kullanım amacı diğerlerinden farklıdır?

A) Yaşar Kemal "Yılanı Öldürseler"de sadece insanın insanla çatışmasını değil daha önemlisi kendi kendisiyle çatışmasını anlatmıştır.
B) Pınar Kür'ün romanındaki Selim, sınıf değiştirmenin tek yolunu şöyle açıklar: "Çevreni aşmakla başlayacaksın işe."
C) Adalet Ağaoğlu, "Fikrimin İnce Gülü"nde kurtuluşu Almanya'da arayan binlerce Bayram'dan birini anlatmıştır.
D) "Al Gözüm Seyreyle Salih"; karmaşıklığın, çelişkilerin, ilişkilerin, çatışmaların ve içinde insan gerçeğinin araştırıldığı bir romandır.
E) Rıfat Ilgaz, "Sarı Yazma"da otobiyografik bir romanla okurun karşısına çıkmıştır.

25. Bazı romanlarda çekirdek ya da ana olay, belli bir sonuca bağlanmadan kesilir. Ana düğüm çözülmez, çatışmalar bir sonuca ulaşmaz, sonuç bir belirsizlik içinde kalır. Bununla çoğu zaman romancı, romanın sonunu okuyucunun getirmesini ister. Yazar, olayların okuyucu tarafından bir sona götürülmesini, nasıl isteniyorsa ve nasıl uygun görülüyorsa öyle tamamlanmasını ister. Yani ---

Aşağıdakilerden hangisi düşüncenin akışına göre bu parçanın sonuna getirilemez?

A) romancı romanın yazılış sürecine okuyucuyu dâhil etmek ister.
B) yazar okuyucunun üretici bir konumda etkin bir rol almasını ister.
C) romancı her şeyi hazır olarak okuyucuya vermek istemez.
D) yazar yaratıcı okur yerine verilenleri hazır alan okuru benimser.
E) romancı romanı okuyucuya tamamlatarak onu metne çekmek ister.

26. Türk romanı Cumhuriyet'in kurulmasından sonra öteki edebî türlere göre büyük aşama kaydeder. Türk edebiyatındaki kısa geçmişine rağmen okuyucuyu ve edebî çevreleri peşinde sürüklemeyi bilir. Bu dönemde özellikle 1950'li yıllardan sonraki toplumsal değişimler, romandaki tema ve konu çeşitliliğini artırır. Buna göre eserlerde --- gibi konular üzerinde yoğunlaşmışlardır. Toplumcu gerçekçi, modernizm, postmodernizm gibi yeni roman anlayışları da Türk edebiyatındaki yerini alır. Bu dönemde Oğuz Atay, Ahmet Hamdi Tanpınar, Yusuf Atılgan, Adalet Ağaoğlu, Orhan Kemal, Yaşar Kemal gibi isimler; roman türünün gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

Bu parçada boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

A) kuşak çatışması
B) köy ve köylü sorunları
C) yanlış Batılılaşmanın doğurduğu gülünç durumlar
D) gurbete çalışmaya giden işçilerin dramları
E) bunalımlı, topluma yabancılaşan bireylerin iç dünyaları

27. Roman yazarlarının yaygın biçimde tercih ettikleri bir roman unsurudur. Romanın kurmaca dünyasında yaşanmış, yaşanan ve yaşanacak olan her şeyi bilir, görür ve duyar. Onun son derece geniş bilme, görme, duyma imkânı, kahramanların gönlü veya kafasından geçenleri okumaya kadar uzanır. III. tekil kişi ağzıyla konuşur. Onun kendine has bir dil ve üslubu yoktur, yazarın dilini kullanır. Bu sebeple ona yazar-anlatıcı da denir.

Bu parçada aşağıdaki roman unsurlarından hangisi açıklanmıştır?

A) Tip
B) Gözlemci bakışı açısı
C) Karakter
D) Kahraman anlatıcı
E) Hâkim bakış açısı

28. Üç gün sonra ikramiyesiyle, piyangosuyla, zamanlarıyla, tenzilatiyle nakit ceza usulümüz bütün bir sistem olmuştu. Halit Ayarcı benim keşfimi tam Hollywood metoduyla ilan etti. Birkaç hafta içinde Ahmet Zamanî Efendi'yi herkes unutmuştu. Saatleri Ayarlama Enstitüsü ilk kuruluş anlarında dahi erişemediği bir teveccüh ve muhabbet kazandı. Bunun arkasından Saat Sevenler Cemiyeti vasıtasıyla tesis ettiğimiz köyler için Saat Ayar Ekipleri geldi. Zaten Saat Ayar İstasyonlarımız çoğalmıştı. Şehir bizimdi. Bir yığın genç kız ve erkek, sırtlarında Samiye Hanım'ın icadı üniformalar, yakalarında rozetlerimiz, gidip geliyorlar; umumi hayata neşe katıyorlardı.

Ahmet Hamdi Tanpınar'dan alınan bu parçadan yola çıkılarak yazarın üslubuyla ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Arapça-Farsça kelimelere yer vermiştir.
B) Millî ve manevi değerleri ön planda tutmuştur.
C) Üst kurmacaya dayalı anlatımlara başvurmuştur.
D) Toplumcu gerçekçi anlayış doğrultusunda eser vermiştir.
E) Gösterme, bilinç akışı gibi teknikleri yoğun kullanmıştır.

29. Her sanatçı kendi gönlünde yaşayan özel kıtayı; sanatın sesleriyle büyüleyerek yaprak yaprak, dal dal ve dalga dalga dünyaya aktarmalıdır. Görüyoruz ki en büyük sanatçılar ---

Aşağıdakilerden hangisi ile parça devam ettirilirse sanatçıların özgünlüğü vurgulanmış olur?

A) eserlerinin içeriklerinde kök saldıkları topraklardan beslenmişlerdir.
B) hayal gücü ile gerçeği birleştirerek eserlerini oluşturmuşlardır.
C) duygularıyla düşüncelerini kendilerine özgü bir anlayışla yansıtmışlardır.
D) dillerinin sade ve anlaşılır olmasına dikkat etmişlerdir.
E) iç dünyalarını ayrıntılarıyla yansıtmışlardır.

30. Bazı güçlü yazarlar, eserlerinde öylesine mükemmel kahramanlar yaratır; konu ve temayı onunla öylesine özdeşleştirirler ki akıllarda eserin olay örgüsü, konusu, mekânı, zamanı değil sadece kahramanı kalır. Başka bir ifadeyle roman kahramanı romanın önüne geçer. *Don Kişot, Sefiller, Goriot Baba, Suç ve Ceza, Huzur, Mai ve Siyah, Sinekli Bakkal, Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* romanlarını unutulmaz kılan sebeplerin başında güçlü kahramanları gelmez mi? Pek çok roman ve hikâyenin adını doğrudan doğruya kahramanından almasının (---, ---) sebebini bu noktada aramak gerekir.

Bu parçada boş bırakılan yere düşüncenin akışına göre aşağıdakilerden hangisi getirilemez?

A) Felâtun Bey'le Râkım Efendi, Dürdane Hanım

B) Zehra, Çalıkuşu

C) Nur Baba, Kuyucaklı Yusuf

D) İnce Memed, Cemile

E) Tırpan, Kürk Mantolu Madonna

31. Selime'nin odasında biraz kaldıktan sonra otelden çıktım( ) kırlara doğru yürüdüm( ) Tozlu bir yol( ) İki yanında fırınlar( ) kahveler( ) büyük ambarlar var( )

Bu parçada yay ayraçlarla gösterilen yerlere aşağıdaki noktalama işaretlerinden hangisinde verilenler getirilmelidir?

A) (,) (.) (...) (,) (,) (.)

B) (,) (!) (.) (,) (;) (...)

C) (...) (.) (...) (,) (,) (.)

D) (,) (.) (.) (,) (,) (.)

E) (,) (.) (;) (,) (,) (.)

32. Eski köşkün eşyası çoktan eskimiş, odasına renkli tepe camlarından altın sarısı, fes rengi, yosun yeşili ışıklar dökülüyor; sayfaları büyük olasılıkla epeydir karıştırılmamış defterlere yansıyordu. Mediha Hanımefendi onların az berisinde oturur, birçok zamanların anılarıyla yaşardı. Yeteneksizliğim anlaşılıncaya kadar piyano dersleri almaya geldiğim bu evde piyano başka bir odadaydı. Mediha Hanım, piyanosunu yıllar var ki gönlünce çalamıyor; piyanosunun kapağı biz öğrenciler için açılıyor ve fırtınaları dinmiş, yaşlı Mediha Hanım, çoktan gönül serüvenlerini, heyecanlarını, kalp çarpıntılarını tüketmişken, işte piyanosundan ayrılamamış, bu nota defterlerinden de asla ayrılamamıştı.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi yoktur?

A) Varlıkların ayırt edici özellikleri

B) I. tekil kişili anlatım

C) Farklı yapıdaki cümleler

D) Deyim ve ikilemeler

E) Doğrudan anlatım

33. Aşağıda verilen cümlelerin hangisinde yazım yanlışı yapılmıştır?

A) Sana gelecekle ilgili anlatacağım pek çok planım var.

B) Her şeyi usulüne göre yapmaya çalışırdı.

C) Madem ki gelmeyecektin, niye söz verdin?

D) Buraya birkaç yıl önce arkadaşlarımla taşınmıştık.

E) Hâlbuki Ahmet, böyle sorumsuz bir insan değildi.

Değerlendirme

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları veya çalışmaları üniteye dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki üniteye geçiniz.

5. ÜNİTE
TİYATRO

"Hastane gövdelerin,
tiyatro ruhların şifa kaynağıdır."

Muhsin ERTUĞRUL

Anahtar Kavramlar

Dekor, dramatik örgü, sahne, perde, çatışma, kişi, zaman, mekân

Neleri Öğreneceksiniz?

- Okuma bölümünde; 1950 sonrası Türk tiyatrosunu,
- Dil bilgisi bölümünde paragrafta anlam ile imla ve noktalama konusunu,
- Yazma bölümünde radyo tiyatrosu yazmayı,
- Sözlü iletişimde, yazılan radyo tiyatroları ile ilgili sunum hazırlamayı öğreneceksiniz.

Nasıl Öğreneceksiniz?

- Okuma bölümünde; 1950 sonrası Türk tiyatrosunu metinlerden hareketle soru-cevap ve karşılaştırma yöntemlerini kullanarak,
- Dil bilgisi konularını metinler üzerinde çalışma yaparak ve TDK'nin Yazım Kılavuzu'ndan yararlanarak,
- Yazma bölümünde düşüncelerinizi imla ve noktalamaya dikkat ederek ifade etmeyi üniteden edindiğiniz bilgilerden hareketle Genel Ağ'ı kullanarak,
- Sözlü iletişimde, verilen konuyla ilgili sunumu daha önceki yıllarda bilgisi verilen sunum kurallarına dikkat ederek öğreneceksiniz.

OKUMA

1. METİN

Hazırlık

1. “Büyük başın derdi büyük olur.” sözünden ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
2. Tarihî bir olayın sahnede canlandırılmasını izlemek mi yoksa o olayı tarih kitaplarından okumak mı sizi daha çok etkiler? Düşüncelerinizi nedenleriyle paylaşınız.

HURREM SULTAN

Kanunî Sultan Süleyman Macar Seferi'nden zaferle dönmüştür. Halk bu zaferi coşkuyla kutlar, dışardan uğultu hâlinde gürültüler yükselir ve arada bir top sesleri duyulur. Dışarıda halk bu coşkuyu yaşarken içeride Kanunî'nin gözdesi ve beş çocuğunun annesi Hurrem Sultan; kızı Mihrimah'a ve onun kocası Rüstem'e bu seslerden korktuğunu söyler. Çünkü Kanunî, seferden Gülbahar Sultan'ın oğlu Şehzade Mustafa'yla dönmüştür. Hurrem Sultan, halkın Mustafa'ya duyduğu sevgi ve bağlılığın daha da arttığını hisseder. Tahta en yakın şehzade de yaş itibariyle Mustafa'dır. Hurrem Sultan, Mustafa başa geçerse kendi çocuklarının (Selim, Bayezit, Cihangir, Mihrimah) hayatının tehlikeye girmesinden korkar. O yüzden Rüstem ve Mihrimah'a bu düşüncesinden bahseder ve onları da yanına çekerek Mustafa'yı tahttan uzaklaştırmanın yollarını arar. Hurrem Sultan, oğlu Bayezit'i de Şehzade Mustafa konusunda yanına çekmeye çalışır ama başaramaz. Çünkü Bayezit, Mustafa'yı sever ve ona inanır.

Metne Dair

Tarihî konuları işleyen eserler; tarihin canlı ve sürekli olmasını, geçmişin hatırlanmasını sağlar. Orhan Asena da bu metinde bir dönemin tarihî gerçekliğini gözler önüne sermeyi başarmıştır.

Aşağıdaki bölümde Macaristan Seferi'nden sonra Kanunî'nin Şehzade Mustafa'yla yaptığı konuşmasını okuyacaksınız.

TABLO: I
SAHNE: III

(Kanunî'nin arz odası. Kanunî ve Mustafa.)

KANUNÎ, (*Mustafa'ya bir ferman uzatarak*). — Safevilerin fitne ve fesadını önlemek için Amasya eyaletini size münasip görürüm. Biz dahi cennetmekân pederimiz Selim Han zamanında orda bulunduk.

MUSTAFA, (*Babasının önünde yere kapanır*). — Emriniz başüstüne hünkârım.

KANUNÎ, (*Oğlunun önünde durur, yüzünde yumuşak çizgiler belirmiştir*). — Eh artık bir baba oğul gibi konuşabiliriz.

MUSTAFA, (*Babasının elini öper, bekler*).

KANUNÎ, — Seni ateşte denedim oğlum, sen istediğim adamsın. Bu devletin istediği adamsın. Seni bir de sulhta denemek isterim.

MUSTAFA, — Biz saadetlû hünkârımızın izinden ayrılmamayı en münasip buluruz efendimiz. Muvaffakiyet o yoldadır biliriz.

KANUNÎ, (*Ciddî*).— Sulhu idare etmek, harbi idare etmekten çok güçtür. Bunu unutma. Bu hep böyle olagelmiştir. Hep böyle olagidecektir. Harp, müşterek düşman insanları birbirine bağlar, aradaki küçük nifaklar unutulur, ben sen kavgası ortadan kalkar. Ama sulh, bu küçük kinleri, nifakları besler, ben sen kavgası alır yürür. Bütün geçimsizlikler, kardeş kavgaları sulhta kendini gösterir. (*Bir an durur, sonra işleyici*) Benim akıllı, temkinli oğlum, sulhu başarmıya çalış. Asıl büyük muvaffakiyet budur.

MUSTAFA, — Belli hünkârım.

KANUNÎ, (*Âdeta içindeki bir yarayı ifşa eder gibi*). — İnsanlar sulhta ne haddini bilmez olurlar bir bilsen oğul. İstekleri bitmez, rahatları onları tedirgin eder, birbirine düşürür. (*Samimî*) Ben dahi korkarım sulhtan, korkarım da arayı uzatmam. Haydi artık gidebilirsin.(*Mustafa baş eğer, kapıya yönelir. Kanunî birden hatırlamış gibi*). Bir şey daha... (*Mustafa durur Kanunî oğluna yaklaşır, bir zaman onu seyreder. Sanki söylemek istediği kelimeleri arar gibidir.*) Orada kendini alıştır oğul...(*Bir sır verir gibi*) Devlet idare etmeye alıştır kendini. Onun için de her şeyden önce yalnızlığa alıştır. (*Köşedeki tahtını gösterir*) Bir gün şunun üstünde pek yalnız kalacaksın, pek...

MUSTAFA, (*Sarsılmış*). — Allah velinimetimize uzun ömürler versin efendim. Allah o günleri göstermesin efendim.

KANUNÎ, (*Acı bir gülüşle*). — Gösterecek oğul, gösterecek. İstesek de istemesek de... Bizim arzumuz o güne şimdiden hazırlıklı bulunmaktır. İkimizin de hazır olması. (*Tahta şöyle bir ilişir*) Bunun üstünde rahatlık düşünülmez Mustafa'm, bunun üstüne çıktığın zaman bir de bakarsın ki: Dünya, o senin tanıdığın dünya değil.

MUSTAFA, (*Sabırsız bir hareket yapar*).

KANUNÎ, (*Tahttan iner*). — Şimdiden bilmen iyi olur diye söylüyorum. (*Oğluna doğru yürür, ona söylediği her sözü kendi hayatının tecrübelerinden çıkarıp söyler gibidir.*) Seni seven dostların gün gelecek senden yılacak, yılgın insan artık sevemez.

(...)

Rahim olman gerek, fakat zayıf değil. Temkinli, uyanık, hassas olman gerek, fakat evhamlı değil. (*Bir an sükut Kanunî pencereye doğru yürür, dışarıyı seyretmeye koyulur, âdeta yüzünü oğlundan gizler gibidir.*) Gün gelecek oğlunu bir başka gözle göreceksin. (*Mustafa irkilir.*) En kötüsü de bu. Hayatına sebep olduğun insanın senin hayatına kastedeceği korkusu. Ölüm harp meydanlarında kırk bin şekle bürünse, kırk bin türlü önüne çıksa, bu kadar korkunç olamaz. (*Acı bir sesle*) Ben bunu gördüm oğul, ben bunu yaşadım, ben bunu bilirim.

MUSTAFA, (*Aşikâr bir duygululukla atılır*). — Allah bin türlü belamızı versin, biz velinimetimiz efendimizin saadetinden ve selâmetinden gayri bir şey düşünürsek.

KANUNÎ, (*Devamla*). — Bu hislerimizi şimdiye dek kimseye açmamıştık. Babam cennetmekân Selim Han kendi babasını tahtından ederken içimde bu kırılışı duydum. O zaman küçüktün sen, el kadar bir bebek. Bir gün büyüyeceğini düşündüm, büyüyüp bir erkek olacağını, şimdiki gibi güçlü, kuvvetli bir erkek. Sonra karşıma dikileceğini düşündüm. Gençlik sende kuvvet sende. Bir çekişte tacımı başımdan çekip alabileceğini düşündüm. Ya... İşte böyle oğlum. Küçücük bir bebektin sen henüz. Hatırlayamazsın. (*Acı bir gülüşle*) Ne yaptım bilir misin? Beşiğinden kaptığım gibi seni duvardan duvara çalmak istedim. Ama o kadar küçüktün ki, o kadar zayıf, o kadar masum bir duruşun vardı ki kucağımda, usullacık beşiğine yatırdım ve ilk defa o gün öptüm seni. Galiba sadece bir hükümdar olmayıp, bir baba olduğumu da o gün keşfettim. Haydi artık git. (*Mustafa çıkar, ışıklar bu tarafta sönerken Hurrem'in has odasına yanar.*)

Anadolu'da çıkan karışıklığı fırsat bilen Hurrem; uzun bir aradan sonra Kanunî'ye Mustafa'yla ilgili birtakım söylentiler olduğunu, ona ihanet ettiğini, tahtında gözü olduğunu ifade eder. Kanunî duyduklarından, Mustafa ise babasına kendini anlatamamaktan dolayı üzgündür. Kanunî işin aslını öğrenmesi için Rüstem'i Mustafa'nın yanına, Amasya'ya gönderir. O da Hurrem Sultan'la anlaştığı gibi Mustafa'yı suçlu duruma düşürür ve Mustafa, Kanunî'nin emriyle öldürülür. Mustafa'nın ölüm haberini alan halk yıkılır. Bayezit, Mustafa'nın ölüm haberini alınca çok üzülür ve hemen Bursa'dan saraya döner. Bayezit ve Cihangir, Mustafa'ya yürekten bağlıdır ve onun masum olduğuna inanırlar.

Aşağıda Bayezit'in Mustafa'nın ölüm haberiyle sarsılıp Bursa'dan saraya dönmesi ve bu ölüm olayıyla ilgili Hurrem Sultan'la Rüstem'i sorumlu tuttuğu bölümü okuyacaksınız.

TABLO: V
SAHNE: V
Öncekiler-Bayezit

BAYEZİT, (*Bir fırtına gibi girer, kılıcından hâlâ kan damlamaktadır. Gözleri yuvalarından fırlamıştır.*) — Hani nerede? Hünkâr babamız nerede? Karındaşımız Mustafa nerede? Size sorarım. Nerede? (*Hurrem'le Rüstem'in önünde durur*) İşittik Mustafa katledilmiş. Doğru mu?

HURREM, (*Telâşlı*). — Yaralısınız oğlum, yaralısınız aslanım.

BAYEZİT, — Hayır, bunlar benim kanım değil, benim kanım içime akar. Bunlar bana engel olmak istiyen köpeklerin kanı.

HURREM, — Ne?.. Buna cesaret ettiler ha? Aslanıma saldırmaya cesaret ettiler ha?

BAYEZİT, — Ne onların gözü beni görürdü o telâşede, ne de benim gözüm onları... Doğru Bursa'dan gelirim valide. Geceli gündüzlü at süreriz, Her şey bitmiş olmasa bari.

HURREM, — Hünkâr dönüşünüze çok sevinecek.

BAYEZİT, (*Parlıyarak*). — Bana Mustafa'mdan, Mustafa'mdan haber verin işittiklerimin yalan olduğunu söyleyin. (*Yalvarır gibi*) Yalan değil mi valide? Yalan. Mustafa gibi bir evlât katledilir mi? Mustafa gibi bir yiğide kıyılır mı? (*Hurremle Rüstem başlarını eğer ve susarlar*) (*Bayezit dehşetle*) Demek gerçek? (*Âdeta çarpılmış gibidir*) Bir ümide doğru koştuğumuzu zannederdik. Yolumuzun sonunda Mustafa'yı bulacağımızı zannederdik, önce şu çılgınlar sürüsüne çarptık başımızı... Sonra da sizin su gibi sükûtunuza demek gerçek ha? Gerçek (*Pencerenin önüne gelir dışarıya bakar*) Şimdi anlıyorum bu adamları.(*Bir tiksinti ifadesiyle.*) Ya ben ne yaptım? Atımı sürdüm üstlerine, kılıcımı onların Mustafa için çarpan kalplerinin kanıyla kirlettim. Lânet olsun. (*Kılıcını kırıp atar.*)

HURREM, — Öyle söyleme yavrum, öyle söyleme arslanım. Bu sözlerinle validenin kalbini kırarsın.

BAYEZİT, (*Döner, onun yeni yeni farkına varıyormuş gibi*). — Ya nasıl söylememi isterdiniz valide? İyi ettiniz mi diyecektim? Eliniz varolsun mu diyecektim? (*Teessürünün en üst hududunda)* Ah bilmeliydim, bilmeliydim...(*Kafasını yumruklar)* O gün o gün anlamalıydım bunu, o zaman anlamalıydım.

HURREM, (*Onu teskine çalışır gibi*). — Bayezit'im, oğlum.

BAYEZİT, (*Taşkın*). — Bunu sen yaptın. (*İkisine birden)* Bunu siz yaptınız, siz ikiniz. Niçin yaptınız ha? Nasıl yaptınız? Sen valide, sen böyle bir evlât doğurabilir miydin ki?

HURREM, (*Endişeli*). — Sus oğlum, duyanlar gerçek sanır sonra.

BAYEZİT, (*Bağırarak*). Yalan mı ya? Sandınız ki onun ölümüyle her şey düzelir, hepimiz biraz daha aydınlığa kavuşuruz. (*Annesinin bileklerinden yakalayıp pencerenin önüne getirir)* Bak valide, şu inen akşamı görüyor musun? Şu karanlığı? Karanlığı bekliyen şu korkunç adamları? Âliosmanın kaderi böyle olmamalıydı, babamızın kaderi böyle olmamalıydı.

HURREM, (*Kendini toparlamaya çalışarak*). — Istırabınıza hürmet ederiz oğlum, Mustafa değerli bir çocuktu.

BAYEZİT, (*Kahredici bir ıstırap içinde*). — O bizim ışığımızdı, sen söndürdün. O bizim ümidimizi sen mahvettin, (*Ruhunun bütün isyanını haykırarak)* Şimdi ne olacak bilir misin ha? Şimdi ne olacak? Öz evlâtların birbirine düşecek. Birbirimizi yiyeceğiz, düne kadar kendimi emniyette hissediyordum, Mustafa'nın ismi dahi hayatımızın teminatıydı. Şimdi kime güveneceğim ha? Kime?

(...)

RÜSTEM, (*Vaziyete müdahele etmek ihtiyacını hissetmiştir*). — Çok heyecanlısınız Şehzadem. Görüp, işittikleriniz büyük bir darbe oldu sizin için. Biraz istirahat buyursanız. (*İnandırmaya çalışır gibi)* Mustafa Hünkârımız efendimize karşı geldi.

BAYEZİT, (*Vahşi bir hiddetle döner*). — Yalan söylersin bre nabekâr, yalan! Dünya bir araya gelseydi, bir araya gelseydi de, vadedilseydi ona, yine de babasının sakalının tek teline değişmezdi. Zincirlerin zaptedemiyeceği bir arslanken babasının bir sözüne bent oldu. Buraya geldi, bir kuzu gibi: kendi ayağıyla: kurban olmaya... Çocuk değildi... Budala da değildi... Nereye gittiğini biliyordu... Niçin gittiğini biliyordu. Böyle olduğu halde irkilmedi bile... Ölümden korkmazdı. Alçaklıktan yılardı, alçaklar elinde kaldı yazık.

RÜSTEM, (*Hurrem'e*). — Şehzade bizi kasteder sultanım.

BAYEZİT, (*Ona doğru atılır*). — Yaaa... yaa... yaa... sizi kastederim devletlû, size söylerim. Her kim ki alınır ona söylerim.

HURREM, (*Rüstem'le Bayezit arasına girerek*). — Size daha ehemmiyetli bir vazife verilmiştir paşa, unutmayın.

RÜSTEM, (*Baş eğer çıkar.)*

(...)

HURREM, (*Kahrolarak*). — Yeter... Yeter... Yeter...

BAYEZİT, (*Aynı haykırışla ve ellerini ileri doğru uzatarak*). — Şu ele bak valide şu ele... Oğlunun elleri bu... Bu el onun eli kadar temiz mi? Bu el onun eli kadar kuvvetli mi? Bu el onun eli kadar hünerli mi? Bu el devlet atının dizginini onun kadar sıkı tutabilir mi? Siz bir insana değil valide, bir devlete kıydınız.

HURREM, (*Tam bu teslimiyet içindedir, inliyerek*). — Nasıl? Nasıl söyleyebiliyorsun bunları oğul? Ben sizin için yaptım, ne yaptımsa sizin için yaptım. (*Hıçkırır.)*

BAYEZİT, (*Müthiş bir feveranla*). — Tamam işte... Tamam ya ben de bunu, bu itirafını bekliyordum... (*Birden Kanunî'nin arz odasına doğru koşar babasının kapısını yumruklamaya başlar)* İhanet baba, ihanet... İhanet... İhanet...

HURREM, (*Uzaktan aynı teslimiyetle*). — Sizin için korkardım ama, artık korkmuyorum. Kendim için korkardım, ama artık korkmuyorum.

CİHANGİR, (*Merdivenlerin başında şehzade Cihangir görünür, erimiş, süzülmüş, bitmiştir âdeta bir hayal gibidir. Bir hayal gibi sürünerek gelir, annesinin önünden, sanki onu hiç görmüyormuş gibi geçer, eğilir. Bayezit'ın elinden tutar. Bayezit bu temasla irkilir, döner, Cihangir'i görünce birden boşanıverir, onun boynuna sarılır. Katıla katıla ağlar.)*

CİHANGİR, (*Eli dudaklarında sus der gibi, mecalsiz bir sesle*). — Çok kan aktı ağabey, pek çok kan... Babam bir ikinci ihanet haberine dayanamaz... Babamızı seversin değil mi? Bilirim sen de onu benim kadar seversin. Babamız bir ikinci darbeye daha dayanamaz ağabey. Ona bu ikinci darbeyi biz indirmeyelim.

BAYEZİT, (*Kardeşinin erimiş bitmiş olduğunu o zaman fark eder*). — Sen de, sen de bitmişsin, mahvolmuşsun. Ateşler içinde yanıyorsun.

CİHANGİR, (*Yüzünde bir memnunluk ifadesiyle*). — Ben, öleceğim ben ağabey. Allah'a şükür öleceğim ben... Bu facianın devamını göremiyeceğim. Bu facia burada, bu kadarla bitmeyecek... Haklısın ağabey, kendini koru.

BAYEZİT, (*Onu göğsünde sıkarak ağlar*). — Kardeşim...

CİHANGİR, — Gel benimle... Ve yarın babama görünmeden dön. (*Bayezit'ın elinden tutar, öteki eli yine dudaklarında sus; der gibi... Yürür, ikisi de annelerinin önünden onu görmüyormuşçasına geçerler ve merdivenlerin ilk basamağında iken sahne kararır.*)

Halk, Şehzade Mustafa'nın ölümünden sorumlu tuttuğu Rüstem Paşa'yı istemektedir. Sarayın önünde toplanan halkın öfkesi dinmez. Bunun üzerine halkı kışkırttığı düşünülen Mustafa'nın yakın dostu şair olarak ünlenmiş Yahya yakalanıp saraya getirtilir. Önce Rüstem Paşa'nın karşısına çıkarılan Yahya, Rüstem Paşa karşısında da susmaz ve Şehzade Mustafa olayı ile ilgili Rüstem'in sorumlu olduğunu vurgular. Bunun üzerine Rüstem, Yahya'yı Kanunî'nin karşısına getirir.

Aşağıda tiyatronun son bölümü olan, Yahya'nın Kanunî'nin karşısına getirildiği, bu esnada Kanunî'nin de Rüstem ve Hurrem'le yaptığı konuşmayı okuyacaksınız.

TABLO: V
SAHNE : VIII

Yahya, Rüstem, Kanunî, Hurrem

RÜSTEM, — Efendimiz, pek büyük saygısızlık eder, pek büyük küfürde bulunur.

KANUNÎ, (*Acı bir sesle*). — Öyledir, şair tayifesi hep öyledir. Küçük kelimelerden hoşlanmazlar... (*Batıcı bir eğlenişle*) Tahtımın etrafında senin gibi uyanık, senin gibi müdebbir vezirler ne kadar lâzımsa, tab'amla benim aramda da böyle sözünü sakınmaz uyanık kafalı insanlara ihtiyacım vardır. Bırakalım bu adamlar yazsınlar... Onlar yazsınlar sonra biz onların yazdıklarını alıp okuyalım... Bakalım yaptıklarımız dışardan iyi mi görünür, kötü mü? Serbest bırakın onu. (*Yahya'yı serbest bırakırlar.*) Ötekileri de (*Yahya selâmlar ve çıkar.*) (*Kanunî Rüstem'e döner*) Onlar bize ayna tutarlar Rüstem. (*Batıcı bir alayla*) Yüzün temizse bak, değilse kaçın. (*Çok üzgün*) Ben o aynayı birkaç kere kendime tuttum Rüstem, ne söyler bilirim. (*Hurrem'e döner, mânalı*) Artık ihtiyarladım Hurrem, aynalarda eski yüzümü bulamıyorum. Sen bulabiliyor musun? (*Rüstem'e döner*) Ya sen? (*Güler, ağır korkunç bir gülüştür bu*) Aynalardan korkunuzu anlıyorum. (*Ortaya*) Tez ışık getirin bana.

(...)

HURREM, (*Koşar, Hünkârın elinden şamdanları almak ister*). — Hünkârım...

KANUNÎ, (*Onu da kenara doğru iterek)* — Sen de şöyle kenarda dur. (*Merdivenlere doğru yürürken)* Yalnız kalmak istiyorum bu gece. Yalnız kalmak ve düşünmek. (*Bu kelimedeki harikulâde mânayı sanki birden keşfedivermiş gibi birkaç kere tekrarlar.)* Düşünmek... Düşünmek... Düşünmek... (*Merdivenlerden birkaç basamak çıkmışken, geriye doğru seslenir)* Nasıldı o beyit Rüstem? (*Okur.)*

Hatası gayri muayyen, günahı nâmalûm

Zehi şehidi ü said, zehi şehi mazlûm

(*Ağır ağır basamakları sonuna kadar çıkar. Beride Hurrem'le Rüstem insiyaki olarak birbirlerine yaklaşırlar.)*

HURREM, (*Fısıltılı bir sesle)*. — Korkuyorum.

RÜSTEM, — Ben de...

Orhan ASENA, *Hurrem Sultan*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

aşikâr : Açık, apaçık, belli.
bent olmak : Bağlanmak, tutulmak.
feveran etmek : Birdenbire öfkelenmek, köpürmek, parlamak.
gayrimuayyen : Belirsiz.
insiyaki : İçgüdüsel.
müddebbir : Tedbirli.
nabekâr : Yararsız, işe yaramaz.
namalum : Bilinmeyen, belli olmayan.
said : Mutlu.
şeh-i mazlûm : Mazlumların şahı.
teessür : Üzülme, üzüntü.
zehi : Ne güzel, ne hoş.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, Cumhuriyet Dönemi tiyatro yazarları içerisinde yer alan Orhan Asena'ya aittir. Geçmişten bugüne tarihî kişi ve olaylar, edebiyatın pek çok türüne yansımıştır. Orhan Asena da bu üç perdelik tiyatrosunda dönemin tarihî gerçekliğini bireylerden yola çıkarak vermiştir. Yazar, metinde saltanat tutkusu olan Hürrem Sultan'ı tüm yönleriyle (annelik, kıskançlık, hırs vb.) yansıtmaya çalışır.

Tiyatro başta olmak üzere roman, hikâye, masal, şiir gibi bütün edebî türlerde farklı düzeylerde konuşmadan faydalanılır. Bunlardan tiyatro tamamı ile diyalog, zaman zaman da monolog anlatım tekniği üzerine kurulur. Tiyatroda anlatıcı olmadığı için yazar, Orhan Asena'nın *Hürrem Sultan* oyununda da olduğu gibi her şeyi kahramanı veya kahramanlarını konuşturarak ifade eder.

Cumhuriyet Dönemi'nde 1950'li yıllardan sonra sanat ve edebiyattaki yenilikler tiyatro türünün gelişmesine zemin hazırlamış ve bu dönemde tiyatro türünde verilen eserlerin sayısı artmıştır. Cumhuriyet Dönemi'ndeki toplumsal değişimlere bağlı olarak diğer edebî türlerde olduğu gibi tiyatro türünde de konular çeşitlenmiştir. Bireyin iç dünyasından toplumsal sorunlara, kuşak çatışmasından evrensel konulara kadar pek çok konu tiyatroda yerini almaya başlamıştır.

Bu dönem tiyatro yazarları, toplumun her kesimine uzanmakta; konularını kent, kasaba ve köy yaşamının somut gerçeklerine dayandırmaktadır. Eserlerinde günlük hayatın içinden kadın, erkek, memur, asker, iş adamı, tüccar, politikacı ve köylü tiplerine yer verirler. Bu dönemin tiyatro eserlerinde kullanılan açık ve yalın bir dil, somut bir anlatım üslubun belirleyici özellikleri olmuştur.

Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu'nda Orhan Asena'nın yanı sıra Güngör Dilmen, Vedat Nedim Tör (*Sanatkâr Aşkı, Hep ve Hiç*), Cevat Fehmi Başkut (*Ayarsızlar*), A. Turan Oflazoğlu (*IV. Murat, Kösem Sultan*), Turgut Özakman (*Töre, Ah Şu Gençler*), Refik Erduran (*Cengiz Han'ın Bisikleti, Karayar Köprüsü*), Necati Cumalı (*Nalınlar, Yaralı Geyik*), Recep Bilginer (*Sarı Naciye, Gazeteciden Dost*), Sabahattin Kudret Aksal (*Kahvede Şenlik Var, Şakacı*) gibi sanatçılar tiyatro alanında verdikleri eserlerle tanınmışlardır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde Kanunî'nin, oğlu Mustafa'ya sulhu idare etmenin harbi idare etmekten zor olduğu ile ilgili söylediği sözlerine katılıyor musunuz? Düşüncelerinizi nedenleriyle açıklayınız.
2. Metinde Kanunî'nin Mustafa'ya yaptığı konuşmasında devleti idare etmenin yalnızlığı da beraberinde getirdiğini söylemesini neye bağlıyorsunuz?
3. Okuduğunuz metinde Bayezit'in Şehzade Mustafa ile ilgili söylediği "Zincirlerin zaptedemiyeceği bir arslanken babasının bir sözüne bent oldu." cümlesini toplumumuzdaki aile kavramını da göz önünde bulundurarak açıklayınız.
4. Okuduğunuz metinden hareketle aşağıdaki unsurları belirleyip verilen şemalara yazınız.

Çatışma	Zaman

Mekân	Kişiler

5. Okuduğunuz metinde Kanunî, şairlere bakarak yaptıklarının dışarıdan nasıl göründüğünü anlayabileceğini belirtir. Bu durum size şairlerin toplumdaki yeri ile ilgili neler düşündürmektedir? Açıklayınız.
6. Metinde "Hatası gayri muayyen, günahı nâmalûm/Zehi şehidi ü said, zehi şehi mazlûm" beytinden yola çıkarak Kanunî'nin içinde bulunduğu ruh hâlini açıklayınız.
7. Metinde geçen "bekliyen, inliyerek, göremiyeceğim" kelimeleri günümüzde "bekleyen, inleyerek, göremeyeceğim" şeklinde yazılmaktadır. Bunun sebebini açıklayınız.
8. Mekân ve dekor unsurları geleneksel tiyatroda standart bir özellik gösterir. Modern tiyatroda ise aynı standardın korunduğunu düşünüyor musunuz? Okuduğunuz metindeki görsellerden yararlanarak düşüncelerinizi nedenleriyle açıklayınız.
9. Metindeki karşılıklı konuşmaların metnin dil ve anlatımını nasıl etkilediğini açıklayınız.
10. Metnin konusunu ve kişilerin özelliklerini de göz önünde bulundurarak bu tiyatroda dekorun nasıl düzenlenmesi gerektiği konusundaki düşüncelerinizi belirtiniz.
11. Metindeki ana düşünceyi ve yardımcı düşünceleri belirleyerek verilen şemalara yazınız.

Ana Düşünce	Yardımcı Düşünceler

12. Oyuncular, bir tiyatro metnini kişilerin özelliklerini göz önünde bulundurarak kendi tarzlarına göre yeniden yorumlayıp canlandırırlar. Buna göre Kanunî ve Mustafa'nın konuştuğu bölümlerde ses tonu, vurgu ve tonlamanın nasıl olması gerektiğini belirleyiniz.
13. Orhan Asena'nın tiyatroyla ilgili "Tiyatro tarihten yararlanır, tarihi kullanır ama tarihe teslim olmaz, kendini bağlamaz." düşüncesinin metne nasıl yansıdığını açıklayınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

ORHAN ASENA (1922-2001): Cumhuriyet Dönemi tiyatro yazarlarındandır. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesini bitirdi, çocuk hastalıkları uzmanı oldu. Doktorluğuna bir ara Almanya'da devam etti. Edebiyata şiirle başlayan Asena, uzun bir süre şiirler yayımladı. *Masal* ve *Kıt Kanaat* adlı iki şiir kitabı çıkardı. Sonra tamamen tiyatroya yöneldi. Türk tiyatrosuna kazandırdığı sayısız eser ile kendini sürekli yeniledi. Orhan Asena, tiyatrolarında "güç" kavramı üzerinde durdu. Tiyatrolarında konu olarak özellikle bireyler arasında dar çevrede geçen hâkimiyet kurma gayretini işledi. Eserlerinde tarihî konuların önemli bir yer tuttuğu Orhan Asena'nın *Tanrılar ve İnsanlar, Hurrem Sultan, Kocaoğlan, Yalan, Atçalı Kel Mehmet, Ya Devlet Başa Ya Kuzgun Leşe, Fadik Kız* tiyatro türündeki eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. Aşağıdaki parça okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu diyaloğu paragraf hâlinde düzenleyerek yeniden yazınız.

CİHANGİR, (*Eli dudaklarında sus der gibi, mecalsiz bir sesle).* — Çok kan aktı ağabey, pek çok kan... Babam bir ikinci ihanet haberine dayanamaz... Babamızı seversin değil mi? Bilirim sen de onu benim kadar seversin. Babamız bir ikinci darbeye daha dayanamaz ağabey. Ona bu ikinci darbeyi biz indirmeyelim.

BAYEZİT, (*Kardeşinin erimiş bitmiş olduğunu o zaman fark eder).* — Sen de, sen de bitmişsin, mahvolmuşsun. Ateşler içinde yanıyorsun.

CİHANGİR, (*Yüzünde bir memnunluk ifadesiyle).* — Ben, öleceğim ben ağabey. Allaha şükür öleceğim ben... Bu facianın devamını göremiyeceğim. Bu facia burada, bu kadarla bitmeyecek... Haklısın ağabey, kendini koru.

BAYEZİT, (*Onu göğsünde sıkarak ağlar).* — Kardeşim...

CİHANGİR, — Gel benimle... Ve yarın babama görünmeden dön. (*Beyazıt'ın elinden tutar, öteki eli yine dudaklarında sus; der gibi... Yürür, ikisi de annelerinin önünden onu görmüyormuşçasına geçerler ve merdivenlerin ilk basamağında iken sahne kararır.)*

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

2. Okuduğunuz metinden aşağıdaki noktalama işaretlerinin verilen kullanım amaçlarına uygun örnek cümleler bulunuz. Bulduğunuz cümleleri aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

- **Virgül**

a) Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır.

....
....

b) Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur.

....
....
....

- **Soru İşareti**

Soru eki veya sözü içeren cümle veya sözlerin sonuna konur.

....
....
....

- **Üç Nokta**

a) Sözün bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur.

....
....
....

b) Tamamlanmamış cümlelerin sonuna konur.

....
....
....

BİLGİNİZ OLSUN

Aşağıda, yurt dışında sahnelenen ilk Türk tiyatro eseri "*Paydos*"un yazarı olan Cevat Fehmi Başkut'un tiyatroculuğunu anlatan bir yazı okuyacaksınız.

Cumhuriyet Dönemi'nin tanınmış gazetecilerinden ve tiyatro yazarlarından olan Cevat Fehmi Başkut, 1905-1971 yılları arasında yaşamıştır. 47 yıllık meslek hayatında gerek yazar gerekse idareci olarak Babıâli'de çile çekmiş, bütün Türk gazetecileri üzerinde eğitici ve yetiştirici tesirleri olan, Türk basınının unutulmaz kişiliklerinden biridir. Fakat asıl başarısını, 1942'den sonra tiyatro yazarı olarak göstermiştir. Cumhuriyet Devri Türk tiyatrosunda bir otorite sayılır. En tanınmış oyunlarından olan *Paydos*, yurt dışında sahnelenen ilk Türk piyesi olma özelliğine de sahiptir. Oyun, Atina'da Agriropulos Tiyatrosu tarafından 65 defa temsil edilmiştir.

Oyunlarında gazetecilik mesleğinin kendisine kazandırdığı geniş gözlem imkânlarını başarı ile kullandığı, toplumu rahatsız eden, yadırganan meseleleri usta bir gazeteci gözlemciliği ile sahneye aktardığı görülür. Piyesleri, eğlendirirken eğiten ve yetiştiren eserlerdir. Olayları öyle sergiler ki, seyircinin son sahnede bir karşılaştırma yaparak iyilerle kötüleri, doğrularla yanlışları algılaması ve ayırması kolayca mümkün olur. Onun başta gelen özelliği, seyircisi ile kolay ilişki kurabilmiş olmasıdır. İçinde yaşadığı toplumun en aktüel sorunlarını ele alırken seyircisinin görüş açısını paylaşması ve onun duygularına yönelmesi Cevat Fehmi Başkut'u yaşadığı yılların en popüler yazarı yapmıştır.

2. METİN

Hazırlık

1. Bazı insanların maddiyata düşkün olmaları konusunda neler düşünüyorsunuz? Düşüncelerinizi sınıfta sözlü olarak paylaşınız.
2. Bir tiyatro eserinde rol alsaydınız nasıl bir karakteri canlandırmak isterdiniz? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.

MİDAS'IN ALTINLARI

Frigya Kralı Midas; altına ve paraya tutkuyla bağlı, cimri biridir. Varı yoğu altınlarıdır. Hayatta altınlarından daha çok sevdiği başka bir şey yoktur. Midas bu uğurda simya ilmine merak salar ve uzun yıllar sarayında simyacılar çalıştırır. Ancak simyacılar, amaçlarına ulaşamazlar. Kızı da veziri de Midas'ın içinde bulunduğu bu durumdan şikâyetçidirler. Çünkü Midas; kızına gereken ilgiyi göstermeyen bir baba, halkını düşünmeyen ve onları ağır vergiler altında ezen bir kral konumundadır. Bu sırada Tanrı Dionisos, Dionisos'un hem hocası hem can yoldaşı olan Silenos ve Silenos'un keçileri Frigya ülkesinin başkenti Gordium'a doğru ilerlemektedir. Bunu bir oduncudan haber alan Midas, hemen plan yapar ve Silenos'u hileyle ele geçirir. Dionisos, Silenos'u kaybettiği için üzgündür. Midas, Silenos'la bir anlaşma yapar. Buna göre Silenos, saraydan istediği bir şeyi alabilecektir. Midas da Silenos aracılığıyla Dionisos'tan almayı planladığı şeye kavuşacaktır. Midas, bir yolunu bulup Dionisos'u çağırır ve ona Silenos'un yerini bildiğini söyler. Bu haberle Dionisos sevinir ve Midas'ı ödüllendirmeye karar verir. Midas, Tanrı Dionisos'tan kendisine dokunduğu her şeyi altına dönüştürebileceği tanrısal bir güç vermesini ister. Dionisos, Midas'ın bu isteğini gerçekleştirir. Midas'la yaptığı anlaşma doğrultusunda Silenos, Midas'ın kızını ister. Midas bunu kabul etmek istemez ama Silenos kızı sarhoş edip etkisi altına aldığı için kız, Silenos'u seçer. Durum böyle olmakla birlikte Midas elde ettiği güçten dolayı çok mutludur.

Metne Dair

Midas Üçlemesi'nin ikincisi olan Midas'ın Altınları, ilk kez 1969-70 yıllarında Devlet Tiyatrosu'nda sahnelenmiştir.

Aşağıda Midas'ın gücünü halka gösterme düşüncesini vezirine açtığı bölümü okuyacaksınız.

2. BÖLÜM
2. SAHNE
(Midas yalnız. Tek ışık ellerini aydınlatır)

MİDAS
En güçlü dili buldum, konuşuyorum artık.
Neye dokunsam benden tutuşup altın kesiliyor.
(Arka alandan Vezir girer, korkuyla Midas'ı seyreder)
Ama tanığım, görenim yok,
oysa tanrılar seyircisiz edemezler.
Halk da hazır beni bekliyor. Göstereceğim onlara gücümü
çıkıp Gordium'un en kalabalık alanına
dokunacağım bir bir getirdikleri kullantılara
altın edeceğim her şeyi.
Sevinçle, korkuyla kapanıp önümde
onlar da söyleyecek tanrılığımı.
Kral Midas Frigya'ya altın çağı getirdi,
halktan kopan çılgın alkışlar
dalga dalga adımı sonsuzlaştıracak.
Çığırtkanlar salın dört yana,
Midas altın dağıtıyor
Gordium sokaklarında.

VEZİR
Bu yıkımı olur ülkenin.

MİDAS
Hay benim şaşkın vezirim,
altın dağıtmak mı yıkımı oluyor ülkenin.
İkide bir tepeme dikilip
'Hazine tamtakır,' diyen sen değil miydin?
Şimdi çakıl taşları doldur hazineye
hepsini altın edeyim.
Eskiden halktan topluyorduk
Şimdi halka dağıtıyoruz.

VEZİR
İşte felaket de bundan kopacak ya,
anlamıyor musun?

MİDAS
Altın altın... Kişisel tutkuma
toplumsal bir giysi giydirebilirim.
Çığırtkanlar salın ülkenin dört yanına,
Midas altın dağıtıyor Gordium sokaklarında.

Haberi alan yurttaşlar meydanda Midas'ın tanrısal gücüne tanık olmak için toplanırlar. Herkes evindeki bütün eşyasını altına dönüştürtmek için getirmiştir. Midas gelir ve adeta gösteri yapar gibi herkesin her eşyasına dokunarak altına dönüştürür. Halk bu durumdan fazlasıyla etkilenir. Gerçekten de ülkeye altın çağı gelmiştir. Bütün insanlar bu durumdan memnundur. Bugünden sonra halk işe gidip çalışmaz, üretmez olmuştur. Çalışan tek kişi bile kalmamıştır. Yani insan emeği, üretim artık yoktur. Halk büyük bir miskinliğe, uyuşukluğa, tembelliğe sürüklenmiştir. Ancak bu durum çok uzun sürmez. Halk yavaş yavaş uyanmaya başlar. Silenos, Midas'ın kızıyla tekrar Frigya topraklarına gelir. Kız, içinde bulunduğu sarhoşluktan kurtulup Silenos'u görünce nasıl böyle birisiyle birlikte

olduğuna şaşırır. Babasına kızar. Midas, kızını Silenos'tan kurtarmak için tutup çekerken kız, altına dönüşür. Midas, bu durumdan çok etkilenir. Böyle bir güce sahip olduğu için pişman olur. Halk ise ülkenin içinde bulunduğu durumdan hoşnut değildir. Herkes yavaş yavaş uyanmaya başlar. Midas'a giderek borçlarını ödemeye karar verir.

Aşağıda, Midas'ın sahip olduğu güçten duyduğu pişmanlığı anlatan son bölümü okuyacaksınız.

12. SAHNE

Rüzgârlı bir yamaç. Yanda bir ırmak. Dionisos, Silenos, Keçiler yarı bellerine dek sarı kırmızı orman yapraklarından bir kümeye gömülmüşler. Yel estikçe yeni yapraklar düşmede

SİLENOS
Savurgan mevsim başladı işte,
rüzgârlar biçimsiz esmede.

DİONİSOS
Kalın bir kabuk kapladı gövdemi, soluk alamıyorum,
damarlarımdan çekiliyor can suyum.
Dönüş yolculuğumuz başladı,
iniyoruz karanlık yer altına.

KEÇİLER
Şu gelene bakın, çalılara tutuna tutuna yamaca tırmanan,
yaralı bir hayvan gibi.

MİDAS *(Soluk soluğa girer)*
Dionisos, kurtar beni bundan, geri al verdiğin gücü.

DİONİSOS
Geri al diyor dönmüş gönlü.
Kolay alınır verilir bir bağış değil ki bu.
(Midas'ın kızını sahneye taşırlar)

MİDAS
Kızımın suçu ne?

DİONİSOS
Çoğu kez yakınları çeker sorumsuz kişilerin cezasını.

MİDAS
Akılsız babanın talihsiz kızı
gençliğine güzelliğine doyamadan altın kesildi.

VEZİR
Bari onu bağışla, Dionisos.

MİDAS
Kavuştur onu yeniden ışığa havaya suya
yeniden çarpsın yüreği, alca kanı yürüsün,
sesi ağaçlarda yankılansın, saçları yelde savrulsun.

DİONİSOS
Önce sen, şu ırmakta yıka ellerini ovuştura ovuştura.
Kızı da suya daldırıp çıkarın.
(Midas, ırmağa koşar, ellerini yıkar)

MİDAS
Hah yıkıyorum işte, ellerimin derisini yüzercesine.
Bakalım oldu mu?
(Sevinç çığlığı atar)

Çamur çamur ellerimde tuttuğum
ırmağın çamuru, çamur ellerimde,
altın kesilmiyor. Yaşasın, çamur, çamur.

(Ellerinde sopalar, bıçaklar, kürekler, yabalarla erkekli kadınlı yurttaşlar sahneye dolar. Yavaş yavaş Midas'ın çevresini alırlar)

Şu çamurdan bir taç yapayım kendime.

YURTTAŞLAR *(Homurdanırlar)*
Vurun sağ komayın deliyi ülkeye felaket getirdi.

DİONİSOS *(Silenos'a)*
Tanrılar da susar halkın konuştuğu yerde.
Biz kenara çekilelim,
kendileri bir sonuca bağlasınlar aralarındaki davayı.

MİDAS *(Zoraki bir alayla)*
Ellerinizdekini altınlaştırmaya mı getirdiniz?
Geç kaldınız geç kaldınız yurttaşlarım.
Alın artık benden geçti,
bakın, çamurdan bir taç vardı başımda
elimde çamurdan bir asa.
Uzak durun, yaklaşmayın yanıma!

I. YURTTAŞ
Altın seline boğdu ülkeyi.

MİDAS
Ama geçti artık geçti.

II. YURTTAŞ
Doğru söylüyor, altın değil elindekiler.

MİDAS
Değil ya değil, bakın dokunuyorum
zambağı mor yapıyorum, zambağı zambak yapıyorum,
tut delikanlı, sevgiline verirsin.
(Zambağı genç bir adama atar)
Bakın dokunuyorum, toprak toprak
kürek kürek...
Tutuyorum, bağrımda çarpan bu yürek.
Dokunuyorum, kendimi insan yapıyorum.
(*Midas'ın kızı yavaş canlanır, Midas sevinçle izler)*

MİDAS'IN KIZI
Ne oldu bana, nerdeyim ben? Dünya doluyor gözlerimden içeri, canım dünya her şeyi ilk kez görüyor gibiyim.

VEZİR
Altın değil tüm dünya nimetleri.

YURTTAŞLAR
(Coşkuyla toprağı taşı tutarlar, su içerler)
Ağaç ağaç, ateş ateş, toprak toprak, su su.

VEZİR
Her şeyin hakkını vererek yaşamalı.

I. YURTTAŞ
Hey, narlara bakın narlara, altın değil.

I. KADIN YURTTAŞ
Kokulu sarı ayvalar altın değil.

II. YURTTAŞ
Su kıyısında hışırdayan sazlar altın değil.

II. KADIN YURTTAŞ
Leylekler, kurbağalar, alabalıklar altın değil.

III. YURTTAŞ
Altın değil hava kabarcığıyla suya dalıp çıkan su örümceği.

DİONİSOS
Selam ol canlara ki
tüm yaradılışa açıktır yürekleri, bir tek nesneye tutsak değil.

YURTTAŞLAR
Kahrolsun altın.

VEZİR
Ve yaşasın altın,
yaşamı yeniden kazandık biz
altın sayrılığının sonucunda.
Gerçek altını kazandık biz.
Altındır Us
insanın en değerli cevheri
ve insan çoğu kez kendi dışında arar onu.

YURTTAŞLAR
Altındır köylünün alnından sildiği
tarlada soluk soluğa,
altındır özgürlük uğruna
kanla gözyaşıyla
yürüyen soylu kavga.

(Flüt sesleriyle Dionisos, Silenos ve Keçiler ayrı yönde, Midas, Kızı, Yurttaşlar ayrı yönde sahneden çıkarlar)

IŞIKLAR KARARIR

Güngör DİLMEN, *Toplu Oyunları I*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

can suyu : (Metinde) Kan.

cevher : Bir şeyin özü, mayası; mücevher.

çığırtkan : Bir olayı, bir haberi yüksek sesle çevreye duyuran kimse.

kullantı : (Metinde) Eşya.

sayrılık : Hastalık.

saz : Genellikle su kıyılarında, bataklık yerlerde yetişen ince, açık sarı renkli kamış, hasır otu.

us : Akıl.

yamanmak : (Metinde) Bir işe dâhil olmak.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, Cumhuriyet Dönemi Türk tiyatrosunun önemli temsilcilerinden Güngör Dilmen'in *Midas'ın Altınları* adlı eserinden alınmıştır. *Midas'ın Altınları, Midas Üçlemesi* olarak bilinen tiyatro eserlerinin ikincisidir. Yazarın bu üçlemesinde yer alan oyunlar şunlardır: *Midas'ın Kulakları, Midas'ın Altınları, Midas'ın Kördüğümü.*

Güngör Dilmen, kimi zaman tarihten kimi zaman mitolojiden yola çıkarak günümüz sorunlarına uzanan oyunlar ortaya koymuştur. Dilmen; *Midas'ın Altınları*'nda da Dionisos'u, keçileri ve Silenos'u olaya dâhil ederek Yunan mitolojisinden yararlanmıştır. Yazar, 1968'de kaleme aldığı *Midas'ın Altınları*'nda gözü para ve altından başka bir şey görmeyen Frigya Kralı Midas'ın altın tutkusunu konu edinmiştir. Eserde kralın bu tutkusu, önce kendini ve yakın çevresini sonra da halkı olumsuz etkilemiştir. Kral Midas'ın gücünü göstermek için halkı toplamasında halkı da tutkularına alet etme isteği yatar. "Altın altın... Kişisel tutkuma/toplumsal bir giysi giydirebilirim." sözleri bunları doğrulamaktadır.

Yazar, *Midas'ın Altınları*'nda da görüldüğü gibi oyunlarında Türkçeyi başarıyla kullanmıştır. Metinden de anlaşıldığı üzere yazarın açık, akıcı, şiirsel bir dili vardır. Metinde geçen "Doğru söylüyor, altın değil elindekiler./Değil ya değil, bakın dokunuyorum/zambağı mor yapıyorum, zambağı zambak yapıyorum,/tut delikanlı, sevgiline verirsin./Bakın dokunuyorum, toprak toprak/kürek kürek..." gibi daha pek çok ifade metinde şiirsel bir dil kullanıldığını göstermektedir.

Güngör Dilmen, tiyatro eserlerinde mizahi ögeleri başarıyla kullanmıştır. Eserinde Midas'ın altına olan tutkusunu, her şeyi altına dönüştürme gücünü elde ettiğinde yaşadıklarını trajikomik bir dille ve kendine özgü denilebilecek bir mizah anlayışıyla vermiştir.

Güngör Dilmen, oyunlarında genellikle kendisini çevreleyen şartlar içindeki bireyi anlatırken kahramanlarının iç dünyalarını ve gerilimlerini ortaya koymakta da başarılı olmuştur.

Güngör Dilmen, Tük edebiyatında absürt tiyatronun da önemli isimlerindendir. Türk edebiyatında 1960'lı yılların sonuna doğru etkili olan bu tiyatro anlayışında; umutsuzluk, korku, anlamsızlık, topluma ve kendine yabancılaşan insanlar ön plana çıkarılır. Absürt tiyatro ile birlikte geleneksel tiyatrolarda hem kurgusal hem de anlamsal birtakım değişiklikler görülür. Bu değişiklikler; gerçekçi zaman ve mekân unsurlarının bazen terk edilmesi, neden-sonuç ilişkisinin arka plana itilmesi, kronolojik zamanın kırılması ve soyutlamalara başvurulması şeklinde sıralanabilir. Melih Cevdet Anday, Aziz Nesin, Sermet Çağan, Ferhan Şensoy gibi yazarların tiyatrolarında klasik yapı genellikle kırılır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde vezirin "Her şeyin hakkını vererek yaşamalı" sözüne katılıyor musunuz? Açıklayınız.
2. Metinde "altın" nelere benzetilmiştir? Nedenleriyle açıklayınız.
3. Vezire göre Kral Midas'ın hangi davranışı toplumda bozulma ve çözülme yaratacaktır? Belirtiniz.
4. Vezirin Midas'a olan tepkileri sizce normal midir? Açıklayınız.
5. Metne göre insanın en değerli cevheri nedir? Düşüncelerinizi sözlü olarak ifade ediniz.
6. Midas'ın özelliklerini de göz önünde bulundurarak iyi bir yöneticinin nasıl olması gerektiğiyle ilgili neler söyleyebilirsiniz?
7. Midas'ın sahip olduğu güce sahip olmak ister miydiniz? Düşüncelerinizi nedenleriyle açıklayınız.
8. Eserde mitolojik unsurların yer alması sizce anlatıma nasıl bir katkı sağlamıştır?

9. Metinde olayın gerçekleştiği zaman, mekân ve kişilerle ilgili hangi özelliklere ulaşılabilir? Belirtiniz.
10. Metinde açık ve örtük iletilerin bulunduğu cümleleri belirleyiniz.
11. Metnin dil ve anlatım özellikleriyle ilgili neler söyleyebilirsiniz? Metinden örneklerle açıklayınız.
12. Okuduğunuz metnin olay örgüsünü belirleyiniz. Olayları oluş sırasına göre aşağıdaki şemaya yazınız.

13. Okuduğunuz metindeki çatışmaları bularak bunların temaya olan etkisini açıklayınız.
14. Okuduğunuz metinde dönemin sosyal ve siyasi yapısı ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

GÜNGÖR DİLMEN (1930-2012): Cumhuriyet Dönemi tiyatro yazarlarındandır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Filoloji Bölümünü bitirdi. Bir dönem Amerika'da tiyatro öğrenimi gördü. Öğretmenlik, çevirmenlik, İstanbul Şehir Tiyatrolarında başrejisör yardımcılığı gibi çeşitli görevlerde bulundu. Tiyatro alanında yaptığı çalışmalarıyla tanınan Dilmen, eserlerinde genellikle tarihî ve mitolojik konulara yer verdi. Bireyin çevresi ve toplumla olan çatışmasını verirken özellikle kendi kendisiyle yaşadığı çatışmaları yansıtmadaki başarısıyla dikkatleri çekti. Oyunlarındaki şiirsel yön, eleştirel özellikler, espri gücü oyuncular ve tasarımcılar için zengin bir malzeme kaynağı oldu. Yazarı başarılı kılan önemli özelliklerden biri de eserlerindeki derin ve anlamlı mizahi anlatımdır. İlk eseri *Midas'ın Kulakları* ile büyük beğeni toplayan yazar, ardından *Avcı Karkap* adlı eserini yazdı. *Ayak Parmakları, Canlı Maymun Lokantası, Kurban, Akad'ın Yayı, Midas'ın Altınları, İttihat ve Terakki, Midas'ın Kördüğümü, Ben Anadolu, Aşkımız Aksaray'ın En Büyük Yangını, Troya İçinde Vurdular Beni* yazarın tiyatro türündeki eserlerinden bazılarıdır. Masalları ve tiyatro çevirileri de olan yazarın *Mavi Orman* ve *Kuyruklu Masallar* gibi çocuk oyunları da vardır.

DİL BİLGİSİ §

1. **Metinden alınan** "Çoğu kez yakınları çeker sorumsuz kişilerin cezasını." **cümlesinde yer alan temel düşünceden hareketle anlamlı bir paragraf oluşturup aşağıdaki boşluğa yazınız.**

....
....
....
....
....
....
....

2. **Aşağıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerde yer alan noktalama işaretlerinin cümlelerdeki kullanım amaçlarını açıklayınız.**

En güçlü dili buldum, konuşuyorum artık.
Neye dokunsam benden tutuşup altın kesiliyor.
(Arka alandan Vezir girer, korkuyla Midas'ı seyreder)

OKUYUNUZ

Sabahattin Kudret Aksal'ın aşağıda bir bölümü verilen *Bay Hiç* **adlı tiyatro eserini okuyunuz. Eserin tema ve anlatımı ile ilgili çıkarımlarınızı sözlü olarak paylaşınız.**

"Bir apartman katında orta hâlli bir oturma odası. Bir yanda evin giriş kapısı. Tam karşıda da büyükçe bir pencere. Az eşya. Vakit gece akşam yemeğinden sonra.

Kadın sahnededir. Vazodaki çiçeklerin suyunu değiştirirken kapı çalınır. Hemen gelip kapıyı açar. Kapının dışında Erkek görülür. Kara bir giysi, beyaz gömlek vardır üstünde. Boyun bağı da elinde tuttuğu şapkası da koyu renktir. Kadın günlük kılığıyladır. Erkek kırk yaşlarında, Kadın'sa ondan beş altı yaş küçük gösterir.

ERKEK — (*Bir süre durur, sonra gücünü toplayarak konuşur.*) Özür dilerim.
KADIN — (*Çekingen.*) Rica ederim... Buyurun!
ERKEK — Rahatsız etmiyorum ya!
KADIN — Kimi arıyorsunuz?
ERKEK — Kimseyi aramıyorum.
KADIN — Evet ama? Öyleyse?
ERKEK — Özür dilerim gene, burada...
KADIN — Evet?
ERKEK — Siz mi oturuyorsunuz?
KADIN — Evet.
ERKEK — Yalnız mısınız?
KADIN — Evet.
ERKEK — Gene özür dilerim, saygısızlık ediyorum, ama bilmem gerekiyor... Sadece şimdi mi yoksa her zaman için mi?
KADIN — Gelecek için bir şey söyleyemem ama bugüne değin öyle! Tek başıma oturuyorum.

3. METİN

Hazırlık

1. Bir tiyatro eserini okuyup kahramanları gözünüzde canlandırmayı mı yoksa metnin kahramanlarını sahnede canlandıran oyuncuları izlemeyi mi tercih edersiniz? Düşüncelerinizi sözlü olarak paylaşınız.
2. "Tiyatro; insanı, insana, insanla, insanca anlatma sanatıdır." sözüyle ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

YARALI GEYİK

Oyun, bir nişan hazırlığı ile başlar. Avcı Duran'ın sevdiği kız Güldü'yü, şehre kapıcılığa gidip de her nasılsa müteahhitlik yapıp milyoner olan biri istemiştir. Duran'ın kırk gün aradan sonra eve döndüğü gün nişan davulları çalmaktadır. Böyle bir durum karşısında Duran, ideali olan avcılık ile aşkı arasında bir tercih yapmak zorunda kalır. Av tutkusu baskın gelir ve Duran sevdiğini bir başkasının almasına göz yumar. Herkes para ve alelade duygular ardında koşarken o, tek hedefi olan koca geyiğin peşini bırakmaz. Usta bir avcı olan Duran, kasabayı tedirgin eden ve özellikle kadınlar arasında korku salan bir ayıyı öldürür. Kasabalının çok korktuğu bu hayvanı öldürdüğü için Duran, belediye başkanı yapılmak istenir.

Metne Dair

"Yazmadan rahat edemeyeceğim, rahat uyuyup rahat gezemeyeceğim için yazarım." diyen Cumalı, yazmakla "uçucu" diye nitelediği hayatı elle tutulur, gözle görülür kılmaya çalışır. Onun için "aslolan hayattır."

Aşağıda Duran'ın belediye başkanı yapılması için hazırlanan şenlikte, avlamak istediği geyikle Duran arasında geçen konuşmayı ve Duran'ın şenlikten ayrılırken Hatice ile vedalaştığı bölümü okuyacaksınız.

BİRİNCİ BÖLÜM
YEDİNCİ TABLO
ŞENLİK

(...)

Geyik — Hadi çabuk ol.. (*Duran sesin geldiği yöne döner. Gerilerde bir kayanın üstünde durmuş kendisine bakan geyiği görür.)* Niye durdun?

Duran — Sen?

Geyik — Şaşırdın mı?

Duran — Büyüledin beni..

Geyik — Kutlarım. Başkan oluyorsun. Hadi, acele et! Bekletme kalabalığı. Eski sevgilin, yenisi, hep belediye alanında.

Duran — Başkanlıkta gözüm yok benim..

Geyik — Bir kez daha düşün. Senin için fırsat..

Duran — Ben yolumu seçeli çok oldu..

Geyik — Dinle, bak neredeyim?

Duran — Görüyorum!

Geyik — Aşağıları uçurum!

Duran — Daha önce de gördüm..

Geyik — Vakitken geri dön. Başkan ol! Rahat edersin. Düzenli bir evin, çocukların olur..

Duran — Güldü'yü yitirdikten sonra mı?

Geyik — Yitirdiğin hiç değilse Güldü'yle kalır..

Duran — Ufacık bir çocuktum onu sevmeye başladığımda. Kim o sevginin yerini alır? Boşluğunu doldurur?

Geyik — Bir türlü gerçekçi düşünemiyorsun!

Duran — Çıkarımı düşünemiyorum demek istiyorsun!

Geyik — Senden önce çok avcılar geldi geçti bu dağlardan. Hiçbiri yaklaşamadı yanıma. Ya çabuk döndüler senin kapıldığın bu hevesten ya da..

Duran — Biliyorum! Hep o hikâye: Kayalardan düştüler öldüler!

Geyik — Senin de sonun o!

Duran — Göreceğiz! Bütün kurtlar kuşlar tanık olsun! Dikildiğin o kayalardan omuzlarıma vurup ben indireceğim seni! Ben!

Geyik — Ne geçecek eline?

Duran — Alnımda yazılı bu benim!

Geyik — Ne geçecek eline dedim?

Duran — Gücümü deneyeceğim. Gücümü kanıtlayacağım..

Geyik — Sonra?

Duran — Düşünmedim!

Geyik — Ben söyleyeyim: Yükseklerin yalnızlığı. Yalnızlığın artacak! Her geçen gün biraz daha uzaklaşacaksın başkalarından. Yükseklerde uçanlar yalnız uçarlar..

Duran — Alnımda yazılı bu benim!

Geyik — Değiştirebilirsin!

Duran — Çok geç!.

Geyik —Hadi, iyi düşün. Tepme ayağına gelen fırsatı, başkan ol!

Duran — Elimde değil!

Geyik — Unutma dediklerimi. (*Geyik kaybolur.)*

Duran — Dur, dinle.. (*Yöresine kulak verir. İleriye atılır. Durur.*) Geliyorum öyleyse.. (*Geri döner. Sahneden çıkacağı sırada.*)

Hatice — (*Girer*) Duran! (*Duran'a doğru koşar.*) Nerelerdesin? (*Duran, Hatice'ye doğru döner.*) Bir saattir aramadığım yer kalmadı. Yalnız ben değil bütün eşin dostun ardında. Hadi gel.. (*Elini alır, Duran'ı çekip götürmek ister.*) Belediye alanını bir görsen hıncahınç! Kalkıp iniyor!. Hadi.. (*Duran'ın kımıldamadığını görünce kendisi de olduğu yerde kalır.*) Gelmeyecek misin?

Duran — Hayır!

Hatice — Nasıl olur? Bütün kasaba Duran diye inliyor! İçiyor, eğleniyorlar. Yığınla armağan hazırlamışlar sana. Bak, yaşaları duyuyor musun? (*Uzaktan hafif uğultular gelir.*)

Duran — Eksik olmasınlar!

Hatice — Hadi gidelim. Sabırsızlanıyorlar. Az önce başkan belediyenin merdivenlerine çıktı konuştu; kalabalığı yatıştırmak için. Başkanlığı devredecek, nişan takacak sana.

Duran — Ben kimseden bir şey istemedim.

Hatice — Sen istemesen de halk istiyor! Sen korkudan kurtardın, hiç yaşamadığı bir sevinç yaşattın kasabaya. Başkanlık hakkın.

Duran — Yapamam!

Hatice — Neden? Neyin eksik?

Duran — Avcıyım ben! İyi avcıyım ama iyi başkan olamam! Uğraşamam o tür işlerle..

(...)

Duran Hatice ile vedalaştıktan sonra kimseye haber vermeden şenlikten ayrılır. Duran'ın belediye başkanlığı teklifini kabul etmemesinin üzerinden yirmi yıllık bir zaman geçer. Eski değerler yerini yenilere bırakmıştır. Duran'ın yakın arkadaşı İlyas artık atlara koşum yapmaz; turistik çanta, kemer, takılarla uğraşır. Seyis Hüseyin İstanbul'a gitmiş, ün ve para kazanmıştır. Sefer'in salaş dükkânının yerini benzin istasyonuyla restoran almıştır. Duran'ın annesi Fatma Hanım ölmüştür. Duran hâlâ tutku ve hayallerinin peşindedir. Sevgisiz ve idealsiz yaşayamayan Duran, Güldü'yü unutmamakla birlikte Bahar adında genç bir kızı sevmektedir. Duran'ın iyi bir avcı olmasıyla gurur duyan Bahar, Duran'ı çok sevmektedir. İkisi evlenmeye karar verir. Duran ava giderken Bahar da annesine evlilik kararını bildirecektir.

Aşağıda Duran'ın koca geyikle karşılaşıp onu vurmasını ve sevdiği insanlarla yaptığı veda konuşmasını okuyacaksınız.

İKİNCİ BÖLÜM
SEKİZİNCİ TABLO
KOCA GEYİK

Dağda bir düzlük. Sahne aydınlandığında boştur. Koca geyik görünür. Sahneye girer. Hızla birkaç adım ilerler. Sonra yürüyüşü ağırlaşır, sahnenin ortasında durur, bakınır, havaya kulak verir, yerleri koklar, yine ilerler. Az sonra Duran görünür...

Duran — Gördüm seni! Bu kez kaçamazsın elimden.. (*Geyiğin çıktığı yönden çıkar. Işıklar sahnenin gerilerinde bir iki kez bir geyiği, bir Duran'ı gösterir. Geyik en son gerilerde bir kayanın üstünde durur. Başka bir kayanın üstünde Duran görünür. Her iki kayanın altı uçurumdur. Duran çiftesini doğrultur, ateş eder. Vurulan geyiğin sesi duyulur. Duran'ın ucunda durduğu kaya yarılır, Duran aşağılara yuvarlanır. Az sonra uçurumun dibinde, acılar içinde doğrulur. Sırtını bir kayaya dayar. Köpeği gelir, yanında durur.*) Vurdum! Ağır yaraladım.. (*Acılar içinde*) Kötüyüm.. (*Eliyle ağzını yoklar*) Kan! (*Mendilini çıkarır, kanı siler*) Kurtulamam.. Kaldım, kayalarda kaldım.. Bu iş bitti. (*Güçlükle gülümser, köpeğini okşar*) Ama vurdum! Dediğimi yaptım sonunda. Omuzuna saplandı kurşunum. Elimle koymuş gibi biliyorum. Çok yaşayamaz ardımdan.. (*Sahnenin birbirinden uzak köşelerinde Bahar, İlyas Yarkın, Fatma Sarıca'nın yüzlerini aydınlatır ışıklar. Üçü de kımıltısızdırlar*) Baharım!

Bahar — Ben Güldü'yüm..

Duran — Gördün değil mi? Vurdum?

Bahar — Vuracaksın demiştim! Sezgilerimde yanılmam..

Duran — Hep uğur getirdin bana. Sevgili Baharım.

Bahar	— Güldü!
Duran	— Bütün ömrümce tek kadın sevdim ben. Sevdiğim tek kadındı. Hep o kadına bağlı kaldım. Onu aradım. O sen oldun sonunda. Çok geç geldin, çok geç buldum seni.. Nişanlım kaldın, telsiz duvaksız..
Bahar	— Ben mutluyum.
Duran	— Bir kez daha söyle! Sevdin değil mi beni? Bir kez daha! Sevdin değil mi?
Bahar	— Hâlâ inanamadın mı?
Duran	— Hâlâ seviyor musun?
Bahar	— Çok! Ömrüm oldukça da seveceğim.
Duran	— Bağışla beni!
Bahar	— Neden? Bağışlanacak bir şey yapmadın ki! Mutlu ettin beni. Senin gibi yürekli bir avcı bir daha zor gelir bu dağlara.
İlyas	— Doğru söylüyor. Kendine sadık yaşadın. Kendine ihanet etmedin.
Duran	— Sen de gördün değil mi geyiği vurduğumu?.
İlyas	— Gördüm. Omuzundan vurdun..
Duran	— Bu koca geyikti..
İlyas	— Hep gördük.
Duran	— Öyleyse anlat başkalarına..
İlyas	— Anlatacağım. Başkaları çocuklarına anlatacak. Her dinleyen görmüş gibi olacak seni..
Duran	— Hep bugüne erişmek için yaşadım..
İlyas	— Biliyorum..
Duran	— İnsanın kanında var bu. Kayalardan kayalara uçan geyiklere erişmek. Dünyaları buyruğuna almak. Bütün açlıklar insanın kanında var..
İlyas	— Yalnız soylu olanların.. Kanındaki sese kulak verenlerin..
Duran	— En güzele, en iyiye ulaşmak istedim..
Bahar	— En sevgiliye..
Yankılar	— En güzele, en iyiye, en sevgiliye!
İlyas	— İçinden gelen sese uydun ürkmedin..
Yankılar	— Ürkmedin!
Duran	— Başka türlü yaşamak elimde değildi.
Bahar	— Başka türlü olsaydın seni sevemezdim! Kalbimde kimsenin alamayacağı bir yere ulaştın...
Fatma	— Mutluluk pek az kişinin eriştiği bir baş dönmesidir..
Duran	— Anacığım, duyduğum senin sesin..
Fatma	— Benim sesim..
Duran	— Gördün değil mi sen de?
Fatma	— Gördüm. Kayalardan kayalara uçan geyiklere eriştin. Rüzgâra eriştin.
Duran	— Yüreğimin kapıları ardına kadar açıktı bütün yaşamımda..
Fatma	— Öyleydin her zaman. Yoksulları horlamadın. Güçlülere boyun eğmedin, övünüyorum seninle..
Yankılar	— Övünüyoruz seninle.
Duran	— Eksik olma anacığım. Geliyorum. Sözümü tuttum. Hiç değilse yaraladım sonunda. Kurşunum göğsünde kaldı. Boşuna yaşamadım değil mi ana?
Fatma	— Bir insanın yaşarken yapabileceği ne gelirse elinden yaptın. Boşuna yaşamadın.

PERDE

Necati CUMALI, *Bütün Oyunları 2*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

hıncahınç : Ağzına kadar, tıka basa dolu; dopdolu.

nişan : (Metinde) Gördükleri önemli işlerden dolayı kişileri onurlandırmak için devletçe verilen anmalık.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, Cumhuriyet Dönemi yazarlarından Necati Cumalı'nın *Yaralı Geyik* adlı tiyatro eserinden alınmıştır. Eser, Cumalı'nın on altı tablodan oluşan iki bölümlük bir tiyatrosudur. Cumalı'nın kaynağını doğrudan doğruya folklordan aldığı eserde bir tutku, bir hayal peşinde koşan ve eline geçmesi mümkün olan para, koltuk, mevki gibi maddi imkânlara karşı ideallerini yeğleyen bir avcının hikâyesi anlatılmıştır. Bu yönüyle okuduğunuz metin ile Necati Cumalı'nın meslek yaşamında gösterdiği tavır arasında bir benzerlik bulunmaktadır. Nitekim Cumalı da bir süre yaptığı avukatlığı bırakarak yaşamı boyunca sanatsal çalışmalarda bulunmayı tercih etmiştir.

Okuduğunuz metnin alındığı tiyatro; Cumalı'nın doğa tasvirlerinin, insanla doğa arasındaki mücadelenin ön planda olduğu ve Avcı Duran'ın başkahraman olarak işlendiği bir karakter tiyatrosudur. Klasik bir olay dizisinin esas olduğu *Yaralı Geyik* adlı eserde doğa ile insanın iç içe olması nedeniyle dağ, av ve avcılıkla ilgili unsurlar kullanılmıştır.

Anadolu insanını sahneye taşıyan Cumalı; halk gerçeklerine ışık tutarken Anadolu'nun kendine özgü renklerinden, hayat tarzından, konuşma ve davranış şekillerinden de yararlanmıştır. Bu unsurlar oyuna canlılık, inandırıcılık, etkileyicilik ve derinlik katmıştır. Okuduğunuz metinde de görüldüğü gibi "Güzel diye kopardığın her çiçek solacak! Budur diye ardına düştüğün her av vurulunca gözünden küçülecek, değersiz görünecek.", "Çok güzel bir gece! Şimdi bütün dağ yolları ay ışığı döşelidir.", "Mutluluk pek az kişinin eriştiği bir baş dönmesidir." gibi sözlü ifadeyi etkileyici ve lirik kılan şiirsel dil, benzetmeler, orijinal söyleyişler de esere içtenlik kazandırmıştır.

Konuyu sadece toplumsal ve mahallî nitelikte ele almayıp evrensel tema ile birleştiren yazar, başarıyı Anadolu'nun sözlü geleneğinde yaşayan kaynaklara yönelmekle kazanmıştır. Yerli nitelikleriyle dikkati çeken oyunda kişisel sorunlardan toplumsal sorunlara gidiş esastır. Nitekim okuduğunuz metinde bir ideal uğruna bir ömür tüketme konusunu ele alan yazar, Türk tiyatrosunun ilgi alanını genişletmiştir. Cumalı canlı, renkli ve farklı kişileriyle tiyatroya yeni bir renk ve soluk getirmiştir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Metinde geçen "İnsanın kanında var bu. Kayalardan kayalara uçan geyiklere erişmek. Dünyaları buyruğuna almak. Bütün açlıklar insanın kanında var.." cümlelerindeki altı çizili kelime ve kelime gruplarının anlamlarını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.
2. Metinde yer alan "Yükseklerde uçanlar yalnız uçarlar." cümlesini metnin bağlamını göz önünde bulundurarak açıklayınız.
3. Avcı Duran'ın kendisine verilmek istenen görevi kabul etmemesinin nedeni nedir?
4. Metinde geyik nasıl bir sembolik anlam taşımaktadır? Açıklayınız.
5. Metinde Avcı Duran, idealindekini gerçekleştirmek için nelerden vazgeçmektedir?
6. Metnin son bölümünde Avcı Duran, yaşamının hesaplaşmasını yaparken neler hissetmektedir?
7. Bir geyiğin gerçek hayatta konuşması mümkün olmadığına göre Avcı Duran'ın geyikle konuşma sahnesi ile amaçlanan ne olabilir?

8. Metnin başkahramanı olan Avcı Duran, tip mi yoksa karakter midir? Nedeniyle birlikte söyleyiniz.
9. Metinden hareketle temel çatışmayı bulunuz.
10. Metindeki temayı tespit ediniz. Bu temanın millî mi yoksa evrensel mi olduğunu belirtiniz.
11. Metinde yöresel söyleyiş özelliklerine sahip ifadeleri gösteriniz. Bu tür ifadelerin metne nasıl bir katkıda bulunduğunu açıklayınız.
12. Okuduğunuz metinde yer alan kişilerden Avcı Duran, Güldü ve Bahar'ın özelliklerini belirleyiniz. Belirlediğiniz özellikleri aşağıdaki şemalara yazınız.

Avcı Duran	Güldü	Bahar

13. Siz olsaydınız okuduğunuz metnin sahne ve dekor düzenlemesini, kostüm seçimini nasıl yapardınız?

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

NECATİ CUMALI (1921-2001): Cumhuriyet Dönemi şair ve yazarlarındandır. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. Ankara'da MEB Yayın Müdürlüğünde, Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğünde çalıştıktan sonra bir süre avukat olarak görev yaptı. Çok yönlü bir sanatçı olan Cumalı; şiir, hikâye, tiyatro, roman, deneme türlerinde eserler verdi. Yazdığı bütün türlerde uzatmalardan kaçınan sanatçı, eserlerinde şiirsel bir dil kullandı. Tiyatro eserlerinin filme çekilen konularıyla Türk sinemasına da katkıda bulundu. Türk tiyatrosunun gelişme aşamasında tiyatroya yeni konular ve kişiler getiren, yerli gerçekleri işleyen ve tiyatronun ilgi alanını genişleten Cumalı; "ulusal tiyatro"nun oluşmasına katkıda bulundu. *Güzel Aydınlık, İmbatla Gelen* şiir; *Susuz Yaz, Ay Büyürken Uyuyamam, Dilâ Hanım* hikâye; *Tütün Zamanı, Yağmurlar ve Topraklar, Acı Tütün, Viran Dağlar* roman; *Nalınlar, Derya Gülü, Gömü, Devetabanı, Boş Beşi* tiyatro; *Şiddet Ruhu, Etiler Mektupları* deneme türündeki eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. **Metinde geçen** "Başkanlıkta gözüm yok benim..", "Ben yolumu seçeli çok oldu..", "Göreceğiz! Bütün kurtlar kuşlar tanık olsun! Dikildiğin o kayalardan omuzlarıma vurup ben indireceğim seni!", "Alnımda yazılı bu benim!", "Gücümü deneyeceğim. Gücümü kanıtlayacağım.." **ifadelerinden yola çıkarak Avcı Duran'ın kişiliğini anlatan bir paragraf yazınız.**

....
....
....
....
....

2. **Metinde yer alan** "Geyik — Unutma dediklerimi. (Geyik kaybolur.)", "Duran — Dur, dinle.. (Yöresine kulak verir. İleriye atılır. Durur.) Geliyorum öyleyse.. (Geri döner. Sahneden çıkacağı sırada.)" **gibi ifadelerde kullanılan yay ayracın cümlelerdeki kullanım amacını açıklayınız.**

SIRA SİZDE

Geyik motifi Türklerin geleneğinde önemli bir yere sahiptir. Geyik avlamanın, özellikle geyik yavrusu avlamanın sonunun kötü olacağına dair Anadolu'da yaygın bir inanış vardır. Bu inanış türkülerde, efsanelerde, oyunlarda vb.nde ifadesini bularak hem sözlü hem yazılı geleneğe kaynaklık etmiştir.

***Alageyik* efsanesinin aşağıda verilen bir parçası ile *Alageyik* adlı halk türküsünü okuyunuz. Okuduğunuz metinleri incelediğiniz *Yaralı Geyik* metni ile temanın ele alınışı, dil ve üslup özellikleri açısından karşılaştırarak düşüncelerinizi sınıfta paylaşınız.**

Alageyik Türküsü

Ben de düştüm bir geyiğin avına
Geyik çekti beni kendi dağına
Tövbeler tövbesi geyik avına
Siz gidin kardeşler kaldım kayada.

Urganım kayada asılı kaldı
Esvabım sandıkta dürülü kaldı
Gerdekte nişanlım küsülü kaldı
Siz gidin kardeşler kaldım kayada.

Kayanın dibine çadır kursunlar
Çifte davul çifte zurna vursunlar
Kayada kaldığım yare desinler
Siz gidin kardeşler kaldım kayada.

(Anonim)

Alageyik Efsanesi'nden

...kız dik dik, delercesine gözlerini Halilin gözlerine dikti. Dikip öyle kaldı. Bir acayip işti bu... Halil şaştı buna. Bundan bir anlam çıkaramadı. "Bir şey mi oldu?"

Kız susuyor, bakıyordu.

Sonra kız başını kaldırdı: "Halil," dedi. "Halil! Gel bu işi yapma! Kıyma geyiklere. Eskiler diyorlar ki iyi değil bu! Geyik avlayan iflah olmaz, diyorlar," dedi. "Bu da iş mi!" dedi. "Ne var geyik avlamazsan. Ölür müsün?"

Halil gülümsedi.

Halil her ata binişinde, bir aydır, anayla sevgili, Halil'in üzengisine yapışıyorlar, ona geyik avına gitmemesi için yalvarıyorlardı. Halil de hep böyle aldırmaz gülümsüyordu. Onun, bu sözler, umurunda değildi.

Kız:

"Halil! Halil," dedi, "o geyik avını benden çok mu seviyorsun?" Gözleri yaşla doldu.

Halil buna da gülümsüyordu.

Geyik avını ondan çok mu seviyordu? Hiç düşünmemişti. Ama biliyordu, geyik avı onda bir tutkuydu. Tutkuların belasıydı. Deseler ki, geyik avından mı vazgeçersin, sevgilinden mi vazgeçersin? Halil buna bir karşılık veremez, düşünür kalırdı.

Kız:

"Halil Halil! Düşümde gördüm," dedi. "Düşümde gördüm ki..."

Gerisini getiremedi. Ellerini yüzüne kapattı. Orada, pınarın başında öylece kaldı. Halil onu kaldırdı. Sonra da atına atladı gitti.

Yaşar KEMAL, *Üç Anadolu Efsanesi*

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Radyo oyunu, XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyada ve bizde radyonun başlıca türü olmuştur. Dünya radyo oyunları edebiyatının nitelikli örnekleri de Türkçeye çevrilmiş ve mikrofonda seslendirilmiştir. Ankara, İstanbul ve İzmir radyolarında "Arkası Yarın" ve "Çocuk Bahçesi" adları ile radyo oyunları yayımlanmıştır. Kuşak ve eğlence programlarında ise skeçlere ve parodilere sıklıkla yer verilmiştir.

Türkçe radyo oyunu edebiyatında radyo oyunu geleneğini oluşturmuş ilk özgün yazar Behçet Necatigil'dir. Necatigil'e göre gerçek radyo oyunu, düşle gerçek arasıdır; gerçeküstü ögeler ve sembollerle beslendiği gibi alegorik ve trajiktir. Yazarından, oyuncusundan, dinleyicisinden incelmiş bir zevk ve saygı bekler; aynı zamanda düşündürücüdür. Sembollerden kuvvet alır, mecazla güçlenir; şiire yakındır, şiirsel arka plan ister. Seçkin radyo oyunlarının önemli bir özelliği de tıpkı tiyatro edebiyatında olduğu gibi bu metinleri okuyucunun edebiyat metni olarak okuyabilmesidir.

b) Uygulama

- Ünite boyunca okuduğunuz tiyatro metinlerinden bir bölümü ya da beğendiğiniz başka bir tiyatro metnini radyo tiyatrosuna dönüştürünüz. Metni radyo tiyatrosuna dönüştürürken aşağıdaki özellikleri göz önünde bulundurunuz.

- [x] **Dinleyicide konuşma yapan oyuncuyu seyrediyormuş duygusu uyandırmak için metinde dramatik bir dil kullanınız.**
- [x] **Metinlerde kullanılan ve göze hitap eden tasvir gibi görsel unsurların yerini işitsel ayrıntıların almasına dikkat ediniz.**

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Radyo tiyatrosu, kaynağını edebiyattan ve özellikle tiyatrodan alan kendine özgü sanatsal bir program türüdür. Televizyonun henüz yaygınlaşmadığı dönemlerde yoğun olarak dinlenen radyo tiyatrolarında klasik edebiyat yapıtlarından uyarlamalar yapıldığı gibi özgün oyunlar da yazılmıştır.

b) Uygulama

- Behçet Necatigil'in "Yıldızlara Bakmak" adlı radyo tiyatrosunu dinleyiniz.
- Yazma bölümünde oluşturduğunuz tiyatro metnini bilişim teknolojilerini kullanarak sınıfta seslendiriniz. Bu seslendirme çalışması sırasında aşağıdaki bilgileri göz önünde bulundurunuz.

- **Karakterleri seslendirirken duyguları tam anlamıyla yansıtmak amacıyla vurgu ve tonlamalara dikkat ediniz.**
- **Canlandırdığınız oyunun gerektirdiği ses efektlerini (at kişnemesi, kapı zilinin çalınması, bebek ağlaması vb.) önceden hazırlayınız.**
- **Yalın, akıcı, şiirsel bir söyleyişle dinleyicinin dikkatini oyunun üzerine çekmeye özen gösteriniz.**
- **Repliklerin söylenmesi sırasında oyuncuların telaffuzuna ve oyunun dinleyicinin ilgisini çekmesine dikkat ediniz.**

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru kelimeyi/kelimeleri yazınız.

1. 1950 Sonrası Türk Tiyatrosu'nda işlenen konularda bir çeşitlilik söz konusudur. Bazı eserlerde bireysel, bazılarında ...., bazılarında da .... konular işlenmiştir. Orhan Asena .... adlı eserinde Kanunî Dönemi'ndeki Osmanlı'yı; Necati Cumalı, ... adlı eserinde ideallerinin peşinden giden Duran karakterini; Güngör Dilmen ise .... adlı eserinde bireysel tutkularının esiri olan ve dokunduğu her şeyi altına dönüştürerek halkı da tutkularına alet eden Kral Midas'ı anlatmıştır.

B) Aşağıda numaralar ile verilen eserleri harf ile verilen yazarlar ile eşleştirerek harfleri numaraların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

2.

Eserler	Yazarlar
( ) **1.** *Ya Devlet Başa Ya Kuzgun Leşe*	**a)** Refik Erduran
( ) **2.** *Midas'ın Kördüğümü*	**b)** Sabahattin Kudret Aksal
( ) **3.** *Gazeteciden Dost*	**c)** Recep Bilginer
( ) **4.** *Nalınlar*	**ç)** Orhan Asena
( ) **5.** *Cengiz Han'ın Bisikleti*	**d)** Güngör Dilmen
( ) **6.** *Kahvede Şenlik Var*	**e)** Necati Cumalı

C) Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

3. Cumhuriyet Dönemi şair ve yazarlarından olan sanatçı, edebî çalışmalarına 1939'da şiirle başlamıştır. 1955'ten sonra şiiri, hikâyeyi, tiyatroyu, romanı birlikte yürütmüştür. Yazdığı bütün türlerde şiirsel bir üslup kullanmıştır. Eserlerinden bazıları *Tütün Zamanı, Yağmurlar ve Topraklar, Acı Tütün, Güzel Aydınlık*'tır.

Yukarıda kısaca anlatılan Cumhuriyet Dönemi sanatçısının adını yazınız.

....

Aşağıdaki kutucuklarda “Tiyatro” ünitesi ile ilgili 4-10. soruların cevapları bulunmaktadır. Buna göre kutucuklarda yer alan harfleri boş bırakılan yerlere yazarak soruları cevaplayınız. (Soruların birden fazla cevabı olabileceğini göz önünde bulundurunuz.)

A	B	C	Ç
Güngör Dilmen	Dekor	Olay Örgüsü	Diyalog
D	**E**	**F**	**G**
Perde	Orhan Asena	Dram	Kişiler
Ğ	**H**	**I**	**İ**
Temel Çatışma	Paydos	Necati Cumalı	Bay Hiç

4. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri tiyatro türünün Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı’ndaki önemli temsilcilerindendir?**

(...)

5. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri tiyatro türünde en çok kullanılan tekniklerdendir?**

(...)

6. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri tiyatro türünde temayı belirleyen kavramlardandır?**

(...)

7. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri tiyatro türü ile ilgili terimlerdendir?**

(...)

8. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri Sabahattin Kudret Aksal’ın yazdığı tiyatro türündeki eserlerdendir?**

(...)

9. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri tiyatroda** “bir perdenin açılıp kapanmasına kadar geçen bölüm” **ve** “iki kişinin karşılıklı konuşması” **olarak ifade edilen terimlerdendir?**

(...)

10. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri Cevat Fehmi Başkut’un yazdığı tiyatro türündeki eserlerdendir?**

(...)

11. **Aşağıdaki metni tema, dil ve anlatım özelliklerini göz önünde bulundurarak devam ettiriniz.**

TOMBALA

(Bir oda. Sağ dipte bir kapı. Mutfağa açılır. Geride dar, uzun bir pencere. Solda bir başka kapı. Odanın bütün eşyası eski, yıpranmış. Pencerede yeşili solmuş bir perde. Altındaki dantel perde ise bir zamanlar öğünülecek denli güzelmiş. Şimdi sararmış, yer yer dökülmüş.

Pencerenin solunda bir büfe. Üstünde irili ufaklı çerçeveler içinde kız, erkek genç kişilerin fotoğrafları. Bebeklik fotoğrafları vb. Duvarlarda yine çeşitli yaşlarda aynı kişilerin fotoğrafları.

Büfenin önünde, sahnenin ortasına doğru oldukça geniş, on kişi alabilecek bir yemek masası. Çevresinde kiminin bacağı, kiminin arkalığı kırılmış on kadar iskemle.

Pencereyle soldaki kapı arasında geniş bir divan. O da iyice yıpranmış.

Odanın orasına, burasına serptirilmiş koltuklar, sehpalar. Biri pencerenin önünde, diğeri sağda, yerde, iki saksı. Büfenin üstünde ayrıca bir çalar saat.

Bu odanın, ilk bakıldığında kalabalıkça bir ailenin oturma-yemek odası olduğu anlaşılır. Burada her şey, uzun yıllar kullanıldığını, şimdi ise bir yığın anı ortasında tozlanmaya bırakıldığını söyler.

Perde açıldığında geniş masanın bir ucunda çok yaşlı bir erkekle onun hemen yakınında çok yaşlı bir kadın oturmaktadır. Tombala oynamaya hazırlanmaktadırlar. Numara torbası erkeğin kucağında. Erkeğin gözünde gözlük, kadının kulağında bir işitme aracı vardır.)

YAŞLI KADIN: (Çocuksu, ince bir sesle konuşur) İkimiz mi oynayacağız?

YAŞLI ERKEK: (Sesi iyice kısıktır. Fakat hep bağırarak konuşur. Bu ses ancak "su içeceğim" dediği zamanlar ufalır, kısılır) Ya ne yapacağız?

YAŞLI KADIN: İki kişiyle hiç tadı olmaz.

YAŞLI ERKEK: Oynamayı sen istedin!

YAŞLI KADIN: Hiç de ben istemedim! Sen istiyorsan oynayalım, dedim.

Adalet AĞAOĞLU, *Tombala*

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

12-15. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

(...)

HURİ — O kızdan hayır yok demedim mi sana?
Osman, yavrum, zenginin gözü
zenginde olur. Başka kız mı yok dünyada!
Gel vazgeç oğul bu işten.
Babası açıkça söyledi,
Osman kim benim kızımı almak kim dedi,
dengini bilmeli herkes, açlığını mı
bölüşmek ister kızımla dedi, kestirip attı.
O konak, o tarlalar ona
sanki babasından kaldı. Ne tez unuttu
babamın kapısında çalıştığı günleri,
tarlamızda ter döktüğü,
ahır temizlediği günleri,
Dünya böyledir işte; bugün bana
yarın sana. Düşmez kalkmaz bir Allah.
Rahmetli babanın hastalığı
mal mülk bırakmadı elimizde,
sattık savurduk.

OSMAN — Sağlık olsun ana, üzme canını.
Gün doğmadan neler doğar.

HURİ — Bu kız başına iş açar diye korkarım oğul,
herif bir yakalarsa seni
Ayşe'nin penceresi altında,
yer yerinden oynar alimallah!

(...)

A. Turan OFLAZOĞLU, *Allah'ın Dediği Olur*

12. Yukarıda okuduğunuz metin size göre klasik tiyatro metinlerinden hangi yönüyle ayrılmaktadır?

....
....
....

13. Okuduğunuz metinde kullanılan deyimler, anlatımı nasıl etkilemiştir? Belirtiniz.

....
....
....

14. Metinde yer alan konuşmalar günlük konuşma dilinin bir örneği sayılabilir mi? Metinden örnek cümlelerle belirtiniz.

....
....
....

15. Yukarıdaki metni, sanatçının üslubunu örnek alarak devam ettiriniz.

....
....
....
....

Ç) **Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.**

16.

I. Özellikle 1950 sonrasında tiyatro türünde gelişme yaşanmıştır.
II. Bireysel, toplumsal, evrensel pek çok konu işlenmiştir.
III. Eserler genellikle sahne tekniğine uygun değildir.
IV. Yazarlar sanatı, halkı eğitmek için bir araç olarak kullanmışlardır.
V. İç konuşma, diyalog, gösterme gibi anlatım tekniklerinden yararlanılmıştır.

Yukarıdaki ifadelerden hangisi ya da hangileri Cumhuriyet Dönemi tiyatrosu için söylenemez?

A) I ve II
B) I ve V
C) II ve III
D) III ve IV
E) IV ve V

17. Sayın dinleyiciler( ) karşınızda TRT muhabiri Oktay Karlık( ) İstanbul( )un Sirkeci semtindeki otellerden en büyüğü olan Ferah Oteli( )nde bugün saat 20( )40 sıralarında, bayram olması sebebiyle son dönemlerin en büyük havai fişek gösterisi yapılmış ve gök adeta renk cümbüşü hâline gelmiştir( )

Bu parçada yay ayraçla gösterilen yerlere gelmesi gereken noktalama işaretleri aşağıdakilerin hangisinde sırasıyla verilmiştir?

A) (,) (!) (’) (’) (.) (.)
B) (!) (.) (’) (’) (:) (.)
C) (;) (!) (’) (’) (.) (.)
D) (!) (.) (’) (’) (.) (.)
E) (,) (!) (’) (’) (:) (.)

18. Ülkemizde yerli oyun yazarları büyük bir gelişme göstermekle birlikte, yapıtları dış dünyada henüz değerlendirilememiştir. Oyunlarımızın gerçek değeri ve evrenselliği ancak böyle bir değerlendirme ile ortaya çıkabilecektir. Bu amaçla her şeyden önce Türk edebiyatındaki eserlerin iyi çevrilmesi, sonra bu çevirilerin tiyatro toplulukları yoluyla dünya sahnelerine sunulması gerekir.

Bu parçaya göre yerli oyunlarla ilgili doğru bir değerlendirme yapmanın temel koşulu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Eserlerin yurt dışındaki tiyatrolarda da oynanması
B) Çeviri eserlerin oynanmasına ağırlık verilmesi
C) Yerli eserlerin yabancı dile düzgün çevrilmesi
D) Yerli oyun yazarlarının teşvik amacıyla ödüllendirilmesi
E) Oyunların ortak çalışma yöntemiyle yazılması

19. Günümüz Türk tiyatrosu, XIX. yüzyılın ortalarından başlayarak Batı tiyatrosu doğrultusunda gelişmektedir. Bu süreçte tiyatromuz, bir yandan dünya tiyatrosunu yakından izleyip yeni oluşumları seyircisine iletmeye çalışırken bir yandan da kendi kimliğini bulma çabası içine girmiştir.

Bu parçadaki altı çizili kelime grubunun anlamı aşağıdaki cümlelerin hangisinde geçmektedir?

A) Evrensel değerleri işleyen metinleri okumaya özen gösterirdi.
B) Eserlerinin çoğunda bireylerin iç dünyalarını ayrıntılı işledi.
C) Kültürel mirası koruma bilinci her bireyde olmalıdır.
D) Gerçeklerle hayalleri iç içe veren bu oyunu çok beğenmiştik.
E) Yazdığı son eserde nihayet kendi gerçeğini yakalamıştı.

20. Koçyiğit Köroğlu 1961-1962 tiyatro sezonunda Ankara Devlet Tiyatrosu'nda sahnelendi. Bu oyununda Ahmet Kutsi Tecer'in yeniden halk kaynağına yöneldiği görülüyordu. Yazarın şiirli bir dille oyunlaştırdığı bu ünlü halk destanında, olay dizisinin iskeletini Köroğlu'nun duyarlı kişiliği ile ona destek olan yandaşlarının ve halkın ahlaki değerleri oluşturur. Oyun iki bölümden ve altı tablodan oluşmuştur. Tabloların bir bölümü Köroğlu'nun yaşadığı Çamlıbel'de ve başka açık alanlarda, bir bölümü Bolu Beyi'nin konağında geçer.

Bu parçada Koçyiğit Köroğlu adlı tiyatro eseri ile ilgili aşağıdakilerden hangisine <u>değinilmemiştir</u>?

A) Konusuna
B) Nerde geçtiğine
C) Ne zaman sahnelendiğine
D) Yazarının kim olduğuna
E) Türk edebiyatındaki önemine

21. Yaşanmış ya da yaşanabilir olayların belli kişilerle konuya uygun bir dekor içinde, belli bir sahne düzeninde topluluk önünde canlandırma sanatına verilen genel addır. Bugün tiyatro, tiyatro eseri, oyun, piyes sözcükleri aynı anlamda kullanılmaktadır. Tiyatro, ele aldığı konunun işleniş tarzı ve müzik, edebiyat, dans vb. gibi sanat dallarından yararlanması bakımından pek çok sanat dalıyla ilişki kurar.

Bu parça aşağıdaki soruların hangisine karşılık söylenmiş olabilir?

A) Tiyatro nedir?
B) Tiyatronun toplumdaki yeri nedir?
C) Tiyatronun konusu nedir?
D) Tiyatronun tarihsel gelişimi nedir?
E) Tiyatronun diğer türlerden farkı nedir?

22. Bir perdelik oyun veya kısa oyun, adından da anlaşıldığı üzere bir perdeden ibaret kısa dramatik eserdir. Temsil süresi, perde sayısının azlığından dolayı kısadır. Bunlar XIX. yüzyıl sonundan önce müstakil bir tür olarak pek azdır. XIX. yüzyıl sonuna doğru küçük deneme tiyatrolarının sayılarının artması, şekil olarak bir perdelik oyunların gelişmesini sağlamış ve bu tür gelişip yaygınlaşmıştır. Şimdiki kullanılışında genellikle iki veya üçü bir arada oynanmaktadır.

Bu parçadan hareketle bir perdelik oyunlarla ilgili aşağıda verilenlerden hangisine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Günümüzde tek tek sahnelenmediğine
B) Genellikle komedi tarzında yazıldığına
C) Bir tür olarak adını XIX. yüzyılın sonunda aldığına
D) XIX. yüzyılın sonlarında yaygınlaştığına
E) Bu türdeki oyunların dramatik eser özelliği taşıdığına

23. **Aşağıdaki eserlerden hangisi farklı bir türde yazılmıştır?**

A) Sarı Naciye
B) Canlı Maymun Lokantası
C) Nalınlar
D) Paydos
E) Cemile

Değerlendirme

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları veya çalışmaları üniteye dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki üniteye geçiniz.

6. ÜNİTE
DENEME

"Deneme **ben**'in ülkesidir."

Nurullah ATAÇ

Anahtar Kavramlar

Deneme, öğretici metin, öznellik, nesnellik, açıklayıcı anlatım

Neleri Öğreneceksiniz?

- Okuma bölümünde; dünya edebiyatında deneme türünü, Türk edebiyatında 1923-1960 arası dönemde deneme türünü ve 1960 sonrasında deneme türünü,
- Dil bilgisi bölümünde paragrafta anlam ile imla ve noktalama konusunu,
- Yazma bölümünde deneme türünde bir yazı yazmayı,
- Sözlü iletişimde, yazılan denemeler ile ilgili sunum hazırlamayı öğreneceksiniz.

Nasıl Öğreneceksiniz?

- Okuma bölümünde; dünya edebiyatında deneme türünü, Türk edebiyatında 1923-1960 arası dönemde deneme türünü ve 1960 sonrası dönemde deneme türünü metinlerden hareketle soru-cevap ve karşılaştırma yöntemlerini kullanarak,
- Dil bilgisi konularını metinler üzerinde çalışma yaparak ve TDK'nin Yazım Kılavuzu'ndan yararlanarak,
- Yazma bölümünde düşüncelerinizi imla ve noktalamaya dikkat ederek ifade etmeyi ünitede edindiğiniz bilgilerden hareketle ve Genel Ağ'ı kullanarak,
- Sözlü iletişimde, verilen konuyla ilgili sunumu daha önceki yıllarda bilgisi verilen sunum kurallarına dikkat ederek öğreneceksiniz.

OKUMA

1. METİN

Hazırlık

1. Bir yazı yazarken konu sınırlamasının olmaması sizin için kolaylık sağlar mı? Düşüncelerinizi nedenleriyle paylaşınız.
2. Eleştirinin bir insana neler kazandıracağı ile ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

DOĞRULUK KAYGISI

Düşünce çatışmaları beni ne kırar, ne yıldırır, sadece dürtükler, kafamı çalıştırır. Eleştirilmekten kaçarız: Oysa ki bunu kendiliğimizden istememiz, gelin, bizi eleştirin dememiz gerekir: Hele eleştirme bir ders gibi değil de karşılıklı konuşma gibi olursa. Biri çıkıp bizim düşüncemizin tersini söyledi mi onun doğru söyleyip söylemediğine değil, doğru yanlış, kendi düşüncemizi savunmaya bakarız. Bizi düzeltmek isteyenlere kollarımızı açacak yerde yumruklarımızı sıkıyoruz. Ama ben dostlarımın bana sert davranmasını istiyorum (...) Ben, dostlar arasında açık, yiğitçe konuşulmasını isterim: Dostların düşünceleri neyse sözleri de o olmalı. Kulaklarımızı öyle sert, öyle kaba bir kulak yapmalıyız ki, salon konuşmalarının yumuşak seslerini duymaz olsunlar. Ben, bir araya gelen insanların, sertçe erkekçe konuşmalarını isterim.

Dostluk kavgacı olmadı mı, sağlam ve cömert de değildir. Nazlı, yapmacık bir hava, birini kırma korkusu dostluğa rahat nefes aldırmaz: "Neque enim disputari sine reprehensione potest." Çatışmadan tartışılmaz. (Cicero)

Bana çatıldığı zaman öfkem değil dikkatim uyanır: Bana çatandan bir şeyler öğrenmeye can atarım. Doğruyu bulmak her iki tarafın kaygısı olmalı. İnsan öfkelendi mi düşünemez olur; aklından önce sinirleri işler. Tartışmalarda bahis tutuşmak hiç de faydasız değildir. Doğrudan ayrıldık mı elle tutulur bir şeyler kaybetmeliyiz. Yıl sonunda uşağım demeli ki bana: Bilgisizlik ve inatçılık yüzünden bu yıl bin lira kaybettiniz.

(...)

Metne Dair

Kendine dönük gözlemleri, cana yakınlığı, merakı ve kuşkuculuğuyla Montaigne (Monteyn); Avrupa'da Rönesans'la gelen yeni yaşam ve dünya anlayışının temsilcisi olan bir yazardır.

Doğruyu hangi elden görsem sevinçle karşılar; uzaktan kokusunu alır almaz silahlarımı atar, teslim olurum. Fazla yukarıdan ve insafsız olmadıkça yazılarıma çatılmasını hoş görmüş, çok kez karşımdakini kırmamak için yazdıklarıma istenen biçimi verdiğim olmuştur. Zararıma da olsa eleştirmeciye uysal davranmalıyım ki beni her zaman serbestçe uyarsın, kendimi düzeltmeme yardım etsin. Doğrusu çağdaşlarımı böyle bir işten yana çekmek kolay değil. Düzeltilmek herkesin ağrına gittiği için kimse kimseyi düzeltmeyi göze alamıyor. Düşüncesini saklayarak konuşuyor çokları.

MONTAIGNE, *Denemeler*
(Türkçesi: Sabahattin Eyüboğlu)

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

insaf : Merhamete, vicdana veya mantığa dayanan adalet.

ağrına gitmek : Onuruna dokunmak.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin XVI. yy.da yaşamış olan Montaigne'in *Denemeler* (Essais) adlı eserinden alınmıştır. Montaigne'e göre, özgürce yapılan eleştiriler doğru bilginin ortaya çıkarılmasında önemlidir. Nitekim okuduğunuz metinde Montaigne, ünlü bilgin ve yazar Cicero'nun (Çiçero) da sözünü örnek vererek karşıt fikirler olmadan doğruya ulaşılamayacağını vurgular.

Ele aldığı düşünceleri kanıtlamaya gerek duymayan deneme; "bence", "Benim diyeceğim şudur." gibi ifadeleri kullanan, kişisel duygu ve düşüncelere yer veren öğretici bir edebî türdür. Denemeyi ilk kez bir tür olarak ortaya koyan, Fransız yazar Montaigne'dir. Başlangıçta ayrı bir tür olarak değerlendirilmeyen deneme türü, zamanla kendi ölçü ve sınırlarını ortaya koymaya başlamış, bugünse kendine özgü bir tür olarak edebî türler arasındaki yerini almıştır. Denemelerde hayat, ölüm, aşk, sanat, felsefe, din, ahlâk, gelenek, siyaset gibi kişiyi veya toplumu ilgilendiren her konu ele alınabilir. Denemede yazarın, kendisiyle konuşur gibi içten ve yapmacıksız bir anlatımı vardır.

Rönesans'la birlikte ortaya çıkan hümanizm, insan sevgisini temel alan ve insan düşüncesini donmuşluktan kurtarmayı amaçlayan bir anlayıştır. Bu anlayış Montaigne'in *Denemeler* adlı eserine de kaynaklık etmiştir. Yazılarında kesin yargılara varmaktan kaçınan denemeci, ele aldığı konu üzerinde okurun düşünmesini amaçlar. Bu türde yazarın; kendi gözlem ve deneyimlerinden yararlanması, dilin ve anlatımın inceliklerini tanıması, anlattıklarını özenle işlemesi gerekir.

Montaigne'den başka yine *Denemeler* adlı eseri ile İngiliz yazar Francis Bacon (Fırensis Beykın) bu türün önemli yazarlarındandır. Emerson (Emırsın), Andre Gide (Andre Jid), Henry Miller (Henri Milır), Albert Camus (Alber Kâmü), T. S. Eliot (Eliyıt) bu türün dünya edebiyatında önde gelen temsilcilerindendir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1.

- Doğruyu hangi elde görsem sevinçle karşılar; uzaktan <u>kokusunu alır</u> almaz silahlarımı atar, teslim olurum.
- Fazla yukarıdan ve insafsız olmadıkça yazılarıma çatılmasını <u>hoş görmüş</u>, çok kez karşımdakini kırmamak için yazdıklarıma istenen biçimi verdiğim olmuştur.

Yukarıdaki cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Cümlelerdeki altı çizili deyimlerin anlamlarını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.

2. Metinde geçen "Doğruyu hangi elden görsem sevinçle karşılar; uzaktan kokusunu alır almaz silahlarımı atar, teslim olurum." cümlesinde yazarın anlatmak istediği nedir? Açıklayınız.

3. “Düşünce çatışmaları beni ne kırar, ne yıldırır, sadece dürtükler, kafamı çalıştırır.”
“Bana çatıldığı zaman öfkem değil dikkatim uyanır.”
Verilen cümleler okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu cümlelerden hareketle çatışmaların kişiyi doğruya ulaştırmasında nasıl bir etkisi olduğunu belirtiniz.
4. Okuduğunuz metinde metnin yazıldığı dönemin hangi sosyal ve kültürel unsurlarına yer verilmiştir? Açıklayınız.
5. Metinde geçen “Çatışmadan tartışılmaz.” sözünü yorumlayınız.
6. Okuduğunuz metnin temasını ve konusunu belirleyiniz.
7. Metindeki açık ve örtük iletilere örnek cümleler bulunuz. Bulduğunuz cümleleri aşağıdaki şemalara yazınız.

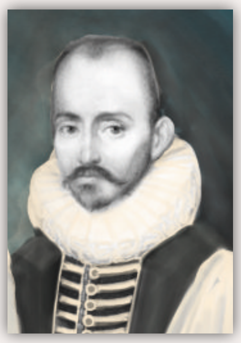
Açık İleti	Örtük İleti

8. Metin için kullanılan görselle metnin içeriğinin uyumlu olduğunu düşünüyor musunuz? Açıklayınız.
9. Metindeki anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.

Anlatım Biçimleri	Düşünceyi Geliştirme Yolları

10. Okuduğunuz metnin türünün, anlatıcının bakış açısını nasıl etkilediğini belirtiniz.
11. Metindeki yardımcı düşünceleri ve ana düşünceyi belirtiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

MICHEL DE MONTAIGNE (1533-1592): Fransız edebiyatının önde gelen yazarlarındandır. Fransa’da bir kolejde öğrenim gördüğü sırada Latin şiirinin inceliklerini öğrendi. Yunanca öğrenmeye de burada başladı. Edebiyat fakültesinde felsefe okuduktan sonra hukuk fakültesine devam etti. Ülkede çıkan iç savaş üzerine kralın ordusuna katıldı. Sonra denemeler yazmaya başladı. *Denemeler* adlı eserinin temelinde insan ve insanlığı ilgilendiren bütün konularda yaptığı sorgulamalar vardır. Deneme türünün gelişiminde Rönesans Dönemi’ndeki toplumsal değişimde özellikle hümanizm etkili oldu. Montaigne’in kendisini, dolayısıyla bireyi anlatması bu nedenledir. *Denemeler* adlı eserinde akıcı, samimi ve kendisiyle konuşur gibi bir üslup kullandı. 1580’de *Denemeler* iki cilt hâlinde basıldı. Montaigne bir süre belediye başkanlığı görevinde de bulunmuş, bu sırada *Denemeler* adlı eserine eklemeler de yapmıştır.

DİL BİLGİSİ §

1. **Aşağıdaki paragraf okuduğunuz metinden alınmıştır. Bu paragrafın giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini metin üzerinde gösteriniz.**

   Düşünce çatışmaları beni ne kırar, ne yıldırır, sadece dürtükler, kafamı çalıştırır. Eleştirilmekten kaçarız: Oysa ki bunu kendiliğimizden istememiz, gelin, bizi eleştirin dememiz gerekir: Hele eleştirme bir ders gibi değil de karşılıklı konuşma gibi olursa. Biri çıkıp bizim düşüncemizin tersini söyledi mi onun doğru söyleyip söylemediğine değil, doğru yanlış, kendi düşüncemizi savunmaya bakarız. Bizi düzeltmek isteyenlere kollarımızı açacak yerde yumruklarımızı sıkıyoruz. Ama ben dostlarımın bana sert davranmasını istiyorum: Sen bir budalasın, saçmalıyorsun, desinler bana. Ben, dostlar arasında açık, yiğitçe konuşulmasını isterim: Dostların düşünceleri neyse sözleri de o olmalı. Kulaklarımızı öyle sert, öyle kaba bir kulak yapmalıyız ki, salon konuşmalarının yumuşak seslerini duymaz olsunlar. Ben, bir araya gelen insanların, sertçe erkekçe konuşmalarını isterim.

2. **Bu parçadaki yazım yanlışlarını tespit ediniz. Bu yanlışları düzelterek parçayı boş bırakılan yere tekrar yazınız.**

   Aklı başında olan herkez sanatla uğraşa bilir. Bu alanda bir ürün meydana getire bilir. Bunlardan kimi güzeli bulur, kimide yayar; güzeli yaymak ta bulmak kadar önemlidir. Seve seve uğraşmak şartıyla hepimiz sanatcı olabiliriz. Ama istediğimiz kadar sevelim, istediğimiz kadar uğraşalım çok seckin, sanatın hakkını veren bir sanatcı olabilirmiyiz? Bu tabiki çok zordur çünkü gerçek bir sanatcı olabilmek için istemenin ve çalışmanın yanısıra yetenek te gereklidir.

   ....
   ....
   ....
   ....
   ....
   ....

SIRA SİZDE

Aşağıda Albert Camus'nün *Denemeler* adlı eserinden bir parça verilmiştir. Bu parçayı okuyup Montaigne'nin okuduğunuz denemesi ile tema ve anlatım yönünden karşılaştırınız.

Ben kendi hesabıma sanatım olmadan yaşayamam. Ama, bu sanatı her şeyin üstüne koymuş da değilim. Tersine, onsuz edemeyişim, onun beni herkesle bir etmesi ve olduğumdan başka türlü olmaksızın herkesle bir düzeyde yaşatmasıdır. Sanat, benim için tek başına tadı çıkarılan bir şey değildir. Sanat bence, en büyük sayıda insanı, ortak acılar ve sevinçlerle coşturacak görüntüleri, biçimleri bulmaktır. Demek ki sanat, sanatçıyı insanlardan ayrılmamaya zorlar; onu, en gündelik ve en evrensel gerçeğe bağlar. Ve çok kez, kendilerini başkalarından ayrı gördükleri için sanatı seçenler kısa bir zaman sonra anlarlar ki, sanatlarını ve başkalıklarını ancak herkesle benzerliklerini ortaya koyarak gösterebilirler. Sanatçı, kendini bu başkalarına gidip gelme ile yoğurur: Vazgeçemediği güzellik ve kopamadığı topluluk arasındadır. Onun için gerçek sanatçılar hiçbir şeyi küçük görmezler; yargılamaya değil, anlamaya çalışırlar.

2. METİN

Hazırlık

1. Deneme türünde bir yazı yazmak isterseniz hangi konuları seçersiniz? Niçin?
2. Tekrar okumak istediğiniz bir roman, hikâye, şiir oldu mu? Düşüncelerinizi nedenleriyle açıklayınız.

KARALAMA DEFTERİ

Şiiri sevdiğim kadar bir şeyi sevmem... Roman, hikâye okumaya, kendilerini edebiyatçılığa kaptırmayan kişilerin yazdıkları denemeleri okumaya da bayılırım, ama onlardan ne de olsa bıkılıyor. Bir romanı isterse, Stendhal'in olsun, üst üste kaç kere okuyabilirsiniz. Anlattıklarını öğrendiniz mi, elbette kapatacaksınız. Diyeceksiniz ki: "Kitabı kapattıktan sonra da bütün o kişiler içimizde yaşamıyor mu? Düşlerimize karışmıyor mu? Bir yere gider, bir kimse ile konuşurken onlar da birdenbire önümüze çıkmıyor, yanımıza gelivermiyorlar mı?" Doğrudur, romanlardaki, hikâyelerdeki kişilerin öyle bir canlılıkları vardır. Ancak bir roman, bir hikâye kişilerinin öyle kitabın dışında yaşayabilmeleri de, bir romanda, bir hikâyede öz ile şeklin birbirine kaynaşmadığını, ikisinin birbirinden ayrılabildiğini gösterir. Mısrada, şiirde ise özü şekilden ayrı olarak düşünemeyiz... Düşünenler yoktur demiyorum, var, ama ben onların şiiri gerçekten sevdiklerine, anladıklarına inanamıyorum.

Şiirde öz ile şekil birbirinden ayrılamayacağı içindir ki, odamıza astığımız bir resme yıllarca bakmaktan bıkmadığımız gibi, sevdiğimiz şiirleri, mısraları da boyuna söyleyebiliriz. Her söyleyişimizde de, bir dost yüzü gibi, bakmaya doyamayız.

Dün olduğu gibi bugün de yurdumuzda yaşlı, genç birçok şairler var. Yazık ki çoğu şiirde asıl bu erdemin aranması gerektiğini unutuyorlar. Şiirin, birtakım konular üzerinde söz söylemek olduğunu sanıyorlar. Bakıyorsunuz, duygularını, düşüncelerini anlatıyorlar, söylediklerinin size dokunduğu da oluyor, yüreklerinin çarptığını işitiyorsunuz, yahut hoşa gidecek benzetişler buluyorlar, gülümsüyorsunuz. Ama o çarpan yürek de, sizi gülümseten o benzetişler de kitapların içinde kalıyor. Ben asıl şiir diye kitaplardan çıkan, okuyanların bir daha dillerinden düşmeyecek kadar hayatlarına karışan, sözden kurulmuş şekillere derim. Bunun içindir ki şiirin konusuna da, eskisine yenisine bakmam, konuların dışında, eskiliğin yeniliğin dışında, bir daha parçalanmayacak bir söz bütünü olmuş, bir nesnenin varlığı gibi bir varlık edinmiş şiirler, mısralar ararım. Bir şiirin özüyle şeklini birbirinden ayırabildim mi, şeklinden ayrı olarak özünü ya da özünden ayrı olarak şeklini düşünebildim mi bence artık o bir şiir değildir, doğru, değerli bir söz olabilir, o başka, ama bir şiir değildir.

Nurullah ATAÇ, *Karalama Defteri İle Sözden Söze*

Metne Dair

Türk edebiyatında deneme türü başlangıçta "Musahabe", "Tecrübe-i Kalemiyye" gibi isimlerle bilinirdi.

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

erdem : Ahlâkın övdüğü, iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk gibi niteliklerin genel adı.

öz : (Metinde) İçerik.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin Cumhuriyet Dönemi deneme yazarlarından Nurullah Ataç'a aittir. Yazar; bu metinde şiirde öz ile şeklin birbirinden ayrılamayacağını, bu iki kavramın ayrı ayrı düşünülemeyeceğini vurgulamıştır.

Türk edebiyatında bugünkü anlamıyla deneme türü Tanzimat'tan sonra Batı edebiyatının etkisiyle görülmeye başlamıştır. Deneme türünün temelini Türk edebiyatının ilk gazetelerinde yayımlanan bazı düşünce yazıları oluşturur. Edebiyatımızda Tanzimat edebiyatıyla önemli bir yere sahip olmaya başlayan düzyazı türleri bu dönemde keskin çizgilerle birbirinden ayrılamamıştır. Cenap Şahabettin'in *Evrak-ı Eyyam*, Ahmet Haşim'in *Bize Göre*, Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Alp Dağlarından*, Yahya Kemal Beyatlı'nın *Aziz İstanbul* gibi eserleri Cumhuriyet Dönemi öncesinde deneme türünün özelliklerini taşıyan eserlere örnek sayılabilir. Bu isimler Türk edebiyatının ilk düzyazı dilini oluşturma çabasındaki girişimlerin de öncüsü olmuşlardır.

Türk edebiyatında çoğunlukla fıkra, sohbet, eleştiri gibi türlerle iç içe geçtiği düşünülen deneme türü asıl gelişimini Cumhuriyet Dönemi'nde göstermiştir. Bu dönemde özellikle Nurullah Ataç, deneme yazarı için gereken bilgi ve becerilere sahiptir. O, daha çok edebiyatın ve şiirin sorunlarıyla ilgili denemeler yazmıştır.

Nurullah Ataç başta olmak üzere Suut Kemal Yetkin (*Günlerin Götürdüğü*), Sabahattin Eyuboğlu (*Mavi ve Kara*), Salâh Birsel (*Boğaziçi Şıngır Mıngır*), Melih Cevdet Anday (*Dilimiz Üstüne Konuşmalar*), Nermi Uygur (*Kurutulmuş Felsefe Bahçesi*), Vedat Günyol (*Çalakalem*) deneme türünde eser veren yazarlardandır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "Ben asıl şiir diye kitaplardan çıkan, okuyanların bir daha dillerinden düşmeyecek kadar hayatlarına karışan, sözden kurulmuş şekillere derim." cümlesinde altı çizili kelime grubunun anlamını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.
2. Metinde yazarın şiirle ilgili düşünceleri hakkında bilgi veriniz.
3. Yazarın bu metinde geçen "Bir şiirin özü ile şeklini birbirinden ayırabildim mi, şeklinden ayrı olarak özünü, yahut özünden ayrı olarak şeklini düşünebildim mi bence artık o bir şiir değildir; doğru, değerli bir söz olabilir, o başka ama bir şiir değildir." düşüncesine katılıyor musunuz? Nedenleriyle paylaşınız.
4. Okuduğunuz metnin yazıldığı dönemin dil ve anlatım özellikleri ile yazarın üslubu arasında nasıl bir ilişki kurulabilir?
5. Okuduğunuz metinde anlatım biçimlerinin ve düşünceyi geliştirme yollarının hangilerinden faydalanılmıştır?
6. Metin, deneme türünün hangi özelliklerini taşımaktadır? Metinden örneklerle açıklayınız.
7. Metindeki yardımcı düşüncelerden hareketle metnin ana düşüncesini belirtiniz.
8. Metnin teması ile türü arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

NURULLAH ATAÇ (1898-1957): Cumhuriyet Dönemi yazarlarındandır. İstanbul'da doğan yazar, ilkokuldan sonra bir süre Galatasaray Sultanisinde sonra da edebiyat fakültesinde öğrenim gördü. Kendi çabalarıyla Fransızcayı öğrendi; öğretmenlik, ticaret vekâleti, Cumhurbaşkanlığı Mütercimliği görevlerinde bulundu. Edebiyat dünyasında tanınması Dergâh dergisinde yayımladığı şiirleri, makale ve tiyatro eleştirileriyle oldu. Yazar Cumhuriyet Dönemi'nde sadece deneme ve eleştiri yazıları yazdı, çeviriler yaptı. Genç sanatçıların tanınmasına öncülük etti. Yazar, Türkçenin özleşmesi ve arınması için mücadele verdi hatta bu yolda hiçbir yabancı kelime kullanmadan yazdığı yazıları da oldu. Ataç, kullandığı devrik cümlelerle ve kendine özgü anlatım tarzıyla yeni bir dil ve anlatım biçimi oluşturdu. Yunan, Latin, Fransız, Rus klasiklerinden birçok çeviri yaptı. Yazarın *Günlerin Getirdiği, Karalama Defteri, Sözden Söze, Söz Arasında, Okuruma Mektuplar, Günce* eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ §

1. Şiiri sevdiğim kadar bir şeyi sevmem... Roman, hikâye okumaya, kendilerini edebiyatçılığa kaptırmayan kişilerin yazdıkları denemeleri okumaya da bayılırım; ama onlardan ne de olsa bıkılıyor. Bir romanı isterse Stendhal'in olsun, üst üste kaç kere okuyabilirsiniz. Anlattıklarını öğrendiniz mi, elbette kapatacaksınız. Ancak şiiri bıkmadan defalarca okuyabilir, her okuyuşunuzda da farklı duygulara yolculuk yapabilirsiniz.

   Bu parçada vurgulanmak istenen düşünceyi aşağıya yazınız.

   ....

2. **Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki parçada,** "ama" **bağlacından önce noktalı virgül kullanılmıştır. Günümüzde ama, fakat, lakin gibi bağlaçlardan önce noktalı virgülün artık kullanılmamasını nasıl açıklarsınız?**

   Roman, hikâye okumaya, kendilerini edebiyatçılığa kaptırmayan kişilerin yazdıkları denemeleri okumaya da bayılırım; ama onlardan ne de olsa bıkılıyor.

OKUYUNUZ

Aşağıda Vedat Günyol'un *Sabahattin Ali'nin Hikâyeciliği ve Romancılığı* **adlı denemesinden bir bölüm verilmiştir. Bu denemeyi okuyup denemede yazarın Sabahattin Ali ile ilgili görüşlerini sınıfta sözlü olarak paylaşınız.**

Sabahattin Ali'den söz etmenin iki yolu var. Biri, onu hikâyeci ve romancı olarak ayrı ayrı yönlerden ele almak, öbürü de, ondan bir bütün olarak söz etmek. Roman, hikâye türlerine bağlı kalıp, teknik farklar, biçime dokunan ayrılıklar üzerinde durulunca birinci yoldan yürümüş oluruz. Sanata, edebiyata verdiği propaganda değeri göz önünde tutulunca da, onu özü bakımından bütün eserleriyle incelemek yerinde olur.

Yazar üstünde tam bir yoruma varabilmek için iki yolu da denemek gerek. Bu yazıda birinci yolu deneyeceğim.

Şükran KURDAKUL, *Çağdaş Türk Edebiyatı 4*

3. METİN

Hazırlık

1. Kişisel düşüncelere dayanarak yazıldığı hâlde bazı denemeler pek çok insana hitap etmektedir. Bu durumu denemenin hangi özellikleriyle açıklayabilirsiniz?
2. Yusuf Has Hacip'in "Bilgi okyanusun dibindeki inci gibidir. Onu oradan çıkarmadıkça ha inci olmuş ha çakıl taşı fark etmez." sözü ile ilgili düşüncelerinizi paylaşınız.

KİTAP

(...)

Bir kitabı okurken "ne güzel kitap" deriz, "yazar da tıpkı benim gibi düşünmüş". Yanlış, şöyle dememiz gerekirdi: "bunu daha önce hiç düşünmemiştim ama, galiba doğru." Yahut, "Belki şimdi anlayamıyorum, birkaç gün sonra anlarım." Önce teslimiyet, anlamak cehdi. Sonra hüküm. Yazarın gerçekten değeri varsa, düşüncesini, bir hamlede kavrayamazsınız. Söylemek istediklerini bütünü ile söyleyemez yazar, söylemek de istemez. Gizler, istiarelere başvurur.

Güzel sabahları kucaklayan sis gibi güzel eserleri saran bu sis de tabiî. Düşünceye câzip ve parlak bir biçim vermek küçültür düşünceyi. Büyük yazar içinden gelen sesi olduğu gibi haykırandır. Kelimeleri kullanırken avamın hoşuna gidip gitmeyeceğini düşünmez. Derin bir düşünceyi anlamak, o düşünceyi kavradığımız anda derin bir düşünceye sahip olmaktır. Kendi içine, kendi kalbine inmektir. Nesneleri bulutlar arkasından görürüz. Düşünmek bu sisleri yırtarak aydınlığa varmaktır.

Yazar düşüncesini yardım olsun diye sunmaz. Bir mükâfattır bu. Lâyık mısınız, değil misiniz? Anlamak ister. Tabiat da öyle değil mi? Altın neden toprağın derinliklerinde? Okurken araştırmaya çıkacağınız maden: yazarın düşüncesi veya niyeti. Araçlarınız: zekâ ve bilgi. Kayayı kıracak, madeni eriteceksiniz. Önce kelimeyi fethedeceksiniz, sonra heceleri, harfleri.

Bir aydın yabancı dil bilmese de olur, çok kitap okumasına da ihtiyaç yok. Yeter ki ana dilini gerçekten bilsin. Kelimeleri şecereleriyle tanısın. Asıl olanları adîlerinden ayırsın. Karanlık kelimeler vardır, arılar gibi vızıldayan kelimeler. Taşıdıkları hiçbir düşünce yoktur, kimse tarafından anlaşılmazlar. Ama yine de herkesin ağzındadırlar. Onlar için yaşanır, onlar için ölünür: Hayalimizin rengine bürünürler. Göremeyiz onları, pusudadırlar. Ve bir atılışta parçalar bizi.

(...)

Büyükler, bayağıları meclislerine kabul etmez. Bayağı, hissetmeyendir. Sevmeyen, sezmeyen, anlamayandır. Akıl doğruyu gösterir; iyi ile kötüyü ayıran: gönül. Büyük ölülerin dostluğuna, iyi ile kötüyü birbirinden ayırmak için de koşmalıyız. Gerçek bilgi, disiplinli ve denenmiş bilgidir. Gerçek heyecan imtihandan geçmiş bir heyecan. İlk coşkunluklar boştur, aldatıcıdır. Kapıldınız mı uzaklara sürükler sizi. Duygunun asâleti, kuvvet ve isabetindedir.

Metne Dair

Cemil Meriç, sürekli öğrenen ve öğrendiklerini akıl süzgecinden geçirip öğretmeye uğraşmış bir sanatçıdır.

(...)

Hayatı anlamadan geçip gidiyoruz. Olgunlaşmak kalbin daha hassas, kanın daha sıcak, zekânın daha işlek, ruhun daha huzurlu olması demek. İçlerinde böyle bir canlılık, böyle bir hayat coşkunluğu duyanlar dünyanın biricik hâkimleridir. Bütün diğer hükümdarlıklar bu saltanatın maddîleşmesi, fakirleşmesidir: Bir nevi tiyatro krallığı. Gerçek hükümdarlar ebediyen hükümrandırlar. Hazineleri yağma edildikçe zenginleşirler.

Meclisten tahıl için kanunlar geçirdiniz. Şimdi başka bir tahıl söz konusu. Daha nefis, daha besleyici bir ekmek sağlayacak, bir tahıl: susam. Bu susam, kapıları açan büyü. Harami mağaralarının kapılarını değil, hükümdar hazinelerinin kapılarını: kitap.

Cemil MERİÇ, *Bu Ülke*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

avam : Halk.

cazip : İlgi uyandıran, çekici, elverişli.

ceht : Çaba, çabalama.

giz : Sır.

hâlet : Durum.

hamle : İleri atılma, atılım.

hüküm : Yargı, egemenlik, hâkimiyet.

istiare : Bir benzetmede benzeyen veya benzetilenden biriyle yapılan edebî sanat.

mükâfat : Ödül.

teslimiyet : Teslim olma, boyun eğme.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin Cumhuriyet Dönemi yazarlarından Cemil Meriç'in yazdığı bir deneme örneğidir. Bu metinde Cemil Meriç, kitaplardaki düşünceleri sise benzetmiş; yazarların, düşüncelerini ne kadar gizlerse bu düşüncelerin o kadar değerli olacağını vurgulamıştır. Yazar, düşüncelerini ifade ederken yaşadığı dönemin dil ve anlatım özelliklerini metne yansıtmıştır. Metinde geçen "Karanlık kelimeler vardır, arılar gibi vızıldayan kelimeler. Taşıdıkları hiçbir düşünce yoktur, kimse tarafından anlaşılmazlar. Ama yine de herkesin ağzındadırlar." gibi cümleler bu özelliğin yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Deneme türünde yazar; kendine özgü duygu ve düşünceleri, bireyi veya toplumu ilgilendiren konulara bakış açısındaki çeşitliliği, samimi ve etkili bir dil kullanarak okuyucuya aktarır. Cemil Meriç de herkesi ilgilendirebilecek bir konuyla ilgili birikimlerini okuyucuya aktarmasıyla, kullandığı soru-cevap yöntemiyle, içten ve samimi anlatımıyla deneme türünün özelliklerini bu metinde yansıtmıştır.

Cumhuriyet Dönemi 1960 sonrasında Cemil Meriç (*Mağaradakiler*), Adalet Ağaoğlu (*Başka Karşılaşmalar*), Nihad Sami Banarlı (*Türkçe'nin Sırları*), Beşir Ayvazoğlu (*Şehir Fotoğrafları*) deneme türünde ki eser veren sanatçılardandır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde yazar düşüncelerini hangi açıdan altın madenine benzetmektedir?
2. Metinde geçen "Derin bir düşünceyi anlamak, o düşünceyi kavradığımız anda derin bir düşünceye sahip olmaktır. Kendi içine, kendi kalbine inmektir." sözünden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.
3. Okuduğunuz metinde deneme türünün hangi özellikleri görülmektedir?
4. Metnin konusu, anlatıcının bakış açısını nasıl etkilemiştir? Açıklayınız.
5. Okuduğunuz metinden yazarın üslup özellikleri hakkında çıkarımlarda bulununuz.

6. Metinde Cemil Meriç'in "dil bilinci" ile ilgili düşünceleri nelerdir? Siz bu konuda neler düşünüyorsunuz? Açıklayınız.
7. Metindeki anlatım biçimlerini ve düşünceyi geliştirme yollarını bularak aşağıdaki şemalara yazınız.

Anlatım Biçimleri	Düşünceyi Geliştirme Yolları

8. Okuduğunuz metni makale türüne uyarlamak isterseniz metinde hangi değişikliklerin olabileceğini açıklayınız.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

CEMİL MERİÇ (1916-1987): Cumhuriyet Dönemi yazarlarındandır. Hatay'da doğan yazar, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yabancı Diller Okulunda okudu. Gözlerindeki rahatsızlık onun okuma sevdasına engel olamadı. Gözlerindeki miyobun artması ile gözlerini kaybeden sanatçı, görememeyi bir felaket olarak değil eser oluşturma sürecini destekleyen bir olgu olarak gördü. Kültürel gelenekleri sonuna kadar savunan Cemil Meriç, Doğu ile Batı kültürlerini eserlerinde buluşturdu. Dil konusuna çok önem veren sanatçı bir süre Fransızca öğretmenliği yaptı. Makale ve araştırmalarıyla tanınan yazar, Balzac (Balzak) ve Victor Hugo'dan (Viktor Hügo) eserler çevirdi; inceleme yazıları yazdı. *Hint Edebiyatı, Bu Ülke, Umrandan Uygarlığa* gibi eserleri; onun Doğu-Batı kültürlerini yorumladığı, fikir adamı yanının öne çıktığı eserleridir. Denemelerini *Mağaradakiler* adlı kitapta topladı. Cemil Meriç'in *Kırk Ambar, Bir Facianın Hikâyesi, Işık Doğudan Gelir* eserlerinden bazılarıdır. Ölümünden sonra günlükleri *Jurnal 1* ve *Jurnal 2* adıyla basıldı.

DİL BİLGİSİ §

1. **Okuduğunuz metinde geçen aşağıdaki parçada anlatılmak istenen düşünce nedir? Açıklayınız.**

   Güzel sabahları kucaklayan sis gibi güzel eserleri saran bu sis de tabiî. Düşünceye cazip ve parlak bir biçim vermek küçültür düşünceyi. Büyük yazar içinden gelen sesi olduğu gibi haykırandır. Kelimeleri kullanırken avamın hoşuna gidip gitmeyeceğini düşünmez. Derin bir düşünceyi anlamak, o düşünceyi kavradığımız anda derin bir düşünceye sahip olmaktır. Kendi içine, kendi kalbine inmektir. Nesneleri bulutlar arkasından görürüz. Düşünmek bu sisleri yırtarak aydınlığa varmaktır.

2. **Metinde geçen** "yazar da tıpkı benim gibi düşünmüş" **cümlesindeki tırnak işaretinin kullanım amacını açıklayınız. Metinde bu kullanıma benzer cümleler bularak bu cümlelerin altını çiziniz.**

4. METİN

Hazırlık

1. Bir denemeyi başarılı kılan etkenler neler olabilir?
2. Deneme yazarlarının, bir konuyla ilgili kişisel fikirlerini okuyucuyla paylaşmasının nedeni ne olabilir?

SABAHA DOĞRU

Uyandığımda daha karanlıktı. Pencereyi ardına kadar açtım. Yaprak kıpırdamıyordu. Odanın içine gecenin serinliği girdi. Gece de girdi sanki. Nemli, yapışkan bir hava. İlkin hoşa gidiyor, sonra üşütüyor insanı. Karanlıkta bir şey göremedim. Evler uykuda, insanlar uykuda, doğa uykuda...

Kişi, bazen kendinden başka biri gibi oluyor. Yalnızken biz başka biriyiz. Kalabalıkta, insanların yanında başka biri! Gerçek kişiliğimizi böyle bir gece yarısı, bir sabaha karşı buluveriyoruz. Öylesine, birdenbire, habersizce... Kişi kendini bulunca, kimsesiz bir evrende kendisiyle baş başa kalınca, başlıyor bir hesaplaşma. İçimizdeki çelişkiler, yalanlar, tasarılar, umutlar, yenilgiler bir bir çıkıyor orta yere. Birer canlı yaratık kesiliyorlar, sizi bir sanık gibi karşılarına alıp başlıyorlar sorgulara çekmeye.

(...)

Çaresiz hesaplaşacaksın kendi kendinle! Senden taşmış, senden çıkmış o hesapçılarla! Yaşantının, düşüncelerinin, düşlerinin hesabını vereceksin. Soracaklar "Bunu neden yaptın, şunu niçin söyledin, öyle yaparken neydi amacın, falancanın ardından, filancanın önünden konuşurken neydi o sözcüklerin anlamı?" Daha da gerilere gidecek sorgular: İlkokul günlerine dek. Babanla, ananla, ailenle, dostlarınla, arkadaşlarınla, sevdiklerinle, sevmediklerinle arandaki her çeşit ilişkilere dek. Her eylemin, her düşüncenin bir karşıtı vardı, niye o yolu tutmadın? O yolu tutsan başka bir hesaplaşmada yine böyle korkmayacak mıydın? Yanıldım ya da yanılmadım, buna inandım ya da inanmadım, bilerek yaptım ya da bilemedim, göremedim demeyecek miydin o zaman da?

(...)

Hesaplaşmak böyledir hep. Her zaman hesap sorulabilir. Öyle de yapsan böyle de... Kim olursan ol! Ne zamanı var, ne yeri. Gecenin ortasında senin içinden savcılar, yargıçlar çıkıverir dışarı, alırlar seni, ortalarına, sorarlar bütün yaşantının yanılgılarını, kuşkularını, tersliklerini, acılarını, sevinçlerini...

Metne Dair

Oktay Akbal, eserlerinde günlük hayatı ve insan psikolojisini ele almıştır.

En zoru budur hesap vermenin... Kişinin kendisine hesap verebilmesidir. Kimseler kaçamaz bir gece yarısı, bir sabaha karşı kendi içinden çıkacak sorgucuların işkenceli sorularından. Kimse! Sabaha, ilk güneş ışığının altına, ilk sabah esininin önüne çıktığınızda içinizde bir ağırlık yoksa, dünyaya, insanlara karşı bir utanç, bir kuşku, bir düşmanlık yoksa, adımlarınızı rahat atıyorsanız, bir garip sevinç kıpır kıpır oynuyorsa gizli bir yerinizde, bilin ki o hesaplaşmadan ak alınla çıkmışsınız. Kurtulmuşsunuz iç işkencecilerin elinden. Ne zamana kadar? Yeni bir hesap verme gecesine, yeni bir iç sorguya...

Bu, yalnız benim öyküm değil. Bir gece yarısı, bir sabaha karşı uyanıp da gelmiş geçmiş gelecek önünde tek başına, kendi vicdanı, aklı, duygusu önünde hesap veren ben değilim yalnız. Siz de böyle geceler, böyle sabahlar geçirdiniz çok. Hatırlamıyor musunuz? Bir görevi yerine getirmemenin, bir işten sıyrılmanın, bir sorumluluktan kaçmanın, daha kötüsü çevrenize, yakınlarınıza, insanlara bilerek, bilmeyerek kötülükler yapmanın acısı çökmedi mi üzerinize zaman zaman? Kendi içinizdeki güçler çekmedi mi sizi de o sorguların en çetinine? Bu, sizin geceniz. Bu, sizin sorgunuz. Bu, sizin iç dünyanızdan kopan fırtına. “Ben” dediğim hem benim, hem de ben değilim. Sizsiniz o “ben”...

Oktay AKBAL, *Tarzan Öldü*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

esin : Etkilenme, çağrışım veya içe doğmayla akla gelen yaratıcı duygu, düşünce, ilham.

sanık : Suçlu olduğu sanılan kimse.

sorgu : Sormak işi.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, Cumhuriyet Dönemi sanatçılarından Oktay Akbal'a aittir. Akbal; deneme türündeki eserlerinde, günlük yaşamın sıradan gerçekleriyle ilgili düşüncelerini anılarının birikiminden yararlanarak aktarmıştır. Dili etkili kullanmaya, okurun düşünce ufkunu genişletmeye özen gösteren Akbal; deneme türünün özelliklerini de okuduğunuz metne yansıtmıştır.

Denemelerin sohbet havasında ve içtenlikle yazılması; cümlelerin anlaşılır, kısa ve açık olması deneme türünün önemli özelliklerindendir. Okuduğunuz metinde de olduğu gibi yazarın canlı anlatımı ve samimi söyleyişi denemelerinin rahat okunmasını sağlamıştır. Bir yazarın, yaşadığı sürece dili üzerinde çalışması gerektiğini düşünen Akbal; eserlerinde Türkçenin inceliklerinden de ustalıkla yararlanmıştır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen “İlkin hoşa gidiyor, sonra üşütüyor insanı.”, “Kişinin kendisine hesap verebilmesidir.” cümlelerinde altı çizili kelime gruplarının anlamlarını cümlenin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.
2. Yazar “Birer canlı yaratık kesiliyorlar, sizi bir sanık gibi karşılarına alıp başlıyorlar sorgulara çekmeye.” sözüyle ne anlatmak istemiştir? Metinden hareketle açıklayınız.
3. Metinde anlatıcının öznel davranması metnin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir?
4. Okuduğunuz metinde millî ve manevi değerlerle ilgili hangi unsurlar yer almaktadır? Belirtiniz.
5. Metnin konusunu veren cümlelere örnekler bulunuz.

6. Metinde anlatıcıyı ve hangi bakış açısının kullanıldığını belirleyiniz.
7. Okuduğunuz metinde kullanılan anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını bularak aşağıdaki şemalara yazınız.

Anlatım Biçimleri	Düşünceyi Geliştirme Yolları

8. Metindeki yardımcı düşüncelerden hareketle metnin ana düşüncesini belirtiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

OKTAY AKBAL (1923-2015): Cumhuriyet Dönemi yazarlarındandır. İstanbul'da doğan yazar, bir Fransız Lisesinde başladığı ortaöğrenimini İstiklal Lisesinde tamamladı. Bir dönem Servet-i Fünun dergisinde sekreterlik, Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosunda memurluk yaptı. Ardından çeşitli gazetelerde sanat yazıları, kitap eleştirileri ve fıkralar yazdı. Sanatla ilgili ilk çalışmalarını Servet-i Fünun dergisinde çalıştığı yıllarda yaptı. Bireysellikten yola çıkarak yazdığı denemelerinde kısa ve devrik cümlelerin yer aldığı şiirsel bir anlatım kullandı. Denemelerinde çocukluk anılarını da sohbet edercesine duygulu bir anlatımla veren sanatçı, birçok türde eser verdi. Oktay Akbal'ın *Önce Ekmekler Bozuldu, Aşksız İnsanlar, Bizans Definesi, Bulutun Rengi* hikâye; *Garipler Sokağı, Suçumuz İnsan Olmak, İnsan Bir Ormandır, Batık Bir Gemi* roman; *Yazarak Yaşamak, Kanatlı Sözler Uçar mı?* deneme; *Şair Dostlarım, Hiroşimalar Olmasın* anı; *Anılarda Görmek, Geçmişin Kuşları* günlük türündeki eserlerinden bazılarıdır.

DİL BİLGİSİ

1. **Aşağıdaki paragrafın ana düşüncesini belirtiniz.**

   Bu, yalnız benim öyküm değil. Bir gece yarısı, bir sabaha karşı uyanıp da gelmiş geçmiş gelecek önünde tek başına, kendi vicdanı, aklı, duygusu önünde hesap veren ben değilim yalnız. Siz de böyle geceler, böyle sabahlar geçirdiniz çok. Hatırlamıyor musunuz? Bir görevi yerine getirmemenin, bir işten sıyrılmanın, bir sorumluluktan kaçmanın, daha kötüsü çevrenize, yakınlarınıza, insanlara bilerek, bilmeyerek kötülükler yapmanın acısı çökmedi mi üzerinize zaman zaman? Kendi içinizdeki güçler çekmedi mi sizi de o sorguların en çetinine? Bu, sizin geceniz. Bu, sizin sorgunuz. Bu, sizin iç dünyanızdan kopan fırtına. "Ben" dediğim hem benim, hem de ben değilim. Sizsiniz o "ben"...

2. *Sabaha Doğru* **adlı metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini metin üzerinde gösteriniz.**

3. **Aşağıdaki parçada yazımı yanlış olan kelimeleri bulunuz. Bulduğunuz kelimelerin altını çiziniz.**

   12 Temmuz 1982 pazartesi günü, tüm gün yollarda dolaştım; hava gerilimliydi o gün. Biran tozlu bir sıcak basdırıyor sonra birdenbire gök yüzü yağmur yüklü bulutlarda dolu veriyordu. Üstümde bollanmış kot pantalonum, sırtıma yapışmış uçuk mavi tşörtümle tüm gün dolandım tozlu sokaklarda. Yazacağım birşeyi düşünüp duruyordum.

OKUYUNUZ

Aşağıda Sabahattin Eyuboğlu'nun *Zehir Yeşili* adlı denemesinden bir parça verilmiştir. Eserin tamamını okuyarak eserle ilgili edindiğiniz bilgileri sınıfta paylaşınız.

"Şöyle bakıyorum şehre de yeşil yeşil bir şey geçiyor içimden. Su mu, çayırlık mı, orman mı? Değil. Yeşil çay, zehir yeşili bir şey..."

Bir şehir, bir insan ve zehir yeşili bir şey. Şehir İstanbul şehri, insan, yeni Türk edebiyatında artık köşe sahibi olan Sait Faik, zehir yeşiline gelince... Belki edebiyatımızda beliren yeni bir duyuşun adıdır.

Mahalle Kahvesi'ni okumadınızsa zehir yeşili size şairane bir söz gibi gelebilir; pembe hülyalar, mavi rüyalar filân gibi. Gerçi bir duyuşu bu kadar keskin bir ışıkla aydınlatan sözü, bir anda bütün bir şehri kucaklayan sembolü bulmak için şair olmak lâzım. Sait Faik de hikâyeci olduğu kadar şairdir: Yani insanları bildiği kadar, sözün imkânlarını da bilir. Ama zehir yeşili bir güzelyazı buluşu, bir manzaranın, bir hayalin edebî rengi değil, tersine bütün edebîliklerden, sahteliklerden kurtulmak isteyen insan düşüncesinin kendisidir. O kadar ki, edebîlikten soyunmuş edebiyata örnek isterse, Sait Faik'in bu Zehir Yeşili ile başlayan 3 sahifesi gösterilebilir. Bu sahifelerde, bir insanın kendi kendine söyleyebileceği bir şey edebiyata girmiştir.

Sabahattin EYUBOĞLU, *Mavi ve Kara*

SIRA SİZDE

Aşağıda Francis BACON'ın *Denemeler* adlı eserinden bir parça verilmiştir. Verilen parça ile okuduğunuz metni tema, dil ve anlatım açısından karşılaştırınız.

DOSTLUK ÜSTÜNE

Dostluğun başlıca yararı, insana, çekilen bin bir acı sonucu üzüntüyle dolup taşan gönlünü açabilmek, iç döküp rahatlamak olanağını vermesidir. İnsan gövdesinde tıkanmaların, katılıkların en tehlikeli hastalıklara yol açtığını biliyoruz. Ruh için de aynı şey söylenebilir.

(...)

Dostluğun ikinci yararı, kafa üzerindeki sağlıklı, son derece önemli etkisidir; tıpkı birincinin duygularımız üzerindeki etkisi gibi. Dostluk gerçekte duygularımızdaki fırtınalarla kasırgaları günlük güneşlik bir haftaya dönüştürür, ama karmaşık düşüncelerin karanlığında bocalayan kavrayışımızı da günışığıyla aydınlatır. Bundan yalnız, dostlardan alınacak güzel öğütler anlaşılmalıdır. Kafası bir sürü düşüncelerle dolup taşan herkesin, bir başkasıyla görüşüp tartışmakla, zekâsının da, kavrayışının da aydınlığa kavuştuğu, güçlendiği sugötürmez bir gerçektir. Bu durumda insan, düşüncelerini daha kolay evirir çevirir, daha bir çeki düzene sokar, söze döküldüklerinde nasıl bir biçime girdiklerini görür; kısacası, yalnız başına olabileceğinden daha akıllı olur; hem de bütün bir gün düşünerek değil, birkaç saat görüşerek. Themistokles'in söylediği, "Söz, duvara gergince asılmış, bütün örnekleri tek tek seçilen bir halıya benzer, düşünce ise kapalı bir bohça gibi içindekini saklı tutar." sözleri pek doğrudur. Dostluğun bu ikinci yararının, yalnız insana güzel öğütler verebilecek dostlardan geldiği de ileri sürülmez (böyleleri gerçekte en iyi dostlardır), ama bu olmadan da insan düşüncelerine aydınlık kazandırmayı öğrenebilir, zekâsını, kendisini kesmek bilmeyen bir taşa sürterek bileyebilir. Sözün kısası, düşüncelerini içinde tutup boğmaktansa insanın bir heykele ya da resime içini dökmesi yeğdir.

Francis BACON, *Denemeler*

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Deneme, insanların düşüncelerini serbestçe ifade ettiği bir yazı türüdür. Kişinin gözlemlediği olaylar, bir durum ya da kavramla ilgili izlenimler denemede yer alabilir.

Deneme türünde yazar, konu seçiminde özgürdür; konuyu kendi kendine sohbet eder gibi okuyuculara aktarır. Bir deneme yazısında kişisel duyarlılıklardan, günlük yaşamda kişinin dikkatini çeken durumlardan, okunan bir şiir, bir öykü ya da bir romanla ilgili düşüncelerden yola çıkarak kişi kendini ifade etmeye çalışabilir.

b) Uygulama

- Deneme türü ile ilgili edindiğiniz bilgileri göz önünde bulundurarak bir deneme yazınız. Deneme yazarken aşağıdaki şemada yer alan hatırlatıcı bilgilerden yararlanabilirsiniz.

- **Belli bir konudaki düşüncelerinizi önce not ediniz.**
- **Bu düşüncelerinizi anlaşılmalarını kolaylaştıracak şekilde düzenleyiniz.**
- **Okurun ilgisini çekecek, okunmasını sağlayacak bir giriş yapmaya dikkat ediniz.**
- **Yazdığınız yazıyı dikkat çekecek bir sonla bitirmeye özen gösteriniz.**
- **Kısa ve kolay anlaşılabilecek cümleler kurunuz.**
- **İmla ve noktalamaya dikkat ediniz.**

- Yazdığınız denemeleri çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf ve okul panoları, dergi, gazete, sosyal medya vb.) sergileyiniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Sunum yaparken dinleyiciler üzerinde etkili olabilme; konuşma alışkanlığını kazanmaya, disiplinli ve aralıksız çalışmaya bağlıdır. Bunun için dildeki bütün kelimelerin hece yapısını, doğru telaffuzunu, tonlamayı ve vurgu düzenini iyi bilmek gerekir. Ayrıca devamlı uygulama yapmak, uygulama sırasında görülen yanlışları düzeltmek de iyi bir sunum için önemlidir.

Sunumunuzu yaparken şunlara dikkat etmeniz sunumun başarısını arttıracaktır: Konuşmanın akışını kesen, anlamsız sözler ve gereksiz kelimeler kullanmaktan kaçınınız. Kelimelerin vurgusunu rahat şekilde yapabilmek ve akan bir konuşma alışkanlığı edinebilmek için söylenişi zor tekerlemeler üzerinde alıştırmalar yapınız. Aşırıya kaçmadan konuşmayı destekleyecek, ona anlam ve güç kazandıracak jest ve mimiklere dikkat ediniz.

b) Uygulama

- Yazdığınız denemeleri sınıf ortamında sununuz.
- Denemelerin sunumu yapılırken, sunumları aşağıdaki şemada yer alan hatırlatıcı bilgileri göz önünde bulundurarak dinleyiniz.

- **Not alarak veya empati kurarak dinleyiniz.**
- **Dinlediğiniz konuşmanın konu ve ana düşüncesini tespit ediniz.**
- **Dinlediğiniz konuşmadaki konu akışını takip ederek açık ve örtük iletileri belirleyiniz.**
- **Dinlediklerinizi özetleyip ön bilgilerinizle karşılaştırınız.**
- **Dinlediğiniz konuşmanın tutarlılığını sorgulayınız.**
- **Dinlediğiniz konuşmada öne sürülen düşüncelerin dayanaklarının geçerliliğini sorgulayınız.**

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru kelimeyi/kelimeleri yazınız.

1. .... denemeyi bir tür olarak ortaya koyan ve onu diğer türlerden ayıran yazardır.

2. Deneme türünün ilk örneği Montaigne'nin yazmış olduğu .... adlı eserdir.

3. Türk edebiyatında deneme türü özellikle .... Dönemi Edebiyatı'nda gelişme göstermiştir.

4. Türk edebiyatında Ahmet Haşim'in ...., Cenap Şahabettin'in ...., Yahya Kemal Beyatlı'nın .... adlı eserleri deneme türünün önemli örnekleridir.

5. Deneme türünde yazılan eserlerde düşünceyi kanıtlama zorunluluğu ....

B) Aşağıda numaralar ile verilen yazar isimlerini harf ile verilen eser isimleri ile eşleştirerek harfleri numaraların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

6.

Yazar	Eser
( ) **1.** Suut Kemal Yetkin	**a)** *Sözden Söze*
( ) **2.** Nurullah Ataç	**b)** *Mağaradakiler*
( ) **3.** Sabahattin Eyüboğlu	**c)** *Günlerin Götürdüğü*
( ) **4.** Salah Birsel	**ç)** *Boğaziçi Şıngır Mıngır*
( ) **5.** Cemil Meriç	**d)** *Mavi ve Kara*

C) Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

7. Gerçek şudur ki romancı da şair de iç içe giren geçmişin özlemi ile geleceğin umudunu kişi olarak, toplum olarak bütün yoğunluğuyla yaşamakta, yazdığını bu iç yaşayışın etkisi altında yazmaktadır. Yaşadığı biricik güzel bir anı sonrasızlaştırmak, yaşanıp duran birbirine benzer günlerin renksizliğinden kurtulmak, geçmesiyle güzelleşen günleri daha da güzelleştirmek, özlemini taşıdığı bir dünya canlandırmak, onu bütün insanlarla paylaşmak, içindeki ağırlıkları atmak için yazar.

Yukarıda verilen parçadan hareketle deneme türünün özelliklerinden üçünü yazınız.

- ....
- ....
- ....

Aşağıdaki kutucuklarda “Deneme” ünitesi ile ilgili 8-13. soruların cevapları bulunmaktadır. Buna göre kutucuklarda yer alan harfleri boş bırakılan yerlere yazarak soruları cevaplayınız. (Soruların birden fazla cevabı olabileceğini göz önünde bulundurunuz.)

A	B	C	Ç
Bacon	**Suut Kemal Yetkin**	**Musahabe**	**Melih Cevdet Anday**
D	**E**	**F**	**G**
Cemil Meriç	**Montaigne**	**Açıklayıcı Anlatım**	**Günlerin Getirdiği**
Ğ	**H**	**I**	**İ**
Örnekleme	**Denemeler**	**Mağaradakiler**	**Tecrübe-i Kalemiyye**

8. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri deneme türünün dünya edebiyatındaki temsilcilerindendir?**

(..)

9. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri Cumhuriyet Dönemi deneme yazarlarındandır?**

(..)

10. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri denemelerde kullanılan anlatım biçimlerindendir?**

(..)

11. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri denemelerde kullanılan düşünceyi geliştirme yollarındandır?**

(..)

12. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri Türk ve dünya edebiyatındaki deneme eserlerindendir?**

(..)

13. **Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri daha önce deneme yerine kullanılan isimlerdendir?**

(..)

14-19. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

BİRİKMELER

Fikri yaratan kaynak neyse odur; birikmez de azalmaz da; ama görüp duyduğumuz olayların yanı sıra, hatta onların gürültü perdesi arkasında, birtakım belirsiz şeyler de geçer içimizde; birtakım derin sessizlikler olur; gördüklerimizden, duyduklarımızdan birçoğunu oraya atar, bununla sanki bir soluğu, canlı bir niteliği karanlık bir yerimizde biriktiririz.

(...)

Kimi zaman şiirimizi bir solukta yazdığımızı, bir tabloyu birkaç saatte bitiriverdiğimizi sanırız; herkese bunu böyle söylediğimiz de olur; hatta övünürüz de bununla; yaratışlarımızın hızına, çabukluğuna kendimiz bile inanırız. Ama çoğu uzun uzun uğraşmışızdır onunla, eserimize çekirdek olan ana düşünceyi iki de bir hatırlamış, işlemiş, düzeltmiş, değiştirmişizdir. Farkında olsak da olmasak da mutlaka çalışmışızdır onun üstünde; hem de tadını çıkararak, özene bezene çalışmışızdır. Bu çabalarla insan ne birikir, ne biriktirir gerçekte, belki kendini arar, topladığı birtakım gereksizlikleri atar kendinden; derin bir aynanın içinde yüzünü, düşüncelerini onarır; duyduğu birçok manasız seslerden, gürültülerden kalbini arıtır; böylece kendi iç musîkisini bulur; onu işitebilmek için bir konunun çevresinde halkalanan kişiliğini görebilmek için çırpınır.

Selahattin BATU

14. **Yukarıda okuduğunuz metinde deneme türü ile ilgili hangi özelliklere ulaşabilirsiniz?**

....

....

15. **Okuduğunuz metinde yazarın bahsettiği** "böylece kendi iç musikisini bulur" **ifadesinde anlatılmak istenen nedir?**

....

....

16. **Metinde üzerinde durulan** "birikmeler" **atıldığında hangi değişiklikler gerçekleşir? Açıklayınız.**

....

....

17. **Yazarın kendi** "ben"**ini metne yansıttığını düşünüyor musunuz? Metinden örneklerle belirtiniz.**

....

....

18. **Metnin dil ve anlatımı ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.**

....

....

19. **Metindeki anlatıcının özelliklerini belirtiniz.**

....

....

Ç) Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

20. Deneme yazarı, yazısına kendini araştırmak ve eleştirmekle başlar. Bunları anlatırken senli benli konuşur gibi rahat ve içtendir. O, çoklukla kendisini anlatır ama kendisini anlatırken insanların ortak yanlarını keşfedip ortaya çıkarması bakımından bütün insanlığın iç dünyasına ışık tutar. Düşüncesini kanıtlama endişesi olmadığı için belgesel kimlik taşımaz. Kanıtlama, doğrulama, kesin sonuçlara ulaşıp yargılama diye bir kaygısı yoktur deneme yazarının.

Bu parçada deneme yazarı ile ilgili aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

A) Denemede bilimsel bilgilere yer verdiğine
B) Ele aldığı düşünceyi kesin sonuçlara vardırmadığına
C) Kendisini anlatırken bütün insanlığın iç dünyasına seslendiğine
D) Deneme yazarının düşüncesini kanıtlama amacı olmadığına
E) Deneme yazarının kendisiyle konuşurmuş gibi içten bir anlatımla yazdığına

21. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili kelimenin yazımı yanlıştır?

A) Onun ne kadar azimli biri olduğunu herkes bilir.
B) Arkadaşının davranışlarını yanlış anlamıştı.
C) Sınav öncesi bir program hazırlamıştık.
D) Eserin orjinal metni bulunmuştu.
E) Ailesine sürpriz yapıp onları mutlu etti.

22. Güzel sanatların her kolunda gerilediğimizi, yeni kuşakların edebiyat alanında, resim alanında hiçbir başarı gösteremediğini söyleyenler yeniyi izlemek zahmetine girmemiş olanlardır. Bu insanlar sanırlar ki, örneğin resimde, on on beş yıl yeni akımları izlemeden günün birinde yeni resim ya da yeni edebiyat örnekleriyle karşılaşınca zevkleri kendilerini yanılmaktan koruyacaktır. Oysa hiç de böyle olmaz. Her sanat kolu, devamlı bir değişim hâlindedir, on on beş yıllık bir aradan sonra birdenbire son ürünlerle karşılaşanlar şaşırır, o yeniliği hazmedemezler. Suçu kendilerinde bulacaklarına, yeni kuşaklarda bulup çıkarlar işin içinden.

Yukarıdaki parçada vurgulanmak istenen düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

A) Yeniyi anlamayan insanlar, onu reddetme eğiliminde olur.
B) Sanatçının ve sanatın özgürlüğü kısıtlanamaz.
C) Gelişme yolunda değişim kaçınılmazdır.
D) Toplumcu görüşlerini sanata yansıtanlar, başarı kazanır.
E) Maddi kaygılarla yapılan sanatın ömrü olmaz.

23. Aşağıdaki atasözlerinin hangisinde virgülün kullanım amacı diğerlerinden farklıdır?

A) Baba koruk yer, oğlunun dişi kamaşır.
B) Dağ dağa kavuşmaz, insan insana kavuşur.
C) Kusursuz dost arayan, dostsuz kalır.
D) Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.
E) Önce düşün, sonra söyle.

Değerlendirme

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları veya çalışmaları üniteye dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki üniteye geçiniz.

7. ÜNİTE
SÖYLEV (NUTUK)

"Benim nâçiz vücudum, elbet bir gün toprak olacaktır. Ancak Türkiye Cumhuriyeti, ilelebet payidar kalacaktır."

Mustafa Kemal ATATÜRK

Anahtar Kavramlar

Hatip, hitabet, siyasi söylev, askerî söylev, Kök Türk Kitabeleri

Neleri Öğreneceksiniz?

- Okuma bölümünde; Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında söylev türünü, İslamiyet'in kabulünden önceki Türk edebiyatında söylev türünü, İslamiyet etkisinde gelişen Türk edebiyatında söylev türünü,
- Dil bilgisi bölümünde paragrafta anlam ile imla ve noktalama konusunu,
- Yazma bölümünde söylev türünde bir yazı yazmayı,
- Sözlü iletişimde, yazılan söylevler ile ilgili sunum hazırlamayı öğreneceksiniz.

Nasıl Öğreneceksiniz?

- Okuma bölümünde; Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında söylev türünü, İslamiyet'in kabulünden önceki Türk edebiyatında söylev türünü, İslamiyet etkisinde gelişen Türk edebiyatında söylev türünü metinlerden hareketle soru-cevap ve karşılaştırma yöntemlerini kullanarak,
- Dil bilgisi konularını metinler üzerinde çalışma yaparak ve TDK'nin Yazım Kılavuzu'ndan yararlanarak,
- Yazma bölümünde düşüncelerinizi imla ve noktalamaya dikkat ederek ifade etmeyi üniteden edindiğiniz bilgilerden hareketle ve Genel Ağ'ı kullanarak,
- Sözlü iletişimde, verilen konuyla ilgili sunumu daha önceki yıllarda bilgisi verilen sunum kurallarına dikkat ederek öğreneceksiniz.

OKUMA

1. METİN

Hazırlık

1. Hangi durumlarda duygularınızı dışa vurma ihtiyacı hissedersiniz?
2. Bir konuşmanın kitleleri etkileyebilmesi sizce nelere bağlıdır?

NUTUK

Türk Milleti!

Kurtuluş Savaşı'na başladığımızın on beşinci yılındayız. Bugün Cumhuriyetimizin onuncu yılını doldurduğu en büyük bayramdır. Kutlu olsun!

Şu anda büyük Türk milletinin bir ferdi olarak, bu kutlu güne kavuşmanın en derin sevinci ve heyecanı içindeyim.

Yurttaşlarım!

Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli, Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bundaki muvaffakiyeti, Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak azimkârane yürümesine borçluyuz. Fakat yaptıklarımızı asla kâfi göremeyiz! Çünkü, daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz.

Yurdumuzu dünyanın en mamur ve en medeni milletleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah, vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız. Bunun için bizce zaman ölçüsü geçmiş asırların gevşetici zihniyetine göre değil, asrımızın sürat ve hareket mefhumuna göre düşünülmelidir. Geçen zamana nispetle, daha çok çalışacağız. Daha az zamanda, daha büyük işler başaracağız. Bunda da muvaffak olacağımıza şüphem yoktur. Çünkü, Türk milletinin karakteri yüksektir; Türk milleti çalışkandır; Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti, millî birlik ve beraberlikle güçlüklerini yenmesini bilmiştir. Ve çünkü, Türk milletinin yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet ilimdir. Şunu da ehemmiyetle belirtmeliyim ki yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihî bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fıtri zekâsını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini ve millî birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek millî ülkümüzdür.

Metne Dair

Söylev türünde amaç; dinleyenleri belli bir amaca yöneltmek, onlara bir duyguyu ve düşünceyi aşılamak, onları coşturmaktır.

Türk milletine çok yakışan bu ülkü, onu bütün beşeriyette hakikî huzurun temini yolunda, kendine düşen medeni vazifeyi yapmakta, muvaffak kılacaktır.

Büyük Türk milleti!

On beş yıldan beri, giriştiğimiz işlerde muvaffakiyet vaadeden çok sözlerimi işittin. Bahtiyarım ki, bu sözlerimin hiçbirinde milletimin, hakkımdaki itimadını sarsacak bir isabetsizliğe uğramadım. Bugün, aynı iman ve katiyetle söylüyorum ki, millî ülküye, tam bir bütünlükle yürümekte olan Türk milletinin büyük millet olduğunu bütün medeni âlem, az zamanda, bir kere daha tanıyacaktır. Asla şüphem yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük medeni vasfı ve büyük medeni kabiliyeti, bundan sonraki inkişafı ile atinin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.

Türk milleti!

Ebediyete akıp giden her on senede, bu büyük millet bayramını daha büyük şereflerle saadetlerle huzur ve refah içinde kutlamanı gönülden dilerim.

Ne mutlu Türk'üm diyene!

Mustafa Kemal ATATÜRK, *Meclis Konuşması*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

ati : Gelecek.
beşeriyet : İnsanlık.
itimat : Güven.
inkişaf : Gelişme.
katiyet : Kesinlik.
mamur : Bayındır.
muvaffakiyet : Başarı.
müspet : Pozitif.
mütemadiyen : Ara vermeden, sürekli olarak.
terakki : İlerleme, yükselme, gelişme.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün 1919 ile 1927 yılları arasındaki dönemi anlattığı *Nutuk* adlı eserinden alınmıştır. Bu metin, Atatürk'ün Cumhuriyet'in kuruluşunun onuncu yılı dolayısıyla yaptığı *Onuncu Yıl Nutku* olarak tarihe geçen konuşmasıdır. Okuduğunuz metinde Atatürk, Türk ulusunun akıl ve bilimin ışığında her zaman her çağa ayak uyduracağını, çağdaş ve ileri medeniyetler seviyesine ancak ilim, kültür, fen ve sanat ile ulaşacağını belirtmiştir.

Söylev, bir topluluğun önünde bir düşünce ve inancı savunmak, savunulan bu düşünce ve inancı o topluluğa aşılamak amacıyla yapılan konuşma türüdür. Eskiden bir topluluk karşısında söz söylemenin ilke ve kurallarını belirleyen sanata hitabet, bu sanat doğrultusunda konuşan kişiye de hatip denirdi. Hatip; kalpleri aynı duygularla çarpan ortak ruha seslenen, sadece zihinleri değil kulakları ve gözleri de etkileyen, inandırıcı olabilmek için samimi davranan kişilerin özelliklerine sahiptir.

Söylev; her yüreğe işleyen, etkili ve hitap edilen kitlenin anlayabileceği bir anlatım özelliği taşır. Bu konuşma türünde açıklama, tartışma, kanıtlama gibi anlatım biçimleri kullanılırken örnekleme, tanık gösterme, benzetme, tanımlama gibi düşünceyi geliştirme yollarından yararlanılır. Söylevlerden komutanların askerlere cesaret vermek için yaptıkları konuşmalara askerî söylev, politikacıların kapalı ya da açık mekânlarda yaptıkları konuşmalara siyasi söylev, camilerdeki dinsel amaçlı konuşmalara dinî söylev denir.

Okuduğunuz metin, konusu yönüyle siyasi bir söylev örneğidir. Siyasi söylevcinin önemli bir özelliği, tarihini ve toplumunu yakından tanımasıdır. Atatürk de *Nutuk* adlı eserinde Türk toplumunun değerlerine dikkat çekerek bu türün başarılı bir örneğini vermiştir.

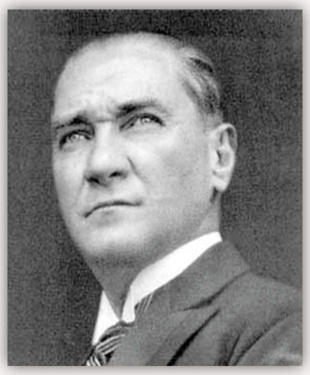
METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. "Millî kültürümüzü çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız." cümlesinde altı çizili kelime grubu ile anlatılmak istenen nedir?
2. "Asla şüphem yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük medeni niteliği ve büyük medeni kabiliyeti, bundan sonraki gelişmesi ile geleceğin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır."
   Okuduğunuz metinden alınan yukarıdaki cümleyi metnin bağlamından hareketle açıklayınız.
3. Okuduğunuz metinde, Türk milletinin gerektiğinde kenetlenip zorlukların üstesinden geldiği belirtilmiştir. Türk milletinin bundan başka hangi özellikleri vurgulanmaktadır?
4. Okuduğunuz metnin üslubu ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.
5. Metinde söylev türünün hangi özellikleri görülmektedir?
6. Okuduğunuz metin için kullanılan görselin, metnin içeriği ile arasındaki ilişkiyi belirleyiniz.
7. Metindeki anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.

Anlatım Biçimleri	Düşünceyi Geliştirme Yolları

8. Okuduğunuz metindeki yardımcı düşüncelerden hareketle ana düşünceyi belirtiniz.
9. Okuduğunuz metinde yazarla anlatıcının aynı kişi olması, metnin türünü nasıl etkilemiştir?

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK (1881-1938): Devlet adamı ve askerdir. Selanik'te doğdu. Şemsi Efendi Mektebi, Manastır Askerî İdâdisi, Harp Akademisi mezunudur. 1905-1907 yılları arasında Şam'da 5. Ordu emrinde ve 1909'da Hareket Ordusu'nda Kurmay Başkanı olarak görev yaptı. 1911'de İstanbul'da Genel Kurmay Başkanlığı emrinde ve aynı yıl Trablusgarp Savaşı'nda Tobruk ve Derne bölgesinde görev aldı. 1912'de Balkan Savaşı'nda Gelibolu ve Bolayır'daki birliklerle savaşa katıldı. 1913 yılında Sofya Ateşemiliterliğine atandı. Bu görevde iken 1914 yılında yarbaylığa yükseldi. Çanakkale Savaşı'ndaki başarısı üzerine albaylığa, 1916'da tümgeneralliğe yükseldi. 1918'de Halep'e 7. Ordu Komutanı olarak döndü. Aynı yıl Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığına getirildi. Mondros Mütârekesi'nden sonra İtilâf Devletleri'nin Osmanlı topraklarını işgale başlamaları üzerine 9. Ordu Müfettişi olarak 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıktı. Ardından Erzurum ve Sivas kongrelerini topladı. 23 Nisan 1920'de arkadaşlarıyla TBMM'yi açtı. Böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması yolunda önemli bir adım atıldı. I ve II. İnönü savaşları ile Sakarya Savaşı kazanıldı. Büyük Taarruz başlatılarak Başkomutanlık Meydan Muharebesi kazanıldı. Sakarya Zaferi'nden sonra 19 Eylül 1921'de TBMM, kendisine mareşal rütbesi ve gazi unvanını verdi. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet'i ilan etmesinin ardından birçok inkılap yaptı. Kitleleri ikna edebilen hitabet yeteneği ile başarılarının güçlü bir anlatıcısı olan Atatürk, iyi bir hatipti. *Nutuk*'taki ifadelerinin güçlülüğü, onun ne kadar başarılı bir hatip olduğunu gösterir. Başarılı bir hatip, asker, devlet adamı olan Mustafa Kemal; 10 Kasım 1938 günü İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı'nda hayata gözlerini yumdu.

DİL BİLGİSİ §

1. **Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki parçada vurgulanmak istenen düşünceyi söyleyiniz.**

   Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli, Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bundaki muvaffakiyeti, Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak azimkârane yürümesine borçluyuz. Fakat yaptıklarımızı asla kâfi göremeyiz! Çünkü, daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz.

2. **Okuduğunuz metinde geçen** "Kutlu olsun!", "Yurttaşlarım!", "Ne mutlu Türk'üm diyene!" **ifadelerinde ünlem işaretinin kullanım amacını açıklayınız.**

3. **Metindeki** "Türk milletine çok yaraşan bu ülkü, onu bütün beşeriyette hakiki huzurun temini yolunda, kendine düşen medeni vazifeyi yapmakta, başarılı kılacaktır." **cümlesinde virgülün kullanım amaçlarını açıklayınız.**

4. **Okuduğunuz metinde** "dönemsel imla"**ya örnek olabilecek kullanımları belirleyiniz.**

SIRA SİZDE

Aşağıda Halide Edip Adıvar'ın *Sultan Ahmet Mitingi Söylevi* **'nden bir bölüm ile Mustafa Kemal Atatürk'ün** *Gençliğe Hitabesi* **verilmiştir. Bu iki metni tema açısından karşılaştırınız. Karşılaştırma sonuçlarınızı sözlü olarak ifade ediniz.**

GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal ATATÜRK, *Nutuk*

"Kardeşler, vatandaşlar,

Yedi yüzyılın şerefi, göğe yükselen bu minarelerin tepesinden Osmanlı tarihinin yeni faciasını seyrediyor, bu meydanlardan çok zaman alay halinde geçmiş olan büyük atalarımızın ruhuna hitap ediyor, başımı bu görünmeyen ve yenilmez ruhlara kaldırarak diyorum ki: 'Ben İslamiyet'in bedbaht bir kızıyım. Ve bugünün talihsiz fakat aynı derecede kahraman devrinin anasıyım. Atalarımızın ruhları önünde eğiliyor, onlara bugünün yeni Türkiye adına hitap ediyorum ki: Silahsız olan bugünkü milletin kalbi de onlarınki gibi yenilmez kudrettedir. Allah'a ve haklarımıza iman ediyoruz."

Halide Edip ADIVAR, *Sultan Ahmet Mitingi Söylevi*

2. METİN

Hazırlık

1. Topluluk karşısında bir konuşma yapacak olsanız nelere dikkat edersiniz?
2. Cicero'nun "İyi bir söylevci, gücünü inancından alır. Söylediklerini salt kafasıyla değil kalbiyle de biçimlendirir." sözü ile ilgili düşüncelerinizi söyleyiniz.

BAŞKUMANDAN MUHAREBESİ
(Dumlupınar, 31 Ağustos 1924)

Köylü hanımlar, çiftçiler, neferler ve zabitlerimiz, sevgili Gazi ve aziz arkadaşım!

Burada, hadise sözden çok kuvvetli bir mevkidedir. Ben size ne söyleyebilirim ki bu ovaların üstünde geçen vak'alar kadar derin, manalı, beliğ ve şümullü olsun. Söz burada, fiil karşısında acizdir. Bakıyorum, aramızda Anadolu kadınları var. Hiçbir felaketin üstüne göz yaşı akıtmamış, yüzleri kayalar gibi katı, yüzleri dağ başlarındaki kayalar gibi yanık, sayısız muharebelere sayısız şehitler vermiş Anadolu kadınları var. Aramızda alaca gömlekler ile çıplak ayaklar ile köylüler ve köy çocukları görünüyor. Dağ başlarındaki yaylalardan yörükler inmiş, içtimaya onlar da gelmişler, içtima tamamdır. Burada olanlar kadar, burada olmayanlar da burada... Türk milletinin ruhu, bu harp meydanının kenarında şimdi el bağlamış duruyor.

Efendiler, iki ordu çarpışıyor mu? Çarpışan iki fikirdir. Aylarca, senelerce müddet, bu yamaçlarda, bu boğazlarda, bu bellerde Yunanlılık fikri ile Türklük fikri iki pehlivan gibi çarpışıp durdu.

30 Ağustos: Sen bir inhidama şahidsin!

(...)

31 Ağustos, Türk'ün demirine musallat olmuş ne kadar pas varsa, senin umumî tasfiye yapan mübarek ateşinde eridi.

Düşman müteffiki, hıyanetin dostu, karanlığın yoldaşı çürüyen ve çürüten ne kadar köhne müessese varsa, 31 Ağustos, senin bir misli olmayan gününde, bir daha doğrulmamak üzere burada devrildi.

Metne Dair

Türk edebiyatında söylev türünü geliştiren ve bu türde güzel örnekler sunan Hamdullah Suphi, TBMM'de yaptığı konuşmalardan ötürü "millî hatip" olarak tanınmıştır.

Başkumandan muharebesi, bir gün içinde kaç muzafferiyetin vardır. Kazandığın zaferler arasında en büyüğü, maziye karşı kazandığın zaferdir.

Başkumandan muharebesi, çok uzun süren bir günaha göklerin bir intikamı gibi kahredici bir ceza verdin. Bu ceza, istikbal için bir derstir; Anadolu'ya ayak basmak isteyenlere, tarihin bir ihtarı halinde kalacaktır. "Basmayın, el uzatmayın, tekin değildir..." diye zaman arasından mütemadi haykıracaktır.

Duyuyor musunuz? Ruhun gözleri fark etmiyor mu? Bu göklerin içinde ne ürpermeler, bu toprakların içinde ne titremeler var? Başlarımızın üstünde Kars, İnönü, Sakarya bayrakları şimdi dalga dalga bu harp meydanını tavaf ediyor. Anadolu'muzun büyülenmiş bir köşesindeyiz.

Şehidlerimiz, bu topraklarda olduğu kadar, kalplerimizde yatan şehidlerimiz!.. Başlarımızın ucunda toplananlara bir hitabınız mı var? Bu toprakların içinde, zerre zerre parıltılarla örtülü bembeyaz genç dişleri arasından, istiklal şehitleri bir şey sayıklıyorlar: "Ey Türk milleti, senin için! Diyar diyar, iklim iklim, bütün o boğuşmalar o mücahedeler ve bu ölüm, ey Türk milleti senin için senin için!"

(...)

Aziz şehidlerimiz! İnönü, Sakarya, Dumlupınar'daki meşhedleriniz, bir müsellesin uçları gibi duruyor. Bu müsellesin üstünde, yeni Türkiye, bir ehram gibi yükseldi.

En yukarda, ta tepede dalgalanan istiklâl ve inkılâp bayrağı var. Eserinize sâdıkız, sâdık kalacağız! O bayrağı, diktiğiniz o yüksek tepeden indirtmeyeceğiz!

Sevgili Gazi! Bu alaca köylü kalabalığı içinde seni seyrettim. Kendine bundan daha fazla yakışan bir çerçeve nerede bulabilirsin?

Sevgili Gazi! Talihin en karanlık günlerinde, ismin bir çoban yıldızı olmuştu. Hepimiz ona bakarak yol aldık. Ufukların üstünde, yeni doğan bir güneşin aydınlattığı bir dağ başı gibi herkesten evvel ışığı alan esrarengiz başınla sen, yüksek bir fikirsin. Sen Türk milletinin bir cihat bayrağısın. Hür bir istikbâlin bütün işaretleri, haberleri hepsi senin yüzünde... Seni gözler ile kucaklayan, gönüllerinde sana dua eksik olmayan bu halk kitlesinin ortasında, sen, ne ulvîsin. Kurtuluş gününü seninle beraber hazırlayan bu silah arkadaşların, bu her biri ruh kudretinin bir örneği olan kumandanlarının ve zabitlerinin arasında, ruhun sezdiği en asil bir güzellikle güzelsin; yollarında çok geç kalmış bir milleti, hamle hamle, hür ve mes'ut bir istikbale doğru götürürken, bu zafer ve bu sulh güneşinin altında, kalbim sevginle dolu sana tekrar ediyorum:

"Bütün cihadında, hayat yollarının sonuna kadar yanındayız, beraberiz... Bunu sana inanmış ve seni candan sevmiş, milliyetperver bir gençlik namına benden bir defa daha işit!..."

Hamdullah Suphi TANRIÖVER, *Büyük Türk Klasikleri*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

beliğ : Düzgün söz söyleyen.

ehram : Huni biçimindeki büyük bina, piramit.

içtima : Toplanma, bir araya gelme, toplantı.

inhidam : Yıkılma, harap ve viran olma.

istila : Bir yeri kuvvet kullanarak ele geçirme, yayılma.

kayser : Eski Roma ve Bizans imparatorlarının lakabı.

köhne : Eski, eskimiş, zamanı geçmiş.

meşhed : Bir adamın şehit olduğu yer.

milliyetperver : Ulussever.

musallat : Birinin üzerine düşen, rahat bırakmayan.

muzafferiyet : Üstünlük, düşmana üstün gelme.

mücahede : Uğraşma, savaşma.

müessese : Bina, kuruluş, kurum.

müselles : Üçlü.

mütemâdî : Uzayan, süren, arasız.

müttefik : Birleşmiş, anlaşmış.

nefer : Rütbesi olmayan asker, er.

remz : İm, gizli ve kapalı bir şekilde söyleme.
şümullü : Kapsamı geniş olan, birçok şeyi içine alan, kapsamlı.
tasfiye : Saflaştırma, temizleme.
tavaf : Etrafını dolaşma.
telkin : Aşılama, kulağına koyma.
ulvî : Yüksek, yüce.
umumî : Herkese ait, herkesle ilgili.
zabit : Subay.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, Hamdullah Suphi Tanrıöver'in *Dağ Yolu 2* adlı eserinden alınmıştır. Hamdullah Suphi bu konuşmasında, Türk milletinin elde ettiği başarıların temelinde birlik ve bütünlüğün yattığını ve bunu devam ettirmek için aynı ruh ile hareket edilmesi gerektiğini dile getirmiştir. Tanrıöver böylece söylevlerin bir özelliği olan insan topluluklarını aynı duygu ve düşünce etrafında birleştirme amacını okuduğunuz metne yansıtmıştır.

Hamdullah Suphi'nin Türk tarihinin önemli bir dönüm noktası olan 30 Ağustos Zaferi'nin yıldönümündeki söylevi, bu mücadeleye bizzat katılan insanlardan küçük çocuklara kadar herkese hitap eden bir üsluba sahiptir.

Söylev türü Türk edebiyatında II. Meşrutiyet Dönemi'nden sonra gelişmeye başlamıştır. Rıza Tevfik Bölükbaşı, Ömer Naci, Selim Sırrı Tarcan, Mehmet Âkif Ersoy konuşmalarıyla ilgi çeken kültür ve siyaset adamları olmuşlardır. Cumhuriyet Dönemi'nde Mustafa Kemal Atatürk'ten başka Behçet Kemal Çağlar, Halide Edip Adıvar, Necip Fazıl Kısakürek, Mehmet Emin Yurdakul gibi isimler geniş kitlelere yaptıkları konuşmalarıyla tanınmışlardır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "Türk milletinin ruhu, bu harp meydanının kenarında şimdi el bağlamış duruyor.", "Hepimiz ona bakarak yol aldık." cümlelerindeki altı çizili deyimlerin anlamını cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.

2. Aşağıda verilen cümleler, okuduğunuz metinden alınmıştır. Cümlelerde anlatılmak istenen düşünceyi metnin bağlamından hareketle açıklayınız.

- Sevgili Gazi! Talihin en karanlık günlerinde, ismin bir çoban yıldızı olmuştu. Hepimiz ona bakarak yol aldık.
- Ufukların üstünde, yeni doğan bir güneşin aydınlattığı bir dağ başı gibi herkesten evvel ışığı alan esrarengiz başınla sen, yüksek bir fikirsin.

3. "Efendiler, iki ordu çarpışıyor mu? Çarpışan iki fikirdir. Aylarca, senelerce müddet, bu yamaçlarda, bu boğazlarda, bu bellerde Yunanlılık fikri ile Türklük fikri iki pehlivan gibi çarpışıp durdu." Bu parçada "fikir" kelimesi, pehlivana benzetilerek somutlaştırılmıştır. Siz de metinden buna benzer somutlaştırma örnekleri bulup sınıfta paylaşınız.

4. Metinde Anadolu kadınları, köylüler ve köy çocukları ile ilgili hangi düşüncelere yer verilmiştir?

5. Metindeki ünlem ve soru cümleleri metnin dil ve anlatımını nasıl etkilemiştir?

6. Okuduğunuz metinde söylev türünün hangi özellikleri bulunmaktadır?
7. Hamdullah Suphi Tanrıöver, dönemin hangi fikir anlayışını okuduğunuz metne yansıtmıştır? Açıklayınız.
8. Metindeki anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını belirleyerek aşağıdaki şemalara yazınız.

Anlatım Biçimleri	Düşünceyi Geliştirme Yolları

9. Metinde geçen "vak'a, mes'ut, şehid" gibi kelimelerin günümüzdeki yazılışlarının farklı olmasını neye bağlarsınız?
10. Okuduğunuz metindeki ana düşünceyi ve yardımcı düşünceleri belirleyip aşağıdaki şemalara yazınız.

Ana Düşünce	Yardımcı Düşünceler

11. Metinde ortaya konulan bilgi ve yorum cümlelerine örnekler veriniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER (1885-1966): XX. yy. yazarlarındandır. Galatasaray Lisesinde okudu. Çeşitli okullarda öğretmen olarak çalıştı ve üniversitede Türk-İslâm sanatları müderrisliği yaptı. TBMM'nin kuruluşunda 1946 ve 1950 yıllarında milletvekili, iki defa millî eğitim bakanı oldu. Edebiyatımızda hitabet türünü geliştiren ve bu sahada güzel örnekler sunan hatiplerimizdendir. Şiirlerinde ve hitabelerinde Namık Kemal'in etkisi görülür. Namık Kemal'in şiirdeki heyecanlı ve gür sesini hitabelerinde devam ettirdi. 7 Mart 1909'da kurucu sıfatıyla girdiği Fecriati Topluluğu'nda yer aldı. Hamdullah Suphi, aşk ve tabiat konularına yöneldiği şiirlerinde sanatlı bir dil kullanırken Millî Edebiyat etkisindeki şiirlerinde sade bir dil kullandı. Meşrutiyet'in ilk yıllarında şiir yanında mizaha ilgi duydu. Hatipliğinin üstünlüğü şairliğinden gelir. Bütün yazılarında derin bir bilgiye dayanan değerli tahliller ve tasvirler yer alır. Siyasi ve sosyal olaylara bakışında realist ve inkılapçı olan hatip, kimi eserlerinde şair ve idealist ruhunu ortaya koydu. Konferans ve konuşmaları *Dağ Yolu 1, 2*'de toplandı. *Günebakan* ise düz yazılarının toplandığı eseridir.

DİL BİLGİSİ §

1. **Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümlerini metin üzerinde gösteriniz.**
2. **Aşağıdaki parçada yazımı yanlış olan kelimelerin altını çiziniz.**
   Suyun iki tarafındada dalların örgüleriyle çevirilip gölgeleriyle kuytulaşmış bir çok ufak havuzlar vardı. Yüksekten dökülen su, buraları oymuş, derinleştirmiş, sanki yıkanması kolay olsun diye özenip hazırlamıştı. Agâh bey yıkanmak fikirinde değildi.
3. **Aşağıdaki parçada geçen noktalama işaretlerinin parçadaki kullanım amaçlarını boş bırakılan yerlere yazınız.**
   Sevgili Gazi! Talihin en karanlık günlerinde, ismin bir çoban yıldızı olmuştu. Hepimiz ona bakarak yol aldık. Ufukların üstünde, yeni doğan bir güneşin aydınlattığı bir dağ başı gibi herkesten evvel ışığı alan esrarengiz başınla sen, yüksek bir fikirsin. Sen Türk milletinin bir cihat bayrağısın. Hür bir istikbâlin bütün işaretleri, haberleri hepsi senin yüzünde...

   Ünlem : ....

   Nokta : ....

   Üç nokta : ....

   Virgül : ....

   ....

OKUYUNUZ

Behçet Kemal Çağlar'ın aşağıda bir parçası verilen *Benden İçeri* adlı eserini okuyunuz. Okuduğunuz bu eserle ilgili çıkarımlarınızı sınıfta paylaşınız.

Dikili Taşın Bir Yüzü

Ben, Tanrı gibi, kökü gökte Türk Bilge Kaan,
Size sesleniyorum, beni başbuğ tanıyan
Yiğitler, yeryüzünün yıldızları ayları;
Sizler, ey dokuz Oğuz, otuz Tatar Beyleri
Ey soldaki Tarkanlar, sağdaki Şadapıtlar!
Ben yürüttüm sizleri bunca yerlere kadar.
İşte bunca topraklar Türk'lüğün fermanında
Kurulmuştur tahtımız Ötügen ormanında
Çözülüp gidecektik, uyumuş, bekle bekle;
Aklımızı çeldiler altın, gümüş ipekle
Demirimize demir çıkartamaza düşmanlar.
Ey Türk - eşin benzerin, sanmam yeryüzünde var:
Sen bir uçtan bir uca geçersin kaç senedir,
Bilmezsin açken tokluk, tokken de açlık nedir.
(...)

3. METİN

Hazırlık

1. Savunduğunuz bir düşünce ile ilgili konuşma yapacak olsanız inandırıcı olmak için nelere dikkat edersiniz?
2. Konuşmasından etkilendiğiniz biri var mı? Bu kişinin konuşmasının hangi yönlerinden etkilendiğinizi söyleyiniz.

KÖK TÜRK KİTABELERİ

Türük, Oğuz beğleri bodun, eşid!

Türük, Oğuz beğleri bo]dun, eşid! Üze tengri basm[asar, asra] yer telinmeser, (D 19) Türük bodun, ilingin törüğin kem artatı udaçı [ert]i?

(..)

[Neng y]ılsığ bodunta üze olurmadım. İçe aşsız, taşra tonsuz yabız yablak bodunta [üze olurtum. T]igin eki şad inim Kü[l Tigin bir]le sözleşdimiz: Kang ımız (D 22) eçimiz kazganmış bodun atı küsi yok bo[lmazun] tiyin Türük bodun üçün tün udımadım, küntüz olurmadum; inim Kül T[igin birle, eki şad] birle ölü yitü kazgantım. Ança kazganıp birki bodunuğ ot sub kılmadım.

[Men özüm kağan olurtukuma], yir sayu barmış bodun [yadağın yalangın] ölü yitü [yana] (D 23) kelti. Bodunuğ iğideyin tiyin yırgaru [O]ğuz bodun tapa, ilgerü Kıtany Tatabı bodun tapa birgerü Tabgaç tapa eki yeğirm[i süledim], süngüşdüm. Anta kisre Tengri yarlıkaduk üçün, kutum ülüğüm bar üçün, ölteçi bodunuğ t[irg]ürü iğittim. Yalang bodunuğ tonluğ kıltım, çığany bodunuğ bay kıltım (D 24) Az bodunuğ üküş kıltım, ığar elliğde, [ı] ğar kağanlığda yeğ kıltım. Tört bulungdakı bodunuğ kop baz kıltım, yağısız kı[lt]ım. Kop manga körti.

(...)

Metne Dair

Türk edebiyatının ilk söylev örneği, Kök Türk Kitabeleri'dir.

Günümüz Türkçesi ile

*(Ey) Türk, Oğuz beyleri (ve) halkı, işitin! Üstte(ki) gök çökmedikçe, altta(ki) yer (de) delinmedikçe, **(D 19)** (e)y Türk halkı, (senin) devletini (ve) yasalarını kim yıkıp bozabilir idi?*

(...)

*(Ben) hiç de zengin ve müreffeh (bir) halk üzerine hükümdar olmadım. (Tam tersine), karnı aç, sırtı çıplak yoksul (ve) sefil (bir) halk üzerine hükümdar oldum. Prens iki şad (ve) kardeşim Kül Tigin ile konuşup anlaştık: Babamızın (ve) **(D 22)** amcamızın kazanmış oldukları halkın adı sanı yok olmasın diye Türk halkı için gece uyumadım, gündüz oturmadım; kardeşim Kül Tigin ile, iki şad ile (birlikte) ölesiye yitesiye çalıştım, çabaladım. Öylece çalışıp çabalayıp birleşik halkı ateş (ile) su (gibi birbirlerine düşman) etmedim.*

*Ben kendim hakan (olarak) tahta oturduğumda, her yere gitmiş olan halk (yayan yapıldak) ve öle yite dönüp **(D 23)** geldi. Halkı besleyip doyurayım diye kuzeyde Oğuz halkına doğru, doğuda Kıtay (ve) Tatabı halklarına doğru, güneyde de Çin'e doğru on iki (kez) sefer ettim, ... savaştım. Ondan sonra Tanrı (öyle) buyurduğu için, bahtım (ve) talihim olduğu için, ölecek halkı diriltip doyurdum. Çıplak halkı giyimli kıldım, fakir halkı zengin kıldım. **(D 24)** Az halkı çok kıldım, güçlü devleti olandan, güçlü hakanı olandan daha iyi kıldım. Dört bucaktaki halkları hep (kendime) tabi kıldım, (Türk halkını) düşmansız kıldım. (Bu halkların) hepsi bana tabi oldular.*

Talat TEKİN, *Orhon Yazıtları*

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

hakan : Türk, Moğol, Tatar hanları için "hükümdarlar hükümdarı" anlamında kullanılan unvan.

müreffeh : Refah ve varlık içinde yaşayan.

sefil : Sefalet çeken, yoksul.

şad : Sevimli, neşeli.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, söylev türünün Türk edebiyatındaki ilk örneği olan Kök Türk Kitabeleri'nin Bilge Kağan Kitabesi'nden alınmıştır. Metinde beylerine ve halkına seslenen Bilge Kağan onlara Türk halkını birleştirmek ve halkı, başta Çinliler olmak üzere düşmanlara karşı güçlendirmek için nasıl mücadele verdiğini anlatmıştır. Bilge Kağan'ın metindeki seslenişi son derece etkili bir anlatım gücüne sahiptir. Okuduğunuz metinde geçen (D 19), (D 22) gibi ifadeler anıtın doğu yüzündeki yazıları göstermektedir.

Kök Türk Kitabeleri, Türk adının geçtiği ilk metindir. Metinde, Türk devlet adamlarının millete hesap verdiği ve milletle hesaplaştığı görülmektedir. Türk nizamının, Türk töresinin, Türk medeniyetinin ve Türk kültürünün büyük örneği olan Kök Türk Kitabeleri Türk dilinin ilk yazılı belgeleridir. Kitabelerde görülen ikilemeler, deyimler, atasözleri etkili anlatımı ve söyleyişi sağlayan unsurlardır. Kitabeler II. Kök Türk (Kutluk) Devleti Dönemi'nde dikilmiş olup 38 harften oluşan Kök Türk alfabesi ile yazılmıştır. Kitabelerden Tonyukuk Anıtı 724, Kül Tigin Anıtı 732, Bilge Kağan Anıtı ise 735'te dikilmiştir. Kök Türk Kitabeleri'nin yazarı Yolluğ Tigin'dir. Kök Türk Kitabeleri'ndeki yazılar ilk kez Wilhelm Thomsen (Vilhelm Tomsın) tarafından okunmuştur. Kitabeler günümüzde Moğolistan sınırları içerisinde bulunmaktadır.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde günümüze kadar değişmeden gelen kelimeleri belirleyiniz.
2. "(Ey) Türk, Oğuz beyleri (ve) halkı, işitin! Üstte (ki) gök çökmedikçe, altta (ki) yer (de) delinmedikçe, (e)y Türk halkı, (senin) devletini (ve) yasalarını kim yıkıp bozabilir idi?"

   Bu cümlede anlatılmak istenen nedir? Metnin bağlamından hareketle açıklayınız.
3. Metinde Oğuz beylerine ve halkına seslenen Bilge Kağan, onlardan hangi amaçla neler istemektedir?
4. Metinde söylev türünün hangi özellikleri görülmektedir?
5. Okuduğunuz metinden hareketle Bilge Kağan'ın kişisel özellikleri ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.
6. Okuduğunuz metin; yazıldığı dönemin siyasi, sosyal ve kültürel yaşamıyla ilgili hangi gerçekleri yansıtmaktadır?
7. Metnin türü ile yazarın bakış açısı arasında nasıl bir ilişki vardır?
8. Metnin ana düşüncesini yardımcı düşüncelerden hareketle belirleyiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

BİLGE KAĞAN (683-734): Amcasının ölümü üzerine 716'da Kök Türk Devleti'nin yönetimini ele alan Bilge Kağan'ın ilk işi iyi bir yönetim oluşturmak oldu. Bunun için ordunun başına 31 yaşındaki kardeşi Kül Tigin'i, vezirliğe de Tonyukuk'u getirdi. Bilge Kağan'ın döneminde Kök Türk Devleti'nin sınırları genişleyerek Çin'in Şan-Tung Ovası'ndan İç Asya'da Karaşar Bölgesi'ne, kuzeyde Bayırku sahasından Ani Irmağı'na ve Batı Demir Kapı'ya kadar ulaştı. Bilge Kağan, zehirlenerek 25 Kasım 734'te vefat etti.

DİL BİLGİSİ

1. **Aşağıdaki parçada yay ayraçlar içerisinde verilen boşluklara uygun noktalama işaretlerini yerleştiriniz.**

   Samim hatırladı( ) Meral daha sonra izahını şöyle tamamlamıştı( ) ( ) Evde otururken hep şöyle deniz gören( ) Boğazı gören bir yer düşünmüştüm( ) ( ) Samim( ) kızın İstanbul sayfiyelerinden birinde bir ev yaptırmakta hâlâ tereddüt eden babasından şikâyetlerini de hatırladı( )
2. **Aşağıdaki parçada yazımı yanlış olan kelimeleri bulunuz. Bulduğunuz kelimelerin altını çiziniz.**

   O zamanlar bütün ölçekler küçük olduğu için dostluklar daha büyükdü. Aynı ters orantı zaman için de devam etti. Yani kurumlar büyüdü, dostluklar küçüldü. İlk yazımı ben 1954'de yazmışdım. Dağlarca ile ilgiliydi. Forumda çıkmıştı. Edebiyat Dünyasını şöyle söyleyeyim, biz kendi harçlıklarımızla a dergisini çıkartmıştık. Şimdiye bakacak olursan bu gün hangi gencin harçlığı dergi çıkartmaya yeter?

4. METİN

Hazırlık

1. Bir konuyla ilgili, yapılan bir konuşmayı dinlemek mi yoksa yazılmış bir kitabı okumak mı sizi daha çok etkiler?
2. İyi bir konuşma için ön hazırlık da önemlidir. Teknolojinin bilinçli kullanılması ile ilgili bir konuşma yapacak olsanız ön hazırlık için nasıl bir yol izlersiniz?

ALPARSLAN'IN MALAZGİRT MEYDAN MUHAREBESİ'NDEKİ NUTKU

(...)

Sultan Alparslan, Cuma sabahı, ordugâhtaki bütün kumandanları toplayarak onların önünde Tanrı'ya şöyle bir yakarıda bulundu:

"Ey Tanrım! Sana müvekkil oldum ve bu cihatta sana yaklaştım; şu an senin huzurunda secdeye kapanıyor ve yalvarıyorum. Bu sözlerim, benim gerçek duygularımı yansıtmıyorsa beni, beraberimdeki yardımcılarımı kahr et!. Eğer içtenliğimi kabul edersen bu cihatta düşmanlara karşı bana yardımcı ol ve beni muzaffer bir sultan kıl!" Bu duadan sonra sultan kumandanlarına şu hitabede bulundu:

"Ben Tanrı'ya kendini veren mühtesipler gibi sabırlıyım ve hayatını tehlikelere atan kimselerin yaptıkları gibi gazilerin başında savaşacağım. Eğer Tanrı, kendisinden beklediğim üzere, beni başarıya ulaştırırsa bu güzel bir sonuç olacaktır; eğer durum bunun tersi olursa oğlum Melikşah'ı yerime geçirip ona itaat etmenizi sizlere vasiyet ediyorum." Büyük bir heyecan ve inançla sultanı dinleyen kumandanlar, hiç duraksamadan hep bir ağızdan "Baş üstüne" dediler. Sultan, 26 Ağustos 1071 Cuma günü, bütün kumandan ve askerleriyle birlikte Cuma namazı kıldı ve onlara son olarak şu hitabede bulundu:

"Ey askerlerim ve kumandanlarım! Daha ne zamana kadar biz azınlıkta, düşman çoğunlukta olarak böyle bekleyeceğiz? Ben, Müslümanların camilerde bizler için dua etmekte oldukları bu saatlerde düşmanın üzerine atılmak istiyorum. Galip gelirsek arzu ettiğimiz sonuç gerçekleşecektir, aksi takdirde şehit olarak cennete gideriz. Beni izlemek isteyenler gelsinler, istemeyenler ise serbestçe geri dönebilirler. Bugün burada, ne emreden bir sultan, ne de emir alan bir asker vardır. Bugün ben de sizlerden biri olarak sizinle birlikte savaşacağım. Biz, Müslümanların eskiden beri yapageldikleri bir gaza yapıyoruz."

Sultanı tam bir dikkat ve heyecanla dinleyen asker ve kumandanlar hep bir ağızdan:

"Ey sultan, biz, senin kulların olarak sen ne yaparsan biz de aynı şeyi yapar ve sana yardımcı oluruz, istediğin biçimde hareket et!" dediler.

Ali SEVİM, *Anadolu'nun Fethi*

Metne Dair

Bir söylevin konusu, kişilerin içinde yaşadığı hayatın her yönünü kapsar.

METİNDE GEÇEN BAZI KELİME VE KELİME GRUPLARI

gaza : İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan savaş.
muhtesip : İslam şehirlerini din kurallarına göre denetleyen görevli.
muzaffer : Üstünlük elde etmiş, zafer kazanmış kimse veya ulus.
müvekkil : Birini kendine vekil olarak seçen kimse.
ordugâh : Ordunun konakladığı yer.

METİN VE TÜRLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Okuduğunuz metin, Büyük Selçuklu Devleti Sultanı Alparslan'ın Bizans İmparatorluğu ile 26 Ağustos 1071'de yapılan Malazgirt Meydan Muharebesi'nde askerlerine seslenişini içermektedir. Türk-İslam tarihinin en büyük zaferlerinden biri olan bu zaferle Anadolu'nun kapılarını Türklere açan Alparslan, bu söylevde askerlerine etkili bir konuşma yapmıştır.

Siyasi, askerî, dinî ve millî açıdan önemli olan bu zafer; İslam ve Türk tarihinin önemli olaylarındandır. Alparslan bu savaşı kazanmanın ne kadar önemli olduğunu askerlerine hissettirmek, onların inanç ve isteklerini kuvvetlendirmek için inandırıcı bir üslup kullanmıştır.

Batı edebiyatının önemli türlerinden biri olan söylev önce Yunan edebiyatında başlamıştır. Yunan edebiyatının ünlü söylevcileri arasında Demosthenes (Demosten); Latin edebiyatında Cicero; Fransız edebiyatında Bousset (Buse), Mirabeau (Mirabu), Danton (Danton), Robespierre (Robespiyer) sayılabilir. Demosthenes'in *Kata Philoppo*, Cicero'nun *In Verrem* adlı eserleri bu türün önemli örneklerindendir.

METNİ ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

1. Okuduğunuz metinde geçen "Eğer Tanrı, kendisinden beklediğim üzere, beni başarıya ulaştırırsa bu güzel bir sonuç olacaktır; eğer durum bunun tersi olursa oğlum Melikşah'ı yerime geçirip ona <u>itaat etmenizi</u> sizlere <u>vasiyet ediyorum</u>" cümlelerindeki altı çizili kelime gruplarının anlamlarını kullanıldıkları cümlelerin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi TDK'nin Türkçe Sözlük'ünden kontrol ediniz.
2. Metnin konusu ile türü arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız.
3. Okuduğunuz metinde metnin yazıldığı dönemin sosyal ve kültürel unsurlarına yer verilmiş midir? Belirtiniz.
4. Metinde geçen "Bugün burada, ne emreden bir sultan, ne de emir alan bir asker vardır. Bugün ben de sizlerden biri olarak sizinle birlikte savaşacağım." cümleleri söylevin inandırıcılığına nasıl bir katkı sağlamıştır?
5. Konusu düşünüldüğünde bu metin söylev türlerinden hangisine girer? Metinden hareketle belirtiniz.
6. Okuduğunuz metnin üslubu hakkında bilgi veriniz.
7. Metinde söylev türünün hangi özellikleri görülmektedir?
8. Okuduğunuz metinde millî ve manevi değerlerin hangileri görülmektedir?
9. Metindeki yardımcı düşüncelerden hareketle metnin ana düşüncesini belirleyiniz.

YAZARIN BİYOGRAFİSİ

SULTAN ALPARSLAN (1029-1072): Büyük Selçuklu Devleti'nin ikinci hükümdarıdır. Henüz küçük yaşta iken idareyi ele alarak Gazneli taarruzlarını durdurdu. Babasının sağlığında Karahanlılar'a ve Gazneliler'e karşı zaferler kazandı. Çağrı Bey'in ölümü üzerine Horasan meliki oldu. Hükümdarlığı boyunca devletin batısında fetih, doğusunda ise asayişi sağlama amacı güttü. 1064'te tahta çıktı. Selçuklu Devleti onunla daha da güçlendi. Bizans İmparatorluğu'nun üzerine yürüdü, Gürcistan'ı zaptederek ağır vergilere bağladı. Kars ve Ani'yi aldı. Sayısız zaferler kazanan Alparslan, 1071'de Malazgirt Meydan Muharebesi'nde Bizanslılara karşı elde ettiği zaferle Türklere Anadolu'nun kapılarını açtı. 1072'de vefat eden Alparslan; saltanatı boyunca İslam dinine hizmet etti. Tarihî zaferlerinin yanı sıra ilim adamlarını teşvik etmek, medreseler kurmak, imar ile ilgili çalışmalar yapmak gibi hizmetlerde bulundu.

DİL BİLGİSİ §

1. **Okuduğunuz metinden alınan aşağıdaki parçada vurgulanmak istenen düşünceyi söyleyiniz.**

   Ey askerlerim ve kumandanlarım! Daha ne zamana kadar biz azınlıkta, düşman çoğunlukta olarak böyle bekleyeceğiz? Ben, Müslümanların camilerde bizler için dua etmekte oldukları bu saatlerde düşmanın üzerine atılmak istiyorum. Galip gelirsek arzu ettiğimiz sonuç gerçekleşecektir, aksi takdirde şehit olarak cennete gideriz. Beni izlemek isteyenler gelsinler, istemeyenler ise serbestçe geri dönebilirler. Bugün burada, ne emreden bir sultan, ne de emir alan bir asker vardır. Bugün ben de sizlerden biri olarak sizinle birlikte savaşacağım. Biz, Müslümanların eskiden beri yapageldikleri bir gaza yapıyoruz

2. **Okuduğunuz metinden aşağıdaki noktalama işaretlerinin verilen kullanım amaçlarına uygun örnek cümleler bulunuz. Bulduğunuz cümleleri aşağıda boş bırakılan yere yazınız.**

- **Tırnak İşareti**

  Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır.

  ....

  ....

- **İki Nokta**

  Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna konur.

  ....

  ....

- **Ünlem İşareti**

  Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur.

  ....

  ....

- **Kesme İşareti**

  Özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işareti ile ayrılır.

  ....

- **Virgül**

  a) Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için kullanılır.

  ....

  ....

  ....

  b) Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur.

  ....

  ....

  ....

3. Aşağıda verilen parçada yazımı yanlış olan kelimeleri bulunuz. Bulduğunuz kelimelerin altını çiziniz.

Anadolu'nun sessizlikde, ıssızlıkda, kimsesizlikde, cansızlıkda, eşi olmıyan bir yerini bulup orada bir dükkân açmak istiyorum. Issızlıkların arasından bir ormandan geçer gibi geçerek en koyu hiçliğin ve en dibsiz yokluğun yuva kurduğu noktayı arıyorum. Nihayet her hangi bir tarafda, mesela Kop dağının tepesinde, üzerinden insan değil, kuş değil, bulut bile geçmiyen, üzerinde ağaç değil, çalı değil, ot değil, yosun bile bitmiyen, bir kayalık görüyorum. Dükkânımı hemen oracıkda mas mavi gökle kap kara yer arasında düşünüyorum. Bu dükkânda ne satacağımı biliyormusunuz? Biraz ilerde sayısı onbeşi bulan bir topluluk görüyorum. Topluluğa doğru yürürken zihinimden geçenler birbir sıralanıyor.

BİLGİNİZ OLSUN

Aşağıda Afet İnan'ın Atatürk'ten, Gençliğe Hitabe'yi ilk duyduğu zamanki izlenimlerini okuyacaksınız.

Yaz aylarının sıcak bir gününün gecesi, Atatürk'ün çevresinde daha kalabalık bir aydınlar topluluğu vardı. O, arkadaşlarına adeta bir sürpriz hazırlamanın sevinci içinde "Oturunuz ve dinleyiniz" dedi. Nutuk'un sonuna koyacağı satırları yüksek sesle okumaya başladı. Dinleyicilerin nefes dahi almadıklarını sanıyorum. Çünkü ben kendimi öyle hissediyor ve milli bir heyecanın etkisinde yaşıyordum. Bütün Milli Mücadelenin tarihi olan Nutuk, bu satırlarla son bulacaktı. Atatürk bu metni okuyup bitirdiği zaman, derin bir nefes almış, fakat iki damla gözyaşını da bizlerden saklamamıştı.

Bu "Gençliğe Hitabe" okunduğu akşam artık tarih olmuş olaylar konuşma konusu değildi. Atatürk coşmuş konuşuyor ve başkalarına, öteki akşamlarda olduğu gibi, konuşma fırsatı vermiyordu. O, Türkiye Cumhuriyetinin geleceği üzerinde duruyordu. "Tarihi yaşadığımız gibi yazdık, fakat geleceği Cumhuriyete inananlarla onu koruyanlara ve yaşatacaklara emanet etmek gerekir" diyordu.

"Gençliğe Hitabe" yazısını ilk dinleyenlere övmek fırsatını dahi verdiğini hatırlamıyorum. Sadece O'nun sözleri hâlâ bugün dahi kulaklarımda akisler yapmaktadır:

"Gençliği yetiştiriniz. Onlara ilim ve irfanın müspet fikirlerini veriniz. Geleceğin aydınlığına onlarla kavuşacaksınız. Hür fikirler uygulamaya geçtiği vakit 'Türk milleti yükselecek'tir." diye telkinlerde bulundu.

Afet İnan, *Türk Dili Dergisi Söylev Özel Sayısı*

YAZMA

a) Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Her metinde olduğu gibi söylev türünde de giriş, gelişme ve sonuç olmak üzere üç bölüm vardır. Giriş bölümünde amaç doğrudan belirtilmeli, konuya hemen girilmeli, konunun ne olduğu ortaya konulmalıdır. Gelişme bölümünde olayın inandırıcı ve etkileyici şekilde verilmesi gerekir. Dinleyiciyi düşünce ve duygu yönlerinden ikna edebilmek için kanıtlara yer verilmelidir. Sonuç bölümünde ise her türlü şüphe ve tereddüt yok edilmelidir. Konuşmacı kanıtları sıralayıp zihinleri ikna ettikten sonra konuşmasını kısa, etkili ve vurgulu bir cümle ile bitirmelidir.

b) Uygulama

- Söylev türü ile ilgili edindiğiniz bilgileri dikkate alıp güncel bir konudan yola çıkarak bir söylev metni yazınız. Söylev yazarken aşağıdaki şemada verilen bilgilerden yararlanınız.
- Yazdığınız söylev metinlerini çeşitli araç ve yöntemlerle (sınıf ve okul panoları, dergi, gazete, sosyal medya vb.) sergileyiniz.

Bilgi ve düşünce birikimine sahip olduğunuz bir konu seçiniz.

Yazacağınız metni söylevin yapı özelliklerini dikkate alarak planlayınız.

Yazınızın içeriğini deyim, atasözü, özdeyiş gibi anlatımlarla zenginleştiriniz.

Yazdığınız metinlerin sorumluluğunun size ait olduğunu unutmayınız.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a) Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Bir söylevin başarısı konuşmayı yapan kişinin konuşma yeteneğine, inandırıcılığına ve karşısındaki topluluğu etkileme gücüne bağlıdır. Söylevde amaç, düşünceyi veya anlayışı yaymak ve bu düşünceyi topluluklara aşılamaktır.

b) Uygulama

- Yazdığınız söylev metinlerini sınıf ortamında sununuz. Sunum yaparken aşağıda belirtilen uyarılara dikkat ediniz.

Belli bir plana göre konuşunuz.

Konuşmaya açık, inandırıcı, etkili ve kısa cümleler kurarak başlayınız.

Soru ve ünlem cümlelerine başvurarak dinleyicilerin dikkatini çekiniz.

Kullanacağınız kelimelerin seçimine, ses tonuna, vurguya ve beden diline dikkat ediniz.

Dinleyici ile kurduğunuz göz temasını kesmeden konuşmaya devam ediniz.

ÜNİTE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME ÇALIŞMALARI

A) Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere doğru kelimeyi/kelimeleri yazınız.

1. Söylev türünün Türk edebiyatındaki ilk örneği .... dir. Söylevler içerdiği konuya göre farklı isimler alır. Bunlardan politikacıların ulusal mecliste, geniş kapalı mekanlarda ya da açık alanlarda yaptıkları konuşmalara ....; komutanların askerlere cesaret ve moral vermek için yaptıkları konuşmalara..............................; camilerde, dinsel amaçlı konuşmalara .... denir.

B) Aşağıda numaralar ile verilen paragrafları, harf ile verilen düşünceyi geliştirme yolları ile eşleştirerek harfleri numaraların yanındaki yay ayraçların içine yazınız.

2.

Paragraf

( ) **1.** Milliyet Sanat Dergisi'nde Atilla Özkırımlı iki haftadır TDK ödüllerini yazıyor. İki yazıyı da dikkatle okudum. Son sıralar eleştiri diyebileceğimiz yazılar, ortalığın dökümü gibi bir nitelik de kazandı. Özkırımlı'nın yazıları da böyle: Hem kazanan kitapların eleştirisi, hem de seçiciler kuruluna ilişkin haberlerin açıklanması.

( ) **2.** Şiir, söylemekten ziyade bir susma işidir. İşte o sustuğum şeyleri hikâye ve romanlarımda anlatırım. Onun için mümkün olduğu kadar kapalı âlemler olmasını istediğim şiirlerimin anahtarlarını roman ve hikâyelerim verir.

( ) **3.** Ahmet Hamdi Tanpınar bir yana, hiçbir yazarımız, zaman fikri ve zaman meselesi üstüne A. Şinasi Hisar kadar eğilmemiştir. "Maziyi artık hiç kimse değiştiremeyeceği için severiz." diyen yazar, bütün eserlerinde "bir geçmiş zaman" peşindedir. Bütün yazı malzemesini, o bitimsiz hatıralar ülkesinden çıkarmıştır.

Düşünceyi Geliştirme Yolları

a) Tanımlama

b) Tanık gösterme

c) Karşılaştırma

C) Aşağıdaki açık uçlu soruların cevabını ilgili alana yazınız.

3. Askerler!
Milletin gözbebekleri, bin yokluk içinde en büyük varlığımız olan ey Türk askeri! Bu döğüş olur muydu, eğer sana inanmasalardı, sana güvenmeselerdi? Bu kurtuluş olur muydu, eğer ortada her zorluğu yenen gücünle sen olmasaydın? Cihan harbinden sonra Türk askeri kalmadı, tükendi dediler. Ümit azalmıştı. Dünyamız kararmıştı. Bir gün tekrar sen göründün. Sen tekrar göründüğün gün, ümit tekrar göründü. Gözlerimi bir yerden ovalara doğru uc vererek sessiz dalgalarla akıp geldiğini gördüğüm gün, gözlerim kapanıncaya kadar aklımdan çıkmayacaktır. O günden beri talihimiz yeni baştan bize döndü.
Ey Türk askeri! Dostun ve düşmanın, kim seni cenk yerinde gördü de sana hayran olmadı, sana gönül vermedi? Hangi sevgi senin kalbine girdi de yanan tutuşan bir aşk olmadı?

Hamdullah Suphi TANRIÖVER

Okuduğunuz metinden hareketle söylev türüyle ilgili iki özellik yazınız.

....

....

Aşağıdaki kutucuklarda "Söylev" ünitesi ile ilgili 4-10. soruların cevapları bulunmaktadır. Buna göre kutucuklarda yer alan harfleri boş bırakılan yerlere yazarak soruları cevaplayınız. (Soruların birden fazla cevabı olabileceğini göz önünde bulundurunuz.)

A	B	C	Ç
Giriş	Siyasi Söylev	Cicero	Halide Edip Adıvar
D	**E**	**F**	**G**
Gelişme	Demosthenes	Hitabet	Askerî Söylev
Ğ	**H**	**I**	**İ**
Hatip	Kök Türk Kitabeleri	Behçet Kemal Çağlar	Dinî Söylev

4. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri söylev türünün dünya edebiyatındaki temsilcilerindendir?

(..)

5. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri söylev türlerindendir?

(..)

6. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri söylev türünün ilk örneğidir?

(..)

7. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri Türk edebiyatında söylev türünde konuşma yapan kişiye verilen isimlerdendir?

(..)

8. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri söylev türünün bölümlerindendir?

(..)

9. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri daha önce söylev yerine kullanılan terimdir?

(..)

10. Yukarıda harf ile gösterilen kutucuklardan hangisi ya da hangileri söylev türünün Türk edebiyatındaki temsilcilerindendir?

(..)

11-14. soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

Yüce devletimizde ilk kez toplanan Genel Meclisi açmaktan dolayı memnuniyetlerimi ifade ederim. Hepinizin bildiği üzere devlet ve milletlerin büyüklük ve kudreti ancak adaletle mümkündür. Nitekim devletimizin ilk zamanlarından itibaren kudret ve kuvvetinin dünyaya yayılma nedeni, hükümet işlerindeki adaletinden ve her sınıf tebaanın hak ve menfaatine riayet etmesindendir. Büyük ecdadımız Fatih Sultan Mehmed Han merhumun din ve mezhep serbestliği ile hürriyetin temini konularında gösterdiği müsaadeler hepinizin malûmudur. Diğer geçmiş büyüklerimiz de bu yolu takip ederek hiçbir zaman mezhep ve tören serbestliğine halel getirmemişlerdir. Altı yüz seneden beri tebaamızdaki sınıfların milliyet, mezhep ve dilleri muhafaza edebilmeleri, belirtilen adalet hususunun tabii bir neticesidir ki bu durum inkâr edilemez.

(...) Şimdi sizlerin görevi millî haysiyetinize bırakılmış kanunî vazifeleri hiç kimseden çekinmeyerek, devlet ve memleketimizin huzur ve selametinden başka bir şey de düşünmeyerek sadık ve dosdoğru olarak yerine getirmektir. Zira bugün muhtaç olduğumuz ıslahat ve ülkemizde herkesçe kararlaştırılan düzenlemeler gayet önemlidir. Bunların sırasıyla yürürlüğe konulması ise yalnızca sizin fikir ve oylarınızdaki uzlaşma ile mümkün olacağından bu konuda Şûrâ-yı Devlet tarafından gereken kanun layihalarının hazırlanmasına devam edilmektedir. (...) Bununla beraber her zaman maksadımız, istiklâl haklarımızın korunmasına çalışmak olduğundan gelecekteki hareketlerimizde de gene bu hedef bakış açımızı oluşturacaktır. Gerek konferansın toplanmasından önce gerekse sonra devletimizce gösterilen ölçülük ve iyi niyetin saltanatımızı Avrupa devletleri cemiyetine bağlayan iyi münasebetleri bir kat daha arttıracağı ümidindeyim.

Hak Teâla Hazretleri cümlemizin çalışmalarını başarıya ulaştırsın.

Uğur ÜNAL, *Sultan II. Abdulhamit'in İlk Osmanlı Meclisini Açış Konuşması 1877*

11. **Yukarıda okuduğunuz metinde söylev türünün hangi özellikleri dikkat çekmektedir?**

....
....
....
....

12. **Okuduğunuz metinde bahsedilen** "her sınıf tebaanın hak ve menfaatine riayet edilmesi" **ifadesi ile ilgili anlatılmak istenen nedir?**

....
....
....
....

13. **Metinde seslenmelerin çok kullanılması dil ve anlatımı nasıl etkilemiştir?**

....
....
....
....

14. **Metnin dil ve anlatımını göz önünde bulundurarak metnin yazıldığı dönem ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.**

....
....
....
....
....

D) **Aşağıdaki çoktan seçmeli soruları okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.**

15.

I. Söylevlerde konuşmacının üslubu herkesin anlayabileceği bir yalınlıkta ve coşkulu olmalıdır.

II. Amaç; dinleyenlerin ortak duygularını harekete geçirmek, dinleyicileri heyecanlandırmak ve coşturmaktır. Bu nedenle de konuşmada kullanılan kelimeler, tonlama ve vurgular, beden dilini kullanma öne çıkar.

III. Söylev türünde ana düşünce ile yardımcı düşünceler arasında sıkı bir bağlantı bulunmalıdır. Söylev metni her yüreğe işleyen, etkili, sert, keskin fakat sade olmalıdır.

IV. Konuşmacı belli bir plana göre konuşmalı, konuşma sırasında dinleyenleri sıkmamalı, bolca örnekler vermeli, açık ve inandırıcı olmalıdır.

V. Cümlelerde süslü, sanatlı bir anlatım kullanılmalı; düşünceler dolaylı olarak dile getirilmelidir.

Söylev türü ile ilgili yukarıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) I B) II C) III D) IV E) V

16. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili kelimenin yazımı yanlıştır?**

A) O şehri gezerken kılavuza ihtiyaç duyduk.

B) Babası yeni açılan mağazadan dün bir takım elbise almıştı.

C) O olaydan sonra yanlış anlaşıldığını fark etti.

D) Pek çok insan bu konuda benim gibi düşünüyor.

E) Ders çalışmanın yanısıra kitap da okuyordu.

17. **Aşağıdakilerden hangisi bir hatibin söylev sırasında dikkat etmesi gereken hususlardan değildir?**

A) Konuşmaya etkili ve kısa cümleler kurarak başlamak

B) Dinleyici ile sürdürülen iletişimi kesmeden konuşmaya devam etmek

C) Konuşma aralarında sürekli kendinden bahsetmek

D) Kendisini dinleyenlerin psikolojik durumunu da göz önünde bulundurarak

E) Hem zihinleri hem de kulakları ve gözleri etkilemek

18. **Aşağıdakilerden hangisi söylev türünün amaçlarından değildir?**

A) Herhangi bir duyguyu veya düşünceyi aşılamak

B) Dinleyenleri belli bir amaca yöneltmek

C) Belli bir konuda açıklama yapmak

D) Bilimsel bir konuda topluluklara bir şey öğretmek

E) Toplulukları açıklama yapılan konu ile ilgili coşturmak

Değerlendirme

Cevaplarınızı cevap anahtarıyla karşılaştırınız. Yanlış cevap verdiğiniz ya da cevap verirken tereddüt ettiğiniz sorularla ilgili konuları veya çalışmaları üniteye dönerek tekrarlayınız. Cevaplarınızın tümü doğru ise bir sonraki üniteye geçiniz.

CEVAP ANAHTARI

1. ÜNİTE: GİRİŞ

1. bilgi vermek, gerçek
2. psikoloji, psikiyatri
3. Divanü Lügâti't-Türk
4. yazı, konuşma
5. Tarama Sözlüğü, Deyimler Sözlüğü, Yazım Kılavuzu
6. ç, c, d, b, a
8. A, B, G, İ
9. Ç
10. C, H
11. D
12. Ğ, I
13. E, F
14. C, E, F, H

20. D	**21.** E	**22.** C

2. ÜNİTE: HİKÂYE

1. Anlatıcı
2. modernist
3. Bilinç akışı
4. Ferit Edgü
5. ç, c, a, b
9. Ç, F, Ğ, İ, G
10. B
11. B, C, I
12. D, H
13. A
14. F
15. E

21. E	**23.** C	**25.** B
22. E	**24.** A	**26.** D

3. ÜNİTE: ŞİİR

1. saf şiir, A. Hamdi Tanpınar, N. Fazıl Kısakürek, A. Muhip Dıranas, toplumcu gerçekçi, fütürizm, Millî Edebiyat zevki, A. Nihat Asya
2. e, d, b, f, a, c, ç
3. Nâzım Hikmet
4. Halk şiiri, Millî Edebiyat zevki, Garip akımı, İkinci Yeni
8. A, C, Ç, G
9. B, H
10. D, E
11. E, F, Ğ, İ
12. Ğ, I
13. G
14. Ç

20. D	**26.** C	**32.** D
21. D	**27.** D	**33.** B
22. E	**28.** D	**34.** A
23. C	**29.** B	**35.** B
24. B	**30.** E	**36.** D
25. E	**31.** A	

4. ÜNİTE: ROMAN

1. Millî Edebiyat
2. Küçük Ağa, Ateşten Gömlek, Kalpaklılar/Doludizgin, Yorgun Savaşçı
3. Yusuf Atılgan
4. köylü-ağa, işçi-işveren, köylü-şehirli
5. Cengiz Aytmatov
6. ç, a, b, d, c
11. A, E, I
12. B, C, D, G
13. İ
14. Ç, F, İ
15. F, H
16. Ç, Ğ
17. C

22. C	**26.** C	**30.** E
23. E	**27.** E	**31.** A
24. B	**28.** A	**32.** D
25. D	**29.** C	**33.** C

5. ÜNİTE: TİYATRO

1. sosyal, tarihî, Hurrem Sultan, Yaralı Geyik, Midas'ın Altınları
2. ç, d, c, e, a,b
3. Necati Cumalı
4. A, E, I
5. Ç
6. Ğ
7. B, C, Ç, D, F, G, Ğ
8. İ
9. Ç, D
10. H

16. D	**19.** E	**22.** B
17. A	**20.** B	**23.** E
18. A	**21.** A	

6. ÜNİTE: DENEME

1. Montaigne
2. Denemeler
3. Cumhuriyet
4. Bize Göre, Evrak-ı Eyyam, Aziz İstanbul
5. yoktur
6. c, a, d, ç, b
8. A, E,
9. B, Ç, D
10. F
11. Ğ
12. G, H, I
13. C, İ

20. A	**22.** A
21. D	**23.** C

7. ÜNİTE: SÖYLEV (NUTUK)

1. Kök Türk Kitabeleri, siyasi söylev, askerî söylev, dinî söylev
2. c, a, b
4. C, E
5. B, G, İ
6. H
7. Ğ
8. A, D
9. F
10. Ç, I
15. E

16. E	**17.** C	**18.** D

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

A

açıklayıcı anlatım : Bilgi verme amacıyla yazılan öğretici metinlere özgü anlatım biçimi.
açıklık : Bir söz veya yazıda maksadın açık olması özelliği.
ahenk : Uyum.
akıcılık : Söz, yazı ve anlatımın akıcı olma özelliği.
aliterasyon : Şiir ve nesirde uyum sağlamak için söz başlarında ve ortalarında aynı ünsüzün veya aynı hecelerin tekrarlanması.
ana düşünce : Ana fikir.
anlatıcı : Bir anlatıda anlatılanları, durumları öyküleyen kişi.
anlatım : Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir konuyu söz veya yazıyla bildirme.
aruz : Hecelerin uzunluk ve kısalık, kapalılık veya açıklık değerlerine göre, türlü ses kalıplarından oluşan divan şiiri ölçüsü.
asonans : Şiirde aynı ünlü harflerin tekrarlanmasıyla sağlanan uyum.
âşık : Halk ozanı ya da saz şairi.

B

bağlam : Bir dil birimini çevreleyen ondan önce veya sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim.
bakış açısı : Bir olay, konu veya düşünce incelenirken izlenen belirli yön, görüş açısı, açılım.
bilinç akışı : Kişinin aklından geçenlerin birinci kişi ağzından yansıtılması.
biyografi : Öz geçmiş.

C

cinas : Çok anlamlı bir kelimeye, her defasında başka bir anlam yükleyerek birbirine yakın birkaç yerde kullanma.

D

dadaizm : Fransız edebiyatında XX. yy. başlarında geliştirilen bir akım.
deneme : Herhangi bir konuda yeni ve kişisel görüşlerle bezenmiş bir anlatım içinde sunulan düzyazı türü.
didaktik şiir : Öğretici, bilgi verici şiir türü.
diyalog : Karşılıklı konuşma.
dramaturg : Tiyatro için oyun seçmek, oyunların sahnelenmesi işine yardım etmek, oyuncu seçmede, malzemelerin hazırlanmasında danışmanlık yapmak gibi görevleri bulunan kimse.
duruluk : Dil veya üslubun karışık olmama durumu.

E

eğretileme : Bir şeyi anlatmak için ona benzetilen başka bir şeyin adını eğreti olarak kullanma, istiare.

F

fütürizm : Gelecekçilik.

G

geriye dönüş : Roman, hikâye, sinema gibi türlerde geçmişteki bir olayı, gösterileni o anda yeniden verme.

H

halk şiiri : Toplum arasından çıkan ve geleneksel yöntemlere ve ilkelere bağlı olarak halk ozanları tarafından yazılıp söylenen veya anonimleşmiş edebî tür.
hiciv : Bir kişiyi veya toplumsal bozuklukları eleştirme amacıyla yazılan şiir.
hikâye : Gerçek veya gerçeğe uygun olayları kişi, zaman, mekâna bağlı anlatan kısa yazı, öykü.

İ

intak : Kişileştirilen varlıklara, hayalî yaratıklara söz söyletme sanatı.
istifham : Soru sorma sanatı.

K

kafiye örgüsü : Bir şiirde mısra sonlarındaki ses benzerliklerinin yani kafiyelerin çizgilerle ve alfabetik sıraya uygun olarak düzenlenmesi.
karakter : Anlatmaya bağlı metinlerde toplumsal bir tabakayı değil de sadece bireyi temsil eden.
kinaye : Düşünüleni dolaylı olarak anlatan söz.
kolaj : Bir konuda farklı yazar, şair ya da kaynaklardan alıntıların bir araya getirilerek metne yansıtılması.
komedi : İnsanların ve olayların gülünç yanlarını ortaya koyan tiyatro türü.
konu : Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum.

L

lirik şiir : Kişinin içten gelen duygularını coşkulu bir dille anlattığı şiir türü.

M

mecaz : Bir ilgi ve benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamında kullanılan söz.
mecaz-ı mürsel : Benzetme amacı güdülmeden bir sözün başka bir söz yerine kullanılması sanatı.
metinler arasılık : Her metnin, daha önce yazılmış metinlerden açık ya da örtük izler taşıdığını savunan görüş.
modernizm : Çağdaşlaşma akımı.
mübalağa : Abartı.

N

nazım : Şiir.
nazım biçimi : Mısra sayısı, birim sayısı, kafiye ve ölçü bakımından belli özellikler gösteren manzum yapı.
nazım birimi : Manzume ve şiirlerde, anlam bütünlüğü gösteren, yapıyı oluşturan, dize veya dizeler topluluğu.
nesir : Düzyazı.

O

olay örgüsü : Edebî eserlerde konuyu oluşturan olayların birbiriyle bağlantısına verilen isim.

Ö

ölçü : Bir şiirdeki dizelerin hece ve durak bakımından denk oluşu.

öğretici metin : Öğretme, bilgilendirme amacıyla oluşturulan metin.

örnekleme : Sözlü ve yazılı anlatımda öne sürülen bir görüş ya da düşünceyi açıklamak, kanıtlamak ya da geliştirmek için başvurulan düşünceyi geliştirme yollarından biri.

P

parodi : Kendinden önce ortaya konmuş bir metni hareket noktası alma.

pastiş : Roman içerisinde şiir, mektup, destan, masal gibi metin türlerinin söyleyiş ve biçim özelliklerini kullanarak benzerini yazma.

pastoral şiir : Çoban ve tabiat hayatını konu edinen şiir.

perde : Tiyatro eserlerinde oyunun belli başlı bölümlerine verilen isim.

R

realizm : Gerçeklik.

redif : Şiirde, uyaktan sonra tekrarlanan, aynı harflerden oluşan, kelime veya ek.

retorik : Güzel söz söyleme, hitabet sanatı.

roman : İnsanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür.

romantizm : XVIII. yüzyıl sonunda başlayan, duygu, coşku ve sembole aşırı yer veren sanat akımı.

S

satirik şiir : Birini yermek ya da toplumsal düzensizlikleri eleştirmek için yazılmış şiir.

sembolizm : Simgecilik.

söylev : Bir topluluğa düşünceler, duygular aşılamak amacıyla söylenen uzunca, coşkulu ve güzel konuşma.

söz sanatı : Edebî eserleri etkili ve güzel kılmak amacıyla başvurulan söz ve anlam oyunlarının tümü.

sürrealizm : Düşünce ve duyguların aklın denetimine girmesine karşı çıkan edebiyat akımı. Gerçeküstücülük.

T

tariz : Kapalı bir biçimde, dolaylı olarak söz söyleme, taşlama.

telmih : Bir dizede veya beyitte bilinen bir olay, bir atasözü, fıkra vb.ni hatırlatma sanatı.

tema : Bir metinde konuyu oluşturan unsurlardan yararlanılarak okura aktarılmaya çalışılan temel duygu.

temel çatışma : Anlatıma dayalı edebî metinlerde gerilimi sağlayan, olayların dayandığı asıl unsur.

tenasüp : Birbiriyle ilgili söz veya kavramların dizelerde toplanması sanatı.

tevriye : Birden fazla gerçek anlamı olan bir sözü iki anlama da gelecek biçimde kullanma sanatı.

tip : Anlatmaya bağlı metinlerde olayın merkezinde bulunan ait olduğu toplumsal sınıfın özelliklerini taşıyan kişi.

tiyatro : 1. Dram, komedi, vodvil vb. edebiyat türlerinin oynandığı yer. 2. Sahnelenmek için yazılmış oyunların tümü.

U

uyak : Şiirde dizelerin sonunda tekrarlanan ve aynı ahengi veren heceler veya aynı görevde olmayan ancak benzeşen sesler, kafiye.

Ü

üslup : Sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz.

üst kurmaca : Postmodern edebî eserlerde yer alan gerçekle kurmaca arasındaki ilişkileri ve gelgitleri sorgulayan, sürekli ve amaçlı bir biçimde okunanın bir kurmaca olduğunu anımsatan kurmaca türü.

Y

yalınlık : Açık, süsten ve zorlamadan uzak, kolayca anlaşılabilen anlatım, sadelik.

KAYNAKÇA

Ağaoğlu, A. (2017). *Bir Düğün Gecesi*. İstanbul: Everest Yayınları.
Ağaoğlu, A. (2008). *Hadi Gidelim*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Ahmet Haşim. (2006). *Bize Göre*. İstanbul: Alkım Yayınları.
Ahmet Haşim. (2015). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Ahmet Haşim. (2016). *Piyale*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Ahmet Mithat Efendi. (2010). *Felâtun Bey ile Rakım Efendi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Akbal, O. (2010). *Tarzan Öldü*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
Aksal, S. K. (1991). *Bay Hiç*. İstanbul: Sonsuzluk Kitabevi.
Aksan, D. (2015). *Her Yönüyle Dil*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Aktaş, Ş. (1998). *Edebiyatta Üslûp ve Problemleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Aktaş, Ş., Gündüz, O. (2015). *Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Akyüz, K. *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Ali Şir Nevâi. (1996). *Muhâkemetü'l-Lugateyn, İki Dilin Muhakemesi*. (Çev. F. S. Barutçu Özönder). Ankara: Irmak Matbaacılık.
And, M. (1983). *Türk Tiyatrosunun Evreleri*. Ankara: Turhan Kitabevi.
Apaydın, T. (2016). *Sarı Traktör*. İstanbul: Literatür Yayınları.
Artun, E. (2013). *Anonim Türk Halk Edebiyatı Nesri*. Adana: Karhan Kitabevi.
Artun, E. (2016). *Türk Halk Edebiyatına Giriş*. Adana: Karahan Kitabevi.
Artun, E. (1996). *Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği (1966-1996) ve ÂşıkFeymani.* Adana: İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.
Asaf, Ö. (2018). *Lavinia*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Asaf, Ö. (2015). *Yalnızlık* Paylaşılmaz. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Asena, O. (1960). *Hurrem Sultan*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
Asya, A. N. (2015). *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
Âşık Feymani, Şiir Âşık Feymani'nin kendisinden derlenmiştir.
Ataç, N. (2000). *Karalama Defteri İle Sözden Söze*. İstanbul: Can Yayınları.
Atay, O. (2016). *Korkuyu Beklerken*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Atay, O. (2010). *Tutunamayanlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Atatürk, M. K. (2016). *Nutuk.* Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
Atay, F. R. (2012). *Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
Atılgan, Y. (2017). *Aylak Adam.* İstanbul: Can Sanat Yayınları.
Atlansoy, H. (2005). *Su Burcu Toplu Şiirler*. Ankara: Hece Yayınları.
Aytmatov, C. (2016). *Selvi Boylum Al Yazmalım*. Ankara: Elips Kitap Yayınları.
Bacon, F. (2002). *Denemeler.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Bâkiler, Y. B. (2007). *Arif Nihat Asya İhtişamı*. İstanbul: Size Dergisi Yayınları.
Bayazıt, E. (2017). *Şiirler*. İstanbul: İz Yayınları.
Baykurt, F. (1974). *Yılanların Öcü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
Bener, V. O. (2013). *Mızıkalı Yürüyüş-Kara Tren*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Berfe, S. (2018). *Kalfa Toplu Şiirler 1965-2015.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Berk, İ. (1999). *Eşik 1947-1975 Toplu Şiirleri I*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Birsel, S. (2007). *Boğaziçi Şıngır Mıngır*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
Büyük Türk Klasikleri. (1987). 5. Cilt. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayıncılık.
Büyük Türk Klasikleri. (1992). 11. Cilt. İstanbul: Ötüken-Söğüt Yayıncılık.
Büyük Türk Klasikleri. (2002). 14. Cilt. İstanbul: Ötüken-Yayıncılık.
Camus. A. (1996). *Denemeler*. İstanbul: Say Yayınları.
Cumalı, N. (2004). *Bütün Oyunları 2*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
Cumalı, N. (2006). *Tütün Zamanı-Zeliş*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
Çağlar, B. K. (1994). *Benden İçeri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
Çetin, N. (2004). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Basımevi.
Çetin, N. (2004). *Şiir Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Basımevi.
Çetişli, İ. (2011). *Edebiyat Sanatı ve Bilimi*. Ankara: Akçağ Yayıncılık.
Çetişli, İ. (2014). *Metin Tahlillerine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
Dağcı, C. (1995). *Korkunç Yıllar*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
Demir, N., Yılmaz, E. (2010). *Türk Dili El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
Demir, N., Yılmaz, E. (2009). *Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Nobel Yayınları.
Devellioğlu, F. (1996). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayıncılık.
Dıranas, A. M. *Şiirler.* İstanbul: Everest Yayınları.
Dilçin, C. (1995). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
Dilmen, G. (2013). *Toplu Oyunları I*. İstanbul: TEM Yayınları.
Emre, İ. (2006). *Edebiyat ve Psikoloji*. Ankara: Anı Yayıncılık.
Erden, A. (2000). *Kısa Öykü ve Dilbilimsel Eleştiri*. İstanbul.
Ergülen, H. (2014). *Hafiz ile Semender*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
Eyuboğlu, S. (1996). *Mavi ve Kara*. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
Fuat, M. (1996). *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*. İstanbul: Adam Yayınları.
Füruzan, (1975). *Parasız Yatılı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
Gündüz, O. (2016). *Anlatma Teknikleri 2*. Ankara: Grafiker Yayınları.
Güzel Yazılar, Deneme. (2000). (Haz. İ. Parlatır ve diğerleri). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Güzel Yazılar, Kısa Oyunlar. (2014). (Haz. İ. Parlatır ve diğerleri). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Güzel Yazılar, Romanlar. (2000). (Haz. İ. Parlatır ve diğerleri). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Güzel Yazılar, Şiirler. (2000). (Haz. İ. Parlatır ve diğerleri). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Güzel Yazılar, Oğuz'dan Bugüne. (2000). (Haz. İ. Parlatır ve diğerleri). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Güzel Yazılar Hikâyeler 1. (2000). (Haz. İ. Parlatır ve diğerleri). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Güzel Yazılar Hikâyeler 2. (2000). (Haz. İ. Parlatır ve diğerleri). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Halikarnas, Balıkçısı. (2003). *Ege'den Deniz'e Bırakılmış Bir Çiçek*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
Hengirmen, M. (2015). *Türkçe Dilbilgisi*. Ankara: Ergin Yayıncılık.
İlhan, A. (2017). *Yağmur Kaçağı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Ilgaz, R. (1993). *Yaşadıkça*. İstanbul: Çınar Yayınları.
Kabaklı, A. (1978). *Türk Edebiyatı*. İstanbul: Otağ Matbaacılık.
Kanık, O. V. (2005). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Karaalioğlu, S. K. (1983). *Ansiklopedik Edebiyat Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevleri.
Karakoç, S. (2010). *Gün Doğmadan*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
Karakoç, S. (2011). *Körfez/Şahdamar/Sesler*. İstanbul: Diriliş Yayınları.
Karasu, B. (2017). *Gece*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
Karay, R. H. (2016). *Memleket Hikâyeleri*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
Kemal, O. (2017). *Bereketli Topraklar Üzerinde*. İstanbul: Everest Yayınları.
Kemal, Y. (2015). İnce *Memed*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Kemal, Y. (2014). *Üç Anadolu Efsanesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Kısakürek, N. F. (2014). *Çile*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
Kolcu, A. İ. (2015). *Cumhuriyet Edebiyatı II.* Erzurum: Salkım Söğüt Yayınları.
Korkmaz, R. (1988). *Yeni Türk Edebiyatı*. İstanbul: Çağlayan Basımevi.
Korkmaz, Z., Ercilasun, A. B., Gülensoy, T., Parlatır, İ., Zülfikâr, H., Birinci, N. (2014). *Türk Dili ve Kompozisyon.* Bursa: Ekin Yayınevi.
Kudret, C. (1980). *Örneklerle Edebiyat Bilgileri 1*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Kudret, C. (1980). *Örneklerle Edebiyat Bilgileri 2*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Basımevi.
Kudret, C. *Türk Edebiyatından Seçme Parçalar*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
Kuntay, M. C. (2012). *Üç İstanbul. İstanbul*: Oğlak Yayınları.
Kuntay, M. C. (1971). *Türkün Şehnâmesinden*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
Kurdakul, Ş. (1976). *Çağdaş Türk Edebiyatı 4*. İstanbul: May Yayınları.
Kutlu, M. (1970). *Ortadaki Adam*. İstanbul: Hareket Yayınları.
Lee, H. (2017). *Bülbülü Öldürmek*. (Türkçesi Ü. İnce). İstanbul: Sel Yayıncılık.
Meriç, C. (1992). *Bu Ülke*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı. (2018). Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
Montaigne. (2017). *Denemeler*. (Çev. S. Eyüboğlu). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Moran, B. (2015). *Türk Romanına Eleştirel Bakış 1*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Moran, B. (1997). *Türk Romanına Eleştirel Bakış 2*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Moran, B. (2016). *Türk Romanına Eleştirel Bakış 3*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Naci, F. (1994). *40 Yılda 40 Roman*. İstanbul: Oğlak Yayınları.
Nâzım Hikmet. (1989). *835 Satır*. İstanbul: Adam Yayınları.
Necatigil, B. (2007). *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
Necatigil, B. (2001). *Sevgilerde*. İstanbul: Can Yayınları.
Oflazoğlu, A. T. (1967). *Kezban-Allah'ın Dediği Olur*. İstanbul: Kent Yayınları.
Okay, O. (1989). *Batı Medeniyeti Karşısında Ahmet Mithat Efendi*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
Okay, O. (2014). *Necip Fazıl Sıcak Yarada Kezzap*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Oral, H. (2016). *Bir Roman Kahramanı Orhan Veli*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Osmay, N. (2012). *İnsan Mühendisliği*. İstanbul*:* Alfa Yayınları.
Özdemir, E. (2014). *Edebiyat Sözlüğü*. Ankara: Bilgi Yayınları.
Özdemir, E. (1980). *Türk ve Dünya Edebiyatı*. Ankara: Kültür Bakanlığı Millî Kütüphane Basımevi.
Özdemir, E. (1999). *Yazınsal Türler*. Ankara: Bilgi Yayınları.
Özdemir, E., Binyazar, A. (2016). *Yazmak Sanatı*. İstanbul: Fom Yayınları.
Özdenören, R. (2015). *Uyumsuzlar*. İstanbul: İz Yayınları.
Özel, İ. (2007). *Erbain-Kırk Yılın Şiirleri*. İstanbul: Şule Yayınları.
Özön, M. N. (1985). *Türkçede Roman*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Recaizâde Mahmut Ekrem. (1985). *Araba Sevdası*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Rıfat, O. (2010). *Bütün Şiirleri I.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Safa, P. (1999). *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
Sazyek, H. (2015). *Roman Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Hece Yayınları.
Sevim, A. *Anadolu'nun Fethi, Selçuklular Dönemi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
Steinbeck, J. (2012). *Fareler ve İnsanlar*. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
Süreya C. (1992). *Folklor Şiire Düşman*. İstanbul: Can Yayınları.
Şatıroğlu, Â. V. (2016). *Dostlar Beni Hatırlasın, Hayatı ve Bütün Şiirleri*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
Tanpınar, A. H. (1988). *19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Çağlayan Kitabevi Yayınları.
Tanpınar, A. H. (2002). *Şiirler.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Tanzimattan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi 2 Cilt. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Taş, S. (2001). *Necati Cumalı ve Oyunları*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Yayınları.
Tecer, A. K. (2009). *Bütün şiirleri*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
Tekin, L. (2018). *Sevgili Arsız Ölüm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
Tekin, T. (1995). *Orhon Yazıtları*. İstanbul: Simurg Kitapçılık ve Yayıncılık.
Temur, T., Çakıroğlu, A. (2015). *Etkinliklerle Yazılı ve Sözlü Anlatım*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
Toptaş, H. A. (2016). *Bin Hüzünlü Haz*. İstanbul: Everest Yayınları.
Töre, E. (2016). *Modern Türk Tiyatrosu*. İstanbul: Kesit Yayınları.
İnan, A. (1977). *Türk Dili Dergisi Okunuşunun 50. Yılında Söylev Özel Sayısı*. Sayı 314. Ankara.
Türkçe Sözlük. (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu. (2012). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi. (1977). 2. Cilt. Sayfa: 409. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi. (1986). 6. Cilt. İstanbul: Dergâh Yayınları.
Uşaklıgil, H. Z. *Aşk-ı Memnu*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
Uyar, T. (2000). *Dünyanın En Güzel Arabistanı-Bütün Şiirleri I*. İstanbul: Can Yayınları.
Uyar, T. (2015). *Bütün Şiirleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Ünlü, M. (1992). *Örneklerle Edebiyat Bilgileri*. İstanbul: Cem Yayınları.
Ünlü, M., Özcan, Ö. (1991). *20. Yüzyıl Türk Edebiyatı*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
Verlaine, P. (1994). *Seçme Şiirler*. İstanbul: Yön Yayınları.
Yalçın, M. (Ed.). (2001). *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi (2 cilt)*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
Yavuz, K., Yetiş, K., Birinci, N. (2006). *Türk Dili ve Kompozisyon Dersleri*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
Yetkin, S. K. (1965). *Günlerin Götürdüğü*. İstanbul: Varlık Yayınları.
252 Yazardan Minimal Öyküler. (2014). (Haz. R. Karabulut). İstanbul: Aylak Adam Yayınları.
Yüksel, A. (1986). *Haldun Taner Tiyatrosu*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
Zarifoğlu, C. (2012). *Şiirler*. İstanbul: Beyan Yayınları.

Kaynakça atıf sistemi, APA 6.0 yazım kuralları ve kaynak gösterme biçimine göre düzenlenmiştir.

GENEL AĞ KAYNAKÇASI

Sayfa 262 http://yunus.hacettepe.edu.tr/~sadi/dizeler/onuncu-yil1.html (25.11.2017)

GÖRSEL KAYNAKÇA

Ünite 1

Sayfa 12 http://www.shutterstock.com 733517002
Sayfa 14 http://www.dreamstime.com 75937573
Sayfa 16 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 18 http://www.dreamstime.com 46565428
Sayfa 20 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 21 http://www.shutterstock.com 113875279
Sayfa 22 http://www.dreamstime.com 51683156
Sayfa 24 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 25 http://www.shutterstock.com 323504294
Sayfa 25 http://www.shutterstock.com 151847828
Sayfa 27 http://www.tdk.gov.tr/
Sayfa 30 http://www.dreamstime.com 20066849
Sayfa 30 http://www.dreamstime.com 69941028
Sayfa 31 http://www.dreamstime.com 59993452
Sayfa 31 http://www.dreamstime.com 57096626
Sayfa 32 http://www.shutterstock.com 223272100

Ünite 2

Sayfa 36 http://www.shutterstock.com 411160927
Sayfa 36 http://www.shutterstock.com 510927103
Sayfa 38 http://www.shutterstock.com _21868489
Sayfa 41 http://www.shutterstock.com 538DF46D.
Sayfa 42 http://www.dreamstime.com _1920670
Sayfa 46 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 47 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 51 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 51 Abdulgafar Terzi'nin ebru görseli
Sayfa 52 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 57 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 58 http://www.shutterstock.com 504145993
Sayfa 59 http://www.shutterstock.com 355318607
Sayfa 60 http://www.shutterstock.com 143335204
Sayfa 60 http://www.shutterstock.com _79230595
Sayfa 61 http://www.shutterstock.com 678905389
Sayfa 63 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 64 http://www.shutterstock.com 496825378
Sayfa 65 http://www.shutterstock.com 341176595

Ünite 3

Sayfa 74 http://www.shutterstock.com 390858727
Sayfa 76 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 78 http://www.shutterstock.com 6648091
Sayfa 79 http://www.shutterstock.com 479928205
Sayfa 81 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 82 http://www.shutterstock.com 690213679
Sayfa 84 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 86 http://www.shutterstock.com 340420406
Sayfa 87 http://www.shutterstock.com 340420406
Sayfa 88 http://www.shutterstock.com 678809815
Sayfa 89 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 90 http://www.shutterstock.com 669382804
Sayfa 91 http://www.shutterstock.com 669382804
Sayfa 93 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 93 http://www.shutterstock.com 672975007
Sayfa 94 http://www.shutterstock.com 1076153483
Sayfa 96 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 97 http://www.shutterstock.com 718481557
Sayfa 99 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 100 http://www.shutterstock.com 114950383
Sayfa 101 http://www.shutterstock.com 354963539
Sayfa 103 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 104 http://www.shutterstock.com _26990560
Sayfa 106 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 108 http://www.shutterstock.com 620578151
Sayfa 110 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 111 http://www.shutterstock.com 599723402
Sayfa 113 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 114 http://www.shutterstock.com 638005234
Sayfa 115 http://www.shutterstock.com _58870697
Sayfa 117 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 119 http://www.shutterstock.com 703790389
Sayfa 120 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 121 http://www.shutterstock.com 751010572
Sayfa 122 http://www.shutterstock.com 747651919
Sayfa 124 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 125 http://www.shutterstock.com 662214664
Sayfa 127 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 128 http://www.shutterstock.com 165391685
Sayfa 129 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 131 http://www.shutterstock.com 035073720
Sayfa 133 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 135 http://www.shutterstock.com 407474176
Sayfa 135 http://www.shutterstock.com 291252509
Sayfa 135 http://www.shutterstock.com 562843438
Sayfa 135 http://www.shutterstock.com 666017080
Sayfa 135 http://www.shutterstock.com 758005327
Sayfa 137 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 138 http://www.dreamstime.com 44986315
Sayfa 139 http://www.shutterstock.com 212808412
Sayfa 139 http://www.shutterstock.com 562441936

Ünite 4

Sayfa 150 http://www.shutterstock.com 157938197
Sayfa 151 http://www.shutterstock.com 197236361
Sayfa 152 http://www.shutterstock.com 163677254
Sayfa 155 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 157 http://www.shutterstock.com 654330478
Sayfa 159 http://www.shutterstock.com 299274227
Sayfa 161 http://www.shutterstock.com 698878876
Sayfa 164 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 166 http://www.shutterstock.com ck_933034
Sayfa 169 http://www.shutterstock.com 304803776
Sayfa 171 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 173 http://www.shutterstock.com 487329091
Sayfa 176 http://www.shutterstock.com 726391201
Sayfa 179 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 180 http://www.shutterstock.com 313466339
Sayfa 181 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 183 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 187 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 188 http://www.shutterstock.com 465080141
Sayfa 190 http://www.shutterstock.com 188076896
Sayfa 193 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 194 http://www.shutterstock.com 668531485
Sayfa 195 http://www.shutterstock.com 321503888
Sayfa 196 http://www.shutterstock.com 223272100

Ünite 5

Sayfa 206 Devlet Tiyatroları Belgeliği
Sayfa 208 Devlet Tiyatroları Belgeliği
Sayfa 210 Devlet Tiyatroları Belgeliği
Sayfa 215 Devlet Tiyatroları Belgeliği
Sayfa 216 http://www.shutterstock.com 479236840
Sayfa 218 http://www.shutterstock.com 211884346
Sayfa 221 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 223 http://www.shutterstock.com 606197951
Sayfa 224 http://www.shutterstock.com 206611897
Sayfa 229 http://www.shutterstock.com 112592684
Sayfa 230 http://www.shutterstock.com 331629932
Sayfa 231 http://www.shutterstock.com 451779835

Ünite 6

Sayfa 240 http://www.dreamstime.com 24319630
Sayfa 242 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 244 http://www.shutterstock.com 457107673
Sayfa 246 Görsel tasarım uzmanının çizimi
Sayfa 247 http://www.shutterstock.com 653242024
Sayfa 249 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 250 http://www.shutterstock.com 302837834
Sayfa 252 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 254 http://www.shutterstock.com 450422005
Sayfa 255 http://www.shutterstock.com 312163958

Ünite 7

Sayfa 260 Genelkurmay Personel Başkanlığı, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, 2015 ISBN: 978-975-409-612-5 NSN: 7610270532487
Sayfa 263 Genelkurmay Personel Başkanlığı, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, 2015 ISBN: 978-975-409-612-5 NSN: 7610270532487
Sayfa 264 http://www.addizmir.com/userfiles/images/ata%20birlr%C5%9Fmi%C5%9F%20milletler.jpg (17.01.2018 saat:23:50)
Sayfa 266 Genelkurmay Personel Başkanlığı, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, 2015 ISBN: 978-975-409-612-5 NSN: 7610270532487
Sayfa 266 Genelkurmay Personel Başkanlığı, Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları, 2015 ISBN: 978-975-409-612-5 NSN: 7610270532487
Sayfa 269 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 271 http://www.shutterstock.com 741150889
Sayfa 273 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 274 http://www.shutterstock.com 412869949
Sayfa 276 Aslı Dal'ın çizimi
Sayfa 278 http://www.shutterstock.com 360120923
Sayfa 279 http://www.shutterstock.com 701588704